ISTORIA ROMANILORU

de

A. TREB. LAURIANU,

INSPECTORU JENERALU ALU SKOLELORU DIN PRINCIPATULU MOLDAVIEI

PARTEA I.

De la Fundarea Romei pănă la căderea imperiului Romanu de la anulu.

Iași

1853.

www.dacoromanica.ro

ISTORIA ROMANILORŬ.

Partea I.

Pagina.

De la fundarea Romei pănă la cădereа imperiului Romanŭ de la anulŭ. 1

Secțiunea A.

De la fundarea Romei pănă la începutulŭ resbelelorŭ punice 1
Capul I De la fundarea Romei pănă la desființarea regatului (R. 1—244). 1
Capul II. De la desființarea regatului pănă la începutulŭ resbelelorŭ punice (R. 244—490). . . 20

Secțiunea B

De la începutulŭ resbelelorŭ punice pănă la bătaia de la Actiŭ. 47
Capul I De la începutulŭ resbelelorŭ punice pănă pre timpulŭ Gracchilorŭ (R. 490—620). 47
Capul II. De pre timpurile Gracchilorŭ pănă la bătaia de la Actiŭ (R. 620—723). 73

Secțiunea C.

De la prefacerea republicei în monarchie pănă la desăvîrșirea imperiului sub Aureliŭ Commodŭ. . . . 106
Capul I De la întemeierea monarchiei prin Octavianŭ pănă la Domițianŭ (R 723—849). 106

www.dacoromanica.ro

Пагин.

Капіса II De ла мóрtea лúї Domiціанŭ пънъ ла deкінареа імперіúлúї сúнтŭ Аврелiŭ Kommodŭ (R. 849—945). 132

Секціúнea D

De ла deкінареа імперіúлúї сúнтŭ Аврелiŭ Kommodŭ пънъ ла къdерea лúї сúнтŭ Августúлŭ 156
Капіса I De ла deкінареа імперіúлúї сúнтŭ Kommodŭ пънъ ла Konctantinŭ челŭ Маре (R. 945—1077). . 150
Капіса II. De ла Konctantinŭ челŭ Маре пънъ ла къdерea імперіúлúї Romanŭ de ла аннúсŭ (R. 1077—1229). 165

www.dacoromanica.ro

ISTORIA ROMANILORŬ.

PARTEA I.

De la fundarea Romei până la căderea imperiului Romanŭ de la apusŭ.

Secțiunea A.

De fundarea Romei până la începutul resbelelorŭ punice.

CARTEA I

De la fundarea Romei până la desființarea regatului.

I. Romulŭ. Nemele Romanilorŭ se trage de la cetatea Roma care se întemeiă de cetenii Frații Romulŭ și Remŭ, fiii lui Marte născuți din Rea Silvia, lângă râulŭ Tibere în mijlocul Italiei*). Acești frați mutați de mórte prin o întâmplare extraordinară, aținându-se la matărigate consultară noinca divinŭ prin semnele ce li se vorŭ arăta spre a pune fundamentele unei noue cetăți: Remŭ sĭtuându-se la cerŭ de pre muntele Aventinŭ văzu mai întâiŭ șesse vulturi, earŭ Romulŭ de pre muntele Palatinŭ văzu mai în urmă doispredece, și se declerŭ învingătoriŭ. Kundŭ se lucra la fundamentele cetății, Remŭ 'și bătu ioculŭ de vallurile lui Romulŭ, și fu ucissŭ de lucrători. Romulŭ rămâindŭ sin-

*) De la gradulŭ de lungime geografică 30 minute spre resărit, și de la gradulŭ de lățime 42 minute spre mézŭ-zi, 15 miliare Romane de la vărsatulŭ Tiberelui în Marea Terrenă; hotarŭ în confiniulŭ Latinilorŭ, Sabinilorŭ și alŭ Etrusculorŭ.

www.dacoromanica.ro

търѣ domniторіѣ ѧл Рома, спре ѧттѫлціреа локѫіторілорѣ дескісе азилѣ ші промісе аніпъраре тътъторѣ челорѣ че ворѣ вені ла дъпсѫлѣ, ші къ модѫл ачеста ѧмпонърѣ четатеа ѧл скъртѣ тішѣ. Dінтре четъціанїї чеї маї де фрѫнте Ромѫлѣ алессе ѫнѣ консіліѣ (сенатѣ) de 100 de сенаторї, карі къ ѧнцелепчіѫнеа лорѣ съ'ї стea ѧнтр'аџіторіѣ; ачештіа din каѫса demпітъцїї се пѫмірѣ Патрі (пъріпцї), еарѣ descendinцїї лорѣ Патрічїї; о легътърѣ стржнсѣ се ашезѣ ѧнтре четъціанїї сърачї ші фъръ de ѧпфлѫінцѣ ші ѧнтре чеї de фрѫнте, прін Патропатѣ, дъndѫ-і-се воіе фіе кърві четъціанѣ маї de ціосѣ ка Кліенте съ ші алégъ ѫнѣ патронѣ dінтре чеї маї ѧнсетнацї, адекъ dінтре патрічїї. Ромѫлѣ ка реџе ші лѫѣ doi-спрезече ліктороі артацї къ секурї ші къ фаше, карі съ фіе тотѣ dé-ѫна ѧнтреріврѫлѣ лѫї, ші съ ессе-кътеze леџіле; ел ші фортѣ о леџіѫне de 100 de къларї (celeres), ші de 1000 de пedестрі. Dѫпъ че Ромѫлѣ ші органісѣ къ модѫлѣ ачеста тікѫлѣ съѣ статѣ, трімісе денѫцї ла попóреле вечіне черъndѣ ка съ ѧнтре къ Романїї ѧл легътърі de късъторіе (connubium); дарѣ ачестea рекъсаръ пропънереа. Атънчї Ромѫлѣ аппѫнцїѣ стателорѣ вечіне къ ва съ факъ ціокърі ѧл опóреа лѫї Nептѫнѣ, ші ле ѧнвітѣ ла ачеастъ солеппітате. Сабінїї вепіръ маї ѧнаінте de тоцї din прежпъ къ фетеіле ші къ фетеле лорѣ. Ѧл тіжътѫлѣ къndѣ ера съ се ѧпчéпъ ціокърíле ші къndѣ стрѣінїї ста къ лѫаре ѫміпте асѫпра челорѣ че ера съ се факъ, ціѫнїї Романї ѧлтраръ къ спателе ѧл мънї, апѫкаръ пре фетеіле челе маї тінере ші маї фрѫмóсе ші ле рънірѣ къ пътереа. Ѧл дешертѣ се плъпсеръ пъріпцїї пептрѫ вътътареа оспіталітъцїї,

www.dacoromanica.ro

дпdешертъ се опnъсеръ фетеле фантеї челеї фъръ de леце а ръніторілорь. Romanїї прin пъртареа лорь чea dълче ле дтблънziръ ші къштігаръ iнiмiле лорь.

II. Унь ресбелль сънцерось се нъскь din каsса ръніреї ачестеiа. Четъцiле Ченina, Антемне ші Крустъмерiь фъръ челе dинтъiй карi аппъкаръ артеле спре а ръсбъна каsса котънъ, дпсъ лъчndь къi diверсе ръшасеръ бътъте de Ротълъ. Маї дп ярть веnї Тацiй рецеле Сабiнiлорь къ о арматъ de 25,000 de о-менї ші дтпресъръ четатеа. Dънъ дачеркърї de-шерте de a дптра дп четате, Сабiнiї прinсеръ пре о фатъ, анъте Тарпеiа, каре ешiссе dънъ апъ, ші прin промiссiунї о дndъплекаръ ка съ-i dъкъ дп четате прin ънa dинтре порцiле аскънсе. Къ тodълъ ачеста дптрънdь, еї дпченърь о лъптъ сънцерось къ Romanїї, каре лъптъ цinь маї мълте ziле. Дп фine фетеiле въzндь къ нърiнцiї ші фрацiї лорь се батъ пентрь dънселе къ бърбацiї лорь, се аррънкаръ дп тizлокълъ лъптъторiлорь, ші къ лакрътї дп окi лї ръгаръ съ пънъ капътъ бътъiеї. Лъптъторiї се дттъiаръ ла къвintеле фетеiлорь, ші лъссаръ артеле din мънъ. Се дпкеiе унь трактатъ дntre Romanї ші Сабiнi дпboindъce атънdoъe нацiунiле ка Ротълъ ші Тацiй съ dомнёскъ дтпреунъ къ нътере ші автopiтате de o мъсърь, Сабiнiї съ фортёzе унь попорь къ Romanїї ші съ аiбъ ачелеашї дрептърї къ Romanїї, dинтре дънші съ се алёгъ дпкъ 100 de Сенаторi ші тотъ атъцiа къларi. Ротълъ пь пътаї къ нрiмi ачесте кondiцiунi, чi dede локь de локуiнцъ ші Лъчерiлорь карi-i веniссеръ дntr'aцiторiь din Етрuрia, ші дmпърці тотъ попорълъ дп трей трiбърi: Рatnесi (de ла Ротълъ), Тiцiесi (de ла Тiтъ Тацiй) ші Лъчересi (de ла dъ-

www.dacoromanica.ro

челе лорѣ), ші пъсе преспе фіе каре къте унѣ трѣ-
вунѣ: афаръ де ачеаста маї сунтъмпърці попорълѣ
ън 30 де кърії, къпора ле деделе пътеле Сабінелорѣ,
ші пъсе преспе фіе каре къте унѣ Кърюне, ші фіе
каре къріе о маї сунтъмпърці ън 10 декърії сѣ
цінцї, ші пъсе преспе фіе каре къте унѣ Декърюне,
ассетене алессе din фіе каре трібѣ къте 100 де къ-
ларї, ші кѣ модълѣ ачеста формъ треї чентърії де
къларї, карі се пътіръ тотѣ дѣнъ пътеле трібѣрілорѣ,
адекъ Рамнесі, Тіцієсі ші Лъчерссі; педестрімеа се
сві акумѣ ла 3000 де артацї. Ромълѣ деделе ла фіе
каре четъціанѣ къте доѣе цівгърі де пътънтѣ (haere-
dium, мошіе). Дѣнъ че Ромълѣ ші Таціѣ domніръ
ъмпревънъ чінчї анні де зіле, Таціѣ се бчіссе де къ-
трѣ Лавінї, ші Ромълѣ рътасе еаръшї сінгърѣ dom-
ніторіѣ ън Рома. Ромълѣ маї авѣ доѣе ресвелле,
кѣ Фіденацїї ші кѣ Веіенцїї, карі се фінірѣ ън фа-
вóреа Романілорѣ. Дѣнъ о domніс де 37 де аннї,
цінъндѣ адунаре де попорѣ ън къмпълѣ лѣї Марте, се
пъскѣ о тетнестате сѣвітъ, ші Ромълѣ се фъкѣ не-
възътѣ. Сенаторії фъкърѣ пре попорѣ съ крéдѣ къ
с'аѣ рънітѣ ла черѣ; еї ѣї ръдікарѣ унѣ тетнлѣ ші'лѣ
опораръ сунтѣ пътеле де Чірінѣ (Quirinus).

Ш. Нума. Дѣнъ мóртеа лѣї Ромълѣ се пъскѣ
дісвътъ ънтре Романї ші Сабінї, дінтре карі съ се
алéгъ реце, ші аша трекѣ унѣ аннѣ де зіле ън каре
Сенаторії гъвернаръ унълѣ дѣнъ алтълѣ къте чінчї
зіле (interregnum). Ън фіне попорълѣ петълъмітѣ
кѣ ачеастъ формъ де гъвернѣ ънчепѣ съ стріце съ
се факъ алецере де реце. Сенатълѣ дескісе о adу-
наре, ші попорълѣ алессе реце пре унѣ Сабінѣ кѣ пътеле
Нума Помпілїѣ, цінереле лѣї Тітѣ Таціѣ. Нума Пом-

www.dacoromanica.ro

пілій, атѫнчї ѧн етате de 40 de annї, ера ѫнѫ отѫ репѫтітѫ пентрѫ пістатеа шї пентрѫ віеацa са чеа ссссмпларъ. Лмвъцатѫ ѧн філософіа Савінілорѫ, шї тѫлцъмітѫ кѫ пѫціна са авере тръіа ретрассѫ ѧн четатеа Кѫрі, фъръ de a аспіра ла онорї маї ѧналте, шї прімі нѫтаї кѫ греѫ demnitatea офферітъ. Кѫндѫ ѧн фіне понорѫлѫ ѧнцелессе къ Nѫma аѫ прімітѫ, се бѫкъръ ка шї кѫтѫ і с'арѫ фі датѫ ѫнѫ регатѫ ѧн локѫ de ѫнѫ реце. Нічї ѫнѫ domніторіѫ пѫ нѫтеа съ фіе маї бѫнѫ de кътѫ Nѫma ѧн ачелѫ тімпѫ кѫндѫ Рома ера ѧнкъ ѫнѫ статѫ котнѫсѫ din діверсе попóръ ѫніте нѫтаї прін нѫтереа артелорѫ, фъръ легътѫръ інтерпъ ѧнтре сіне, карактерѫлѫ челѫ феросѫ алѫ поіторѫ четъціанї авеа ліпсъ de кѫлтѫръ моралъ шї реліціósъ спре а се депрінде кѫ орфіпеа шї кѫ вірътѫціле соціале. Nѫma прічепѫ міссіѫнеа са; елѫ еліфікъ ѫнѫ темплѫ лѫї Іанѫ каре ѧн тімпѫ de паче съ ръмънъ ѧнкісѫ, еаръ ѧн тімпѫ de рєсбеллѫ съ стеа дескісѫ, шї'лѫ ѧнкісе пентрѫ тотѫ тімпѫлѫ кътѫ тръі елѫ; ѧнпъръці попорѫлѫї пътънтѫлѫ къштігатѫ de ла вечінї прін нѫтереа артелорѫ, ѧнкрацїѣ агрікѫлтѫра шї артіле віецеї пачіфіче. Nѫma обсервѣ кѣ аннѫлѫ de зече лѫнї каре фѫссе ѧн всѫ пънъ ла дъпсѫлѫ, шї се ѧнчепеа кѫ Марцїѫ (Martius de ла Марте, Aprilis de ла Афро-діта саѫ Вінере, Maius de ла Maiores маї бътрънї, Iunius de ла Iuniorus маї тінері, Quintilis de ла quintus алѫ чінчілеа, Sextilis de ла sextus алѫ шесселеа, September, October, November, December), есте преа скѫртѫ, шї'лѫ фъкѫ de 12 лѫнї маї adъѫгѫndѫ ла ѧнчепътѫ доѫс, адекъ Іанѫаріѫ (ѧн онóреа лѫї Іанѫ) шї Февѫаріѫ (de ла februo кѫръцѫ), шї пентрѫ ѧнтеркъларе ѫнкъ о лѫнъ естраордінаръ,

www.dacoromanica.ro

Mercedonius, кѫ аџіѫторіілѫ кърeіа аннѫлѫ ачеста, ла фіе каре 24 de annї съ кадъ тотѫ de o datъ кѫ челѫ солстіџіал. Ашezъndѫ кѫ modѫлѫ ачеста календарілѫ, елѫ дефінсе сербъторіле ші zілеле de лѫкрѫ, прекѫмѫ ші zілеле фасте ші нефасте. Nѫma регѫлѫ кѫлтѫлѫ diвінѫ, нѫmі ѫнѫ коллеџіѫ de патрѫ Понтефічї, алѫ къроръ нѫмерѫ маї пре ѫрмъ крескѫ ла онтѫ, ші дп фіне ла шесседпрezече, каре съ прівегieze асѫпра календарілѫї, асѫпра кѫлтѫлѫї diвінѫ, ші асѫпра тѫтѫроръ преоџілоръ, съ џідече каѫселе бісерічештї, ші съ скріе анналіле; челѫ маї маре dintre Понтефічї се нѫmіа Pontifex maximus. Nѫma консекръ патрѫ вірџінї вестале, алѫ къроръ нѫмерѫ маї пре ѫрмъ се сві ла шессе, ка съ консерве фокѫлѫ етернѫ дп темплѫлѫ zeeї Вестеї, ші съ кѫстодéскъ палладіѫлѫ (ікóпа чеа къzѫтъ din черѫ a zeeї Палладе de ла Троіа). Ачестеа ста сънтѫ прівегіареа Понтефічелѫї массімѫ, се алеџеа дп етате de 6 — 10 annї, авеа съ сервéскъ 30 de annї, дп чсї dінтъіѫ 10 съ дпveце, дп чеілалцї 10 съ фѫнкціонеze, ші дп чеї din ѫрмъ 10 annї съ аррете алтора. Dѫнъ дмплінірea ачестѫї сервіџіѫ нѫтеа съ éссъ ші съ се мъріте. Nѫma інстітѫї doіспрezече Салії (кълѫшіарї), ка съ кѫстодéскъ скѫтѫлѫ лѫї Марте (ancile) челѫ къzѫтѫ din черѫ; пентрѫ џіпереа секретѫлѫї маї фъкѫ дпкъ алте 11 скѫтѫрї тотѫ дп форма ачестѫіа, ші dede ла фіе каре Саліѫ къте ѫнѫлѫ. Ачештіа ла zіле фінте ѫмбла къптъndѫ ші сълтъndѫ кѫ скѫтѫріле прін четате; челѫ маї маре dintre еї се нѫmіа Praesul. Ассемене консекръ ѫнѫ преотѫ спеџіал лѫї Џіое (Flamen Dialis), алтѫлѫ лѫї Марте (Flamen Martialis), ші алтѫлѫ лѫї Ромѫлѫ (Flamen

www.dacoromanica.ro

Quirinalis). Афарѣ de ачесте ordinї, маї ера Авгврїї дп пътърѣ de 3, de 4, de 9 шї маї дп ортъ de 15, карїї авеа съ обсерве семнеле de пре черѣ, тънетвлѣ, фвлгервлѣ, метеореле, сзвратвлѣ шї кътътвлѣ пассерїлорѣ, прекътѣ шї мънкатвлѣ пвїлорѣ сакрї (auspicia pullaria sive ex tripudiis), шї съ презїкъ динтр'жнселе вїїторївлѣ, двнъ ordinea магистрацїлорѣ; апої Арвспічї, веніцї din Етврія карі презїчеа din мървнтъїле анїмалїлорѣ тъїате пентрв сакріфічїѣ. —Нвма спре а да о маї маре авторітате ашезъмінтелорѣ сале, претіndea къ ле фаче тóте двпъ дпсвфлареа прімітъ de ла Камена Егеріа, кв каре авеа дптълнірї секрете дптр'о пъдвре сакръ. Двпъ че domni дп пане 43 de аннї, тврї дп етате de 83 de аннї, ordінъндѣ ка кърцїле сале съ ле пвнъ дптр'о ортъ шї съ ле дпгрóпе лънгъ дъпсвлѣ; апвлѣ Ромеї 81.

IV. Твллѣ. Двпъ тóртеа лвї Нвма, сенатвлѣ фѣ de поѣ дпсърчінатѣ кв гъверпвлѣ пънъ че попорвлѣ алессе пре Твллѣ Остілів. Ачестѣ реце, пепотѣ алѣ внвї Романѣ дпсетнатѣ че се destinсессе дп батаіа дп контра Сабінілорѣ, авеа внѣ карактерѣ кв тотвлѣ контрарїѣ предечессорівлвї съѣ; de о натвръ белікóсъ елѣ ера дпкъ шї маї насіонатѣ пентрв артеа шілітаръ de кътѣ фвndаторівлѣ Ромеї, шї дпdатъ къвтъ претестѣ de a скóте óстеа ла батаіе. Четатеа Алба фѣ чеа dинтъїѣ карс і dede мотівѣ ла ачеаста Артателе ачесторѣ доое статврї се дптжмпіпаръ дптр'о distanцъ de чінчї мїліаре de ла Рома, детерміпате ка прін о лвптъ съ dечідъ сóртеа челорѣ доое регате. Двпъ че се dіспвсеръ дп ordine de бътаіе, еле стетеръ кътѣ ва тітнѣ аштептъндѣ семпвлѣ, къndѣ dіктаторівлѣ Албапілорѣ, Меттѣ Фѣфецїѣ, пъші

www.dacoromanica.ro

ын тіzлокълъ челорь доѕе артате ші проѕсе Ромапілорь съ dечідѣ чеарта прін о лѧптъ партікъларъ, адъогъндъ къ попорълъ алъ кърві лѧптъторіь ва ръмъне ынвінсъ, съ се сѧвынъ челѣіалалтъ. Рецеле ші попорълъ Ромапь пріmі къ бъкъріе ачеастъ пропѧпере, ші тотъ інсълъ аштепта съ фіе алесъ спре а апънра каѕса патріеі сале. Ера атѧнчі ын артата Ромапъ треї фраці цетині, Орації, ші алці треї, Къріації, ын чеа Албапъ, тоці ера ѧисетпаці пептрь къраціълъ, ші търіа лорь. Ачестора се ынкредінцъ сóртеа бътъіеі. Лѧптъторіі апѧкъ артеле ші ынчепъ а се тъсъра къ дъпселе. Артателе спектатóріс ѧші аціптъ окіі асъпра лорь, третъръндъ ла фіе каре ловітъръ, ші аштептъндъ къ іпіта ынгіецатъ съ вадъ de каре парте ва фаче сóртеа ка съ кадъ глоріа лѧптеі. Вікторіа ръмасе кътъ ва тітпъ ындоіóсъ, апоі се пъръ а се декіера ын контра Ромапілорь. Доі фраці Орації къzъръ, алъ треіле се преfъкъ къ фуце. Къріації фатігаці се лѧваръ дъпъ дъпсълъ. Атѧнчі слъ се ынтóрсе, ші аштерпъ ла пътъптъ пре челъ маі de апróпе; алъ доілеа каре вепіа ачестъіа ынтр'аціsторіь, авъ ачееаші сóртеа. Маі ръмасе алъ треіле пре карс'лъ ынвінсе къ маі пуцінъ гревътате. Романіі апплаѕсерь de бъкъріе; еарь Албапіі се декіерарь de сѧвынші. — Ынсъ тъпа лві Орацій каре тъптъіссе патріа dimineaца, се кръптъ сéра къ съпцеле сърорсі сале. Ынторкъндъсе ын тріѕмфъ din къмпълъ de батаіе, Орацій въѕъ пре сорѕ-са скълдатъ ын лакрътъ, плъпгъндъ тóртеа аматълві еі, адекъ а ѕпвіа dintre Къріації, къръіа фъссе протіссъ ын късъторіе. Ла ачеастъ ведере елъ се търбърь de мъніе, ші о ѕчіссе ын фъріа са Сепатълъ деfъітъ

www.dacoromanica.ro

ачеастъ фантъ фъръ de леце, шї цівдекъторій лъ̆ kondemnaръ; даръ Орацій аппелъ ла цівдеката попорълъї, шї ачесста лъ̆ іертъ.— Nъ трекъ тълтъ тітпъ̆ шї се пъскъ ресбелъ̆ къ Веіенцій шї къ Фідепацій. Тълъ̆ котъпdъ̆ лъї Меттъ̆ съ скótъ армата Албапъ шї лътпрезпъ къ dъпсълъ̆ съ тérгъ лп контра ачесторъ̆ іпітічї. Кънdъ̆ ферbеа бataіa, Меттъ вої съ трéкъ лп партеа іпітічілоръ̆, лпсъ пъ і свчессе. Тълъ̆ dзпъ че къштігѣ бътаіа тъіѣ пре Меттъ лп патръ пърцї, dържтъ Алba шї стръпътъ пре локвіторї ла Рота, dъпdъле тъптеле Челъ̆ de локъ̆ de ашezетънтъ̆. Тълъ̆ dъплекъ пътърълъ̆ къларілоръ̆, фъръ de алтълці пътърълъ̆ чептъріелоръ̆, котпъпъпdъ̆ фіе каре din 200 de къларї, шї фортъпdъ̆ къ modълъ̆ ачеста 20 de търте (de къте 30 de къларї). Белікосълъ̆ Тълъ̆ пъ се пътъ ръпъъса пічї dзпъ ачеаста, елъ̆ пъртѣ ресбелъ̆ къ Сабінії, каре еші ассетепе лп фавórса Ротапілоръ̆; лпкъ пъпъ къпdъ цінъ ачеста се пъскъ о пестілепцъ лп четате. Лпсъшї Тълъ̆ фъ аттъкатъ, елъ̆ търі dінаінтеа алтарівлъї ловітъ de фълцеръ̆ шї арсе лтпрезпъ къ каса са, dзпъ че аъ domпітъ 32 de аппї. аппълъ̆ Ромеї 113.

V. Апкъ Марцій Dзпъ зпъ̆ інтерpегпъ̆ de кътева лзпї de zіле се алессе реце Апкъ Марцій, пепотъ̆ de фатъ алъ̆ лъї Nзта, зпъ̆ отъ̆ къ зпъ̆ карактеръ̆ блъпdъ̆ шї реліціосъ̆, лпсъ тотъ̆ de o dатъ краціосъ̆. Елъ̆ прескріссе леціле реліціосе шї ле афіпсе лп пъблікъ̆ спре кзпоштіпца тътзроръ̆; інстітзі 20 de феціалї, карі съ декіаре сербътореште ресбелълъ̆, съ цівре трактателе de пачe шї легътіпtеле фъкзте къ стръінії лп пътеле попорълъї Романъ̆, шї лпвъцъ пре свпъшії съї съ се апліче ла агрікзлтзръ, шї се пъръсе-

www.dacoromanica.ro

къ астъцііле белліче челе de маї пъцінъ фолосъ пентръ віеаца чівілъ. Пътеріле вечіне лъаръ ачесте тъсърї але лъї Анкъ дрептъ семне de флачітате ші дрептъ ліпсъ de краціе. Латінії дпчепъръ а кълка територіълъ Романъ ші а фаче пръдъчіонї, дпсъ свчесселъ лоръ фъ de o тъсърe къ дрептатеа каѕсеї лоръ. Анкъ трімісе пре Феціалъ съ чеаръ сатісфачере de ла дъпшії, ші nedъndъ-i-се съ ле декіаре ресбелъ, дъпъ ачееа дї аттъкъ къ артеле ші дї дпвінсе, стрікъ четъціле лоръ, ші дѕссе пре локъіторї ла Рома, ші дї ашезъ пре тъптеле Авентінъ ші дп валеа dintre ачеста ші dінтре Палатінъ. Din дре́пта Тіберелъї дптърі тъптеле Іанікла, ші спре алъ зні къ четатеа чеа веке фъкъ пънте de лемнъ преste Тібере (pons sublicius), ші дпкънціъръ партеа чеа плапъ а четъцїї къ фоссатъ (Quiritium fossa). Дтпъдціndѕсе локъіторіі Ромеї ші къ дъпшії de одатъ ші фъкъторії de реле, Анкъ спре дпфрънареа лоръ едіфікъ прінсорї пъблічe. Елъ дптінсе територіълъ Романъ пънъ ла маре, ші конструі зиъ порътъ ші о четате ла гъра Тіберелъї, къ пътеле Остіа, ші къ модълъ ачеста ассекъръ сърпъшілоръ съї коммерціълъ атътъ пре маре кътъ ші пре Тібере, дп фіне търі ші тетпълъ лъї Ціое Феретрій челъ фъндатъ de Ромълъ.—Пре тітпълъ лъї Анкъ Марцій, вені ла Рома din Етръріа Тарчініъ Пріскъ (фіълъ лъї Дамаратъ, каре фъціссе de ла Коріптъ de фріка тірапълъї Кърселъ, ші се ашезассе дп оппідълъ Тарчінії дп Етръріа), дпдетнатъ фііндъ de соціа са чеа амбіціосъ, къ пътеле Тапачіла. Ачеста прін авереа са чеа маре ші пъртареа са чеа плъкътъ се дпсінъ дп каселе челе маї дпсетнате din Рома, ші маї пре ърмъ дшї дескісе зша ші дп ре-

www.dacoromanica.ro

cidenца рецелъї. Анкъ Марцій дълъ пріті къ тълтъ цеперосітате, дълъ фъкъ консіліарівлъ съъ, ші къndъ търі dънъ o domnie de 24 de annї дълъ лъссъ пріп тестаментъ тъторіі фіілоръ съї. a. R. 137.

VI. Тарчініі Пріскъ. Дп тімпълъ інтеррегнълъї че ертъ dънъ мортеа лъї Анкъ Марцій, Тарчініі пъсе тоте мачініле дп лъкраре спре а фаче ка попорълъ Romanъ съ лъ алегъ реце пре dънсълъ. Спре а аціънце ла ачестъ скопъ, елъ трімісе пре фііі лъї Анкъ афаръ dіп Рота пре zіьа алецереї, ші цінъ вnъ кввънтъ кътръ попорълъ дп каре дші пътерѣ тоте терітеле сале кътръ Romanі, ші квпоштінцеле дп артеа de a гъверна, ші къ modълъ ачеста дпdълекѣ пре попорълъ de лъ алессе реце фъръ контразічере. Тарчініі de ші аціънсе ла тронъ пріп інтрічї, дпсъ domnі къ дрептате. Елъ пріті ші пре Лъчересї дп сенатъ ші аша търі пътерълъ сенаторілоръ ла 300 de тетърі (алъ весталелоръ ла 6); елъ воі съ маї адавце дпкъ треї нове чентърії de къларї, дпсъ фъ дптредекатъ пріп лъгърълъ Аттъ Невіъ, каре тъіѣ пётра къ кцітълъ de расъ, ші аша се търіпі de a редъпліка чентъріile, фъкъndъ фіе каре de къте 400 de інші, ші рецінъndъ пътіріле de Рамнесї, Тіціесї, Лъчересї, челе консекрате de Ромълъ. Ассетіпе dъплекѣ ші трібъріле пріп адавцереа de цінцї нове (minores gentes). Пре тімпълъ съъ се скъларъ Латініі ші дпчепъръ a інфеста територіълъ Romanъ; Тарчініі дї бътъ ші дї констріпсе a чере паче, ассетіпе ъмілі ші пре Сабінї карі трекъссеръ Тіберуле. Dънъ че трімісъ de інітічї дптрепріпсе маї тълте лъкърї пъбліче спре дпфрътсецареа четъціі, елъ дпчепъ a едіфіка търълъ челъ маре дтпрецівълъ четъціі, кон-

www.dacoromanica.ro

стрѣі клоачеле (канале пентрѫ кѫръцїа четъцїй), ашезѫ форѫлѫ ѧн валеа чеа ѫскатъ прін дерівареа апеї стътътóре, ші фъкѫ черкѫлѫ челѫ таре (circus maximus) пентрѫ цїокѫріле Romane. Тарчініѫ ѧнтродѫсе потпа регалъ дѫнъ ессетплѫлѫ реѫілорѫ Лidianї, ѧшї фъкѫ о коропъ де аѫрѫ, ѫнѫ тропѫ де іворїѫ, ѫнѫ счепрѫ кѫ ачеръ ѧн вертіче, ші вештітпте де пѫрпѫръ. Даръ пóте къ силendóреа ачесторѫ орпатепте дештептъ інвidia фіілорѫ лѫї Апкѫ, карі тръіръ ѧн лепітате 37 de annї. Сітѫлѫ лорѫ de ресбѫпаре крескѫ къndѫ еї, въzѫръ къ Тарчініѫ аѫ adoптатѫ пре цїпереле съѫ, Сервіѫ Тѫллїѫ, спре а лѫ лъса сѫчессорїѫ. Еї кѫтпъраръ пре doї ѫчігъторї карі черъndѫ съ ворбéскъ кѫ реѫеле, съптѫ претестѫ de a ле фаче дрептате, лѫ ловіръ кѫ секѫріле ѧн тіzлокѫлѫ палацїѫлѫї, ші лѫ отържръ. Ліктории карі прівегіа асѫпра персóпеї реѫелѫї, прінсеръ пре ѫчігъторї къndѫ еї воіа съ фѫгъ. Ачештіа се dederъ морцїї; даръ фіїї лѫї Апкѫ карі і пѫсеръ съ факъ ачеастъ фаптъ, скъпаръ кѫ фѫга. — Аша тѫрі Тарчініѫ кѫ сѫпрапѫтеле Пріскѫ, спре dістінцере de ѫнѫлѫ dінтре сѫчессорії съї, каре пѫртъ тотѫ ачестѫ пѫте. Елѫ ера ѧн етате de 80 de annї, ші domпiссе 38. аппѫлѫ R. 175.

VII Сервіѫ Тѫллїѫ. Фата despre ѫчідереа лѫї Тарчініѫ ѫтплѫ пре попорѫ de dѫрере ші de тъпіе. Тóтъ лѫтеа алерга ла палацїѫ спре а се ѧнформа despre ѧнтъмпларе. Реґіна Танаґіла се пѫсе ла феréстръ ші ворбі кътръ попорѫ ассекѫръndѫ-лѫ къ реѫеле пѫ е тортѫ, чі пѫтаї ѫттецітѫ de ловітъръ ші къ елѫ аѫ ѧнсърчіпатѫ кѫ гѫверпѫлѫ пре цїпересъѫ, Сервіѫ Тѫллїѫ, пъпъ ла ѧнсъпътошаре. Сервіѫ

www.dacoromanica.ro

(пъскътъ дп каса лъї Тарчініъ din о сервъ de фамі-ліе дістінсъ апѫте Окресіа, de unde і с'лъ датъ ші пътеле de Сервіъ), еші дтбръкатъ дп орпаментеле регале, дпсоцітъ de шессе лікторї, ші дпчепъ а дтпліні фънкціънїле регале, ка ші кътъ аръ фі лъатъ інстрѫкціънї de ла Тарчініъ. Ачеасть лъкраре цінъ кътева зіле пъпъ кънdъ се фортѣ о партітъ пътерósъ дп фавóреа лъї, апоі въzънdѫсе десперї тóртеа сокрълъї съъ ші се декіерѣ de реце къ воіа сепатълъї; ънъ ресбелъ къ Веіенцїї din каре Сервіъ еші дпвінгъторіъ, дї къштігѣ стімъ ші авторітате дпаінтеа порълъї. Елъ адаксе ла четате тънцїї Чірпал ші Впімїал, апоі Есчіліпълъ, ші фіні търълъ челъ таре дпчепътъ de Тарчініъ; дтпърцї тотъ територіълъ Romanъ къ локъіторії лъї дп 30 de регіънї, 4 а ле четъцїї (urbanae) ші 26 а ле цінътълъї de прін преціъръ (rusticae), кърора dede пътеле de трібърї, пънъndъ къте ънъ трібънъ преste фіе каре, ші ordінѣ съ се конскріе тоцї четъцїапїї къ аверіле лоръ (census). Dънъ ачеса дтпърцї тотъ попорълъ dънъ аверї; din пріторії статълъї компссе 18 центъріі de къларї, апоі дістрібъі тóтъ тълцітеа дп шéссе классе: дп класса dінтъї пъсе пре чеї че пътера о авере преste 100,000 de ассї саъ лібре de аратъ, ші фортѣ dінтр'ънші 80 de центъріі de пedестрі: дп adoна пре чеї че посседеа преste 75,000 de ассї, ші фортѣ dінтр'ънші 20 de центъріі; дп а треіа пре чеї че посседеа преste 50,000 de ассї, ші фортѣ dінтр'ънші ассетепс 20 de центъріі; дп а патра пъсе пре чеї че посседеа преste 25,000 de сассї, ші фортѣ dінтр'ънші еаръші 20 de центъріі; дп а чінчеа пъсе пре чеї че посседеа преste 11,000 de ассї, ші фор-

www.dacoromanica.ro

ынъ dinтр'жншїй 30 de чентврїй; дп a шессea классъ
пре тоцї чеї че посседea таї пвцинъ de 11,000 de
ассї, ші фортѣ dинтр'жншїй нътаї o чентврїe. Тóтe
чентврїile din челе чінчї классе dинтъїй ле дтпърци
дпкъ дп доое пърцї, вна de бътрънї ші алта de тi-
перї, бътрънїй съ кvстодéскъ четатea, тiперїй съ
мéргъ афаръ de бaтaїe. Ла тоцї ле дтпъсе съ'шї
факь вештминте ші арме dвпъ стареa лорв ші dвпъ
печессiтатea сервiцiвлvї: чеї din класселе dинтъїй фвръ
таї бine дпвръкацї ші таї таре артацї, еаръ чеї
din класселе din вртъ таї сiтнлв, ші чеї diн ашéс-
сea пв фвръ дпdаторацї a фаче сервiце мiлiтаре. A-
фаръ de ачестea таї фортѣ доое чентврїй de фаврi-
каторї de мaшine велiче, ші ле adавссе ла клaсса
dинтъїй, ші треї чентврїй de ачепсї, (accensi) de корнічінї
ші de тівічінї (бвчінъторї) ші ле adавссе ла класса a
чінчea. Dвпъ че аррвпкъ кв modвлв ачеста тóтe
сарчініle статвлvї пре вмерїй челорв аввцї, dистрiввї
ші дрентврiле accемine: дп adвнъриle пвбliче (comi-
tia centuriata) ла вотареa лецiлорв dede фiе къреї
чентврїй кътe внв вотв, ші ordinъ съ се кieмe таї
дптъїй къларїй, апої чентврiile de класса dинтъїй, dв-
пъ ачeea челе de класса adoвa, ші аша таї дпколо,
даръ фiindв къ чентврiile къларiлорв кв але пedec-
трiлорв de класса dинтъїй дптречea кв пвмервлв пре
тóтe челелалтe. de ачeea кънdв се вніa ачестea, тотв
de авна dевidea, ші фóрте a раре орї таї ера лнсъ
de вотврiле челорaлалтe чентврїй. Кв modвлв ачес-
та Сервїв десфiнцъ dістiнкцiвнea каре се фортассе
дптре Патрiчiї ші Плебеї, дпсъ пвсе фвndamентвлв
спре фортареa алтeia, dвпъ авере.— Спре a цiнé
тотв deавна дп кънoштiнцъ пътървлв ші авереа по-

www.dacoromanica.ro

порѫлъ Сервій ordinѣ ка ла фіе каре чінчі anni (lustrum) съ се факъ о пóвъ копскріере. Елъ фъ челъ dintъій реце каре бътъ банї, ші апѫте банї de аратъ (aes signavit) — Ăn релъчіѫне кътръ статѫріле din афаръ, Сервій прокърѣ Ромеї прімірea ăn конфедеръчіѫнea латінъ, ăn ѫртареа кърeia, ediфікѣ ѫнъ темплъ de ѫніре пре мънтеле Авентінъ, ăнкінатъ Dianeї, ăn каре рецеле Романъ сакріфіка пентрѫ Романї ші Латінї, прекѫмъ капѫлъ Латінілорѫ сакріфіка пре мънтеле Албанъ ла феріile ла тіне.— Dѫнъ o domnie ăndelѫнгатъ, Сервій фортѣ проіектѫлъ de a прefаче регатѫлъ ăn репѫблікъ, ănсъ ăмпрецівръріле пішічіръ ачестъ планъ цеперосъ. Елъ авѫссе dове фете de ѫнъ карактерѫ фórte diферінте ші ле мърітѣ пре амъndове dѫнъ пепоцій лві Тарчініѣ, dъndъ пре чea блъndъ dѫнъ Лъчіѣ, ші пре чea маї амбіціóсъ dѫнъ Арѫнте каре ера маї ашezатъ ла фіре. Ănсъ Лъчіѣ ăшї ѫчісе пре соціа са, ші лъ пре Тълліа каре шї ѫчісе ассетіне пре барбатѫлъ съѫ Арѫнте, ші dintre сенаторіі чеї петѫлцетіцї кѫ мъсърiле лві Сервій ăшї фортѣ о партітъ, кѫ алъ кърeia аціторіѣ се свї пре тронъ, ші ѫчісе пре Сервій (каре веніа ла сенатъ ка кѫ авторітатea са съ ăнфрѫнте ѫсърпъчіѫнea лві Лъчіѣ). Соціа са, Тълліа, фъ чea dintъіѣ каре'лъ салѫтъ, трекъndъ кѫ тръсъра преcте корпѫлъ челъ ѫлінъ de съпце алъ татъ-съѫ че зъчea аррѫнкатъ ăn дрѫмъ.— Аша се фіні віеаца лві Сервій Тълліѣ, а ѫнъї реце але кърѫія блъndеце ера de o мъсърѣ кѫ дрептатea, dѫнъ че аѣ фостъ 44 de аннї феріцітатea сѫннѫшілорѫ съї. a. R. 220.

VIII. Тарчініѣ Сѫперѫлъ. Лъчіѣ Тарчініѣ аціѫнсе ла тронъ прін віолецъ фъръ de алецере; елъ пѫ

www.dacoromanica.ro

лъссѣ съ дшпорпъптеze корпълъ лъї Сервіѣ dекіерѫndъ къ п'аѣ фосіѣ de къtъ ѵпъ ѵсърпъторіѣ, ѵчісе пре тоцї чеї сѵспекцї de a фі de партіта лъї Сервіѣ, шї тетъndѵ-се ка тіраппіа лъї съ п'аіѣъ ѵртърї фѵпесте, дтпълцї пѵтърълъ лікторілорѣ. Пептрѵ пъртареа лъї чеа імперіосъ шї віолептъ, Романіі і dederъ пѵтеле de Сѵперъѣ; спре а dістраце пре попорѣ ка съ пѵ се скоóле дп коптра лъї, Тарчініѣ длъ цінѵ тотѣ окклпатѣ дп ресвеллъ саѣ дп лѵкрърї пѵблічe, Латініі пѵ воіръ съ лѣ кѵпоскъ de реце, елѣ плекъ дп коптра лорѣ шї і сѵппѵсе. Кѵ фііълъ съѣ, Сестѵ, се дпцелессе ка ачеста съ фѵгъ ла Габіі, четате і-нітікъ, ка шї кѵтѣ арѣ фі малтрактатѣ de ѵърінтеле съѣ. Ачеста прін пъртареа са чеа префъкѵтъ адѵссе пре попорѣ de лѣ алессе преторіѣ, шї апоі трітісе пре аскѵпсѣ ла татъ-съѣ ка съ-і dеа пóѵъ дпвъцътъръ, че съ факъ. Тарчініѣ пѵ dede алтѣ ръспѵпсѣ dепѵтацілорѣ de кътѣ къ прітълъndѵсе прін гръdінъ тъіѣ капетеле папаверілорѣ челорѣ маї дналцї. Сестѣ дпцелессе ръспѵпсълъ шї ѵчісе пре четъціанії чеї маї de фрѵпте, шї апоі сѵппѵсе пре попорѣ лъї Тарчініѣ. —Лѵчіѣ Тарчініѣ edіфікъ тетплълъ лъї Ціое капітолінълъ, ла а къргіа фіпіре маї ізте, коптрібѵі фórte о дптъмпларе естраordіпаръ. О фетее стръіпъ се арътъ дп Рота кѵ 9 томѵрї de кърцї профетіче шї ле оффері рецелъї спре кѵмпъраре. Тарчініѣ пешті-іndѣ къ фешеea есте ѵпа dіптре сібілле, пѵ се дпвоі. Атѵнчі еа арсе 3, шї черѵ тотѣ ачелѣ прецѣ пептрѵ челе ръмасе; Тарчініѣ о пѵті дпшелътóре. Еа арсе de поѣ дпкъ 3, шї се дптórсе черъndѣ ачелашї прецѣ пептрѵ челелалте 3. Тарчініѣ дпчепѵ а се тіра de фетее, дптребъ пре авгѵрї, че есте de фъкѵтѣ, шї

www.dacoromanica.ro

дѫпъ консіліѫлѫ ачестора кѫтпърѣ кърціле сібілліпе, апоі пѫті треі бърбаці карі съ ле кѫстодéскъ дп капітоліѫ, ші съ ле консѫлтезе ла дптътпілърі естраordinare; маі пре ѫрмъ пѫтърѫлѫ ачестора се сві ла 15 (quindecimviri).— Дѫпъ фіпіреа едіфічіѫлві Тарчіпіѫ тішкѣ ресбелѫ дп контра Рѫтѫлілорѫ, ші дтпрессърѣ четатеа Ардеа, дп дістанцъ de 16 міліаре de ла Рота. Стѫndѫ армата dinaintea четъцій, Сестѫ, фііѫлѫ репелві, Коллатіпѫ ші алці Романі дп петречереа лорѫ дпченърѣ ашї лъѫda фетеіле. Коллатіпѫ пропѫсе съ факъ о проба; еї се дпвоіръ съ тéргъ съ ле свппріndъ ші съ се дпкредіпцезе despre ѫртареа лорѫ. Аша еї плекаръ пóпте къларі ші афларъ пре Лѫкреція, соція лві Коллатіпѫ, оккѫпатъ кѫ лѫкрѫлѫ дп тіzлокѫлѫ фетелорѫ сале, дп локѫ de a петрече дп конверсърі ші плъчері ка алтеле. Дпсъ фрѫтсéца ші modestia Лѫкреціеі аппріпсе пре Сестѫ de патітъ, ші дѫпъ къtева zіле елѫ се дптóрсе сіпгѫрѫ din кастре ші вепі ла дѫпса пóптеа. Лѫкреція лѫ прімі ші лѫ трактъ отепеште, dаръ Сестѫ о desопестъ ші се дптóрсе дп кастре. Атѫпчі Лѫкреція desператъ трімісе дѫпъ бърбатѫ ші дѫпъ татъ-съѫ ка съ вінъ а касъ, фііndѫ къ фаміліа лорѫ с'аѫ простітѫітѫ прін о фаптъ інфамъ. Коллатіпѫ ші Спѫрій вінѫ кѫ Валеріѫ ші кѫ Існіѫ Брѫтѫ, каре тречеа de стѫпідѫ, ші про алѫ къріа пърінте лѫ ѫчісе Тарчіпіѫ. Лѫкреція ле спѫне фапта ші се ѫчіde еа дпсъші кѫ ѫпѫ кѫцітѫ дп пресепца лорѫ, провъкѫпdѫ-і ка съ-і ръсѫпе тóртеа асѫпра челві че аѫ фостѫ каѫса. Брѫтѫ, каре се префъкѫссе пъп'акѫмѫ, ка съ скапе de персекѫціѫпіле лві Тарчіпіѫ, лъ корпѫлѫ Лѫкреціеі ші лѫ еспѫсе дп форѫ, ші прін ѫпѫ кѫвъптѫ че цінѫ дп фѫ-

www.dacoromanica.ro

рі̀ъ пре Романї дп контра фамілієї лві Тарчініѣ. Оп̀ѣ декретѣ алѣ Сенатвлві фъкътѣ двпъ черереа лві, скóссе din скавпѣ пре Тарчініѣ кѣ фамілія лві, ші декіерѣ de проdіторіѣ алѣ патріеї пре ачела каре ва лва партеа лві. Кѣ modвлѣ ачеста Тарчініѣ фѣ скоссѣ din domnie двпъ че гвверпѣ Рома 25 de annї: елѣ фвці ла Чере дп Етрвріа, армата Романъ фъкѣ пачe кѣ Ардеацій, ші Брвтѣ фѣ прокіематѣ de Лібераторіѣ алѣ патріеї.— Кѣ Тарчініѣ тотѣ de o datъ се фіні монархіа Романъ, каре цінъссе 244 de annї.

IX. Лвкрѣ demnѣ de дпсетнаре есте къ дп ачестѣ спацій de тімпѣ de 244 de annї, кътѣ цінѣ регатвлѣ ла Рома, тоцї реції Романї авѣръ domniї лвнцї, тоцї фѣръ óмепї марї орї дптр'внѣ респектѣ орї дптр' алтвлѣ, ші тоцї контрібвіръ ла мъріреа пвтереї Романе, кіарѣ ші Тарчініѣ Сѣпервлѣ. Дпаінте de фвndареа четъцій мвнтеле Палатінѣ ера внгівлѣ естремѣ алѣ Лацівлві, мвнтеле Капітолінѣ ера окквпатѣ de Сабінї, ші тóтъ партеа din дрéпта Тіберелві ера сѣптѣ domnia Етрѣсчілорѣ; пвнтвлѣ dintre мвнцій Палатінѣ, Капітолінѣ ші Іанікла (despърцітѣ прін рвлѣ Тібере), ера конфініѣлѣ ачесторѣ трей попóръ. Ромвлѣ фвndъ четатеа пре мвнтеле Палатінѣ, двпъ ресбелвлѣ кѣ Сабінії адаѣссе Капітоліпвлѣ, Тълла ашезъ пре Албанї пре мвнтеле Челіѣ, Анкѣ Марцій колонісъ пре дпвіншії Латінї пре мвнтеле Авентінѣ, Тарчініѣ Прісквсекъ валеа чеа лімóсе dintre Палатінѣ ші Авентінѣ прін конструіреа клоачелорѣ, ші дпчепѣ мървлѣ челѣ маре пре каре Сервіѣ Тълліѣ длѣ дптінсе дмпреціървлѣ мвнцілорѣ Чірінал, Віmінал ші Есчілінѣ, ші кѣ modвлѣ ачеста четатеа Рома копрінсе 7 мвнцї. Дпсъ територівлѣ Романѣ дп чеа маї маре дістанцъ de ла центрвлѣ четъцій авіа се дптінсе пъпъ ла 15 мілїре

www.dacoromanica.ro

Романе; Остіа ла гъра Тіберелуї, Лаврентълъ ші Лавініълъ спре мézъ-zi, Габіі спре ръсъріть, ші Албалънгъ дintre ачесте дóве пънте, ера маї тóте дn ачеа дістанцъ, къ фóрте мікъ діфферінцъ. Din дрéпта Тіберелуї окъпассеръ Романіі преа пъцінъ локъ къtръ Веіі, каре оннідъ пъ ера къ мълтъ маї департе de 10 міліаре de ла Рома спре мézъ-нóпте. Тóтъ съпръфаца територіълуї Романъ авіа кънрінdea ла 400 de міліаре пътрате, ші попорълъ авіа пътера ла 100,000 dé съфлете.—Потестатea съпретъ дn тітпъріле прімітіве ла Рома ера дmпърцітъ дntre реце, сепатъ ші дntre попорълъ adънатъ дn коміціе. Реџеле ера сакріфічеле съпретъ, елъ adъчea сакріфічій пентръ тотъ попорълъ, къ тóте къ прівегіареа асъпра кълтълуї дn џепере ера дnкредінцатъ коллеџіълуї понтефічілоръ; ціздекъторіълъ съпретъ, елъ шedea ла фіе каре 9 зіле пре трібънарій съптъ черълъ ліберъ, ші ціздека каџселе съпъшілоръ, dаръ пентръ каџсе крімінале се алеџea честорі (quaestores, черчетъторі); дmперъторіълъ съпретъ престе пътереа арматъ, елъ авea пътере абсолътъ (imperium) дn ресбелъ. Афаръ de ачестea, реџеле конвока сенатълъ ші коміџіеле, ші прешedea дn adънърі. Венітълъ съъ ші'лъ трăџea din о парте дefінігъ a агрълуї пъблікъ (саъ пътънтълъ статълуї); сетпеле луї ера фасчеле, селла кърълъ, ші тога претестъ.—Сенатълъ ла дпчепътъ фъ компъсъ din 100 метврі, dънъ вніреа къ Сабініі din 200, ші de ла Тарчініе Прісъ дпкóче din 300. Елъ се конвока de реце ші делівера асъпра требілоръ пъбліче маї въртосъ ачелоръ din афаръ. Съптъ domnia луї Тарчініе Съперълъ се вчісе вnъ таре пътеръ de сенаторі, мълџі се трімісеръ дn есиліе, ші сенатълъ

www.dacoromanica.ro

дпчетъ de a се маї копвока; тотъ пътереа къзъ дп тъпа despotълї. Adънъріле пъбліче се фъчеа ла дпчепътъ дп чеде 30 de кърії (comitia curiata) dънъ копвокареа рецелъї, ші dечidea асъпра dекіерърії de ресбеллъ, ачептърї леціlоръ пове, ші алецерії рецелъї.— De пре тітпълъ лъї Апкъ Марціъ дпчепъссе a се форта o классъ de отепї карі п'авеа репресептанцї din фаміліile лоръ дп кърії, прin ъртаре пічі дп сепатъ; ачештіа спре dістіпцере de чеї dintъіъ, се пътіръ плебеї. Спре despiinцареа ачестеї dіфферінце дптре четъцїапї, Сервіъ Тълліъ дтпърці тотъ попорълъ дп 6 классе, ші дп локълъ adънърілоръ дп кърії (comitia curiata), дптродъссе adънъріле дп чептърії (comitia centuriata) ла карі тотъ попорълъ лъа парте. Къ тоте ачестеа рътасъръ дп вігоре ші кърііле патрічілоръ, карі шї пъстраръ дрептълъ de a дптърі леціле вотате дп котіцііле чептъріате. Сънтъ Тарчініъ Съпербъ фъръ съпретъте ші ачесте adънърї. —Пътереа артатъ се котпъпea din 18 чептърії de кълърї ші din 180 de чептърії de педестрі dintre карі пътаї цівтътате терцеа ла ресбеллъ, іаръ чеілалцї къstodia четатеа.

КАРТЕА II

De ла despiinцареа регатълъї пънъ ла дпчепътълъ ресвеллелоръ пъпіче.

I. Dънъ despiinцареа потестъцїї регале попорълъ Romanъ adънатъ дп котіціеле чептъріате префъкъ статълъ дп репъблікъ, ші дп локълъ бпъї реце алессе doї Преторї (Praetores*) къ пътере de o тъсъръ, карі съ

*) Маї târзіъ се дпtродъссе пътеле de Консълї, каре апоі се фъкъ domnіторіъ, ші пътелъї Преторіъ се dede алъ дпсетпаре.

www.dacoromanica.ro

гъверпеze статълъ ѧп тітпъ de ънъ аппъ, ші апоі съ се ѧптóркъ ла віеаца прівать, ка съ се пóтъ траце ла daре de раціънї, ла ѧптъмпларе de a фі абсатъ de пътереа лоръ. Чеї dінтъій Преторї фъръ Ізпіъ Брътъ ліберatорілъ патріеї, ші Коллатінъ бърбатълъ Лъкреціеї. Сенатълъ каре се тікшърассе прін крѣделітатеа челуї din ъртъ реце, се ѧптреці пъпъ ла пъмпърълъ de 300, ші ѧптрѣ ѧп аѵторітатеа са. Попорълъ Romanъ се сімці ферічітъ въzъndъce ѧп поссесіънеа лібертъції; даръ есиліатълъ реце, Тарчініъ, пъ ѧпчетъ de a фаче інтрічї спре ръстърнареа еї. Елъ трімісе денътаці ла Рома сънтъ претестъ de a чере корона ші ѧпсемнеле регале. Ачештіа ѧпцелегъndъce къ цівній Romanї карі крескъссеръ ѧп десфръпърї ла къртеа лъї Тарчініъ, цессъръ о конспіръчіune ѧп контра репъблічеї пентръ реадъчереа лъї Тарчініъ; ѧпсъ сóртеа воі ка съ се десконере de ънъ сервъ, апъme Bindічіъ. Конспіръторії се прінсеръ ші се адъссеръ ѧпаінтеа консълілоръ. Брътъ въzъ къ тіраре ѧптре dънші пре doї фії аї съї; сімцълъ бінелъї пъблікъ ѧпнекъ ѧп пептълъ лъї сімцълъ de ънрінте, елъ ѧї dede пре тъніле лікторілоръ съ-і батъ къ върцеле ші съ ле таіе капетеле къ секъреа. Ачеастъ фантъ северъ din партеа ънъї ънрінте кътръ ѧпшішї фіїї съї, терріфікъ пре тоцї Romanї. Се dede ънъ декретъ ка тоцї чеї че пóртъ пъшеле de Тарчініъ съ се скóтъ din Рома, ѧпсъшї Коллатінъ фіindъ къ ера din ачеа цінте, требъі съ лассе четатеа; ѧп локълъ лъї се пъсе Пъбліъ Валеріъ. Тарчініъ перzъndъ сперанца de a ші пътé рекъштіга domnіa прін конспіръчіънї, черъ аџіторіъ de арme de ла стръінї, елъ ѧndъплікъ пре Веіенцї, ші вені къ о

www.dacoromanica.ro

арматъ валідъ ын контра Ромеї. Романіі ле ешіръ ынаінте кѣ консулії ын фрунтеа лорѣ. Арунте фііулѣ луї Тарквініе, каре кондучea армата інімікъ ын локвлѣ татъ-съѣ, възъндѣ пре Брутъ ын капулѣ Романілорѣ, се ръпezi кѣ калулѣ асупра луї; Брутъ лѣ ынтымпінъ кѣ ассеминe фервóре. Ловіреа се фъкѣ кѣ чea маї маре фурie; амъндоі луптъторіі къзъръ морцї. Атунчі оштіле ынчепѣ о бътаіе сънцерóсъ, кадѣ мулціме de мілітарі de амъндóуе пърціле, ынсъ кѣ унулѣ маї мултѣ din партea вeienцілорѣ. Романіі окупъ кътвулѣ de бътаіе ші прокіамъ вікторіа. Валерієе се ынторсе ла Рома ын тріумфѣ (a. R. 245). — Ачестѣ отѣ маре ын ресвелѣ се арътъ ынкъ ші маї маре ын наче, елѣ dede лецea de a апела de ла цідеката консулілорѣ ла попорѣ (lex Valeria de provocatione), ші пентрѣ adminістрареа банілорѣ публічі нъмі doi честорі (quaestores). Пентрѣ інституцііле сале фъкъте ын фавóреа попорулуі, Валерієе шї къштігѣ нумеле de Publicola.— Ын локулѣ луї Брутъ, пре каре матропеле Романе лѣ целірѣ унѣ аннѣ de зіле, се алесе консулѣ М. Орацієе, каре dedікъ темплулѣ луї Ціое ын Капітолієе.

II. Тарквініе непътъндѣ вітa перdереа регатулуі ындемнъ пре Порсенна рецеле Етрурієї съ се скóле кѣ артеле асупра Романілорѣ. Ачеста плекъ de ла Клусієе кѣ о міліцie нумерóсъ ші ынпресуръ Рома кѣ атъта вігóре, ын кътѣ adусce пре Романі ла decперъчіune. Етрусчіі ера съ кѣпріndъ четатea, кѣндѣ Орацієе Коклите апіstатѣ нумаї de doї інші се пусе ын капулѣ подулуі de престе Тібере, ші сечінъ аттакулѣ інімічілорѣ унъ кѣндѣ Романіі тъіаръ подулѣ din дърътулѣ луї. Атунчі Орацієе се арункъ ын Ті-

www.dacoromanica.ro

бере ші лпnотъ de чеалалтъ парте. Порсенна пеnътndъ лъа четатеа къ nътереа, о лпкісе de тóте nърціле, ші detертінъ се о iее къ фóтеа. Лn mizлокълъ тісеріеї попорълъї челъї desператъ, еші din Рота К. Мъчіѳ лтбръкатъ лn вештміnте етрѵсче, лntръ лn кастреле iнітіче ші лнаіntъ пъnъ ла кортълъ лъї Порсенна къ скопълъ de a лъа віеаца iнішікълъї, ші de a тъntъї патріа, лчесъ пекъноскъndъ nре Порсенна, ѵчіссе nре Секретарівлъ. Сервіторіі рецелъї nопъ лидатъ тъna nре dъnсълъ ші лъ adѵкъ лnaintea лъї Порсенна. Мъчіѳ фъръ de a шї nерde кътnътълъ dекіаръ къ е Романъ ші аѵ венітъ ка съ лъ ѵчідъ, ші і спѵnе, съ штіе къ маї съntъ лnкъ 300 de цівні Романі лn кастре конціврацї асъnра лъї; ка съ і аррете къ nѵ се теме de тортентеле лъї, лшї аррѵnкъ тъna лn фокълъ че ardea nре ѵнъ алтарій, ші о ціне лntр'жнсълъ nъnъ къndъ се фріце. Порсенна nрінсъ de шіраре пентрѵ о ассетінс търіе de інішъ, лnкеіе паче къ Романіі. Ачештіа лnкъ се плекаръ а-ї тріміте лnсетнеле регале, ші a da 20 de остатічї, лntре карі фѵ ші верцінеа Клеліа. Ачеастъ фечіóръ коражіóсъ фѵрі din кастре ші трекъ Тібереле къ лnnотълъ. Порсенна о черъ лnnапоі, лчесъ dѵnъ ачееа лї dede лівертатеа ші еї ші соцілоръ карі шї ва алеце еа dintre остатічї. Клеліа алессе nре чеї маї тінерї крезъndъ къ ачештіа воръ фі маї фолосіторі патріеї. a. R. 246.— Тарчініѳ пъръсітъ de Порсенна се dѵссе ла цінереле съъ Матілів, ла Тѵсквлъ, ші de аколо лntърръtъ nре *Латіні* лn контра Романілоръ, фолосіndѵсе de оккасіѵnea лn каре плебеіі ера лn чеартъ къ патрічіі пентрѵ datорії. Плебеіі реквсаръ de a терце ла ресбелълъ dакъ nѵ лі се

www.dacoromanica.ro

вор҃ ієрта даторііле. Консулій възънд҃ къ автор҃итатеа лор҃ пе есте де ацінсе пронсерѣ попорулуі депутіреа унуі маџістрат҃ . естраординарій къ пътере абсолът҃. Пронунереа се прімі къ бъкурие, ші Тіт҃ Ларџій фе пъмит҃ дътъій Диктаторій҃, ла анул҃ R. 254, ел҃ пъмі пре Спурій Кассій маџістр҃ кълърілор҃, ші кондусе óстеа дн контра інімічілор҃, дпсъ ачещтіа пе кътезаръ а се мішка. Дънъ шéссе лъні де зіле Ларџій денсе диктатура. Ачеаст҃ дрегъторіс естраординаръ се репеџі де ачі днаінте де кът҃ орі патріа фе дн перікл҃, ші де кът҃ орі се аррът҃ печессітатеа де о лъкраре унит҃ ші промт҃. —Тарчініў фе плъџіт҃ де диктаторіул҃ Постумій дн а. R. 255, ла лакул҃ Реџіланў, унде фъръ бътъџі Латінії, апоі мърі ла Кум҃е, дн анул҃ Ромеі 259.

III. Дънъ скótереа реџілор҃ Патрічії фаворіръ пре плебеі ла дпчепът҃ прін рестабілірea Конституџіунеі луі Сервій Тулій҃, прін леџіле валеріане ш. а; дпсъ дънъ че дпчет҃ тетереа де Тарчінії, ші дънъ че трек҃ ресбелулуі етръскў, дпчепъръ плебеіі а се апъса, диктатура се дптродусе спре дпфрънареа лор҃ къ тóте къ еі форта пътереа прінчипалъ а арматеі, лор҃ пе ле фъчea парте дін пътъпт҃луі къштігат҃ де ла стрěіні, еі сърчіръ прін репеџітеле ресбелле девастътóре, ші се дпкъркаръ къ греле даторіі ла патрічії чеі авуџі. Прін леџіле челе аспре дн контра даторілор҃ се редусерѣ ла місеріе, чел҃ че нетнора авереа са пентр҃ о сутъ дмпрътътатъ се пуміа песс҃ (nexus, легат҃ къ даторіі), дакъ пе пътea съ ръспундъ дмпрътътулуі пънъ ла унў терминў дефінт҃, се да дн мънile креditоріулуі (addictus) ші пердea дрепт҃луі de четъџіанў (capite deminutus).

www.dacoromanica.ro

Плебеїї дптърржтацї прінъ унъ мілітарій векій, скъпатъ din прінсо́пеа креді́торілъ, черъръ десфіінцареа даторіілоръ ші рекъсаръ сервіцілъ мілітарій; къ то́те ачестеа de доуе орї се дндъплікаръ прін промісіунї din партеа магістрацілоръ, лъаръ артеле, ші дъпъче бътъръ пре Сабінї, Волсічї ші пре Ечї, се дпто́рсеръ а касъ дпвінгъторї. Дпсъ Сепатълъ пъ ші дмпліні промісіунїле, атънчї плебеїї се детермінаръ съ пъръсе́скъ четатеа, ші съптъ кондъчереа лъї Січіній се ретрассеръ ла тънтеле Сакръ дп цінътълъ Крістъмерілъ. Ачеастъ фаптъ ресолътъ din партеа Плебеілоръ продъссе о конфъзіунe дпфрікоматъ дп Рома. Сепаторіі се консълтаръ ші трімісеръ зече депътацї ка съ дндъплече пре попоръ съ се дпто́ркъ дпапоі. Мененій Агріппа дпчеркъ съ-і конвінгъ прін ассетъпареа статълъї къ корпълъ отенескъ, каре пере дакъ пъ воръ конлъкра то́те тетвреле. Даръ попорълъ пъ воі съ се дпто́ркъ пънъ че пъ се плекаръ Патрічіі ка съ пімічéскъ контрактеле de даторіі але челоръ сърачі, ші попорълъ съ шї алéгъ аппъръторі дп контра арвітрілъї консълілоръ ші алъ сепатълъї, але къроръ персо́не съ фіе певътътабіле (sacrosancti). Дечї се алессеръ чінчї Трібунї аї Плебеї къ пътере de a eccamina леціле ші de але аппъла прін квънтълъ veto. Нътърълъ лоръ се съі маї пре ъртъ ла зече Ачестора се дедеръ доі Едилї дптр'ацівторій. a R. 260.— Дп тімпълъ тървъръріlоръ din ъртъ агрікълтъра ръмасе пъръсітъ ші Рома се възъ атенінцатъ de фо́мете. Сепатълъ адъссе о флотъ дпкъркатъ къ грїъ din Січіліа спре а лъ дмпърці попорълъї. Марк Коріолапъ, отъ ренътітъ пентръ карактерълъ съъ челъ віолентъ, се оп-

www.dacoromanica.ro

пасе ка съ пъ се дмпартъ гръдлъ пънъ че попорълъ пъ ва да дндъръптъ Сепатълуї пътереа каре о аъ ръпітъ de ла dънсълъ. Трібунїї лъ чітаръ дпаіптеа попорълуї, Коріолапъ фъ есціліатъ din патріа са. Елъ се dасе ла Волсічї, шї і дндъплекъ съ ръмпъ тракътатълъ дпкеіатъ къ Романії шї съ dекіаре ресбеллъ. Волсічії се фолосіръ de оккасіъне шї кондъшї de Коріолапъ плекаръ асъпра Ромеї. Атъпчї Романії дмпетріръ нефііndъ препарацї спре а ле опънне пътере de o тъсъръ. Еї трімісеръ deпътацї ла Коріолапъ ка съ'лъ кіеме дп патріе шї елъ съ deпъртезе армата іпітікъ de ла четате. Дпкъ алте дъне deпътъчіънї пъ фолосіръ німіка; Коріолапъ воіа съ шї ръсъне. Маї пре ъртъ сепатълъ шї попорълъ десператъ трімісе пре Ветъріа мама, шї пре Волумніа соціа лъї Коріолапъ къ копіїї. Ачестеа дпсоціте de мълціте de матроне Романе пърчессеръ дп кастре, шї къ лакръміле лоръ абіа дндъплекаръ пре Коріолапъ ка съ кръце патріа. Армата Валсічілоръ се ретрассе. Despre Коріолапъ се zіче къ dупъ дптъръчереа са, дптр'о ръскъллъ с'аръ фі ъчіссъ de къгръ попоръ а. R. 266.

IV. Дптре ачестеа попорълъ съферіа de ліпсъ, стареа лъї дп респектълъ матеріалъ тотъ пъ се дндрептассе, къчї патрічії оккъпассеръ тотъ пътъптълъ статълуї. Конселълъ Спъріъ Кассіъ пропъсе о леце аграріе dупъ каре пътъптълъ статълуї съ се дмпартъ попорълуї дп пърцї de o тъсъръ. Патрічії лъ акъсаръ de амбіціосъ, ка пре ъпълъ че ътълъ съ шї факъ попъларітате, пентръ ка съ аппесе репъбліка. Кассіъ фъ кondemпатъ ла търте шї арръпкатъ de пре рупеа тарпеіъ. a. R. 269. Къ тъте ачестеа трібунїї

www.dacoromanica.ro

пѫ дпчетарѫ а чере ка съ се факѫ ачеа леце, ші dѫнъ ѳнѣ аннѣ de ziле трассерѫ дпаінтеа попорѫлуї пре Маллій ші пре Фабій, dѫнъ ешіреа лорѣ din консѫлатѣ, пентрѫ кѫ аѣ diфферітѣ протѫлгареа лецеї аграріе. Ноїї консѫлї ка съ dea попорѫлуї de лѫкрѫ, дппоіръ ресѣелляѫ кѫ Веіенцій, каре цінѫ оптѣ аннї de ziле. Ла аннѫлѣ Ромеї 275 плебеій рекѫсаръ лѫареа артелорѣ; 306 de патрічії din фаміліа Фабіілорѣ се дпсърчінаръ кѫ есnediцінеа дп контра інімічілорѣ, ші фѫръ тъіацї тоцї de Веіенцї, пънъ ла ѳнѣ копілѣ каре ръмъсесе а касъ. Nѫ dѫнъ тѫлтѣ тімпѣ дпчепѫ съ фérбъ ресѣелляѫ кѫ Ечій ші кѫ Волсічій карії ші лъціссеръ пѫтереа лорѣ преете Лаціѣ пънъ ла таре, ші лѫассеръ Апціѫлѣ. Черціле дптре патрічї ші плебеї ѫртаръ пекѫртатѣ. Трібѫпѫлѣ плебеї Терептіллѣ Арса, дп абсенца консѫлілорѣ, пропѫсе попорѫлуї а. R. 292, ка съ се пѫтéскъ чінчї бърбацї карі се скріе леціле dѫнъ каре аѣ съ гѫверпеzе консѫлії, съ се dефінéскъ дрептъріле Патрічілорѣ ші але Плебеілорѣ ші релацііпіле лорѣ дптре сіне. Ла аннѫлѣ Ромеї 296 óстеа Ромапъ фѫ дмпресѫратъ de Ечї дп тѫнтеле Алпідѣ Лѫчіѣ Чінцій Чінчіппатѣ фѫ адѫссѣ de ла арагрѫ ші пѫтітѣ діктаторій дп контра лорѣ. Ачестѣ отѫ дпцелептѣ аѫстерѣ, ші дптрепрінзъторій артѣ непорѫлѣ кѫ чеа маї таре іѫцітате ші аттакѣ пре Ечї, de ла спате, карі възъпдѫсе дптре дóѫе ошті інімічe denѫсеръ артеле. Чінчіппатѣ спре рѫшінареа лорѣ форцѣ ѳнѣ цінгѣ de лапче ші і трекѫ пре сѫптѣ дъпсѫлѣ. Дптръ дп Рота дп тріѫмфѣ, denѫсе demпітатеа dѫнъ 15 ziле ші се дптóрсе еаръшї ла аратрѫ. Dѫнъ 36 de аннї de ла дпфіінцареа трібѫпатѫлуї сѫчессе Плебеілорѣ ка дп локѣ de

www.dacoromanica.ro

5 съ шї алéгъ 10 трібѹнї, adекъ кѣте doї din фіе каре классъ, a. R. 297.— Дп фіне dѹнъ патрѹ annї de ziле се дndѹплекаръ Патрічіï ла черереа пропѹсъ de Терептіллѣ Арса, de a пѹmi o коmmіссіѹне каре съ adѹне леціле челе маї бѹне din dіверселе статѹрї кѹлтівате, ші съ фортеze ѹnѣ кodіче dѹнъ каре съ се adminістреze dрептатеа. Дп ѹрта маї тѹлторѣ decбатерї се алессеръ треї сенаторї: Постѹміѣ, Сѹлпічіѣ ші Манліѣ, карі се дпсърчінаръ кѣ ачеастъ міссіѹне. Бърбацій ачештіа се дптóрсеръ dѹнъ ѹnѣ annѣ de zіле din кълъторіа лорѣ кѣ о колектъ de лецї adѹнате de ла попóреле челе маї кѹлтівате din Грeчіа ші din Італіа. Атѹнчї трібѹнії пропѹсеръ ка съ се пѹтéскъ о коmmіссіѹне компѹсъ din 10 бърбацї карі съ копскріе леціле ші съ ле dea форта кѹвепітъ, ші съ ле пѹнъ дп лѣкраре; ші пентрѹ ка ачеаста съ се пóтъ фаче фъръ de вре о дппedекарс, съ се сѣспіndъ пре ѹnѣ annѣ тóте dрегъторіїле, леціслаторії съ фіе петърціпіцї дп лѣкрареа лорѣ, dрептѹлѣ de провокаціѹне съ дпчетеze. Дп ѹртареа ачестеї пропѹперї се алессеръ zече сенаторї (Decemviri) кѣ пѹтере абсолѹтъ пре ѹnѣ annѣ.

V. Dечетвірії дпсерчінацї кѣ скріереа леціlорѣ ші кѣ пѹпереа лорѣ дп лѣкраре лѣаръ гѣверпѹлѣ репѹблічеї дп аппѹлѣ Ромеї 302, ші се дпвоіръ дптре сіпе ка фіе каре съ гѣверпеze къте о zі ѹnѹлѣ dѹнъ алтѹлѣ. Дп аппѹлѣ dіптъіѣ еї се оккѹпаръ кѣ фóрте таре dіліценцъ, скріссеръ zече табле de лецї ші ле пропѹсеръ попорѹлѹї дп котіціеле центѹріате. Челе zече табле се прітіръ, даръ се обсервѣ кѣ ліпсескѣ дпкъ піште лецї фóрте печессаре, ші се detертінѣ ка съ се алéгъ dечетвірї дпкъ пре ѹnѣ annѣ, карі

www.dacoromanica.ro

съ комплетезе опера дпчепътъ. Апиіъ Клаѵдіѵ, ѵпѵлъ dintre дечетвірій апиѵлуі трекѵтъ се префъкѵ къ елъ п'ар воі ка съ маї фіе алессъ ші пре алъ doiле аппъ, дпсъ маї пре ѵртъ дпшелъ пре попоръ, ші се ѵѵсе дп капѵлъ поѵлуі дечетвіратъ. Дечетвірій маї адаѵсеръ дóѵе табле ла челе зече, ші ле пѵблікаръ сѵптъ пѵтеле de Dоѵеспрезече табле de леџї; дпсъ пѵртареа лоръ фѵ кѵ тотѵлъ деспотікъ дп аппѵлъ ачеста.— Дптре ачестеа Ечії ші Волсічії се скѵларъ дп коптра Ромапілоръ. Дечетвірій дптрартаръ попорѵлъ ші дтпърџіръ óстеа дп треї пърџі, ѵпа о џіпѵ Апиіъ дп четате спре а дпфръпа пре локѵіторї, алта о трітісе дп коптра Ечілоръ, ші а треіа дп коптра Волсічілоръ. Ромапіі малкоптепџї кѵ пѵртареа дечетвірілоръ се лъссаръ dеі бътъръ іпітічії. Січіъ Dептатъ, отъ каре сервіссе кѵ глоріе дп маї тѵлте бътъї дп калітате de чептѵріопе ші de трібѵпъ мілітарій, акѵѵсѣ ла Рота пре dѵчії оштії de ómепї фър' de штііпџъ мілітаръ. Апиіъ дї dede ѵпъ корпъ de міліџіе ші лъ трітісе ка съ дптърéскъ óстеа, dаръ пре аскѵпсъ скрісе ла коллеџії съї ка съ лъ пérдъ. Ачештіа лъ дпсърчіпаръ съ тérгъ кѵо чептѵріе ла ѵпъ локъ dепъртатъ ші стръторатъ, ѵпde Січіѵ пері de тъпіле сікарілоръ карі компѵпеа чептѵріа. Dѵпъ ачеастъ ръсѵѵпаре крѵdъ Апиіъ dепѵсе тóтъ рѵшіпеа. Апприпсъ de атóреа ѵпеї фічióре de 16 аппї, апѵте Вірџіпіа, фііа чептѵріопеле Вірџіпіъ каре ера ла óсте, Апиіъ се дпџелессе кѵ ѵпъ кліепте алъ съъ, Клаѵдіѵ, ка ачеста съ претіпdъ къ Вірџіпіа есте о сервъ фѵџітъ din каса са, ші арътъпdѵсе дпаіптеа трібѵпарілуі дечетвералъ, съ о чérъ дпапоі. Апиіъ дпкѵпџіратъ de о adѵпаре пътерóсъ

www.dacoromanica.ro

аскълтъ ын форъ реклътацінеа луй Клаудій; ынсъ авіа пропунціассе сентенца, кэндъ татълъ фетей, фііндъ ынштіинцатъ despre ачеастъ блъстетъціе, се ынторсе de ла арматъ, аннъкъ пре фііа са чеа пздекатъ de a фі сéрва луй Клаудій, ші о стръпънсе къ унъ кэцітъ, апоі сърі пре калъ, ші алергъ ын кастре, ші революъ тóтъ міліція ын контра тіранніей decemвірілоръ. Ынторкъндъсе ла Roma міліція окъпъ мънтеле Авентінъ, ші черъ къ тóтъ енерція съ се скóтъ decemвірій, ші съ се redакъ ordinea de маі ынаінте, даръ възъндъ къ ын четате ынтързіézъ къ ынмулціреа ачестей черері, трекъ ла мънтеле Сакръ. Патрічій Л. Валеріъ ші М. Орацій се трімісеръ din четате ка съ міzлочéскъ пачеа: decemвірій се скóссеръ din dрегъторіе, се рестабілі трібунаzлъ, Валеріъ ші Орацій се алессеръ преторі, саъ маі бине консзлі, кърі de аічі ынаінте ынчепъ a фі domніторіъ мънтеле ачеста.— Аппіъ Клаудіъ фъ арзънкатъ ын ніпсóре унде се оторж елъ ынсъші, коллегълъ съъ Оппіъ фъ вічісъ, чеілалці се ессіліаръ, ынпреунъ къ кліентеле челъ блъстематъ Клаудіъ. Ынсъ леціле челоръ дóзеспрезече табле ретасъръ ын вігóре.

VI. Консзлій чей нові, Валеріъ ші Орацій, ассекзраръ лісертатеа попорзлуй ніп унтътóреле леці нóзе: 1) Decізіунile попорзлуй (plebiscita) челе фъкъте ын адунъріле трібърілоръ (comitia tributa) съ аібъ ассемине пътере къ decізіунile фъкъте ын адунъріле центуріілоръ (comitia centuriata) дакъ се воръ апроба de сенатъ ші се воръ ынтъри de кърій; 2) дрептълъ de провокацінне ын контра консзлілоръ ші ын контра тътроръ магістрацілоръ пре вііторіъ, съ се ціпъ ын вігóреа са; 3) Трібуній ші Едилій плебеі, прекумъ ші

www.dacoromanica.ro

цiздекъторiї съ фiе невътътабiлї a. R. 304. — Din timпъріле челе маї векї се дпtродъссе въсълъ ка патрічії съ пъ се късъторéскъ къ плебеi; леціле челоръ дóвеспрезече табле опpipъ форпал ассетine късъторії. Ла аппълъ Ромеї 308 трібълълъ плебеї К. Канълеiъ пропъсе: ка съ фiе лiберъ de a се късъторі патрічії къ плебеїї (connubium), шi ка впълъ dintre консълії съ се алéгъ dintre плебеї. Сенаторії дп локъ de a дппърці консълатълъ къ плебеii, дптрерънсеръ a дóва óръ гъверпълъ консъларiъ, шi дптродъсссеръ впъ цепъ de гъверпъ провісорiъ, дпсърчінъпdъ къ iмперiълъ пре трібълii мілітарї (tribuni militum consulari potestate) алешї фъръ diффepiпцъ (promiscue) dintre патрічії шi dintre плебеї, ла дпчепътъ 3, апої 4, 6 шi маї пре ъртъ 8; despърціръ сарчіна ченсорії de потестатеа сърпетъ, шi спре дтиліпіреа ачестеiа алесссеръ дої ченсорі din сіпълъ лоръ пре къте 5 аннї (lustrum). Ченсорії ера даторі съ конскріе пре тоцї четъцianiї dапъ стареа шi авереа лоръ, съ прівігieze асърра пъртърії четъцianілоръ, съ-і прітéскъ дп сепатъ, дп чентъріile къларілоръ, дп трібъріле попорълъї, шi съ і depъртeze (senatu movere vel eiicere, equum adimere, tribu movere); афаръ de ачестеа съ adminiстreze авереа статълъї: съ appendeze venітъріле статълъї (vectigalia), съ opdineze колецереа трібътълъї, шi се дпкіріeze каселе пъбліче.—Дп аппълъ Ромеї 314 фiindъ фómete ла Рома, къларіълъ Спърiї Меліъ къmпъръ бъкате шi ле дтпърці попорълъї, патрічії длъ акквсаръ de атбіцiосъ, шi ръспъпdіръ фата къ дп каса лъї се цінъ adъпърї секрете, шi се афлъ тълціте de арте аскънсе къ каре аре de скопъ съ ръстóрпе репъбліка. Л. Чінчіппатъ се пъmi dікта-

www.dacoromanica.ro

торіѣ ші К. Сервіліѣ Аала маџістрѫ кѣларілорѣ; ачестѣ din ѫрмѣ ѣчіссе дп форѣ пре цеперосѫлѣ Мелиѣ, ші апоі се dѫссе дп ессиліѣ спре а скъпа de аккѫсареа трібѫпілорѣ. — Дптре ачестеа кѫрсе ресбелѫлѣ кѫ Ечіі ші кѫ Волсічіі маі тотѣ кѫ сѫчессѣ бѫнѣ пентрѫ Романі; Фіdенаџіі дп ѣніре кѫ Веіенџіі се револтарѫ, ші алвігарѫ пре колоніі Романі; еі фѫрѫ бѫтѫџі, dарѫ маі дп ѫрмѣ ѫчіserѫ кіарѣ пре dепѫтаџіі Романі. Ачѣастѣ фантѫ крѫdѫ дптърржтѣ Рома; оппіdѫлѣ Фіdене се dъръмѣ ла аппѫлѣ Ромеі 330. Кѫ Веіенџіі се дпкеіѣ артістеџіѣ пре 20 de аннї, Романіі черѫрѫ de ла dънші сатісфакџіѫне пентрѫ ѫчіdереа dепѫтаџілорѣ че се фъкѫссе dѫпѫ ordinea реџелуі веіентіпѣ, ші пекъпътѫndѣ dекіераѫ ресбелѫ Веіенџілорѣ, ші дпpeссѫpaѫ четатеа. Кѫ оккасіѫнеа ачеаста Романіі дпtродѫсеръ стіpendіѫлѣ ла мілітарї. Дпpeссѫpareа Веіілорѣ џінѫ zече аннї de zіле, інфіпе четатеа се лъ кѫ пътереа de Діктаторіѫлѣ М. Фѫрій Камілл, а. R. 360. Терріторіѫлѣ Веіілорѣ се дптърџі прін сорте плебеілорѣ, ла фіе каре къте 7 џіѣгрї. Камілл dѫпѫ че џінѫ трібѫмфѣ ші депѫсе діктатѫра, фѫ кondemпатѣ сѫ плътéскѫ 15,000 de лівре de арамъ, сѫптѣ претестѣ кѫ арѣ фі аскѫнсѣ прada de ла Веіі, ші се dѫссе дп ессиліѣ.

VII. Дп тімпѫлѣ пѫпѫ кѫndѣ џінѫ ресбелѫлѣ кѫ Веіі, трекѫрѫ Галлії преste Алпї ші вепіръ дп Італіа; о парте dінтре dъпшіі ръмасе дп Італіа de сѫсѣ, алта лъ каллеа кътрѫ Паннопіа; ачеіа бътѫрѫ ші сѫпѫсеръ пре Етрѫсчі ші пре Ѵмбрі, ші кondѫшї de dѫчеле лорѣ Бреппѫ се аррътарѫ dінаінтеа Клѫсіѫлуі (оппіdѫлуі прінчіпал алѣ Етрѫріеі). Клѫсінїї трімісеръ ла Рома dѫпѫ аџіѫторіѣ, Романіі дпсърчінаръ пре треі dе-

www.dacoromanica.ro

ивтацї din ціптеа Фабіілорѣ, съ мérгъ ші съ трактезе деспре паче кѣ Галлїї дп фавóреа ! Клѣсіѣлуї; дпсъ деивтацїї се атестекаръ кѣ Клѣсінїї дп бътаіе ші ѣчіserъ пре ѣнѣ дѣче алѣ Галлілорѣ. Ачештіа дпфвріацї черѣръ ѣе ла Романї съ ле деа дп мъніле лорѣ пре деивтацї, каре черере педтпліпіпdѣлісе, еї плекаръ кѣ 70,000 асѣпра Romeї, ші бътѣръ óстеа Романъ, чеа коттъпdатъ de Чіптѣ Сѣлпічіѣ ші компѣсъ din 40,000 de мілітарї, ла рѫѣлѣ Алліа, дп 16 Іѣлѣ a. R. 364. Мілітарїї Романї фѫціръ парте ла Рота парте ла Веіі. Галлїї пѣрчесserъ de a дрептѣлѣ ла Рота; попорѣлѣ фѫцї din четате, сепатѣлѣ ші ціѣпітеа патрічіъ се дпкісе дп Капітолїѣ; еаръ Галлїї прѣdарѣ четатеа ші і dederъ фокѣ, апої дпчеркаръ съ іее Капітолїѣлѣ кѣ ассалтѣ, дпсъ фѣръ редтпіпшї de Романї, ші сѣферіръ таре перdере. Дп сперапца de a констрінце Капітолїѣлѣ прін фóте, Галлїї лъссаръ рѣіпеле челе арсе але Ромеї, ші перкѣрсеръ тотѣ Лаціѣлѣ прѣdѣпdѣ ші devастъпdѣ. Чеї маї тѣлцї Романї фѫціsserъ ла Веіі, ѣnde фѣръ дпфестацї de Етрѣсчї, дпсъ пре ачештіа дї бътѣръ ші ле лѣаръ артеле. Ѳнѣ ціѣпе Романъ алергъ кѣ ачеастъ штіре ла Рота, ші се сѣі пре тѣрѣ ші дптръ дп Капітолїѣ, Галлїї deскоперіръ ѣртеле лѣї пре тѣрїї кастеллѣлуї ші дп пóптеа ѣртътóре дпчеркаръ съ се сѣіе ші еї пре аколо Маллїѣ фѣ дештептатѣ прін стрігареа гѫштелорѣ челорѣ консекрате Ціѣпонеї, ші алѣпгъ пре Галлї de ла тѣрїї кастеллѣлуї. Дп фіпе Романїї дпчепѣръ съ трактезе кѣ Галлїї, ші dederъ ачестора 1000 de лібре de аѣрѣ, ка съ се депъртезе de ла Рота Даръ кіарѣ дп тіпѣтѣлѣ кънdѣ се къптъріа аѣрѣлѣ ші кънdѣ Romani се dіспѣта кѣ Галлїї, къ ачештіа арѣ фі

www.dacoromanica.ro

фалсіфікатъ тъсъріле, (dъчеле Бренnъ аррънкъ атънчї шї сабіа са дп кътпънъ, стрігъndъ vae victis!), венї Камілл дп фрънтеа Романілоръ че фъцісеръ ла Веїї, бътъ шї алънгъ пре інїмічї; Бренnъ дпсъшї фъ тъіатъ.— Плевеїї въzъndъ Рома арсъ шї рънатъ, детерміпаръ съ се dъкъ ла Веїї, шї съ се ашеzе аколо, дпсъ Камілл се опънсе къ тотъ пътереа шї авторітатеа са; четатеа Веїї се demолї, шї Рома се реставръ дптр'ънъ анnъ de zіле, пътърнлъ локвіторілоръ се комплетъ прін Капенацї, Фалісчї шї Веіенцї, din карі се фортаръ патръ трібърї пóне.— Манлїй, аппъръторілъ Капітолілуї, въzъndъ къ тълцї Романї с'аъ съръчітъ прін каламіtъцїле din ъртъ, дтпрътътъ банї фъръ інтерессъ ла 400 de четъціанї, шї черъ ка въпzъndъсе агрълъ пъблікъ, съ се пітічéскъ datoріile. Елъ фъ акъзатъ ка търбъръторїй, попорълъ алергъ спре пъптъіреа луї, шї ценсорії лъ абсолсеръ; Манлїй шezъndъ дп Капітолїй, ънde шї авеа каса, окъпъ кастелълъ, дп ъртареа ачестеіа елъ фъ проскріссъ de кътръ кърії, сънтъ а патра dіктатъръ а луї Камілл, шї аррънкатъ de пре рънеа тарпеїъ. Каса луї се demолї, шї се декретъ ка пре віїторїй nімене съ пъ маї локуéскъ дп Капітолїй a. R. 370.

VIII. Dънъ тълтеле сфериnце а ле попорълуї, шї dънъ діверселе дпчеркърї de а-і алпа сóртеа, се скълларъ трібънїї плебеї К. Лічіній Столопе шї Лъцїъ Сестіъ ла a. R. 378, шї пропъсеръ: 1) ка съ пъ се маї алéгъ трібънї мілітарї, чї копсълї, шї тотъ déъна ънълъ съ фіе dіntre плебеї; 2) фіе каре четъціанъ Романъ (прін ъртаре шї плебеїї) съ іее парте din агрълъ пъблікъ, дпсъ nімене съ пъ поссédъ маї тълтъ de 500 de ꙗіърърї, шї съ пъ ꙗіпъ de кътъ ънъ

www.dacoromanica.ro

пътърѣ de віте коттъсѣратѣ пре територіилѣ котѣпѣ; трібѣтилѣ пептрѣ фолосіреа пътъптѣлві съ се appendeze de чепсорі пре ѵпѣ лѣстрѣ, ші съ се апліче ла плътіреа стіпепdіілві тілітарій; тотѣ че прівацій ворѣ фі оккѣлатѣ маі тѣлтѣ, съ се dea лпdъръtѣ, ші съ се лтпартъ пріп сórte плебеілорѣ (къте 7 ціѣгрі); 3) din даторіі съ се скадъ ѣсѣра пътъратъ ші рестѣлѣ съ се ръспѣпdъ лп треі термінѣ de къте ѵпѣ аппѣ.— Сепаторіі кѣтпъраръ пре чеілалці 8 трібѣні аі плебеі, карі се оппѣсеръ пропѣперілорѣ ачесторя, ші аша лтпedекаръ лпфііпдареа лецеі; лпсъ лп кѣрсѣ de пóѣе аппі се репеціръ ші се репеціръ ачеле пропѣпері, ші лп фіпе се adoптаръ лп аппѣлѣ Romeї 388, кѣ кondіціѣпea ка претѣра ѣрваnъ (ціѣdекътѣра) съ се deспартъ de копсѣлатѣ, прекѣтѣ лпаіпte de 80 de аппі, се deспъръціссе чепсѣра, ші съ се пъстреze пептрѣ патрічії; афаръ de ачестеа, пре лъпгъ Edілії плебеі, съ се пѣтéскъ doї Edілі кѣрѣлі, алтерпатіве dіптре патрічії ші dіптре плебеі, карі съ dіспѣпъ асѣпра ціокѣрілорѣ пѣбліче (ludi Romani), съ прівегieze асѣпра edіфіцелорѣ пѣбліче ші прівате, асѣпра стрателорѣ пѣбліче, а теркатѣлві, а коттерцѣлві ші пегоцѣлві, ші съ черчетеze асѣпра ѣнорѣ крітіпе.— Лѣчіѣ Сестіѣ фѣ челѣ dіптъіѣ копсѣл плебеіѣ, а. R. 389. Кѣ тóте ачестеа попорѣлѣ авіа апіѣпсе dѣпъ 24 de аппі съ се апеze deпліпѣ лп поссессіѣпea dрептѣлві съѣ, къчі алецеріле de копсѣлі се тѣрѣраръ а dece орі пріп deпѣтірі de dіктаторіѣ, ші лп кѣрсѣ de 13 аппі се афлъ 7 копсѣлате лп коптра лецеі. Лпсъ лп фіпе лпвіпсеръ плебеіі, ші префъкъръ статѣлѣ лп Demoкраціе.— Лп ачестѣ спаціѣ de тімпѣ Романіі авѣръ

www.dacoromanica.ro

патрѫ ресбелле кѫ Галлій. Челѫ dіптъіѫ се dечіce прін комбатѫлѫ лъї Т. Манліѫ (Торкатѫ) кѫ унѫ ціганте Галлѫ, алѫ doілé се термінъ de Маркѫ Попілій Ленате консѫл плебеіѫ, алѫ треілѐ de К. Сѫлпічіѫ dіктаторіѫлѫ, алѫ патрѫлé прін комбатѫлѫ лъї М. Валеріѫ (Корвѫ) кѫ унѫ беллаторіѫ Галлѫ, ші прін вікторіа лъї Л. Фѫріѫ Камілл (фііѫлѫ лъї Маркѫ Каміллѫ).— Афаръ de ачестеа, Ерпічій dупъ маї мѫлте перdерї фѫръ сѫбціьгаці. Ресбелѫлѫ кѫ Тарчініесій ші кѫ Фалісчій се термінъ прін унѫ армістеціѫ de 40 de аннї; дп ачестѫ ресбелѫ К. Марчіѫ Рѫтіл, дптъіѫлѫ Dіктаторіѫ плебеіѫ, окѫпъ кастреле етрѫсче ші трімфъ фѫръ de воіа ѵ епатѫлъї. a. R. 400.

IX. Dупъ че, прін dістрібѫіреа дрептѫрілорѫ de о мъсѫрѫ ла тóте класселе de четъціанї, се аліпаръ черціле din лъѫнтрѫ, ші кѫ modѫлѫ ачеста се консолідѫ статѫлѫ Romanѫ: дпчепѫръ лѫнтеле центрѫ domnia Італіеї, ші кѫ dупселе евѫлѫ ероікѫ алѫ Романілорѫ — De ла гѫра Тіберелъї пре лънгъ мареа тѫррепъ пънъ ла вързареа Ліріѫлъї се дптіndea Лаціѫлѫ. De ла гѫра Ларіѫлъї пънъ ла вързареа Сіларѫлъї се дптіndea Кампаніа. Мѫнцій апеннінї деспърціа Фірените Італіа дп dóѫе пърцї. De партеа de кътръ апѫсѫ а ачестора пънъ ла мареа adріатікъ, дпчепънdѫ de ла оннідѫлѫ Adріа каре dедс пѫнеле мърій, пънъ ла гѫра Френтопелъї се дптіndea попорѫлѫ челѫ пѫтеросѫ алѫ Самніцілорѫ din каре Сабінії фъчеа пѫтаї о мікъ парте, сарѫ Сабеллій сѫнтѫ dіверсе пѫтірї, чеа маї маре. Самніцій бътѫръ прс попóрѫле Кампаніеї de ціосѫ, ші се дптіпсерѫ прсстс мѫнцій апеннінї пънъ ла мареа тѫррепъ, de ла оннідѫлѫ Салерпѫ пънъ ла гѫра Сіларѫлъї, спре а се лъці ші

www.dacoromanica.ro

маї департе, еї аттъкаръ пре Cidiчiнї (а къроръ капіталъ ера Teanъ). Ачештіа кіетаръ лнтр'аціъторіи пре Кампанї, карії перзъндъ дозе бътъї кіетаръ пре Ромапї. Консълълъ М. Валеріи Корвъ пърчессе лп Кампаніа спре а скоте пре інімічї din цеара соціlоръ попорълъї Романъ, ші бътъ пре Самніцї ла мънтеле Гавре, апроне de четатеа Кете (a. R. 412), еаръ Самніцїї се ретрассеръ ла Свессъла Лнтре ачестеа, челалалтъ консъл А. Корнеліи Коссъ лнтрь лп Самніъ лнсъшї, ла Кавдіи фъ лнпрессъратъ de інімічї, лнсъ прін аціъторълъ трібънълъї мілітаріи П. Decіи, се мънтъї, ші лнпрежнъ кь ачеста конрінсе кастреле Самніцілоръ. Валеріи бътъ пре інімічї а дозна оръ ла Свессъла, ші ле лъъ 40,000 de скуте. Лп анълъ R. 413, революънdъсе армата Романъ, пь се пътъ контінъа ресбелълъ, чі се лпкеіь пачe кь Самніцїї, лп пътереа къреіа Cidiчiнії вепіръ сънтъ domніа ачесторъ din ъртъ.— Легътъра лнтре Рома ші Лаціи се десфъкъссе прін лъареа Ромеї de къръ Галлї; аппроііndъсе ачештіа а дозна оръ ші ателніндъ кь перікле ноь, еаръшї се рестабілї векеа легътъръ, лнсъ четъціле Лаціълъї пь воіръ съ маї рекъноскъ супремаціа Ромеї, еле черъръ ка Рома ші Лаціълъ съ се енескъ лнтр'о паціъне, сепатълъ ші консълатълъ съ се лмпартъ лнтре амъндозе. Романії пь прімірь ачесте черерї, ші аша прорънсе ресбелълъ латінъ. Дозе армате консъларе трекърь прін Самніъ лп Кампаніа (унde ста лоціъніле латінілоръ ла Канъа), ші лнвінсерь сънтъ коммъндълъ лъї Т. Манліи Торкатъ, кь аціъторіълъ Самніцілоръ, лп бътаіа че се цінъ лънгъ мънтеле Весъвіи, маї алессъ прін девотъмънтълъ лъї П. Decіи Мъре, каре се dedікъ морцїї

www.dacoromanica.ro

спре а прокъра вікторіа пацівнеї сале. Манліѵ nedepсі къ мóрте пре фіівлѣ съѣ, каре ѵчісессе дп дѵеллѣ пре ѵнѣ дѵче алѣ латінілорѣ, дп коптра opdineї сале. Прін о а дóѵа вікторіе, че Т. Манліѵ Торкатѵ ръпѵртъ ла Тріфапѵ, се десфъкѵ тóтъ конфіderъчівпеа латінъ; четъціле се сѵппѵсеръ ѵпа дѵпъ алта, пріміръ прешеѵе мілітаре Romane, ші дптраръ къ Рота дп релъчівпї діверсе дѵпъ градѵлѣ кѵлпеі лорѣ. Ѵпеле четъцї къпътаръ сѵффрацій deплінѣ, ка ші четъцianiї Romanї, дóѵе трібѵрї пóѵе се фортаръ dintr' жпселе; алтеле ръпасеръ сóце лівере, кѵтѣ фѵссе маї дпаінте тотѣ Лацівлѣ, дпсъ къ дрептѣ маї мікѣ de кътѣ пъп'акѵтѣ; чea маї маре парте девепіръ сѵппѵші Romanї фър' de сѵффрацій. Dintre четъціле волсіче, Апцівлѣ перdѣ павіле сале белліче, ші се префъкѵ дп колопіе Romanъ; тѵтѵрорѣ латінілорѣ се опpрі de a маї цінé адѵпърї, късъторіile (connubia) ші коттерцівлѣ (commercium) се шърціпіръ ла фіекаре четате дптре сіпе; пѵтaї късъторіile ші коттерцівлѣ къ Рота дпсъші ѵртаръ ші de аічі дпаінте; даръ дрептвлѣ de a лѵа парте accemine din агрвлѣ пѵблікѣ лі се мікшорѣ фóрте. Dintre Kampanї пѵтaї побілії къпътаръ дрептвлѣ de четъцianї (civitas), еаръ чеілалцї ръпасеръ соцї (socii), a. R. 417.

X. Romanїї трімісеръ о колопіе ла Фрецелле, четате волсікъ, лѵатъ ші дърѵматъ de Campiцї. Ачештіа претінсеръ ка съ се ръдіче колопіа; Romanїї рекѵсаръ. Ачеаста фѵ кавса de се пъскѵ алѣ doiлé ресвелліѣ Campітікѣ, ла апвлѣ Romeї 429. Тотѣ дптр' ачелѣ тімпѣ локвіторії четъцілорѣ Палеаполі ші Neaполі прѣdассеръ дп Kampaпіа, Romanїї черѵръ сатісфачере de ла дъпшії, дпсъ ачештіа дndemпацї de

www.dacoromanica.ro

Тарентінї ші de Samnіцї нъ воіръ съ ле dea. Ам вrта ачестора, Романіі ръdікаръ артеле ам контра лорь, Ч. Пъблілій Філоне, амбъсъdорь Прокопсъл, лъ Палеаполіа. Спре а ампърці пътеріле Самніцілорь, Романіі фъкъръ легътъптъ кь Апълії, ші трімісеръ о армать ам Апъліа. Нъскъпdъсе амdоінце despre аъспіце, dіктаторівлъ Л. Папірій Кърсорій фь певоіть а се амторче ла Рома; елъ оппрі пре маґістрълъ къларілорь Ч Фабій Масітъ, de a амчепе бътаіе ам лінса са. Амсъ ачеста cedъccъ de аъdачіа інтічілорь че терцеа крескъпdъ, ръdікъ артеле ші амвінсе. Dіктаторівлъ сънпъратъ пентрь къркареа ordinei сале, воі съ nedепсéскъ пре Ч. Фабій, амсъ óстеа лъ скъпъ de тъпіа лъї. Папірій бътъ de a dóua óръ пре Самніцї ші апоі ле dede артістецъ. Самніцій маї пердъръ амкъ алте dóue бътъї, еар' Фабій лъ Лъчеріа. Dънъ атътеа съчесе реле, Самніцій черъръ пачe, амсъ Романіі претінсеръ de ла dънші сънпънере тоталъ, ші аша nedамвоіndъсе Самніцій контінъръ ресбелълъ, ші ампресъраръ Лъчеріа. Ънь корнь de óсте Романъ каре терцеа съ деспресъре Лъчеріа, кondъссь de консълії Т. Ветъріь ші Сп. Постъміь, фь бътътъ de кътръ преторівлъ Samnітъ К. Попцій ам стръторіле de ла Каudіь; партеа че маї ръмасе амкісъ ам стръпторї, капітълъ ші трекь пре сънтъ ънь цівгъ de ланче (furculae Caudinae), ші се dъссе ла Капъа, a. R. 432. Сенатълъ Романь лъпъdъ пачеа, ші ресбелълъ контінъ кь сórte ѣаріать, амсъ маї ам вrтъ кь тотълъ ам фавóреа Романілорь.— Ам тімпълъ ресбелълъї кь Самніцій, се скълараръ ші Етрвсчії ам контра Романілорь, ші ампресъраръ четатеа романъ Сътріь, кь скопь de a ші амтінde марцініле съ-

www.dacoromanica.ro

пъ ла локъріле de маї ѧпаінте, ѧпсъ еї фъръ бътъцї de Ч. Фабіѣ Массімѫ, каре апої трекъ прін пъдъреа Чімініѣ, ші кълтігъ алтъ бътаіе ла Персіа, a. R. 444, пентръ каре і се декретъ ѳнѫ тріѹмфѫ ші се алессе консѫл пре анпѫлѫ ѹртъторіѣ, фъкъндѫ есченціѧне de ла леце. Лѫчіѹ. Папіріѣ Курсоріѣ бътъ ѧнтре ачестеа пре Самніцї ла Лонгѹла, апої лъ Фабіѣ контъндѫлѫ ѧп контра Самніѫлуї, ші ѧп калітате de Прокънсѫле бътъ ѧп анпѫлѫ Ромеї 447 пре Самніцї ші пре Ерпічї ла Алліфе. Консѫлїї din анпѫлѫ ѹртъторіѣ рънортаръ вікторіі пóѹе, ѳна асѹпра Ерпічілорѫ, дóѹе асѹпра Самніцілорѫ. Се ѧнчепъръ негоціаціѧнї de паче, ѧпсъ фъръ de ресѫлтатѫ, пънъ че Ромапіі маї кълтігаръ алте дóѹе вікторіі (ѳна ла Бовіанѹ ші алта ла Тіферпѹ) ші констрінсеръ пре інімічі ла паче, ѧп анпѫлѫ Ромеї 450, ѧп ѹрма кърегіа Самніцїі рекъноскъръ сѹперіорітатеа Ромапілорѫ, еї ші ціпъръ терріторіѫлѫ лорѫ, ѧпсъ пердъръ сѹпретаціа лорѫ престе Ѫкапка каре о авѫссеръ пънъ ачі. Четъцїле Ерпічілорѫ карі се рескѫлассеръ, се префъкъръ ѧп тѹпічіпіі фър' de сѫффраціѣ, ші пердъръ дрептѫлѫ de късъторіе ші de коттерцѫ кѫ чеілалцї Ерпічі. Ассетіпе ші Волсічіі ші Ечіі карі ардтассеръ пре Самніцї, фъръ констрінші а прімі дрептѫлѫ de четъціапі Ромапі фър' de сѫффраціѣ.

XI. Дѫпъ че Самніцїі ѧпкърсеръ ѧп Ѫкапіа спре а рестабілі domnia лорѫ асѹпра ачестеї церї, Ѫкапіі се адрессаръ кътръ Ромапі, шї ачештіа провокаръ пре Самніцї съ кѹреце Ѫкапіа, din каре кавсъ се пъскѫ алѫ треіле ресбеллѫ Самнітікѫ. ѦЛп челе дóѹе еспедіцїѧнї dinтъіѣ, Самніцїі фъръ пеферічіцї ѧп контра оштілорѫ Романе, ѧп ѹрмъ трімісеръ о ар-

www.dacoromanica.ro

матъ ân Етрѹріа ші се ѹніръ кѹ Етрѹсчіі, Ѹмбріі ші кѹ Галліі, âнсъ ръмасеръ бътѹці кѹ тотѹлъ ла Септіпѹ de Ч. Фабіѹ Массімѹ, ân алѹ чінчеле консѹлатѹ алѹ съѹ, аннѹлѹ Ромеі 459, прс кънdѹ Пѹбліѹ Дечіѹ Мѹре, консѹл de a патра óрѣ, девотъndѹсе пре сіне морціі, ціпѹ ân локѹ пре Галлі Ân Самніѹ се коптіпѹ ресбелѹлѹ. Романіі къштігаръ ла âнчепътъ треі бътъі (ла Лѹчеріа, Ачілоніа ші ла Коміпіѹ), âнсъ Ч. Фабіѹ Гѹрціте (фііѹлѹ лѹі Массімѹ) фѹ бътѹтѹ de К. Попціѹ; атѹнчі се скѹлъ бътръпѹлѹ Фабіѹ, ші лѹптъndѹсе сѹптѹ фііѹлѹ съѹ, прін о нóѹъ вікторіе ръсбѹнъ пердереа пъцітъ К. Попціѹ, пепероспѹлѹ Преторіѹ алѹ Самніцілорѹ, къѹѹ прінсѹ: елѹ фѹ dссѹ âнаінтеа карѹлѹі de трівмфѹ, ші апоі ѹчісѹ. Романіі трімісеръ о колоніе маре ла Венѹсіа. сире а âнпедека котпопікъчіѹнеа âптре Тарентѹ ші Самніѹ. Маніѹ Кѹріѹ Дептатѹ термінъ ресбелѹлѹ кѹ Самніціі âп аннѹлѹ Ромеі 463. Кондіціѹніле пъчеі пѹ сънтѹ коноскѹте маі de апрóпе.— Сабініі фііndѹ къ dедеръ адіѹторіѹ Самніцілорѹ кънdѹ трекѹръ âп Етрѹріа, фъръ бътъці ші сѹбрігаці de Кѹріѹ Дептатѹ, фъръ мѹлтъ пердере de тімпѹ, еі къпътаръ дрептѹлѹ de четъціані романі, âнсъ фъръ сѹффраціѹ.— Акѹмѹ domnіа Романілорѹ се âптіпсе преспе Лаціѹ, Кампаніа ші Самніѹ, de ла маreа тѹррепъ пъпъ ла маreа адріатікъ.— Дѹпъ фініtѹлѹ ресбелѹлѹі самніtікѹ, Галлії Сепопі din Ѹмбріа теріпопціалъ ândетпаці de Етрѹсчі ші de Ѹмбрі, коптітѹнаръ лѹпта âп контра Романілорѹ ші бътъръ de стіпсеръ ѹпѹ корпѹ de óсте Романъ, âнсъ консѹлѹлѹ П Долабелла ресбѹпъ ачеастъ пердере, девастъndѹ кѹ тотѹлъ цеара Сепопілорѹ ші фрънгъndѹ óстеа Боілорѹ че ле веніа âптр' адіѹторіѹ, ла лакѹлѹ

www.dacoromanica.ro

Badimon, дп аппълъ R. 470. Сепоній фъръ естерминаці маї de тотъ, Боїй къпътаръ паче; четъціле етрусче се свипъсеръ вна dвпъ алта.

XII. Дпкъ пъпъ къndъ цінеа ресбелълъ къ Етрусчій, Умврій ші къ Галлій, се пъскъ алтълъ дп Італіа de ціосъ. Лъканій дппресърараръ четатеа Търій (вnde фъссе векеа Сібаре, лъпгъ маре дп сіпълъ тарептінъ), Търіанії стръторацї кіетаръ пре Романї дптр'аџівторіъ. Ачештіа трімісеръ ósте de despressараръ четатеа, ші ашезараръ дптр'жнса вnъ пресіezъ de міліціе Романъ. Спре а цінé котпвнікачівнеа къ Търій, трімісеръ zече тріреmї дп сіпълъ тарептінъ (дп контра трактатълъ дпкеіатъ къ Тарептълъ, прін каре се търдініа павігъчівнеа Романілоръ пъпъ ла протопторіълъ Латінъ). Тарептінії дппекаръ чінчї тріреnї, лъаръ четатеа Търій, ші алвнгаръ dінт'жнса пресіezълъ Романъ. Романії трімісеръ denътацї ла Тарептъ спре а чере сатісфакціvне, дпсъ ачештіа фъръ батціокоріцї дп пъблікъ. Din ачесте кавсе се пъскъ апоі ресбелълъ тарептінъ чслъ фаталъ пептръ тотъ Італіа de ціосъ, a. R. 471. Тарептінії аштептаръ ка тóте попóръле Італіеї съ іее аршеле дп контра Романілоръ, дпсъ въzъndъ-се дпшелацї кіетаръ дптр' ацівторіъ пре Пврръ, фашосълъ реце алъ Епірълъї. Ачеста, дпвітатъ de челе маї мълте четъцї гречештї але Італіеї de ціосъ, вепі къ о арматъ вінс ессерчітатъ ші къ 20 de елефанцї, бътъ пре Романї ла ръзълъ Сірій лъпгъ Ераклеа (дп сіпълъ тарептінъ), маї въртосъ къ ацівторіълъ елефанцілоръ, a. R. 473, апоі трімісе ла Рома пре амікълъ съъ, ораторіълъ грекъ Чінеа, ші пропъсе паче, свптъ кондіціvнеа ка федерацілоръ съї (Самніцілоръ, Лъканілоръ, Апълілоръ ші Брvцілоръ)

www.dacoromanica.ro

съ лі се dea лпапоі тóтс челе перфэте. Romanіі лпdemnaцї de орвэлъ Аппіѣ Клавdіѣ реіентаръ ачесте пропвперї. Атвпчї Пэрро лпаіптъ пъпъ ла Препесте (30 мліаре de ла Рома), спре а се вні кв Етрвсчії; лпсъ Romani лпкеіаръ іэте паче кв ачештіа, кв kondiцівнї фаворітóре пентрв dъпшії, ші аша Пэрро се лптóрсе ла Тарентъ ла іерпатікъ. — Лп тітпвлъ ачесста Romanіі трімісеръ пре інтегвлъ К. Фавріцій кв алцї доі d епвтацї ла Пэрро пентрв ръскэмпърареа прінпшілорѣ. Ачештіа къпътъръ воіе de a мерце ла Рома спре сърбареа Сатврпалелорѣ, лпсъ фііndѣ къ сепатвлъ пв се лпdвплікъ a фаче паче, требвіръ съ се лптóркъ еаръшї лп прінсóре.— Лп аппвлъ врмъторіѣ Пэрро аттъкъ четъціле din Апвліа челе окквпате de Romanі; копсвлії (П. Сълпічій ші П. Dечій), карі вепіа лптр' аціворіѣ, фэръ бътацї ла Аскэлъ Апвлъ, вnde П. Dечій се dедікъ морцїї. Лпсъ фііndѣ къ Пэрро лпкъ шї къштігассе викторіа кв маре вэрсаре de сънце din партеа a лорѣ съї, ші лптре Рома ші Картацінса се фортассе вnѣ легътънтѣ de лвкраре коптвпъ, ші тотѣ de o dатъ се авзіссе къ Галлії аѣ лпкэрсѣ лп Мачedonіa, Пэрро се вззв конструпсѣ a лпкеіа артістецѣ кв Romanіі, ші фііndѣ лпвітатѣ de Сіракvсанї de a мерце лп Січіліа спре a скъпа пре Гречії de аколо de аменінцъріле Картацінесілорѣ, пріші кв бакэріе ачеастъ окkассівне de a лъсса Італіа свптѣ вnѣ претестѣ опоріфікѣ. — Dаръ Січіліанії карі лѣ кіешассеръ лптр' аціворіѣ лп контра алторѣ апінъсъторі, възънdв-се маї пре врмъ трактацї тіръппеште de кътръ лібераторівлѣ лорѣ, се револтаръ престъ треї аппї; Пэрро фв конструпсѣ a пъръссі Січіліа, ші a се лптóрче кв

www.dacoromanica.ro

тесаврале чеде рѣпіте, ын Італіа, сире а скъпа пре ребъцій Самніцї, Лукані ші Брѣцї de o нозъ свбцівгаре din партеа Романілорѣ, ынсъ óстеа са чea компвсъ de солдацї (мерченарі) рѣпасе бътвтъ ла Беневентѣ de Маніѣ Кѣріѣ Дентатѣ, a. R. 478. Пѣрѣ ынчеркъ ындешертѣ съ тіпче пре прінчіпії de ла ръсъріте спре мънтвіреа Гречілорѣ de ла анвасѣ, ші десперъндѣ de a се маї пвте цінé ын Італіа, лъссъ пре Мілоне кв вніѣ пресеzѣ мілітаріѣ ын Тарентѣ, ші елѣ трекв ын Гречіа, вnde ші мврі ла батереа четъцїї Арго.— Мілоне dede Тарентвлѣ ын мъніле Романілорѣ спре а се мънтві пре сіне ші пре аї съї, a. R 481.— Десперацїї Самніцї, Лукані ші Брѣцї dънъ мóртеа лвї Пѣрѣ къторъ съ рекнóскъ свпремація Ромеї, съ dea ачестора о парте din територіюлѣ лорѣ, ші съ прітéскъ колоніі романе.— Пічендії фѣръ бътвцї ла a. R. 485, ші о парте dінтр'жнсїї фѣръ стръмвтацї ын Кампанія meridionалъ, сире а dеспърці пре Самніцї de марea тѣррепъ. — Саллентінії din Калабріа фѣръ свбцівгацї ла анвалѣ Ромеї 487, ші ата тóтъ Італіа, ынчепъндѣ de ла партеа de mézъzi пънъ ла рѫвлѣ Рѣбіконе din партеа адріатікъ, ші Макра din партеа тѣррепъ, вені свптѣ потестатеа Романілорѣ.

XIII. Попóрьле Італіеї венindѣ свптѣ домніреа Романілорѣ, парте кънътаръ дрептвлѣ de четъціанї Романї, кв свффрацїѣ, саѣ фѣръ свффрацїѣ: парте девенірь соцї саѣ федерацї аї Романілорѣ кв dістінкціvнea de латінї ші de італї, чеї din вртъ ымї цінвръ леціле сале, ынсъ атънdове класселе фѣръ датóре de a контрібві кв мілітарі, банї, навї, бвкате, ш. а; парте се фъкърь свпвшї аї Романілорѣ, саѣ фѣръ лібертате персоналъ ші фѣръ дреп-

www.dacoromanica.ro

тълъ de a mi.літа, саѣ къ лібертате персопалъ дпсъ фъръ копнъбіѣ къ Romanii. Четъцiле Італіеї девепіръ парте м ъ п і ч і п і і, къ саѣ фъръ сѣффраціѣ, dintre карі впеле шї цінъръ administрацівпea лорѣ, алтеле ші о перdвръ; парте к о л о п і і, romane, саѣ латіне, adекъ четъцї дппопърате къ локъіторї romanї саѣ латіпї, пре гъпгъ вскіі лорѣ локъіторї карі ацівпсеръ сънпъшї, ші фъръ копстріпшї a da колопілорѣ o парте din терріторіълѣ лорѣ; парте п р е ф е к т ъ р е сънтѣ administрареа префекцілорѣ че се трімітеа пре тотѣ аппълѣ de ла Roma. — Гъверпълѣ romanѣ, каре ла дпчепътълѣ репъблічеї фѣссе арістократікѣ (дп мъпіле патрічіілорѣ), се префъкѣ къ дпчетълѣ дп demокрацie, плебеіі прін dесфіінцареа леціі че опприа късъторіile дптре dъпшіі ші дптре патрічіі, вепіръ дп легътъръ тотѣ маї de апрóпе къ ачештіа, ші се пріміръ ла тóте dрегъторіile. Челѣ dінтъіѣ ші маї дпсетпъторіѣ пассѣ ла дптетеіареа екалітъціі, се фъкѣ прін челе треї леці але dіктаторіълъї плебеіѣ Чінтѣ Пъблілів Філоне, ла аппълѣ Romeї 415, adекъ: 1) ка впѣ плебісчітѣ ешітѣ de ла сепатѣ саѣ аппробатѣ de dъпсълѣ, съ аївъ пре вііторіѣ пътере de леце ші фъръ de дптъріреа къріілорѣ, 2) ка кърііле съ шї dea дпаінте дпвоіреа пептрѣ o леце че се ва dечіde dе кътръ чептърії, 3) ка тотѣ dе вна впѣ чепсоріѣ съ фіе плебеіѣ. Ачестѣ леціслаторіѣ се фъкѣ преторіѣ плебеіѣ преспе doї аппї de зіле, ші de атвпчї дпкóче се дптродѣссе ка ші ачеастъ demпітате съ се оккупе алтерпатіве de патрічї ші de плебеї. Діктатъра вепіссе дп мъпіле плебеілорѣ дпdатъ dъпъ леціле лві Лічініѣ, ба кіарѣ ші чепсъра преспе чінчі апні маї дп ѣртъ. Ла аппълѣ Romeї 453 пле-

www.dacoromanica.ro

бсіі къпътарь унъ пътърѣ de постарі кіарѣ лнтре понтефічі ші авгурі (lex Ogulnia). Ла анвлѣ Romei 467 (прін леџеа лві Menia, lex Maenia) се лнтince a dова леџе a лві Пвблілія ші асвпра алеџерій маџістрацілорѣ: дрептвлѣ de лнтъріре алѣ кърііlорѣ се префъкв лнтр'о формалітате дешартъ, ші кърііле лнчетарь de a се маї адвна спре ачестѣ скопѣ. Лн фine діктаторівлѣ Ч. Ортенсіѣ (двпъ че плебеіі ешірь din Roma ші трекврь пре мвнтеле Іанікла din кавса даторіілорѣ че і аппъса,) dede плебісчітелорѣ деплінъ пътere de леџі (кіарѣ ші фърь de аппробареа сенатвлві). a. R. 467.— Аппія Клавдіа Чекв фіindѣ ченсорія пре тімпвлѣ ресбелвлві алѣ doілé кв Самніцій (R. 441,) прімі пре тоџі лібертіній лн пвтервлѣ плебеілорѣ, спре а компліста пътервлѣ мілітанџілорѣ каре се лнтвнінасse прін decеле бътвї. Даръ Ч. Фабіа двпъ 8 аннї de зіле търџіні пре лібертінї ла челе 4 трібврі врбане, ші пентрв ачеастъ фантъ къпътѣ пвшеле de Массімѣ (Maximus).—Лнтвлџіndвсе вспітвріле статвлві, пътървлѣ Честорілорѣ се свї ла 8, ші дрегъторіа ачеаста da дрептвлѣ de a фі прімітѣ лн Сенатѣ. Кв modвлѣ ачеста се deскісеръ плебеілорѣ тóте порџіле ла тóте demнітъџіле, ші лнсемнітатеа патрічіатвлві се перdв кв лнтетвлѣ пъпъ ла пвлл. Demвкраџіа се компліні.

www.dacoromanica.ro

Секціънea B

De ла дпчепъълъ ресъеллелорѣ пънче пъпъ ла бътаіа de ла Акціѣ.

КАРТЕА I.

De ла дпчепъълъ ресъеллелорѣ пънче пъпъ пре ітпълъ Гракілорѣ.

I. Dънъ че Романіі копріпсеръ тотъ Італіа пъпъ ла фретълъ січіліанѣ, дпчепъръ а шї дптіnde лъареа а міпте ші асънра ачестеі іпсълe провъzъте къ тóте donъріле патъреї. Матертінії карі сервіссеръ тірапълъі Агатокле, оккъпаръ четатea Мессапа, ші de аічі фъкъndѣ decе дпкърсіънї дп терріторіълъ Сіракъсапѣ, дптърржтаръ пре Іерон асънра са; фііndѣ бътъцї ші стръторацї de ачеста, еї кіетаръ пре Картаціпесї дптр' аріъторіѣ, ші прітіръ дп Мессапа тіліціе пънікъ, алтъ факціъне дпвіть пре Романї съ вінъ дптрѣ ліберареа четъціі Къ тodълъ ачеста се dede оккасіъне Романілорѣ de a шї deскide каллea спре Січіліа, ші de a вені тотѣ de o dатъ дп контактѣ къ Картаціпесії, de ънde апоі се пъскъръ фатóселе ресъелле пънче.— Романіі дпвітацї de Матертінї, дппрътътаръ павї de ла четъціле Італіеї de ціосѣ, ші дптр'о пóпте deскълекаръ дп Січіліа. Аппіѣ Клаvdіѣ Каvdіче бътъ пре Іерон ші пре Картаціпесї дп бътъї deспърціте, ші дппресъръ Сіракъса, дп аппълъ Romeї 490. Консълії аппълъї ъртъторіѣ копріпсеръ кóста meridionалъ a Січіліеї, ші сънпъсеръ ла 67 de четъцї контіпентале, карі се dederъ дп тъпіле Романілорѣ, парте de фріка лорѣ, парте сътърате de domnia Картаціпесілорѣ ші a Сіракъсапілорѣ. Въzъndѣ ачеаста Іерон, фъкъ паче къ Романіі, ші дп

www.dacoromanica.ro

вніре кв дъшшіі дмпресєарѣ пре Картаџінесі дп кърсѣ de 7 лвні дп Агріџентѣ. Пвпіі трімісерѣ пре Аппоне кв адвторіѣ ка съ скане пре Аппібале (фііѣлѣ лві Цісгон) каре ера дпкісѣ дп Агріџентѣ, дпсъ óстеа лві фв бътътѣ, четатеа се лвѣ кв ассалтѣ, 25,000 de локвіторі се дєсєерѣ дп сервітвте. a. R. 491. — Двпъ тоделлѣлѣ вней пдве Картаџінесе, арръпкатъ de форгвна шърії, Ромапіі конструіръ 120 de павї белліче, дп спаџіѣ de 60 de зіле. Кв ачеастъ флогъ плекъндѣ Каіѣ Двіліѣ къштігѣ дптъіа вікторіе павалъ ла Міле (дп Січіліа, de ла Мессана пѣ departe спре аппвсѣ), дп аппѣлѣ Ромеї 493. Двіліѣ џіпѣ дптъівлѣ тріѣмфѣ de вікторіе пре маре, дп а къреї тєторіе се рѣdікѣ ла Рома кольтна ростратъ. Двпъ ачеаста Ромапіі лѣаръ Сердіпіа ші Корсіка, ші алвігаръ пре Картаџінесі dін тареа тѣррепъ, прекъндѣ óстеа de пре вскатѣ копріпсе вна двпъ алта четъџіле Січілієї. М. Атіліѣ Регѣлѣ бътѣ de доѣе орї пре Картаџінесі ла Тѣпdарї, ші плекъ спре Афріка кв о флотъ de 330 de павї, воіпdѣ съ стръвпъ ресбелѣлѣ дп ачеа парте a лвмеї; ла протопторіѣлѣ Екнотъ дптъшпіпъ флота Картаџінесъ de 350 de павї, о бътъ ші о ръсіпі, лъпъdъ проѣвперіле de пане, ші дескълекъ фър' de дтпедекаре ла Клвпеа дп Афріка; аппѣлѣ Ромеї 497. —

II. Дп капітате de Проѣопсѣле, Регѣлѣ бътъ ші сѣппѣсе маї тотѣ територіѣлѣ Картаџінесѣ: коллегѣлѣ съѣ фв рекіематѣ ла Рома кв о артатъ консѣларъ, кв тóте ачестеа елѣ фъкъ препаратіве спре a дмпрессѣра Картаџінеа, каре дпчепѣссе a деспера, фііпdѣ стръторатъ de фóме, ші авzіпdѣ къ ші Nѣмідіі с'аѣ револтатѣ асѣпра еї. Дп ачеастъ певоіе Картаџінесіі

www.dacoromanica.ro

се рѣгаръ de пане, дпсъ апоі реіептаръ череділе чеде аспре але Романілорѣ, ші пѣсеръ дп фрънтеа артатеі пре Спартанѣл Сантіпѣ, каре адѣпсессе кѣ о́стеа черчепаръ греческъ ші кѣ 100 de елефанцї. Ачеста бътѣ пре Романі ла Тъніте, маі алесѣ кѣ адѣторѣлѣ елефанцілорѣ, прінсе пре Регѣлѣ, ші кѣ модѣлѣ ачеста скъпъ Картаџінеа. Дпкъ тотѣ дп ачестѣ аннѣ трімісеръ Романїї о пóбъ флотъ дп Африка, каре німічі пре чеа Картаџінесъ ла протопторіѣлѣ Ертеѣ, ші дескълекъ ла Клѵпеа; Картаџінесїі маі перд&ъръ дпкъ о бътаіе пре вскатѣ; дпсъ о́стеа Романъ пе авѣндѣ кѣ че се пѣтрі, се дптóрсе ла павї, ші venind кътръ Січіліа перд& прінтр'о фортѵпъ маї тóтъ флота, а. R. 499. Дп врта ачестеі десастрѣ, Романїї еспедіръ алтъ флотъ каре бътѣ ші лъѣ Папортѣ ші маї тóтъ кóста терінопціалъ а Січіліеї, ші прѣдъ кóста чеа тапóсъ а Афричеі de кътръ Сіртеа тікъ; дпсъ кѣндѣ ера съ се дптóркъ дпапоі, пътіті ассемінe павфраціѣ ла протопторіѣлѣ Палінѣрѣ, дп врта кърѵіа сепатѣлѣ декрстъ съ се лассе de ресбеллѣлѣ de пре маре. Din контръ ресбеллѣлѣ пре вскатѣ се коптінѣ кѣ свчессѣ: Л. Чечіліѣ Метелѣ дпвінсе дптр'о бътаіе грандióсъ ла Папортѣ дп аннѣлѣ R. 503, ші дассе дп трівмфѣ ла 100 de елефанцї пріпші. Картаџінесїі перд&ръ тóте локъріле din Січіліа, афаръ de Лілібеѣ ші de Дрепапа. Еї трімісеръ ла Рома пре каптівѣлѣ Регѣлѣ кѣ пропѣсечівнї de пане, дпсъ фъръ свчессѣ, къчї дпсѣші Регѣлѣ десвътъі пачеа, ші се дптóрсе дп пріпсóре, вnde ші мърі. Даръ ші дпчеркъріле Романілорѣ de а конпinde Лілібеѣлѣ ші Дрепапа, се німічіръ прін кърацілѣ дтпрессъраціlорѣ. Рединоіndѣсе ресбеллѣлѣ пре маре сѣптѣ кон-

www.dacoromanica.ro

дъчереа лъї П. Клаудіъ Пълкръ (фіїълъ лъї Апіїъ Орбълъ) каре дупекъ пъїї чеї сакрі фііндъ къ п'ъъ воіть съ тъпъпче: Romanіі фъръ бътъцї de Картаџінесі, ші флота пътіті паъфраціъ de a треіа óрь, дъиъ каре се декретъ din ноъ de a репъпціа ресбелълъї павал a. R. 504.

III. Дъпъ ачесте евеніменте, дупрепріндеріле белліче се търџініръ маї пътаї асъпра дупрессърреї ші оккъпърреї пъџіпоръ локърі дп партеа десире апъсъ a Січіліеї: кь тóте ачестеа лъпта пентръ лъареа ші џінерea лорь есте фóрте дпсетнатъ, атътъ din каъса лъцітеї еї кътъ ші din каъса пертінаџіеї ші a ероісмълъї кь каре се бътъръ атъндóъе паџіъніле. Шéссе аннї се џінь дп Січіліа Амілкаре Барка (татълъ Фатосълъї Апніъал), маї въртосъ дп четатеа Еріче (каре елъ о лъассе дптр'о нóпте), ш devъстъ кóста Італіеї, пъпъ кънdъ Romanіі кълегъндъ бані de ла прівацї констрúръ ші артаръ о флóть пътерóсъ, кь каре конс.ълълъ К. Лътаџіъ Катълъ бътъ пре Апнопе ла інсълеле егатіче, ші ръпортъ о вікторіе стрълъчітъ ла аннълъ Romeї 512. Дп фіне въzъндъсе атъндóъе стателе фатігате, дпкеіаръ паче, кь кондіџіъпеа ка Картаџінесіі съ репъпціе съпретаџіеї престе Січіліа ші преste інсълеле дінтре Січіліа ші Італіа, съ dea дndъръть пре кантівіі романі фъръ преџь de рескъмпъраре, ші афаръ de ачестеа съ плътéскъ Romanілорь 3200 de талепте de арџінтъ. Дп ърта ачестора Січіліа, лъндъ афаръ терріторіълъ Сіракъсеї, unde domnia Іерон амікълъ ші соцълъ попорълъї Romanъ, се фъкъ чеа d i n t ъ і ь провінцъ р о ш а п ъ, a. R. 512.— Дъиъ треї аннї Romanіі, афлъндъ пре Картаџінесі флъчіцї пріп рес-

www.dacoromanica.ro

белълъ къ терченарїї, ле лъаръ ші Cardinia, сънтъ претестъ къ Картаџінесїї аръ фі аттъкатъ ші пръдатъ навіле сърчінаре (a. R. 515). Пънъ кънdъ дінъръ лънтеле къ Лігърїї ші къ Галлїї чісалпінї, къzъ ші Корсіка дп потестатеа Романілорь, карса ші пънъ ачі фъссе о посседсіне нътаї номінальъ а Картаџінесілорь.

IV. Dънъ че се фініссе ресбелълъ къ Картаџінесїї, се дпчепъ алтълъ ла анълъ Romeї 524, къ Іллърїї карі локзіа кóста de кътръ ръсъріть а търеї adріатіче, din каsса пиратъріілорь че фъчеа ачештіа. Романїї трімісеръ денътаџї ла Теута реџіна Іллърілорь, черънdъ ка сь пънъ капътъ ачесторь остілітъџї, ші dънъ че се ъчіссе ълълъ dинтре денътаџї, декісраръ ресбелъ. О артатъ романъ (аџізтатъ дрін продіџізнеа лъї Деметріь dъчеле оштіі іллъріче) конрінсе дп скъртъ тімпъ маї тълте четъџї, дп ърма кърора реџіна фъкъ паче, dede Романілорь чea маї таре парте a регатълъї сьъ, плъті трібътъ, ші се сънпъсе ла кондіџізні фórте търдінітóре пентрь павігъчізнеа Іллърілорь.—Треї анні dънъ че се фініссе ресбелълъ іллърікъ, се скълларь Боії, Інсъбрії ші Галлїї трасалпінї (a. R. 528) din каsса къ агрълъ Піченъ челъ лъатъ de ла Сепопї се дмпърдіссе плебеілорь романї (дп ърта леџеї аграріе a трібънълъї К. Фламінїь). Ачештї барбарї ірръпсеръ дп Етръріа ші дпвінсеръ о артатъ преторіанъ, дпсъ ла Теламоп фъръ аттакаџї de кътръ атъндої консълїї, ші ретасеръ бътъџї къ тотълъ. Dънъ че сънпъсеръ пре Боії, Романїї, коптінъръ ресбелълъ dінколо de Падъ дп џеара Інсъбрілорь, ші сънтъ Фламінїь дпвінсеръ пре інімічї ла рълъ Addъa, сънтъ Клаvdїь Марчелъ ла Кластідїь лънгъ Падь, копріпсеръ челе маї дпсетнате четъџї але Інсъбрілорь, Ме-

www.dacoromanica.ro

diolanвлѣ, Котвлѣ, ші шї свпивсеръ Галліа чісалпінъ, ла апивлѣ R. 531; спре ціпереа еї трітісеръ колопії ла Плачепца ші ла Кремопа.— Ла апивлѣ Romeї 534 се пъскѣ алѣ doiле ресвеллѣ кѣ Іллвріі, каре се фіні кѣ свпивпереа Іллвріеї лптреці. Dрептѣ твлцетіре пептрѣ скъпареа de піратъріїле Іллвріорѣ Romanіі къпътаръ de ла Грекї дрептвлѣ de a лва парте ла ціокврїле істміче ші ла тістерїеле елевсіле, прекѣтѣ ші дрептвлѣ de четъціапї атепіапї.

V. Dвпъ че Romanіі лвассеръ Cardinia ші Корсіка, Картаціпесіі треквръ лп Іспапіа свптѣ Amілкаре Барка (a. R. 515), ші лпчепвръ a се лптinde лп пърціле ачелеа спре a се пвтé лптърі лп контра Romanілорѣ de кътръ карі се vedé atenipцатъ есістепца лорѣ. Мърindѣ Amілкаре (a. R. 524), ціпересъѣ, Acdрвбал контипвъ конченїреа лп Іспапіа, пъпъ кънdѣ і се опнрі de a трече рѫвлѣ Івервлѣ лп ъртареа впвї трактатѣ лпкеіатѣ de певоіе кѣ Romanіі. Dаръ вчігъndвсе Acdрвбал (a. R. 532), се пвсе Аппівал (фіівлѣ лвї Amілкар Барка) лп фрептеа оштіі Картаціпесе, каре аттакѣ Сагвптвлѣ челѣ федератѣ кѣ Roma, ші лѣ лвъ dвпъ о лтпресвраре de 8 лвпї de zіле. Din каvса ачеаста се deскісе алѣ doiле ресвеллѣ пвпікѣ, a. R. 534. Аппівал лъссѣ пре фрате-съѣ Acdрвбал dвче свпретѣ преste Іспапіа, ші елѣ плекѣ de ла Картаціпеа-повъ кѣ о арматъ алéссъ, котпвсъ de Афрікапї ші de Іспапї, кътръ Італіа; бътѣ ші свпивсе попóреле dintre Івер ші Піренеі, лшї deскісе дрвтвлѣ кѣ вапї ші кѣ протіссівпї пріп Галліа мерідіопалъ, трекѣ кѣ пвтереа преste Алпї, ші лп лвпа лвї Октомвріе a. R. 535 се аррътѣ лп Італіа кѣ 20.000 de педестрі, 6000 de къларї ші къді-ва еле-

www.dacoromanica.ro

фанцї.—Романїй авzіndъ de лъареа Cartaгінезї детер-мінаръ съ аттаче пре Картаціненсї дп Іспаніа ші дп Африка. Пентрв ачеea трімісеръ пре консвлвлъ Тіберій Семпроній дп Січіліа ка de аколо съ трéкъ дп Африка, car пре челалалтъ, П. Корнелів Счіпіоне, дп Іспаніа. Ачеста аціягъndъ ла Массіліа, ші авzіndъ къ Аннібал плекассе кътръ Галліа, трімісе пре фратесъв Кнеій Счіпіоне дп Іспаніа, ші елъ се дптóрсе дп Італіа, спре а аштепта пре Аннібал. Ла рвлъ Тічінъ дп Італіа de сась, Аннібал бътв пре консвлвлъ П. Корнелій Счіпіоне, ші апоі дптърітъ кв аціsторій de ла Галлі, бътв пре Тіберій Семпроній ла Требіа, каре се дпторсессе din Січіліа ші се внісse кв ръмъшіцеле оштіі лві Счіпіоне, a. R. 535. Дп аннвлъ вртъторій трекв прін локвріле челе літóсе de пре лънгъ рвлъ Арнв (пре внde Романїй пічі пв кvцета къ аръ пвтé вені), ші ла лаввлъ Трасіменъ, къштігъ а треіа вікторіе асвпра леціонілорв челорв nedeпрінсе але консвлвлві К. Фраміній, каре пері аколо кв чea маї маре парте a арматеї сале. De аколо Аннібал пврчессе пре лънгъ тареа adріатікъ кътръ Анвліа, ші апоі се dвссе дп Кампаніа, спре a дпdвплека пре федераці Романілорв de a се despaче de кътръ ачештіа. Діктаторівлъ Ч. Фабій Массімъ Кvнктаторій се лвъ пре вртa лві, обсервъndъ тóте мерсвріле лві, фър' de a се лъсса ла бътаіе кв dъпсвлъ, de ші Аннібал къута тóте окасіонніле de a лъ атъці; Фабіс din контръ черкъ прін мерсврї аствте ші прін нвсечівні секвре съ акконере пе дпчетатъ Рома, ші тъіъndв-і котвнікъчівнea спре addвчереa челорв печессаре пентрв ресбелъ, съ констрінгъ пре інімікъ a се ретраце дп Галліа. Фабіс маї къ шї a-

www.dacoromanica.ro

цівпсе скопвлъ, къпdъ плапвлъ de оперъчівпе каре ші лъ алессеръ Ромапіі пептрв аппвлъ 536, скітвъ тóте. Авzindвсе къ Аппібал аъ лвать фортъре́ца Каппе ші аъ тъіатъ котвпікъчівпеа арматеі romane, копсвліі К. Терепцій Варроне ші Л. Емілій Павлв дпчепвръ о бътаіе dечісівъ ла Капне лъпгъ Авфідъ, дп каре Аппібал прін стратеціка са чea маі пресвсъ de a Ромапілорв ші прін тактіка чea перфектъ a ошті сале, къштігъ чea маі стрълъчітъ вікторіе асвпра пвтървлві челві маре алъ ошті romane, (Емілій Павлв къзв кв 40,000 de Ромапі ші de Соці). Дп вртa ачестеі вікторіі, попóрълe ші четъціle Італіеі de ціосъ ші de свсъ, преквтъ ші Кампапіі ші Самніцій din Італіа de тіzлокъ, се вніръ кв Аппібал, каре къпътъ прін ачеаста тіzлóчеле печессаре спре a котплета ші a провісіопа маі вшорв армата са, ші се ашезъ дп Італіа de ціосъ. Лвпdъ dвпъ ачеса маі тълте локврі дптъріте, Аппібал дші dескісе еаръші котвпікъчівпеа кв Картаціпеа.

VI. Дптре Картаціпесі се пъскв dіспвтъ асвпра ресбелвлві кв Ромапіі, дп фіпе пре лъпгъ тóтъ опвсечівпеа чea віолептъ a лві Аппопе, се dечісе ка лві Аппібал съ се трітіть свккврсъ de къларі пвтidічі, елефанці, ші бапі, (къчі педестрі афла елъ кіарв дп Італіа), ші лві Асdрвбал съ і се ordineze ка дndатъ съ плече кътръ Італіа, ші аколо съ се впéскъ кв фрате-съв. Ромапіі черкаръ съ дтпedече ачеастъ вніре, фъкпdъ Іспапіа театрвлъ ресбелвлві, ші ле свчессе съ ціпъ пре Асdрвбал дпкъ пóье аппі dепарте de Італіа.—Аппібал авea de скопъ съ дпквпціzре орі че бътаіе dечісівъ пъпъ ла вепіреа фратесъв; елъ черка съ ші къштіце ші дп Італіа de тіz-

www.dacoromanica.ro

локъ о пъсечіне секвръ; четатеа Капва і дескіче порціле де бан воіа са, даръ Нола се апъръ прін преторіелъ Клавдіе Марчелле, каре респінсе дове греле аттакърі, ші фъпсе остеа лві Аннібал. — Апъре ачестеа, дбнъ бътаіа де ла Канне, се бнісе къ Аннібал, Філіпъ III рецеле Мачедоніеі, каре се ші апъркъ съ вінъ асупра Романілорь, даръ се дивінсе де преторіелъ Марк Валеріе ла Аполоніа, ші апоі се апъркъ дп черці къ адверсарії дъместічі. — Сіракъса дбнъ мортеа лві Іерон дпкъ трекъссе дп партеа Картаціпесілорь, даръ ші ачеаста се лъ де кътръ М. Клавдіе Марчелле дбнъ че се апъръ доі анні къ тотъ черъічіа дп контра Романілорь, къ аіетворелъ мачінелорь інвентате де Архімеде, а. R. 541; Агріцентелъ къзъ прін продиціне, челелалте четъці се дедеръ де бан воіа лорь, ші аша Січіліа тотъ се фъкъ провінцъ романъ, a. R 543. — Аннібал черкъ съ іее Тарентелъ, сире апіне дескіс котнънікъчіпеа къ Картаціпеа ші Мачедоніа, дпсъ Романіі дтпрессъраъ Капва (чентрелъ оперъчіпілорь лві Аннібал), ші къ моделъ ачеста лъ констріпсеръ а лъсса Тарентелъ ші а се дпторче дп Кампаніа; елъ аттъкъ де ла спате пре дтпресъръторі, ші дбнъ ачееа възъндъ къ пъ поте съ адъкъ пре Романі ка съ деспрессъре четатеа, плекъ асупра Роме, лъпіндъ спаітъ ші терроре (Hannibal ante portas!) Романіі фортаръ дове леціпі нове (прін ъртаре пъ фъръ деспоіаці de тіхлочеле de апърраре), ші пъсеръ пре Аннібал ла дндоінцъ, ка пъ кът-ва съ кадъ елъ дпсъші дп лацъ; де чі ачеста се ретрассе дп Брецій. Капва се лъ де Романі, ші спълъ къ сънцеле четъціанілорь челорь маі дпсетнаці пекредінца еі. Ап-

www.dacoromanica.ro

пібал dупъ маї мълте фрекърї кѫ Марчелѫ, парте ферічіте, парте неферічіте, дп кърсѣ маї біне de зиѣ апиѣ de зіле, штіѣ се трагъ пре ачеста дптр' зиѣ лагѣ, зиде ші пері, а R. 545.—Дп Іспаніа Сціпіонії бътъръ пре Картаџінесї ла Ібера, ші дпчеркаръ съ і скóтъ кѫ тотѫлѣ din пенінсѫла ачеea, дпсъ дппърдіndѫшї пътерile спре а аџіпџе маї кърръndѣ ла сконѣ, се дпкѫпџіъраръ de Картаџінесї ші de Nѫmiзї, ші періръ атъndoї. Даръ II. Корнеліѣ Сціпіоне челѣ тъпърѣ лѫї Картаџінea чea пóѫъ, чептрѫлѣ операъчіънілорѣ Картаџінесілорѣ, трассе пре Іспаніа дп партea са, ші бътѫ пре Асдрѫбал ла Бекѫла; спре а-і дптпедека трecepea кътръ Італіа, дпкісе пассъріле Пірепеілорѣ de кътръ ръсъріть, дпсъ Асдрѫбал трекѫ преспе челе de кътръ апѫсѣ дп Галліа, ші de аколо пърчессе спре Італіа. Романіі къtаръ дп вер че тодѣ съ дптпедече зпіреа лѫї Асдрѫбал кѫ Аппібал ші трімісеръ дп контра Фіе кърѫіа кѣte о арматъ консѫларъ. Консѫлѫл Клаздіѣ Nеропе кѫ о аздачіе фър' de ессетплѫ лъссѣ арматa са дп фаџа лѫї Аппібал, ші плекъ ізте кътръ Ѳмбріа спре а зні фло́рea міліџіеї сале кѫ арматa коллегѫлуї съѣ Лівіѣ Салінаторіѣ. Атъndoї консѫлїї констріпсеръ пре Асдрѫбал (каре аштепта пре фрате-съѣ) а прітi бътаіа, ла Сепа лъпгъ Метаврѣ, a. R. 546, зnde къzѫ óстea Картаџінесъ ші тареле еї дѫче. Ачeастъ бътаіе есте пѫптѫлѣ кѫлтіпъчіънеї ресбелѫлуї, dупъ каре Картаџінесіі лассъ оффенсіва ші се търџінескѣ de a џіné деfенсіва.

VII. Тотѣ de o датъ кѫ ресбелѫлѣ din Італіа II. Корнеліѣ Сціпіоне контінъ ресбелѫлѣ дп Іспаніа дп контра Картаџінесілорѣ ші алѣ Nѫmiзілорѣ. Дѫчіі

www.dacoromanica.ro

ачестора, карі ретъсесерѣ ѧи ачел непіпсѵлѣ dѵпъ плекареа лѵї Acdрѵбал. ѧичеркаръ ѧикъ о dатъ съ пітічѐскъ пътереа ромапъ, ѧпсъ фър' de сѵчессѣ: Счініопе і бътѵ а dóѵа óръ ла Бекѵла, ші пітічі маї кѵ тотѵлѣ оштіле лорѣ ѧи фѵгь. Магопе (фрателе лѵї Аппібал) къпътъ ordine съ плече кѵ флота кътръ Iталіа, ка dѵпъ тóртеа лѵї Acdрѵбал съ се ѧптрѵпéскъ кѵ Аппібал Кѵ modѵлѣ ачеста Картаціпесіі пъръссіръ кѵ тотѵлѣ Iспапіа, Ромапіі о ѧпшърдіръ ѧп dóѵе провінце (Hispania citerior et ulterior), a. R. 547.—Счініопе се ѧпторсе ла Рота ші се пѵші копсѵлѣ, елѣ черѣ Афріка ѵnde воіа съ dѵкъ ресбелѵлѣ, ѧпсъ опнѵпѵndѵсе dѵчіі чеі бътрѣні, і се dede пѵтаї Січіліа, кѵ перпіссіѵпеа de a стрѣпоне ресбелѵлѣ ѧп Афріка, кѵ о арпатъ креатъ de елѣ ѧпсьші. Счініопе ѧп скѵртѣ тіппѣ ѧші котпѵсе о арпатъ de волѵптарі ші кѵ ачеаста треkѵ пре павіле федерацілорѣ ѧп Афріка, a. R. 549, ѵnde се ѵпі кѵ dѵпсѵлѣ Массіпісса рецеле Nѵmidiеі opiептале, каре се скóссеръ din регатѵлѣ съѣ прin Сіфаче рецеле Nѵmidiеі ѳcidептале; еаръ ачеста ка бърбатѣ алѣ Сафопісбеї, фііеї лѵї Acdрѵбал, се ѵпі кѵ Картаціпесіі. Счініопе ші Массіпісса превеніръ аттакѵлѣ че воіа съ факъ Acdрѵбал (фііѵлѣ лѵї Ціскопе) ші Сіфаче асѵпра кастрелорѣ Romane, сі арсеръ кастреле іпіпіче ші пітічіръ арпата пѵпікъ ші пѵmidікъ; Сіфаче се ретрассе ѧп цеара са, ѧпсъ ші аколо фѵ персекѵтатѣ, бътѵтѣ ші прінсѣ. Счініопе копрінсе маї тѵлте четъці din терріторіѵлѣ Картаціпесілорѣ ші аменінцъ маї пре ѵртъ кіарѣ ші капітала; атѵпчі Картаціпесіі кіетаръ пре Аппібал ші пре Магопе din Iталіа; честѣ din ѵртъ тѵрі пре кале, Аппібал аціѵпсе ѧп Афріка, ѧп-

www.dacoromanica.ro

съ dъпъ негоціаціънї dешарте de a фаче паче, фъ бътътъ denліпъ de кътръ Счіпіоне, ла Zama, a. R. 551. Счіпіоне дпіпресъръ Картаціпеа пре апъ шї пре вскатъ, шї о констрінсе a фаче паче дп апівлъ Рошеї 552, къ кондіціъніле, ка Картаціпесїї съ dea Ротапілоръ тóте павіле белліче (пъпъла 10 тріремї) шї тоцї елефанцїї, съ плътéскъ 10,000 de талепте de арціптъ дп 50 de апїї, шї се пъ пóрте ресбелъ фъръ de дпвоіреа Ротеї. Счіпіоне се дптóрсе дп тріптфъ къ о помпъ каре пъ с'аъ маї възътъ, шї къпътъ пътеле de Афріканъ.

VIII. Dъпъ че Ротапїї шї дптетеіаръ domnia лоръ ла апівсъ прін ешітълъ челъ фаворабілъ алъ ресбелълъї алъ doiле пвпкъ, дпчепъ лъпта пептръ препопderапца асвпра ръсъріталъї, ла каре dede мотівъ апъърареа Гречілоръ. Дпвіпцеріле дп партеа ачеаста пврчесверъ дпчетъ, къ маре прекавцівне шї персеверапцъ, дпсъ се дптетеіаръ къ атъта маї таре.—Dъпъ че Філіпъ III рецеле Мачедопеї фъкъсе легътъторъ къ Апівал, Ротапїї дпчепвръ a се опвне дпчеркърілоръ лъї de a копріпde Ілліріа, шї къштігаръ пептръ сіне пре Етолїї чеї аматорї de ресбелъ, інімічїї лъї Філіпъ, пре Месспїї чеї малтрактацї de dъпсълъ шї пре Атталъ рецеле Пергатълъї, карі оккпаръ a касъ пре рецеле Мачедопеї шї лъ дпіпedекаръ de a трече дп Італіа. Упъ ресбелъ лъпгъ дптре Етолї шї Філіпъ шї дптре федерацїї лоръ респектівї, ла каре Ротапїї лъаръ дп вртъ пъцінъ парте, се фіпі прін о паче цепералъ каре копріпdea дп сіне еаръшї матеріа впъї ресбелъ поъ, прін кондіціънea ка пічї о парте съ пъ се пótъ скъла къ ресбелъ асвпра федерацілоръ челеіелалте.

www.dacoromanica.ro

a. R. 548. Філіпъ съ челъ дінтъіъ каре кълкъ трактатълъ дпфестъндъ пре Іллірії карі ста сънтъ протекціънеа Романілоръ, ші тріміцындъ Картаціпесілоръ унъ корпъ авсціліарій каре се бътъ ла Zama, дп контра лъї Сципіоне. Романіі дънъ фінреа ресбеллълъї алъ doilè пънікъ се фолосіръ de оккасіънеа de a шї ръсбына асупра лъї, кънdъ Атталъ реџеле Пергатълъї ші репъблика Родълъї черъръ ажіторій дп контра остілітъцілоръ лъї Філіпъ. Дпсъ ресбеллълъ се пъртъ къ епеџіе ші къ съчессъ пътаї дънъ че се пъсе дп фрънтеа оштіі Т. Чінцій Фламінінъ (фіълъ лъї Фламініі каре къзъссе ла лакълъ Трасіменъ). Ачеста дпкънџіънdъ пассърile de ла Антігонеа челе оккънате de Філіпъ, къштігъ кърръндъ тотъ Епірълъ, дндълекъ федеръчіънеа ахаікъ а се ъні къ Романіі, ші ажіътатъ de четъціле челе таї дпсетнате але Греціеі, фіпі ресбеллълъ прін вікторіа че ръпъртъ ла Чіпосчефале дп Тессаліа, a. R. 556. Філіпъ фъ констрінсъ а репънџіа епетоніеі асупра Греціеі ші а дешерта тóте џеріле ші четъціле греческі челе окъпате de дъпсълъ, пре карі Фламінінъ ле декіеръ лібере ла ціокъріле істніче, a. R. 557.

IX. Аннібал, фатосълъ дъче алъ Картаціпесілоръ, фъ констрінсъ прін фаџіънеа контраръ, а пъръсі патріа са, ші а фъџі ла Антіохъ III реџеле Сіріеі. Аколо елъ ня дпчетъ de a дптъррта пре ачестъ реџе асупра Romeі; de алтъ парте сенатълъ Романъ провокъ пре Антіохъ съ лассе лібере четъціле греческі din Асіа тікъ, ші съ репънџіе окъпъчіънілоръ фъкъте дп Трачіа. Етолій сънпъраџі пре Романі пентръ протекціънеа датъ тіранпълъї Наві de ла Спарта, кіетаръ пре Антіохъ дптр'ажіторій. Din каъселе а-

www.dacoromanica.ro

честеа се пъскъ ресбеллълъ сіріакъ, чіпчї апїї dъпъ челъ тачedonикъ. Антіохъ дпчепъ остілітъціле дптреупъ къ Етолії, дпсъ авъ небъпіа de a сърпъра upe Філіпъ III, рецеле Мачedonіеї. Romanїї deскълекаръ кърръпdъ дп Тессаліа: Маніъ Ачіліъ Глабріопе ръпартъ о вікторіе дпсетнатъ ла Термопіле, ші конструпсе upe тареле Антіохъ а фъці дп Асіа. Romanїї се лъаръ dъпъ dъпсълъ ші дп Асіа: Лъчіъ Корпеліъ Счіпіопе кълтігъ о по́въ вікторіе ла Магпесіа (лъпгъ тъпгеле Сіпіле дп Лidia), ші лъ конструпсе а плъті 15,000 de талепте, а da флота ші елефанцїї, ші а чede Асіа тікъ чea dinkóче de тъптеле Таврь, каре о дптърціръ Romanїї de o катъ dатъ федерацілоръ лорь: лъї Евтепе рецелуї Пергатълуї, ші репъблічеї Родълуї a. R. 563.—Пъпъ кърdъ цінь ресбелълъ дп Асіа, Етолії дпчелацї de o фатъ тінчіпо́съ, къ Лъчіъ Корп. Счіпіопе ар фі перdътъ вътаіа, рънсеръ артістецълъ че дпкеіасserъ къ Romanїї, ші ръdікаръ артеле, дпсъ ші еї фъръ бътъцї de консълълъ М. Фълвіъ Nобіліор, ші констріпшї а рекънóште сънретація Romеї. Лъчіъ Корпеліъ Счіпіопе (къръіа і стете къ консіліълъ дптр' аціторіъ фрате-съъ Пъбліъ Корп. Счіпіопе Афрікапълъ) тріънфъ, ші къпъгъ пътеле de Асіапъ.—Дпсъ преете къть-ва тітпъ, атъпdої Счіпіопії фъръ акъсацї (upin інстігъчіънеа лъї Маркъ Порчіъ Катопе Ченсоріъ) de къть трънпії плебеї, къ ла пегоціъціънїле de пане с'арь фі къпъратъ къ банї de къть Антіохъ. Пъбліъ се dъссе ла Літерпъ, пропріетатеа са, упde ші търі, Лъчіъ фъ kondemnатъ a плъті о тълтъ, ші требъі съ ші вънdъ авереа са.—Upe Аппібал длъ черъръ Romanїї de ла Антіохъ, съ лъ dea дп тъпіле лорь. Ачеста фъці ла Пръсіа рецеле Бі-

www.dacoromanica.ro

тінієї, ші врезъндвсе вънdвтъ de кътръ ачеста, веѣ венінъ, ші тврі дп аппвлъ R.570

X. Персеѳ, фііѳлъ лві Філіпіъ III, рецеле Мачedoніеї, ереdітъ de ла татъ-съѣ вра дп контра Romanілорѣ, ші дndатъ че ажінсе ла domnie. дпчепѳ а фаче препаратіве дп контра лорѣ, елѣ се пвсе дп легътвръ кѳ Гречіа, Трачіа, Іллвріа, Родвлѣ, Сіріа, ш.а сире а форта о пвтере кѳ атъта таі таре ші таї секвръ. Евтене рецеле Пергашвлві (каре се тетеа съ пѳ шї пе́рзъ поссесіѳніле сале din Трачіа) алергъ ла Рота, ші deскопері сенатвлві препаръчіѳніле лві Персеѳ: прін ачеаста се deскісе алѣ треіле ресвеллѣ мачedoнікѣ, а. R. 582. Челе треі есnedиціѳнї dintъіѣ рътасеръ фъръ ръсвлтатѣ; дпсъ dвпъ че Л. Емініѣ Павллѳ (алѣ кървіа татъ кѳзвссе ла Каnne) се пвсе дп фрвntea арматеі, ші рестітві dісчіnлina, бътаіа de ла Пydna, каре цінѳ о о́рѣ, dечісе сvпвнереа Мачedoніеї, а. R. 585. Персеѳ фвці дп Самотрачіа ла дпчепвтвл лвнтеі, дпсъ фѳ констрінсѣ а се da дп мъніле Romanілорѣ. елѣ тврі дп прінсо́ре ла Алба. Мачedoніа се dекіеръ ліберъ de кътръ Romanї, дпсъ се дmпърці дп патръ dістрікте, карі п'авеа коппвбіѣ ші контерцѣ дntре сіне, ші требвіа съ плътéскъ цівнътате de трібвтвл de нъпъ акvтѣ. Емініѳ Павллѳ adвссе ла Рота о праdъ аша de таре дп кътѣ четъцianілорѣ Romanї се іертъ трібвтвлѣ de аічї дnаінте. Іллвріа, dвпъ къdереа рецелві Цепціѣ, каре се внісse кѳ Персеѳ, се дmпърці ассеmіне дп треі dістрікте, а. P. 586; дп Епірѣ се пръdаръ ші се стрікаръ дntр'о zі 70 de четъцї, ші 150,000 de локвіторї се вънdвръ ка сервї. Ла 1000 de Ахеі (дntре карі фѳ ші Полівіѣ) фвръ акквсацї къ арѣ фі

www.dacoromanica.ro

цінтъ къ Персеу (dънъ denъuцiареа unеĭ партіте proditóре, лn алъ къреіа капъ ста Каллікрате), ші dъшĭ ла Рома сънтъ претестъ de a се нътé цівстіфіка, лnсъ фъръ рецінвцї аколо фъръ de a фі черчетацї, ші нътаї dънъ unъ кърсъ de 16 annĭ, се dimiсеръ лаврe o 300 de iншĭ, карі маї ръmъсесерръ лn віеаць.— De ачі лnколо domni o факцівnе Romanъ лn четъціле гречештї; Romanіĭ нътріръ черціле лntre dъnселе спре a се нъté пресента ка цівdекъторї, прекътъ се атестекаръ пре тітнвлъ ачеста ші лn требіле Сіріеї ші але Еціптвлві. Лntіохъ алъ IV Епіфане, dънъ ordinea Romanілоръ требві съ лnчетезе de a нърта ресбелв асвпра Еціптвлві. Dънъ мórтеа ачестіа, Romanіі цінръ пре Demетрій, свчессорівлъ ла тронвлъ Сіріеї, dрептъ остатікъ ла Рома, ші нъсеръ реце пре конвлъ челъ de 9 annĭ, Лntіохъ V, ка съ пóгъ нърта еї еnітроніа престе тіnорennъ: лnсъ Demетрій фвці de ла Рома, ші оккънъ тронвлъ. Еціптвлъ лnлъ лntнърцірръ Romanіĭ лntre doĭ фрацї (Філометор ші Фіскоn) спре a лъ флъчі.

XI. Картацінеа dънъ o нане de чінчі-zечĭ de annĭ, се афла лntрo старе dествлъ de лnфлорітóре; лnсъ вечінътатеа лві Maссінісса, пре карс Счініоне лъ фъкссе реце престе атъndóзе Nвmidіеле, фв фórte свnнърътóре пентрв dънса; къчі Maссінісса лnкрezъndзсе атічіцієї Romanілоръ, ръні de dóзе орі de ла Картацінесї цінръле челс маї фрактіфере. Лn decертъ се плънсеръ Картацінесіі ла Рома. Къndъ Maссінісса воі de a треіа óръ съ оккзне унъ терріторіъ алъ Картацінесілоръ, ачештіа се адрессаръ еаръшї ла Рома, лnсъ фъръ de свчессъ, ші аша аnnзкаръ артеле, dарръ рътасеръ бътвцї de Maссінісса. Ачестъ ресбелъ

www.dacoromanica.ro

каре лѣ пѣртарѣ Картаџінесіі дп контра лѣі Массінісса фър' de воіа Романілорѣ, dede мотівѣ сенатълѣі Романѣ (dѣпъ дndemпълѣ лѣі M. Порчіѣ Катоне, дп контра пъререй лѣі Корп Сціпіоне Насіка), а dекіера начеа de рѣптъ, ші а decкide алѣ треіле ресвелѣ пѣпікѣ, a. R. 604. Картаџінесіі аѣzindѣ de препараџівніле челе марі але Романілорѣ, се офферіръ а се сѣпѣне фъръ de пічі о кondiџіѣне, дпсъ прin пегоціаџівні decептіве се трътъndъ лѣкрълѣ пъпъ кѣndѣ артата романъ deскълекѣ дп Афріка, ші се ашезѣ дп кастре dinaintea Картаџінеі. Атѣпчі консълії романі, черѣръ ка съ лі се dea тóте павіле ші артеле, апоі пофтіръ прe локѣіторі съ dешерте четатea ші съ ші edіфіче алта, dóѣe тіліаре dепарте de ла маре. Dесперъчіѣnea фъкѣ прe Картаџінесі съ дпчерче чea маі de пе вртъ аппъраре, тóте темплеле ші плаџеле пѣвліче се прefъкърѣ дп оффічіне дп карі бърбаџій ші фетеіле лѣкра zіѣa ші нóптea ла арме, прекъndѣ дп портълѣ челѣ din лъѣптрѣ се конструіа о нóѣ флотъ. Doі анні сѣсцінърѣ кѣ свчессѣ дmпресѣрарea артатей романе, пънъ кѣndѣ П. Корнелѣ Сціпіоне Еміліанѣ се пѣсе дп капълѣ оштіі романе; ачеста тъіѣ коmпѣпікъчіѣnea кѣ ѣскатълѣ, ашезъndѣ ънѣ кастраментѣ кѣ фоссате din партea істълѣі, ші дпкіzindѣ портълѣ челѣ dinафарѣ кѣ арџіne (agger). Din контръ Картаџінесіі съпарѣ ънѣ канълѣ din портълѣ челѣ din лъѣптрѣ пънъ ла маре, ші трекѣръ прінтр'жнсълѣ кѣ флота лорѣ чea нóѣ дп маре, дпсъ нѣ се properаръ de a аттака прe романіі чеі сѣппринші de ачeастъ дптътпларе неаштептатъ, ші еаръші се ръспінсеръ; Сціпіоне дпкіse апоі ші ачeастъ ешітъръ. Кѣ тóте ачестea пѣтаї дп прі-

www.dacoromanica.ro

мъвара апълъї ѳрмъторіѣ 607, пътѫ съ іее четатеа чеа флътъпзіть, дѣнъ о лѣтъ de шéссе ziле лп каре требѣі съ се батъ пентрѫ окѫпареа фіе кърей страте лп парте; Асфрѣбал рѣгѫ пре лпвінгъторіѣ de іертаре, пъпъ кѫndѫ соціа са лші ѫчісе конііі dinаінтеа окілорѫ лѣї, ші се аррѫпкъ лп флакъра фокълѣї. Ѫпѫ інчediѣ de 17 ziле містві четатеа. Терріторіълѫ Картаціпесѫ, лп кътѫ пѫ се цінеа de Numidia, се префъкѫ лп провінцъ ромапъ, сѫптѫ пътеле de Афрікa, кѫ капітала Ѫтіка. Сѫіпіопе цінѫ ѫпѫ тріѫмфѫ стръльчіть, ші кънътъ пътеле de Афрікапѫ

XII. Лпкъ пъпъ кѫndѫ цінеа челѫ din ѳрмъ ресбелѫ кѫ Картаціпесіі, се скълъ ѫпѫ Андріскѫ лп Мачedoніа, каре се zічеа л фі Філіппѫ, фрателе ші фіілѫ adoптівѫ алѫ лѣї Персеѫ (din каре каѫсъ се пѫті de котпѫпе Псевдофіліппѫ), ші аццъ пре Мачedoні а се ръdіка асѫпра Ромапілорѫ ші а рестабілі тонархіа Мачedoпікъ. Елѫ копріпсе тоатъ Мачedoніа ші лпкърсе de dóѫе орі лп Тессаліа, лпсъ преторіълѫ ромапѫ, Ч. Чечіліѫ Метелѫ, алѫ лпвінсе лп dóѫе бътъі, алѫ пріпсе, ші префъкѫ Мачedoніа лп провінцъ ромапъ, спре педéпсъ пентрѫ ребеллібпеа еї, а. R. 605—Dіптре чеі 1000 de Ахеі кіемацї ла Рота се лптóрсеръ лп фіпе 300 de інші, карі маі ръмасеръ лп віеацъ дѣнъ о пріпсóре de 16 апні, лптре ачештіа ера Крітолаѫ ші Dіеѫ, карі лптърръхтаръ пре котпатріоцій лорѫ асѫпра Ромапілорѫ. Лп о dіспътъ а федерацібпеі ахаіче кѫ Спарта пентрѫ терріторіълѫ Белтінеі, Ромапіі пріпсеръ партеа Спартапілорѫ, ші декіераръ федерѫцібпеа ахаікъ de десфъкѫтъ. Акѫтѫ Крітолаѫ се скълъ ка демагогѫ ші рѫdікѣ ресбелѫ асѫпра Спартеі, лпсъ фѫ бътѫтѫ (ла Скар-

www.dacoromanica.ro

феа дп Локріda) de Метелъ, каре фіпіпdъ ресбелълъ тачedопікъ вепі асупра лъї. Крітолаѵ се фъкъ певъzътъ кіаръ дп тотептълъ бътъіі. Ахеіі чеі таі кътпъташі дпчепъръ а тракта кз Romanіі de сире пасе, дпсъ търбатълъ de Dіeѵ коптіпъ ресбелълъ кз факціъпеа лъї Крітолаѵ. Дп локълъ лъї Метелъ Romanіі трітісеръ пре консълълъ Л Мептіѵ челъ фърь de кълтъръ, каре dапъ ѵікторіа че ръпъртъ пре істтъ (ла Левконетра) пръdъ, ші арсе Коріптълъ, a. R. 607; четъціле карі се рескълассеръ асупра Romanілоръ парте ле пръdъ парте ле стрікъ, ші лъѵ de претотіпdепе челе таі фортóсе топътепте але артеі гречешті ші ле dосе кз сіпе ла Рота сире а ші adорта трітфълъ. Zече котіссарі romanі префъкъръ гречіа (Hellas) дптрепъ кз Пелоппесълъ дп провіпцъ Romanъ сътъ пътеле de Ахаіа. a. R. 608.

XIII. Кз тóте къ Romanіі консідера Іспаніа ка провіпцъ а лоръ дпкъ de ла аппълъ R. 547, дпсъ пътаі dапъ 200 de апі de ла дптъіа лоръ дпвасіъпе арізісеръ ла dепліпа поссесіъпе а пепіпсълеі: къчі ълтіпіі Кантаврі се сърцізгаръ пътаі сътъ імперторіълъ Октаѵіапъ. Пъпъ ла аппълъ R. 620 аѵъръ педпчетатъ а котбате ръскълърі фъкъте dіп партеа попóрълоръ іспаніче. М. Порчіѵ Катопе дп калітате de консъл репъртъпdъ о ѵікторіе стрълъчітъ асупра Челтіберілоръ дп аппълъ R. 558, съпъсе Іспаніа чеа dінкóче de рълъ Іберъ. Кз тóте ачестеа ресбелълъ коптіпъ педпчетатъ атътъ дп Іспаніа чітеріóре дп коптра Челтіберілоръ, къtъ ші дп чеа ълтеріóре дп коптра Лъсітапілоръ de ла аппълъ 600—620; кз таі таре черъічіе рестетеръ Лъсітаніі сътъ Варіатъ (603—613), ънъ пъсторіъ краціосъ ші ѵалідъ, пъпъ

www.dacoromanica.ro

кънdъ ачеста се вчісе дп comnъ de вnвлъ dintre coцiй лъй чей квтпъpaцi. Дпсъ дп Iспанiа теріпопцiалъ се aцiцъ саръшї ресвелълъ ші кврсе дпкъ ші кв маї маре ардóре (610—620). Ачеста кънътъ пвтеле de ресвелъ nвmantinъ, фiindъ къ се пвртъ маї вртосъ пентрв фортърéца Nвmanцia anpóne de оріцiпiле рълвлъї Dврiв. Dвпъ че Метелъ, дпвiнгъторiвлъї лъї Andpiскв, дтпрессврассе дп дешертъ четатea, ші свптъ dвчiї вртъторi (dintre карi вniї лвarъ вапї de ла iнiмiчi) къzвссе dисчiплiна мiлiтарь, попорвсъ romanъ дпсърчiпъ кв дпкеiареа ресвелълвлъї пре domiторiвлъ Картаціпеї, П. Корпелiв Счiпiоне Emiлiанв Афрiкапвлв, каре реставiлi dисчiплiна мiлiтарь, ші dвпъ о дтпрессврare de 15 лвпi лъ четатea кв фóтea, ші апої о дърътъ, a. R. 620, de ла каре къпътъ ші пвтеле de Nвmantinъ. De атвпчї дпкóче се плекъ тóтъ Iспанiа свптъ domnia Pomaniлорв афарь de попóрьле твптене din партea теріпопцiалъ.

XIV. Тотъ de o dатъ кв ресвелълеле din Iспанiа ші de ла рьсърiтъ, авварь Pomaniї лвпте пелпчетате ші кв Галiї чiсалпiнї, карi фвссеръ бътвцi дпкъ дпаiпте de алв doiлé ресвелъ пвпікв. Пре тітпвлъ ресвелълвї алв doiле пвпікв, Галлiї се вniссеръ кв Аппiбал, dарь ші dвпъ Фiпiреа ачелвї ресвелъ се репетiръ еспедицвпiле галлiче дпкъ дп карсв de 18 апнї (553—571), ші челе дп контра беллікошiлор Лiгврї дп карс de 40 deапнї (560-600) маї дп тотъ апвлъ -- Аріторiвлъ каре лъ dederъ Pomaniї четъцiї Массiлiа дп контра попóрълорв галлiче, ле dede оккасiвне de a шї дптinde domнia ші дп Галлiа трапсалпiпъ, вnde се ашезаръ колопiile romane Aquae Sextiae ші Narвone, a. R. 631. Аместекареа дп черцiле попóрълорв галлiче kondвce кврвндъ спре дптindepea маї департе a domnieї; Ар-

www.dacoromanica.ro

вернїї се фъкъръ соцї аї Романїлорѫ, Аллоброцїї свпъшї романї, а. R 632. Ачесте локърї копринсе de Романї, формаръ о провінцъ романъ, каре маї дп врмъ се нѫмі скѫртѫ Provincia (de ѫnde апої Provence). — Ассемине ші Карнїї, Істрїї ші Далмацїї се свпъсеръ Романїлорѫ, ші се дптемеіѣ колоніа Ачілеіа (Aquileia). Інсѫлеле Баліаре дпкъ вепіръ свптѫ domnia Романїлорѫ. — Даръ дп Сїчіліа се револютаръ сервїї, ші каѳсаръ о скѫларе цепералъ (bellum servile) свптѫ сірѫлѫ Евпѫ каре претіпdеа а авé iнспіръчївнї девіне. Ачеста адѫнъ ла 70,000 de óмепї, се прокіетъ реце, свптѫ нѫме de Антіохѫ, копринсе маї мѫлте локърї, ші се бътѫ ла дпчепътѫ кѫ сѫчессѫ дп контра ошгілорѫ романе. Дпсъ ла апѫлѫ Romeї 621 консѫлѫлѫ Рѫпілѫ копринсе локъріле прінчіпале, Таѳромепіѫ ші Епна, дп карі се дптъріссеръ сервїї, ші прінzіпdѫ прe кондѫкторіѫлѫ лорѫ Евпѫ, стѣтнърѣ революта; чea маї маре парте а сервілорѫ революцїї се ѣчісессе дп бътъї, чеї че маї рътасеръ се дпфіпсеръ прe кръче.

XV. Дп ачестѫ спацїѫ de тімпѫ репѫбліка аџѫпсе ла чea маї дналтъ десволтаре. Патріціатѫлѫ дшї пердѫссе імпортанца са, пе маї авѫпdѫ а аппъра інтересссе партікѫларе, de кѫпdѫ плебеїї се admісеръ ла тóте дрегъторіїле статѫлуї; даръ се пъскѫ алтѫ цепѫ de п о б і л і т а т е, дптемеіатъ прe десчепdинца de ла стръвпї карі пѫртассеръ деппітъцї к ѫ р ѫ л е (консѫлатѫлѫ, претѫра, еділітатеа), каре пропагѫпdѫсе прін фамілїе, се префъкѫ еаръшї дп ѫнѫ цепѫ de побілітате de паштере, ші дпчепѫ а конcідера потестатеа свпретъ кa пропрістате а са, кіарѫ кѫтѫ фъкѫссеръ патрічії маї дпаінте. Дп опѫпере кѫ ачешті п о б і л ї

www.dacoromanica.ro

сaѣ оптімацї, фамілііле ачелеа карі п'авеа персопе маџістратѹале дитре стрѣвнїї лорѣ, се пѹміръ ігнобілї саѣ обскврї, ші ачеіа карі аџівпцеа пентрѹ дптъіашї датъ ла о дрегъторіе кѹрѹлъ, се zічеа омепї пої (homines novi). Ачесторѣ оптімацї саѣ консерватівї се опѹвпеа попѹларії, ка репресептанцї аї пѹвлціпеї.— Се дпцелеџе къ пѹтаї чеї авѹцї пѹтеа съ ші къщігџе ачеастъ побілітате, фііпdѣ къ de ла дптъіѹлѣ ресвелѹ пѹпікѣ дпкóче, спеселе пентрѹ ціокврiле челе марї, пѹ се маї da din ерарій, чі de къtръ ediлї, ші прin врѹаре пѹтаї óмепї авѹцї пѹтеа съ аџівпгъ ла ediлітате, каре ера челѣ дпtъіѣ градѣ ла маџістратѹреле маі дпалте. — Сире дпттіпареа авѹсѹлѹї de потестате, се ашезѣ прin впѣ плебісчітѣ ла апѹлѣ Romeї 412, ка пітепе съ пѹ пóгъ оккѹпа ачеєашї дрегъторіс de къtѣ пѹтаї dупъ zече аппї, дпсъ къпdѣ се арръта печесітатеа de авé óm пї дпчерцацї дп фрѹптеа ошгії, лі се прелѹпцеа пѹтереа (imperium prorogabatur vel propagabatur) пентрѹ пѹртареа ресвелѹлѹї, фъръ de a лі се прел оцї маџістратѹра. Dакъ тѹріа впѹлѣ dintre консѹлі дп кврсѹлѣ аппѹлѹї дрегъторієї сале, атѹпчї се алецеа дп локѹлѣ лѹї впѣ Consul suffectus пентрѹ рътъшіца аппѹлѹї. Zіѹа дптрърії консѹлілорѣ дп дрегъторіа лорѣ фѹ фóрte дівérсъ пъпъ ла алѣ doiлé ресвелѹлѣ пѹпікѣ, ші се стрътѹтъ de къte орї консѹлії ешіа маї дпаште de термінѣ din дрегъторіа лорѣ, саѣ de къte орі се дптъмпла впѣ інтеррегнѣ, фііпdѣ къ консѹлії че врѹч, тоdѣ воіа съ гѹверпеzе впѣ аппѣ дптрегѣ. De ла апѹлѣ R. 601 се дефіпсе дптъіа zі a лѹї Іапѹаріѣ пентрѹ дпграреа лорѣ дп дрегъторіе.— Ла апѹлѣ Romeї 573 пропѹсе трібѹпѹлѣ Л. Віллій

www.dacoromanica.ro

леџеа аппалъ (lex annalis) ѧи врта къреіа тотъ челъ че претіпdеа а ѧитра ѧи дрегъторіе маі ѧпалтъ, требыіа съ фіе сервітъ 10 аппі ла міліџіе, ші съ фіе аџіпсъ ѧи етатеа de 37 de аппі пентрв еділіатате, 40 пентрв претъръ, ші 43 пентрв консвлатъ. Даръ ші ачеастъ леџе сѫффері есчепџіпі пентрв касърі de імпортанџъ.— Пре лъпгъ Преторівлъ врбапъ (praetor urbanus) се маі креъ впъ алъ doiле Преторіъ пентрв кавселе стръіпілорь ѧитре сіне ші кв четъџіапіі ґ - mani, (praetor peregrinus, a. R. 511). Скъртъ тітп двпъ ачеса се маі ѧпфііпцаръ патрв Преторі пентр administрареа провінцелорь: doі пентрв Січіліа ші Сар dinia (a. R. 526), ші doі пентрв атъпdове Іспаніеле (a. R. 556), карі кв тоте ачестеа маі пре врть ръ тъпеа ла Roma ѧп кърсвлъ аппвлві дрегъторіеі лорь, ка прешедиџі ла џіздеџеле кріміпале перпетве (quae stiones perpetuae), карі се органісассеръ пентрв кріміпіле че се ѧитъмпла маі adese орі, ѧп локвлъ de чісіпілорь че се фъчеа прін коміџіеле центвріат Челе 4 џіздекъџі кріміпале перпетве ера: 1) de re petundis (despre есторсіпі, тъпкъторіі), 2) de am bitu (despre іптрічіле спре аџіпдереа ла дрегъторіі), 3) de maiestate (despre кріміпі асупра маіестъџіі), 4) de peculatu (despre аввсареа кв баіі статвлві.) Тоџі Преторіі 'терџеа апоі ѧп аппвлъ алъ doile ка Пропреторі ѧп провінцеле че ле къdеа прін сорџі, ѧпсоцігі de локвџііторі (legati) ші de честорі (quaстores). — Чествра се конcidepa ка чеа маі de џіосв трептъ а маџістратвреі, ѧпсъ ea da дрептвлъ de a ѧп тра ѧп сепатъ. Пре ла ѧпчепвтвлъ ресвеллелорь пвпі че се сві пъпъ ла 8 пвтървлъ честорілорь.

XVI. Nвтървлъ трібврілорь се ѧптвлџі ла аппвлъ

www.dacoromanica.ro

Romeĭ 512, пънъ ла 35, ші ачі се дăкісе пентрă тотă dé-ăna. Трібăріле се дăмпърціръ дин 70 de семітрібăрі, діămътате dе бътрâні ші діămътате dе тінері; четъціанїй семітрібăрілорă се класіфікаръ dănъ авере, дăмпърцindăсе дин 5 классе, фіе каре кă кâте о центăріе, прin ăртаре преste тотă 350 de центăрії, ла каре се маĭ adaăсеръ челе 18 центăрії de кълърĭ ші dóръ ăнеле din вскіле центăрії de ачесті. Центăріілорă кълърілорă се лăă дрептълă de a шĭ da дăтрăĭă сăффраціълă дин коміціĭ, ші се детермінъ прin сорцĭ центăріа каре аре съ шĭ dea сăффраціълă дăтрăĭă, ачеаста се нъмі прерогатівъ (centuria praerogativa). Кă modълă ачеста се реформъ кă тотълă векеа конституціăне дин фавóрса попорълăĭ, кâчĭ прin ачеаста: 1) дăчетъ прерогатіва чеа стабілъ a классеĭ челеĭ маĭ дăлте din статă, 2) се дăмпълціръ дин ценере центăріile, 3) тóте класселе се репрессентаръ de o тъсăръ, прin нътърълă челă de o тъсăръ алă центăріілорă, 4) центăріile се ръzімаръ пре дăмпърціреа дин трібăрі, дин локă de a се ръzіма нъмаĭ пре авере.— Кă тóте ачестеа, de ла дăнтродăчереа ценсълăĭ de 1,000,000 de ассі пентрă кълърĭ, ачешціа дăчепăръ a форма o классъ партікълăръ (ordo equestris) дин статă, дістінсъ прin o авере дăсетнатъ. De ла алă doіле респелă нопікă, de кăndă кълърітеа мілітăръ се компăнеа din латінї ші провінціалї, кълърії de ценсă се дістінсеръ кă тотълă de мілітанцї. Ка ніште óменї авăцї, еї лăа дин appendъ непітăріле статълăĭ (publicani), ші ста дин діверсе легътърї кă септатълă, денindеа дин мълте респекте de ла дъпсълă ші de ла ценсорї, ші din ачестă інтересă требуіа съ се алътăре пре лънгъ оптімацї.—Прin вікторіile челе марї а-

www.dacoromanica.ro

ле Романілорѫ ші прін оккѫпареа церілорѫ стрѣине, дпченѫ а креште лѫссѣлѫ ла Рома, ші а се дптродѫче всапце стрѣине; кѫ тодѣлѫ ачеста карактерѣлѫ челѫ повілѫ ші бърбътескѫ алѫ попорѣлуї дпченѫ а се коррѫпе. О дпфлѣіцъ стрікъчіóсъ авъръ асѫпра карактерѣлуї попорѣлуї романѫ ціокѫріле гладіаторілорѫ карі се дптродѫссеръ ла дпчепътѣлѫ ресбеллелорѫ пóніче. Ченсорї асирі, прекѫтѫ Марк Порчіѫ Катоне Ченсоріѫ, се опѫсеръ депръвъчіпеї кѫ тóтъ авторітатеа са; се фъкъръ леџї спре дпфрънареа лѫссѣлуї ші аболіреа петречерілорѫ вътъмътóре, прекѫтѫ леџіле деспре орнатѣлѫ фътеілорѫ, деспре спеселе оспецелорѫ, деспре сърбъріле баккапалелорѫ (senatus consultum de bacchanalibus); кѫ тóте ачестеа, елементеле стрікъчіóсе пѫ се пътъръ сѫффока, еле колтівъръ фертептъчіпеа лорѫ, ші прін коррѫмпереа моралілорѫ, препаръръ періреа лібертъцїї.

XVII. Церіле оккѫпате де романї кѫ артеле се префъчеа дн провінце (provincia), ші се гѫверна прін дрегъторї трімішї де ла Рома (преторї, пропреторї, прокопсѣлї). Еле копріндеа пѫмаї ачеле четъцї карі оккѫпѫдѫсе де Романї, къзъръ сѫптѫ трібѫтѫ (се фъкъръ трібѫтарїе). Потестатеа (imperium) гѫверпъторівлуї каре се трімітеа дн провінцъ, се дптіпdea пѫмаї асѫпра ачестора. Четъцїле ачелеа карі саѫ де ла дпчепътѫ ръмасеръ лібере, саѫ трекъръ дн ръпортѣлѫ де сóце, саѫ дѫпъ че се сѫппѫсеръ се декіеръръ еаръшї де лібере, саѫ кѫпътаръ привілеџіе спеціале (ка скѫтіреа де трібѫтѫ ші де алте сарчіне),— пѫ ста сѫптѫ гѫверпѣлѫ преторівлуї. Дн провінце се трімітеа недпчетатѫ колопіі, атѫтѫ романе, кѫтѫ ші латіне, ачестеа дпкъ ера скѫтіте де пѫтереа прето-

www.dacoromanica.ro

рівлві.— Провінцеле къпъта, ѧndatъ dвнъ че се оккира, о констітѫціѧне спеціалъ (forma) de кътръ dвчеле арматеі сав de кътръ о комісіѧне de zeче сенаторі (decemviri). Гѣвернаторі провінцелорѣ (преторіі, пропреторіі, проконсѫліі) ера ѧнсърчінаці: 1) кв administрѣчіѧнea, 2) кв поліціа ші ѕіdекътора, 3) кв комѣndвлѣ преste міліціа че се афла ѧn цеарѣ.—Контрібѫціѧнea din провінце era діверсѣ, ші de комѣndвне се пѣнea пре капете ші пре пътънтѣ: ѵеа din врмѣ се da парте ѧn баі парте ѧn dечімѣ din вѣкате, ші нв се лва de a dрептвлѣ de кътръ статѣ, чі се аренda (dекѣmаніlорѣ). Ла ачестea се маі adaвсе о тасѣ пентрв пѣшвнea пре локвріле статвлві, портóріе (вѣмі), тасѣ пентрв саліне ші тіпере, ші алтеле. Ла сервіце мілітаре се лва провінціалій нѣmаі ѧn касврі естраорdінаре: претезеле (praesidia) мілітаре ѧn провінце се трімітea de ла Roma — Релъчіѧнile Romanілорѣ къръ челелалте попóрѣ лівере се рѣзіма пре трактате, карі era ѧnкеіате парте пре кондіціѧнї de o мъсврѣ (aequo foedere) кв попóрвле карі сав фврѣ кв тотвлѣ стрѣіне Romeі нѣмѣ акѣmѣ, сав бѣтѫndвсе кв Romanіі ле ціпврѣ екілівріѣ; парте пре кондіціѧнї de діверсѣ мъсврѣ (foedere iniquo) кв статврі маі фларе, (прекѣmѣ кв Картаціпесій dвнъ челе dóве ресбелле нѣпіче dінтъіѣ). Ші кв реџнї стрѣінї се фъкврѣ легѣтінте пре кондіціѧнї de o мъсврѣ сав de діверсѣ мъсврѣ, пріп карі ачештіа вепірѣ ѧn dепендінцѣ, свптѣ тітлвлѣ de атічі ші de соцї аі попорвлві Romanѣ.

www.dacoromanica.ro

КАРТЕА II.

De пре тімпăріле Граккілорă пънъ ла бъtaia de ла Акціă.

I. Пре ла фінітълă resbeллелорă пунічe, четъцianiї Ромanї се компунea din повілiї чеї дпаvъцiцї прin пъртареа dрегъторiiлорă челорă дпалте шi прin administрареа провінцелорă, шi din плебеiї чеї оціошї шi сърачї. Ачеia лъasserъ дп посссссіune маї тотă агрълă пъблікă, шi церанiї чеї ліберї din Італіа, апънсаці прin сервіцеле мілітаре, шi констріnшї прin лiпса de банї a шї вinde epeditatea лорă, шерцea кă дпчетълă спре періре. Din ачeастъ кausъ трібунълă плебеї Тіберіă Семпроніă Граккă редпnoї лецea аграріъ a лăї Лічініă чea de тълтă кълкатъ, дп апnълă R. 620, ka nimene съ nă посседъ маї тълтă de 500 de цівгърї din агрълă пъблікă, кă копчессіunea ka пентрă фіе каре фііă de фамiлie стапчінатă съ се adaвце дпкъ 250 de цівгърї, еаръ чealалтъ парте съ се dea дпапої пре лънгъ decdamnarea пентрă ediфіцеле че се вorъ фі констругă пре dънса, шi съ се дпnартъ ла сърачї ka проnріетате. Сепатълă кănnъръ пре вnă трібунă, a пзте Марк Октавіă, каре се дпчеркъ съ опnрескъ лецea прin veto; дпсь ачеста се денвсе din dрегъторіе, лецea се прiтi de кътръ трібърї, шi се пăтіръ трї коттіссарї спре a o пзне дп лăкраре. — Пре тімпълă ачела тврі Атталă III, рецеле Пергатълăї, каре лъссъ регатълă съă Ромanілорă dрептă epeditate. Тіберіă пропъсе ka тесавреле ачелвіа съ nă се лассе дп тъпіле сенатълăї спре a dіспзне de еле, чі съ се дпnартъ попорълăї спре a шї кътnъра інструментеле de аратă шi a шї organiса екопотіа пре пъ-

www.dacoromanica.ro

тъптълъ че і се ва da din партеа статълуі — Кънdъ ера ка Тіверіе съ се алегъ трібунъ ші пре алъ doile annъ, сепаторіі kondъmі de П. Корн. Сціпіоне Насіка тербераръ алецереа, ші лъ ачіссръ дтпревінъ кв 300 de партісані аі лві. Сціпіоне Насіка се депъртъ de ла Рома, свптъ претестъ de a се тріміте кв о міссіюне дп Асіа, vnde Арістонікъ (vnъ фііъ пресъмтівъ алъ лві Евмене) претіndea a авé дрептъ асвпра Пергатълві; ачеста фв дпвінсъ de консълълъ Перперна, a. R. 623, ші Асіа пропріе се префъкв дп провінцъ ромапъ. — Коммісіюнеа пептрв пвперея дп лвкраре а лецііі агрaріе се цінъ дп фіінцъ, ші дмпърціреа агрълві пвблікъ врмъ пънъ ла óре каре пвптъ.— Сціпіоне Афрікапълъ челъ тънъръ, капълъ оптімацілоръ, се опвсе кв свчессъ пропвперей фъквте de Папіріе Карбоне, ка трібвпатълъ съ се пóтъ пврта маі пвлці annі vnълъ dвнъ алтълъ de ачелаші трібвнъ, еаръ пв тълтъ dвнъ ачеса се афлъ мортъ дп астерпътъ, a. R. 624.

II. Каів Семпронів Граккв (dвнъ че петрекв doі annі дп Сардініа ка честоріе, дпadінсъ окквпатъ de къгръ сепатъ) редпноі ка трібвнъ лецеа аграріъ a фрате-съъ каре пв се пвсессе denлінъ дп лвкраре, adвзгъndъ ла ачеаста, ка пре тотъ апълъ съ се дмпартъ ла сърачі vnъ пътъръ de локврі пвбліче. Каів черкъ тотъ de o datъ прін алте пропвпері de леці съ търрінéскъ пвтереа сепатълві ші a оптімацілоръ, ші пре сіне съ се дптърéскъ дп фавóреа попорълві. Къndъ се алессе de a dóва óръ трібвнъ, adвссе лецеа цівdіціаръ (lex judiciaria) прін каре лъ de ла сепаторі цівdекъторіа despre крімініле дп контра статълві, ші дпсърчінъ кв дъпса пре къларі. Сепатълъ дпчеркъ съ лъ ръстóрне прін попоръ,

www.dacoromanica.ro

ші і опнъсе пре трібънълъ Марк Лівіѣ Друс, каре съ лъ дптрекъ къ пропънереа de леџї попъларе; скопълъ ачеста се аџінсе фórте ъшорѣ, кънdѣ Каіѣ Граккъ се трімісе ла Картаџіпеа ка съ фънdезе о колоніе.—Фііndѣ къ леџеа аграріъ ассекърассе пътаї четъџіанілорѣ романї поссессіънеа de 500 de џіґърі ші decdamпареа din тесаърълъ сгатълъї, дпсъ пе ші соџілорѣ, ші ачештіа атенипџа de a фаче каъсъ контъпъ къ адверсарії Граккілорѣ: de ачеea Каіѣ редпnоі пропънереа че фъкъссе дп дешертѣ М. Фълвіѣ Флакъ къ доі аппї маї дпаінте, ка соџілорѣ съ се dea дрептълъ de четъџіані романї, дпсъ фъръ de сънчессѣ. Дп аппълъ Romei 632 дптъмплъндъсе ънѣ оторѣ контіссѣ прін ънълъ dintre партісапії лъї Граккъ, се пъскѣ дп четатє о лъптъ дптре ачештіа ші дптре арістократџї, дп каре перdѣ Граккъ ші партіта са. Елѣ дпсъшї афлѣ доріта мóрте прін тъпаънъіа dintre кредінчіошії съї; пътърълъ къзъџілорѣ се съі ла 3000. Капълъ лъї се къптърі къ аърѣ,—Конкордіеї се edifікѣ ънѣ темпл!—Онтімаџії се фолосірѣ de вікторіа асъпра попорълъї, сире а параліса леџіле аграріе але Граккілорѣ. Маї дптъіѣ се dede воіе de a кътпъра de ла съраčї агрії че лі се дтпърџірѣ, прін каре фаптъ ачештіа вепірѣ еаръшї дп тъпіле авъџілорѣ, апої леџеа Торіапъ (lex Thoria) търџіні дтпърџіреа ълтеріóрѣ а агрълъї цълікѣ, ші фаворісъ пре поссесорії de атънчї, префъкъndѣ поссессіънеа de пъпъ ачі дп пропріетате прівать, сънтітъ de контрібъџіъне. Къ modълъ ачеста се дттълџі ші маї таре пътърълъ четъџіанілорѣ фър' de авере, ші ачештіа тръіа маї пътаї din корръпчіънеа челорѣ авъџї, карі кіарѣ ші дп котіџіе контрола сьффраџіеле челорѣ корръпџї

www.dacoromanica.ro

de dъпшіĭ, пъпъ кънdъ Каіѳ Маріѳ, вnъ omъ поў, каре аріѳнсе ла трівънатъ, дпnedекъ пріn o леце ачелъ контролъ, дпсъ пѳ пътъ съ дпnediче коррънчіѣnea.

III. Мічінса, фііълъ лъї Массінісса, дпnърціссе Nѳmidia регатълъ съў, ла чеї doї фіі аї съї Іетпсал ші Adерbал ші ла adoптівълъ съў Іѳгърта. Ачеста ѣчіссе пре Іетпсал (a. R. 637) ші се скълъ къ арmеле асъпра лъї Adерbал: честъ din ърmъ се adрессъ къtръ Ромапі, ші сепаторіĭ чеї коррънцї de Іѳгърта mizючіръ ка регатълъ съ се дпnартъ дптре dъпсълъ ші дптре Adерbал, къ тóге ачестеа Іѳгърта аттъкъ пре Adерbал, лъ дпnрессърѣ дп капітала са Чірта, лъ прінсе ші лъ ѣчісе (a. R. 641). — Ромапіĭ дпвіпаці de Каіѳ Меттіѳ декіераръ ресъелълъ лъї Іѳгърта, дпсъ елъ кънпъръ пачеа de ла копсълълъ Л. Кальпърніѳ Бестіа (a. R. 642), dаръ Меттіѳ дпnedекъ дптърірса еї Іѳгърта фѳ кіетатъ ла Рота спре ръспundere, вnde ѣчісе пре вnъ алъ треіле пепотъ алъ лъї Массінісса (пре Массіва). каре претіndea Nѳmidia ка сredітате a са. Ачеаста dede мотівъ de a реднnої ресъелълъ каре ла дпчепътъ кърсе фóрте ръў de партеа Ромапілорў, пъпъ кънdъ се пѳсе дп фрънтеа арматеї Ч. Чецпіѳ Метелл (Nѳmidікълъ), каре лъѣ лъпгъ сіне пре Каіѳ Маріѳ ка локўціїторіў, реіептъ проnперіле de пачс але лъї Іѳгърта, лъ дпвінсе, копрінсе цеара лъї ші о девъстъ, ші пре dъпсълъ лъ констрінсе а шї къта скъпареа ла сокрсъў Бокка, рецеле Мавретаніеї. Дптре ачестеа Маріѳ калътпіѣndъ л Рота пре Метелл, dссе лъкрълъ аколо de се алессе копсълъ, ші се пѳті dъче сърпетъ дп коптра лъї Іѳгърта; елъ дпвінсе пре атъndої рецїї ла Чірта, ші честорілъ лъі, Л. Корп. Сълла, дп-

www.dacoromanica.ro

дѫплекѣ пре Бакка съ dea афаръ пре Ігѣрта (a. R. 647): Марія лѣ dасse легатѣ ла Рота дпаінтеа каррѣлуї de трістфѣ, ші апоі лѣ арѫпкъ дп прінсóре, unde Ігѣрта пері de фóме. Nомidia се дтпърці дптре Бокка ші дптре decчendinцій луї Массінісса.

IV. Ка пацінѣ маї дпаінте de ресбеллѣлѣ ігѣртінѣ веніссеръ Чімврії, о паціне чертапъ, din патріа лорѣ de ла mèzь-нóнте, ші пътрѫнсеръ пънъ дп цеара Таврісчілорѣ (ла ориппеа Савеї), ші бътъръ о армать романъ кондѫссъ de Кпеія Папірія Карвопе, каре мерссссе Таврісчілорѣ дптр' аџіторіѣ. Dопъ ачееа се дптóрсеръ спре апѫсѣ ші се трассеръ пре лъпгъ Алпї кътръ Репѣ, unde се уніръ ка Тігѣрпії ші ка Тевтопії, ші черѣръ de ла Романі локѣрі дп Галліа. Nекъпьтъпdѣ ачестеа дп провінца романъ, бътѣръ патрѫ армате романе дп Галлпа (ла Массіліа, лъпгъ лакѣлѣ Летапѣ, ш de dóье орї лъпгъ рѫлѣ Podanѣ), dintre карі чеа din ѫрмъ ар фі перdѣѣ пъпъ ла 120.000 de óменї. Апоі се decпѣрцірѣ ші ръмасеръ бътѫцї de K. Маріа, каре цінѫ консѫлатѫлѣ 4 апні унѫлѣ dопъ алтѫлѣ (649—652): Тевтопії (унїцї ка Амбропії) ла Aquae Sextiae, unde се прince dечеле лорѣ Тевтободѣ, Чімврії карі трекѫссеръ Алпїї карпічї дп Італіа ші алѫпгассеръ пре консѫлѣ Катѫлѣ din кастрапентеле de лъпгъ рѫлѣ Атесе, фѣръ бътѫцї ла Верчелле (in campis Raudiis), a. R. 652. Nѫтърѫлѣ шорцілорѣ ші алѣ прінші лорѣ дп фіе каре din ачесте dóье бътъї, се сві преете 100,000 de óменї. Маріа трістфѣ ші кънътѣ de a шéссеа óръ консѫлатѫлѣ (a. R. 653) ші пѫтеле de алѣ треіле фѫndаторіѣ алѣ Роmеї.— K. Маріа дпсѫпервітѣ de вікторііле ші de опоріле сале, кътѣ дп тотѣ modѫлѣ съ degpadeze

www.dacoromanica.ro

авторітатеа сепатвлвї, ші съ се дпалце пре сіне. Елъ дидвплекъ маї дптъіъ пре трібвнвлъ плебеї Л. Апвлеіз Сатврнінв съ пропвнъ леџеа, ка ла ветранії съї съ лі се дмпартъ пъмънтъ, ші съ амеспінце пре сенаторі, дакъ ачештіа ну вор пвне дп лвкраре пропвнеріле сале. Ч. Метелв Nвmidіквлъ се опвсе сінгвръ, ші фъ конструнсъ а се дъче дп ессілію ла Родв. Даръ кънdъ Сатврнінв фъкъ de се вчісе К. Меттів, каре се алессе консвлъ (a. R. 654), пентрв ка съ пвпъ пре атіквлъ съъ Главчіа, се пъскъ о тврбвраре дп каре періръ амъндої.—К. Метелъ се кіетъ а касъ; Марів се дъссе дп Асіа ші дптърржтъ ла ресбелъ пре реџеле Понтвлвї Мітрідате, крезіндъ къ пвтаї прін ресбелъ нóте съ ші џінъ авторітатеа Мітрідате оккvпъ Каппадочіа, дпсъ Сvлла каре ста дп Асіа дп калітате de пропреторіз, длъ алвнгъ din ачеастъ џеаръ, ші се фъкъ рівалвлъ лvї Маріб, фъръ de воіа са. Рівалітатеа дптре ачешті доі óмені продъссе челе маї фвнесте вртърї.—Сепатвлъ романъ декретассе ка ла тоџї сервіі карі се џінъ фъръ дрептате дп сервітвте съ лі се dea лібертатеа; преторівлъ Січіліеї пъсе ачестъ декретъ пвтаї дп парте дп лвкрареа. Ачеаста дптерржтъ пре сервї ші продъссе внъ ноъ ресбелъ сервіл (bellum servile secundum), каре дврв маї твлте лvпте се фіні прін о бътаіе прінчіпалъ, ші костъ віеаца ла внъ тілліon de сервї, (a. R. 654).— Дптре ачестеа Рома кърпътъ Чірена прін тестаментъ de ла реџеле Еџіптвлвї Птолетеи Апіon (a. R. 657), каре пвтаї преете 30 de аннї се префъкъ дп провінцъ романъ.

V. Челе маї твлте попóръ але Італіеї п'авеа дрептвлъ de четъџіанї романї deплінъ, аша дп кътъ еле

www.dacoromanica.ro

фъчеа сервіце мілітаре пентрѫ Рома ші плътеа контрібѫціне, дпсъ пѫ лѫа парте ла гѣверпѫ. К. Граккѫ пропѫсессе ка соціліорѫ съ лі се деа дрептѫлѫ де четъціанї романї, дпсъ леџеа се дмпедекъ прін ветареа лѫї М. Лівіѫ Друсѫ. Маї дп ѫртъ кіарѫ. фіїлѫ ачестѫіа кѫ тотѫ ачелѫ пѫтс, М. Лівіѫ Друсѫ, черѫ 1) ка съ се факъ о пóѫъ органісъчіне а ціѵіделорѫ, 2) съ се трімітъ колоніі романе ші съ лі се деа локѫрї де аратѫ, 3) соціліорѫ съ лі се деа дрептѫлѫ де четъціанї романї; дпсъ елѫ фѫ ѫчісѫ. Мóртеа лѫї Друсѫ фѫ пентрѫ соцї сетпѫлѫ де а рѫтне легътѫра лорѫ кѫ Рома. Тóте попóрѫле Італіеї, афаръ де Латінї, де Етрѫсчї ші де Ѫмбрі, се ѫніръ дп контра Ромеі. Італіа съ се факъ о репѫблікѫ кѫ капітала Корфініѫ (сѫнтѫ пѫтеле де Італіка), съ се компѫпъ ѫнѫ сепатѫ де 500 де депѫтацї дін тóте попóрѫле, каре се гѣверпеѫе кѫ пѫтере абсолѫтѫ, съ се пѫтéскъ доі консѫлї ші 12 преторі, Італіа де ла марџіпеа меріпопціалъ а Пічепџілорѫ ші а Марсілорѫ пъпъ ла сіпѫлѫ Тарептінѫ съ се дмпартъ дп дóѫе пърцї ші преете фіе каре съ се пѫпъ ѫнѫ конс. ші 6 преторї. Ачеастъ рескѫларе деде дпчепѫтѫлѫ ресбелѫлѫї марсікѫ саѫ соціал, а R. 663. Дп аппѫлѫ дінтъіѫ се лѫптѫ Маріѫ тотѫ кѫ сѫчессѫ ѫнѫ дп партеа меріпопціалъ, маї алесѫ дп контра Марсілорѫ; даръ конс. Рѫтіліѫ къзѫ, ші преторіѫлѫ Кп. Помпеіѫ Страбопе перdѫ о бътаіе, ші апоі кѫштігѫ о ѫікторіе. Дпсъ дп партеа меridіопалъ соцїі фъкъръ марї прогресе ші інімаръ кіарѫ ші пре Етрѫсчї ші пре Ѫмбрі а се рѫтне де кътръ Рома. Романїї ѫзѫндѫ перікѫлѫ фъкъръ о леџе (lex Iulia) прін каре дедеръ Етрѫсчілорѫ ші Ѫмбрілорѫ, прекѫтѫ ші Латіні-

www.dacoromanica.ro

лорѣ карі ротасеръ кредінчіошї, дрептѣлѣ de четъ-ціанї. Кѣ аџіторѣлѣ ачесторѣ четъџіанї поі, се тер-тінъ ресвеллѣлѣ дп партеа меріпопџіалъ дп аппѣлѣ R. 664; ші дп партеа меріdіопалъ бътѣ Сѣлла пре Сампіцї, кѣ тóте ачестеа ресвеллѣлѣ пѣ се термінѣ ачі дп аппѣлѣ ачеста. Даръ акѣтѣ се дескісе рес-белълѣ ші кѣ Мітрідате, дп коптра кърѣіа требѣіа съ се трімітъ о дисетнатъ пътере арматъ ші вп-ѣ дѣче дпчеркатѣ дп ресвеллѣ. Din ачеастъ кавсъ се лѣаръ тóге тъсѣрпіе сире а терміпа ресвеллѣлѣ со-ціал, прін леџеа пропѣсе de Плаџіѣ (lex Plautia) се оффері дрептѣлѣ de четъџіанї ачелора карі се ворѣ пресента, ші ресвеллѣлѣ се фіпі прін чеса че се че-рé de ла дпчепѣтѣ, адекъ dѣndѣce соџілорѣ дрептѣрї de о тъсѣръ кѣ пацѣпеа домпітóре, de ла Рѣвікопе ші de ла Макра пъпъ ла вертічеле меріdіопал алѣ Італіеї. a. R. 665.

VI. Dѣпъ еспедіцѣпеа са чеа глоріóсъ дп коптра соџілорѣ Сѣлла кънъпѣ консълатълѣ кѣ провінца Асіа ші кѣ імперіѣлѣ преспе арматa дп коптра лѣї Мі-трідате, даръ трібѣпѣлѣ П. Сѣлпіцїѣ, аџістатѣ de ó-тепї арматї, первепі a адѣче о леџе прін каре че-тъџіанїї чеї поі ші лібертіпії съ се дптпартъ дп тó-те челе 35 de трібѣрї (къчї пъпъ ачі лібертіпії ера търџіпіцї ла челе 4 трібѣрї ѣрбане, ші пептрѣ че-тъџіанїї чеї поі се ассетпассеръ пѣтаї 8 трібѣрї), елѣ фъкѣ ка лѣї Сѣлла съ і се іее імперіѣлѣ, ші съ се dea лѣї Маріѣ. Ачеаста dede мотівѣ ресвеллѣлѣї чівіл, ла аппѣлѣ R. 665. Сѣлла дпфѣріатѣ се дп-тórse ла Рота кѣ армата са (de 6 леџіопї romane) ші о лѣѣ кѣ ассалтѣ пептрѣ дптъіашї датъ. Елѣ dec-фііпцѣ леџіле лѣї Сѣлпіцїѣ, трібѣпѣлѣ Сѣлпіцїѣ се о-

www.dacoromanica.ro

морѫ, Марів скъпъ dинъ маї мълте авентѫре, ші прін Мінтѫрне трекѣ дн Африка. Дпсъ ші четъціанїї чеї векї decaппроваръ віолепца лѫї Сѫлла, ші алесseръ копсѫлѣ пре Чіппа, впѣ іпітікѣ dекіератѣ алѣ лѫї. Dечї пъпъ кѫпdѣ Сѫлла пѫрта ресвелълѫ дп контра лѫї Мітpidате, Чіппа дпчеркъ ла Рота съ редппоіéскъ кѣ пътереа леціле лѫї Сѫлпіцій, ші съ рекіеме пре Марій прін сѣффраціеле четъціапілорѣ челорѣ пої. Елѣ фѣ скоссѣ din четате de кътръ оптімацї, дпсъ къштігъ пептрѣ сіне óстеа каре ста дпкъ дп Кампапіа дп контра соцілорѣ, ші се ъні кѣ Марів каре се дпторсессе din Африка; атъпdої (дмпрежпъ кѣ Серторій ші кѣ Карвопе) дмпрессъраръ четатеа Ромеї, ші прін фóше о констріпсеръ а лс dискіde порціле, апої вчісеръ ші проскріссерь пре амічії лѫї Сѫлла, пѣ пѫтаї пре чеї din четате, чі ші din тóтъ Італіа. Чіппа ші Марій се пѫтіръ пре сіне дпшіші копсѫлї пептрѣ апълѣ R. 667, dаръ Марів тѫрі дп челе dіптъій зіле але шептітълѫї съѣ Копсѫлатѣ, лѫї ѣртъ Лъчій Валерій Флаккѣ.

VII. Мітpidате шї пропѣсе съ вnéскъ тотѣ ръсъріталѣ спре а се оппѣне Романілорѣ de a шї дптinde імперіалѣ дп Асіа, ші алессе спре ачестѣ скопѣ тітпълѣ дп каре Рота ера окквпатъ кіарѣ дп Італіа кѣ ресвелълѫ соціал. Елѣ дпчепѣ ачестѣ планѣ маре кѣ свпъпереа Асіеї антеріóре (ла каре dederъ мотівѣ dіспътеле асъпра окквпърії Пафлагоніеї, Галлаціеї ші а Каппадочіеї), апої трімісе пре dъчеле съѣ Архелав кѣ óсте ші кѣ пътере павалъ дп Гречіа, вnde се вnіръ кѣ dъпсѫлѣ чеї маї мълцї гречі. Дпсъ спре а пѣ лѣ лъсса съ віпъ дп Італа ші съ се вnéскъ кѣ соцїї італічї, Рота тертіпѣ ресвелълѫ кѣ ачештіа

www.dacoromanica.ro

дмпоіндвшї конфіцвпіле de пяче, шї трітісе пре Свлла дп Грéчіа, каре лъ̀ маї дптъіѣ Атена, двпъ о чербікóсъ ресістінцъ̀, апої лъсѐ Аттіка чéа стóрсъ de пъ̀терї, шї трекъ дп Боіоціа вnde маї рънвртъ дóве глóріóсе вікторіі, ла Херонеа шї ла Орхоменъ̀. Партіта̀ маріанъ̀ dè ла Рома dede консвлвлї Л. Валерій Флакк̀ провінца Асіа шї пвртареа ресвеллвлї мітрідатікъ̀; ачеста̀ се вчісе кіаръ̀ de локвцііторівлъ̀ (legatus) съъ̀, Фітвріа, каре коптінъндъ̀ ресвеллвлъ̀ кв свчесс̀ вънъ̀ дп Асіа, констрінсе пре Мітрідате а фаче паче; Свлла каре авеа ліпсъ de двпса, о дпкеі̀ дпсвш, а R. 669. Стареа поссессівнілоръ̀ респектіве се рестабілі, квмъ̀ фвссе дпаінте de ресвелъ̀, Мітрідате требві съ шї ретрагъ прешезеле сале din провінца Асіа, шї din Пафлагоніа, съ дешарте Бітвніа шї Каппадоціа дп фавóреа лві Nikomede шї а лві Аріобарзане, съ dea 70 de павї белліче, шї съ плътéскъ 2000 de талентe de арцінтъ̀ пентрв спеселе ресвеллвлї. Двпъ ачеea черъ̀ Свлла de ла Фітвріа съ і dea лві леціівніле, ка вnьіа че есте легітімвлъ̀ преторіѣ алъ̀ Асіеі; Фітвріа се вчісе пре сіне дпсвшї, шї Свлла се дпторсе ла Рома двпъ че стóрсе 20,000 de талентe de ла четъціле асіатіче карі се ресклассеръ, дрептъ̀ неdéпсъ пентрв некредінца лоръ̀. Чінна воіndъ̀ съ дмбарче міліція ла Анкона спре а дмпedека пре Свлла de a се дптóрче дп Італа, фъ оторжтъ̀ de къторъ аі съі. Спре а вні тóтъ Італа дп контра лві Свлла се dede вnъ̀ сенатвскопсвлтъ̀ прін каре четъціанії чеі поі шї ліберті̀ії къпътаръ свффраціѣ дп тóте челе 35 de трібврі.

VIII. Дп анвлъ̀ Romeі 670 дескълекъ̀ Свлла кв армата са чеа вікторіосъ̀ (de 40,000 de вмені) ла

www.dacoromanica.ro

Брындисій, се дитърі кз оштіле карі ле дпартасеръ пентрз дъпсвлз маї мълцї оптімацї, дрекътз тъпървлз Кнеіз Потпеіз, ші дпаінтъ пънъ дп Кампаніа, унде і се опвсеръ атъндої консвлій, даръ сепаратз; търте дптреці din партіта контрарз се дпдвпекаръ прін бапї ші прін промісіунї а трече ла дъпсвлз, а пзте армата консвлвлзї Счіпіоне, челалалтз консвлз, Норбанз, фз бътътз ла Канна. Спре а ші дптърі пзтереа, Сулла промісе попóрълорз італіче къ леа пъстра дрептъріле карі лі ле аз датз Маріанїй. Дп аннвлз зртъторіз (671) дпвінсе ла Сакрінортз пре консвлвлз Маріз (фіівлз лзї Каіз), ші лз дпкісе дп Пренесте; лъссъ ачі пре унз локзіторіз алз съз, елз дпсвшї дтпрессъръ Рома; ші де аколо се дссе дп Етзріа дп контра челзілалтз консвл (Кн. Папіріз Карбоне), каре і фъчеа дпкъ маре ресістінцъ, даръ прін контінва дтпъргіре а пзтерілорз сале пердз дп фіне, ші фзці дп Афріка. Самніцій карі де ла ресбелвлз соціал дпкъ пз денвсесеръ артеле, ші де ачееа нічі пз прімісеръ дрептзлз де четъціані романі, дтпресвпъндвсе кз Лвканій ші кз Кампаній дпчеркаръ съ десчіагъ Пренесте, ші възъндз къ дп дешертз пердз тімпвлз, плекаръ асзпра Ромеі, ка съ о конріндъ ші съ о държте; дпсъ еї фкръ бътъцї dinлінтеа порцілорз четъцій, маї мълте мії се прінсеръ ші се вчісеръ дп Рома. Ші четатеа Пренесте се лзъ ші се дede пръзій, Самніцій ші Пренестіній сс проскріссеръ дп тассъ съръ дістінкціване, Маріз челз тъпърз ордінъ унзі сервз de і лзъ віеаца. Проскріпчіунііле челе пзтерóсе дiктате асзпра тзтзрорз челорз че аціствассеръ пре Маріанї, атътз дп Рома кътз ші дп челелалте пърцї

www.dacoromanica.ro

але Італіеї, авea de сконъ пѫ пѫтаї съ ръсѣѫне тъпіа лъї Сѫлла асѫпра іштічілорѫ съї, чі съ фіе шї ѫнъ тізлокъ пріп каре съ шї рекотпенсе тіліціа шї пре атічіі съї, шї съ стжрпéскъ demокраціа din рѫдъчінъ. Елѫ фъкѫ съ і се dea діктатѫра пре тімпѫ nedeтерминатѫ, шї кѫ пѫтере абсолѫтъ, лъъ пѫтеле de Феріче (Felix), шї цінѫ ѫнъ трістофъ de дóѣе зіле асѫпра лъї Мітpidate. Dѫпъ doї annї (R. 674) deпѣсе діктатѫра кѫ солеппітате, шї тѫрі дп віллa ca ла Пѫтеолі (R. 675); партісапіі лъї тізлочіръ de і се фъкѫръ фѫнерале потпóсе дп Рота.— Кпеіѫ Потпеіѫ, dѫпъ фінірea ресѣелълъї din Італіа, ла каре слѫ лъассе парте актівъ, дптрепрінсе пітічіреа факціѫпеї маріане дп Січілиа, Афріка шї дп Іспаніа, шї маї дптъіѫ прінсе дп Січіліа пре копсълълѫ Карѣопе шї лѫ ѫчісе, апоі дпвінсе пре Кп. Domіціѫ Аепобарѣѫ (цінереле лъї Чіппа) шї пре конфедератълѫ лъї, Іарѣа рецеле Nѫmidieї. Ла дптóрчереа са къпътъ пѫтеле de Маре (Magnus), шї трістофъ дп контра воінцеї лъї Сѫлла.

IX. Сѫлла се фолосі de вікторіа са шї de пѫтереа че і се дпкредінцассе, пѫ спре інтересълѫ съѫ пріватѫ, чі спре а пѫне ѫнѫ поѫ фѫпdатептѫ арістократіеї. 1) Елѫ лъъ de ла четъціле партітеї контраре (маї алессѫ din Самніѫ, Лѫканіа, шї Етрѫріа) дрептълѫ de четъціапї шї поссессіѫпіле лорѫ, шї ле dede тілітарілорѫ съї, спре а шї форта dinтр'жпшіі ѫнѫ разітѫ пептрѫ констітѫціѫпеа чеа пóѫъ. Аша се пъскѫръ колопіі тілітаре кѫ дрептѫ deплінѫ de четъціапї. Шї спре а пѫтé dісѫне de о партітъ дптре попорѫ, dede лібертатеа шї дрептълѫ de четъціапі ла 10,000 de сервї аї проскрішілорѫ; ачештіа се пѫтіръ Кор-

www.dacoromanica.ro

пеліанї, двнъ пътеле лъї каре ера патронълъ лорѣ. 2) Елѣ рестрінсе пътереа трібънціле чеа деценератъ, дптре марціпіле еї чеде ла дпченътѣ, лъндѣ де ла трібънї дрептълъ де а фаче пропънері де леџї ші де а ворбі дпаінтеа попорълъї, прекътѣ ші дрептълъ де а чере дрегъторії маї дпалте; ші ле лъссѣ пътаї дрептълъ де інтерчессіване (veto). Спре а депърта дпфлъінца четъџіанілорѣ челорѣ поі асупра констітъџіънеї, елѣ лъссѣ комідіелорѣ трібъте пътаї унѣ къмпѣ кѣ тотълъ сѣбордінатѣ, ші рестрінсе алецеріле маџістрацілорѣ маї дпалцї ла комідіеле чентъріате. 3) Даръ къътѣ дп тотѣ модълъ съ дпалце пътереа ші авторітатеа с е п а т ъ л ъ ї, дптреціндълъ маї алессѣ din ордінеа къларілорѣ, ші унідѣ дптр'жнсълъ а) пътереа сѣпретъ леџіслатівъ, къчї сінгърѣ сепатълъ авеа ініџіатіва леџілорѣ, комідіеле чентъріате пътеа пътаї съ шї деа сѣффрацілъ асупра дечісіънеї сепатълъї, ші двнъ че се вота дпкъ маї авеа лінсъ де конфіртареа сепатълъї, в) адміністръчіънеа сѣпретъ, къчї ші маџістрацї чеї маї дпалцї ера сѣпъшї сентенцеї сале; с) пътереа сѣпретъ ціѵдекътóре: d) пътереа сѣпретъ мілітарѣ, къчї сепатълъ сінгърѣ авеа дрептѣ де а да провінце ші армате ші де а ле лъа де ла дрегъторї.—Честорії прін дрегъторіа лорѣ къпътаръ локѣ дп сепатѣ пентръ тотѣ дé-вна, ші спре а вшура пре віїторіѣ комплетареа лъї, се съ пътърълъ а-честора ла 20 де інші. 4) Тотѣ спре дптъріреа арістократіеї, ші а пъте, а партітеї сале, Сълла дтътълцї пътърълъ попТефічілорѣ, авгърілорѣ ші алѣ кѣстозілорѣ кърцілорѣ сівілініс (карі се реставрарѣ саръшї двнъ ардереа капітоліълъї) пънъ ла 15 інші, ші лъѣ де ла попорѣ дрептълъ де а і алеце, дндѣ тѣ-

www.dacoromanica.ro

трорѣ коллеціелорѣ ачестора дрептѣлѣ de a се ре-дътреці пре сіне, кътѣ авъръ ла дпчепътѣ. 5) Спре а тіпшора ші партічіпареа попорълуі ла ціздеце, ші тотѣ de o datъ a дпълца авторітатеа ціздекъторілорѣ карі акътѣ ера пътаі dintre сенаторі, Сълла маі адаосе доуе ла ціздецеле перпетуе, din каре кавсъ маі дптъіці пътъръ преторілорѣ дпкъ къ 2, аша дпкътѣ акътѣ ера 8 преторі.—Ordinea чса ашезатъ прін леџеа аппалъ de a чере магістратуре, ші опріреа de a оккупа ачееашї demnitate дп спаџіълѣ de 10 аннї, се редппоі. Ассеминé редппоі ші дпаспрі Сълла маі мълте леџі крімінале, прекумѣ леџеа дп контра вчі-дерей (lex de sicariis), дп контра дпшелъчіунеї (de falso), дп контра въгъпърії маіестаџії (de maiestate) прін каре се детермінъ маі de апрóпе копчентълѣ ачесторѣ крімінї, дп контра ссторсіунілорѣ (de repe-tundis), дп контра въгъпърії опорії (de injuriis), ші алтеле.— Даръ дпдатъ dупъ тóртеа луї Сълла, коп-сълълѣ М. Емпліѣ Лепідъ пропусе десфіінцареа леџі-лорѣ Съллане; дпсъ арістократіі се опусеръ, ші а-ша пътаі къ дпчетълѣ се путъ фаче ачеаста: маі дптъіѣ се пермісе трібунілорѣ съ чеаръ магістратуре маі дналте. апоі рестабілі Помпеіѣ путереа трібуні-ціе дп тóтъ дптіndереа еї, ші прін леџеа аврелія (lex Aurelia) се dede къларілорѣ дрептълѣ de a луа парте ла ціздеце.

X. Чінтъ Серторіѣ, каре ла дпчепътълѣ ресвелълуі чівіл се супсе къ іпімічіі побілітъціі ші къпъ-тасе de la ачештіа administратура Іспаніеї ултеріóре дп калітате de пропреторіѣ, се проскріссе de Сълла, перdѣ провінціа, ші фугі дп Афріка унde копріпсе Мав-ретаніа. Лусітаніі, карі дп депъртареа лорѣ пъ ре-

www.dacoromanica.ro

конскрѣ domnia Romeĭ, лѫ кіетарѣ дѫфрѣтѣ ші дѣ алессерѣ двче дп контра локѫііторіилуї луї Сѫла (a. R. 672). Кѫ Лусітаніі ші кѫ ръмъшіцеле факціюнеї маріане се бътѫ Серторіѫ кѫ свчессѣ, пѫ пѫтаї дп контра прокопсѫлуї Ч. Метелѫ Піѫ (фііѫлѫ Numidicuлуї) челуї фърѣ de еперціе, чі ші дп контра луї Кн. Помпеіѫ (de la anuлѫ R. 676 днкѫче). Мітридате се бакѫра кѫ Рома днкѫ тотѣ ера окѫпатѣ кѫ ресвелулѫ чівіл, ші акумѣ кіарѣ ла костѫ мърїї атлантіче; елѫ днкеіѣ легътъріѫ кѫ Серторіѫ; даръ ачеста пері ѫчісѣ ла унѫ оспѫцѫ пріп інтрічіле докѫціїторіилуї съѫ Перперна. Ачестѫ луѫ контъндѫлѫ преcте артатѫ, днсѫ фѫ бътѫтѣ ші ѫчісѣ de Кн. Помпеіѫ; ресвелулѫ днчетѫ, фъръ ка тóтѫ Іспаніа съ віпѫ еарѫшї свитѣ потестатеа Романілорѣ. a. R. 681).—Ла Капѫа скъпа ѫ гладіаторіі (маї алессѣ Трачї ші Галлї) дін скóла de лупѫ, ші свитѣ контъндѫлѫ луї Спартакѣ стрінсеръ о маре óсте de гладіаторі ші de сервї, каре бътѫ патрѫ леціунї романе. Спартакѣ воі съ нъръссéскѫ Італіа, днсѫ соціі луї днсетѫ de прадѫ ші de ръсбунаре, ші кѫетарѣ се оккупе Рома. Романіі копріншї de фрікѫ ка ла апропіареа луї Аннівал, дп абсенца луї Помпеіѫ dederѫ преторіилуї М. Ліцініѫ Красссѫ імперіилуї, каре бътѫ пре гладіаторі дп дóуе бътъї марї, дп каре маї пре ъртѫ кѫзѫ ші Спартакѣ, ла Сіларѣ. О ръмъшіцѫ de 5000 de óменї кари воіа съ фугѫ преcте Алпї, фѫ дптъмпінатѫ de Помпеіѫ кѫндѣ ачеста се днторчea din Іспаніа, ші нічічітѫ кѫ тотулѫ, a. R. 682. Помпеіѫ тріумфѫ дмпревнѫ кѫ Метелѫ асупра Іспаніеї, ші кѫпътѫ консулатулѫ (фъръ ка съ фіе фостѣ тъкарѣ честоріѣ) дмпревнѫ кѫ Красссѫ.— Dупѫ дъръпареа Картаціпеі се

www.dacoromanica.ro

дмтвлцірѣ пірацїй пре тареа mediterranъ ші пре тареа негръ, ші копрінсерѣ маї мълте четъцї. Пвблїй Сервілїй фіндѣ прокопсвлѣ дп Асіа ле лѣѣ маї мълте локврї de пре костa meridionалъ a Асіеї антеріóре, трекѣ преcте мънтеле Таврѣ, копрінсе Ісаврія (de вnde кънътѣ нвмеле de Ісаврікѣ), ші префъкѣ Чічілія дп провінцъ романъ. Дпсъ ачесте перderї ѳ decінітаръ пре пірацї, чі din контръ еї пръдаръ дпкъ ші кѣ маї маре фѳріе, дп тотѣ дптінсвлѣ мърїй adріатіче, рънірѣ кіарѣ пре локвіторїї din четъцїле de пре костa мърїй (Чесаре къзѣ пре маре дп мънїле лорѣ), ші прінсерѣ павї кѣ бвкате ші кѣ банї. Фóметеа че се пъскѣ ла Рома, тішкѣ пре попорѣ (dвнъ пропвнереа трібвнвлвї Габінїй) съ dea лвї Кн. Помпеїй пвтере абсолвтъ преcте тóтъ тареа mediterranъ ші преcте кóстеле еї, пре треї аннї (a. Rom. 686). Помпеїй сѳнпрінсе пре пірацї, дї скóсе din кѣібврїле лорѣ, къръцї дп дóзе скврте еспедіцівнї (de 40 ші 49 de зіле) тóтъ тареа mediterranъ, маї дптъїй чea de кътръ анпвсѣ, апої ші чea de кътръ рѣсърітѣ, стрікѣ кастеллеле лорѣ, ші dede ачелора карі се сѳнпвсерѣ, четъцї ші агрі дп Чічілія (Помпеіополі, маї дпainte Солое). Крета (accemine вnѣ кѣібѣ алѣ пірацілорѣ) се префъкѣ дп провінцъ романъ de кътръ Ч. Чечілій Метелл, dвнъ о лѣптъ de doї аннї a. R. 687. Метеллѣ кънътѣ нвмеле de Кретікѣ.

XI. Мітрідате de ші фъкѳссе паче кѣ Романії, пѣ дешертѣ кѣ тотвлѣ Каппadочіа, чі контінва дпартареа попóрълорѣ сале, de ачеєа пропреторівлѣ Асіеї Мѳрена дптрѣ дп Каппadочіа (R 670), ші ірръпъндѣ дп пінвтвлѣ понтікѣ, пръдѣ цеара лвї Мітрідате; дпсъ елѣ фѳ бътвтѣ ла рѫвлѣ Алі, ші фѳ констрінсѣ

www.dacoromanica.ro

а лъсса Каппадочіа (R. 672).—Nikomede III рецеле Бітъніеї ші кътпатълъ лъї Мітridate, търі ла апълъ R. 679, ші лъссъ пре Романї еredітарї регатълъї съъ, каре лndатъ лъ прefъкъръ лn провінцъ романъ. Мітridate dесkіce din ачеастъ каusъ алъ треіле ресbелълъ къ Романіі, лntръ лn Бітъніа, бътъ пре консълълъ Авреліъ Котта пре анъ ші пре бскатъ, ші лntрессъръ четатеа Чіzікъ, каре ремасе кredінчіосъ Романілоръ: лnсъ venіndъ консълълъ Л. Лічініе Лъкълълъ о dеспрессъръ, ші лntръ лn Понтъ, фъгъріndъ пре реце. Мітridate бътътъ фъці ла цінере-съъ Тігране, рецеле Артенієї. Лъкълълъ черъ ка Тігране съ dеа афаръ пре сокръ-съъ, ші лъndъ респънсъ негатівъ, трекъ преste Еufрате ші Тігре, ші бътъ остеа чеа кътълтъ маї пътерóсъ а лъї Тігране, ла четатеа Тіграночерта (R. 684) ші апоі пре атъndоі рецїі ла Артассата (R. 685). Кът тóте ачестеа пъ пътъ съ се фолосéскъ dе вікторіиле ачестеа, фіindъ къ міліторії лъї, кърора пъ ле преа лndълцеа а пръda, рекъсаръ dе а терце шаї dепарте пріn церї пелокъіте, din каре каusъ Мітridate рекъперъ регатълъ съъ кът пъцінъ фаnігъ. Тотъ dе одатъ къларії романі din Асіа калътніаръ ла Рота пре Лъкълълъ (каре лнфрънассе рънірea лоръ), сепатълъ се лndълнекъ а тріmіте лn локълъ лъї маї лntъіъ пре консълълъ Маніъ Ачіліъ Главріоне, апоі лn ертареа лецїі Маnіlіе (lex Manilia) челеї аnпърате пріn къвънтълъ лъї Чічероне, попорълъ лnвесті кът іmперіъ абсолътъ лn коптра атъndоворъ рецілоръ пре Кn. Помпеіе Магnъ, каре кіаръ атънчї фіnісе ресbелълъ піратікъ, ші ста лnкъ лn Асіа. а. R. 687. Помпеіъ, dънъ о вікторіе попътрнъ (лn цінътълъ knde елъ фъndъ апоі Nікополіа), коп-

www.dacoromanica.ro

стрінсе пре Мітрідате съ фугъ дін Колхіда; лъї Тигране каре се сѫпусе фъръ лупть, дї лъсъ о парте а регатулуї сѫ, дрептъ апъръторе дін контра Парцілорь, дисъ і лъ церіле каре ші де кътрігассе елъ: Сіріа, Фенічіа, Арменіа мікъ, ші оре карі пърцї дін Чічіліа, Галлація ші Каппадочіа. Дупъ че персекутъ пре Мітрідате пънъ ла ръзлъ Фасі, Помпеіь се дторсе спре мезъ-зі ка съ сѫпуне ші пре попоръле де пре лънгъ коста оріентальъ а мърїї шедітерране ші де пре лънгъ сінулъ арабікь ші персікь. Ла дторчереа са дтродусе дн Понть administръціунea провінціалъ, дн анулъ Romeї 689 трекь дн Сіріа ші о декіерь de провінцъ романъ, рестаурь дн Палестіна пре Іркань чель алунгатъ de кътрь фрате-сѫ Арістобулъ, дн калітате de Архіереь ші de domніторіь (фъръ de тітлъ de реце), ші пънъндь трібутъ анюал фъкъ цеара аттърнатъ de Рома, a. R. 690.—Апзіндь къ Мітрідате ш'аь лъатъ дисъші віеаца (ла Панте-канеь дн Херсонесулъ таврікь) din десперацію асупра унеї револте дн алъ кърея капъ ста кіарь фііулъ сѫ Фарначе, Помпеіь се дторсе дн Понть, конфіртъ пре Фарначе дн посседсіунea регатулуї Боспорулуї, ші дупъ че органісъ de ноь релъціунile провінцелорь асіатіче, се дторсе ла Рома унde цінь унь трімфь də доуе зіле кь о помпъ неазвітъ, анулъ Romeї 692.

XII. Лъчіь Серціь Катіліна, унь соць ші адіутторіь алъ луї Сулла ла проскріпціунile челе репзміте, гаверпассе Африка дн калітате de пропреторіь, унde фъкъ челе маї марі нъпъкторіі, din каре кауз се ръдікарь плънцері ші акузъторі асупра луї. Кь тоте ачестea елъ авь авдація а черe консулатулъ, ші

www.dacoromanica.ro

пекъпътъндълъ дитръмъ о конџівръчіѣне къ скопъ де а вчіде пре консълії че се алесверъ, каре пъ прорѣвсе, фііндъ конџіврації о́менї пересолвџї (џівнї романї карі вѣтла дъпъ авері ші детлітъџї), a. R. 688. Катіліна авсолтъ де аккъсаџіѣне, черъ консълатвлъ пентрѣ анвлъ R. 690; дпсъ фър' де сѣчессъ, къчї се алесверъ M. Тѣлліѣ Чічеропе *) ші К. Антоніѣ (вnъ атікъ алъ лві Катіліна). Din кавса ачеаста, Катіліна редпnої конџівръчіѣнеа са, ші ші дитвлџі партісанії ка съ ші нóтъ къштіга къ пътереа консълатвлъ пре анвлъ R. 691. Чічеропе дескопері планвлъ лві Катіліна де ла вnълъ дintре конџівраџї (Корія) прin тіzлочіреа вnеї фетеї, Фвлвіа, каре планъ ера де а вчіде пре Чічеропе дп тітвлъ котіџіелоръ, ші апоі де а ші прокѣра сіеші консълатвлъ къ артеле. Чічеропе се арръtъ дп котіџіс дпквнџіврatъ де вnъ пътърѣ де апшъръторї аша де таре, дп кътъ Катіліна пъ квтезъ а лъ аттъка. Сілапъ ші Мврена се алесверъ консълї пре анвлъ Romeї 691. Вегіпца лві Чічеропе пітічі тóте планвріле конџівраџілоръ де а таї дитрепrinde чева, ші елочінца лві чеа атепінџътóре детертінъ пре Катіліна съ пърѣссéскъ Рота; ачеста се дъссе ла óстеа чеа стрінсъ де конџівратвлъ съъ Манліѣ, дп Етвріа: атъndої се проскріссеръ, еаръ конџівраџії де ла Рота се дескоперіръ прin скріссоріле лоръ карі ле дедесверъ депвтаџілоръ че веніссеръ де ла Аллоброџі, ші чінчї дintре еї се вчісеръ дп карътере. Чічеропе къпътъ тітлълъ де пърінте алъ

*) Мъскъѣ ла Арпіпъ, а R 647, тілітъ сапъ Сѣлла, дп ресвелвлъ сопіал, кълъторі ла Аtепа ші дп Аsіа тікъ, Честоріѣ дп Січіла 677, акквсъ пре Верре 683, Еділе кървлъ 684, Преторіѣ врвапъ 687, рекъѣ де а тіерце дп провінџ дп калпате де пропреторіѣ.

www.dacoromanica.ro

патріеї (pater patriae). Остеа концівраціlорѣ din Етрѹріа фѫ бѣтѫтѫ de кътрѫ М. Петреіѫ, локѹіторіѹлѫ луї К. Антоніѫ, ла Історіа, ѫnde пері ші Катілина. a. R. 691.

XIII. *Помпеіѫ дпторкѫndѫce* din Асіа ла Рома черѫ ка сенатѹлѫ съ конфірме тóте dispѫсечівніле сале din Асіа, ші ветерапіlорѣ сѣї съ ле дмпартѫ пътънтѫ din агрѹлѫ пѹблікѫ; атѫndóve ачесте черері афларѫ опѫсечівне віолентѫ дп сенатѫ. Пре тімпѹлѫ ачеста се дптóрсе К. Іѹліѫ Чесаре *) din Іспаніа ѹлтеріóре, каре о ѹверпассе елѫ дп калітате de пропреторіѫ, ші пре лънгъ тóтъ ресістенца онтімаціlорѣ къпътѫ консѹлатѹлѫ пре аннѹлѫ R. 694 (дпсъ дмпревпъ кѫ Бібѹлѫ (арістократѫ пассіопатѫ), ші се ѫні кѫ чеї маї марї adверсарї аї сенатѹлуї, Помпеіѫ ші Крассѫ (пре карі і дмпъкѣ), спре а комбате арістократіа. Ачеастъ ѫніре а дпцелепчівнеї кѫ глоріа ші кѫ авереа, прін каре ѫнѹлѫ воіа съ се дпалце, алѫ doiлé съ се цінъ, алѫ треілé съ къштіце, се пѫтеште дптѣіѹлѫ Тріѫмвіратѫ. Чесаре фъкѫ ка дпкоптра воінцеї сенатѹлуї съ се dea дп Кампаніа пътънтѫ din агрѹлѫ пѹблікѫ ла 20,000 de четъціанї съраче, маї алесѫ ветерапї de аї луї Помпеіѫ; елѫ dede луї Помпеіѫ de соціе пре ѫніка са фіїѣ Іѹліа, конфіршѣ dispѫсечівніле луї челе фъкѫте дп Асіа прін

* Къскѹѫ дп 12 zіле але лунеї луї Чіпціле a R. 653, цінереле луї Чіпна ші adверсарѹлѫ луї Сѹлла, фѫ проскріссѫ de ачеста, dарѣ еларъшї іспатѫ, тілѣ дп Асіа, фѫ прінсѫ de пірацї, честоріѫ дп Іспаніа 686, помпефіче тассімѫ 690, преторіѫ 691, пропреторіѫ дп Іспаніа ѹлтеріоре 692, dепъ че Крассѫ се фъкѹсе ръсплътіторіѫ пентрѫ dатоніле луї (830 талепте), къѣ тоте тізлочеле de a ръстърпа арістократіа прін попорѫ, ші de a се дпълца пре сіне пре рѹпеле репѹблічеї.

www.dacoromanica.ro

сѫффрацівлѫ котіціелорѫ, ші черѫ de ла попорѫ ка съ і съ dea Галліа чісалпінъ ші Іллірікѫлѫ ка провінцъ пре чінчі анні; сепатѫлѫ (каре авеа дрептѫлѫ de a da провінце) лі dede пѫ пѫтаї ачестеа, чі ші Галліа трасалпінъ, пѫтаї ка съ провінъ арогапца попорѫлуї, каре шї арогассе пѫтереа сепатѫлуї. Лпаінте de a плека лп провінцеле сале, Чесаре депъртъ de ла Рота капетеле сепатѫлуї. Пре М. Порчіѫ Катоне ші пре М. Тѫлліѫ Чічероне (прін трібѫнѫлѫ Н. Клодіѫ): ачела се трімісе ла Кѫпрѫ ка съ префакъ інсѫла лп провінцъ романъ, фъръ о аппарінцъ тѫкарѫ de дрептѫ; Чічероне акѫсатѫ de Клодіѫ пентрѫ ессекѫтареа конціврацілорѫ луї Катіліна, се трімісе лп ессіліѫ ла Тессалоніка а R. 695, лпсъ dупъ 16 луні се рекіетъ прін стъруінца трібѫнулуї Т. Анніѫ Мілоне, кѫндѫ Помпеіѫ ші сепатѫлѫ се възъръ констрінші а къта вінѫ razimѫ лп контра луї Клодіѫ.

XIV. Ла аннѫлѫ Romeї 695, Елвецій къѫтѫндѫ локуінце маї бѫне, ешіръ din мѫнцій лорѫ ші трекъръ лп Галліа орінталъ, амепінцарѫ провінца романъ ші депрѫдарѫ цеара Едѫілорѫ. Ачештіа кіемарѫ пре Чесаре лнтр' аџіторіѫ, ші прін ачеаста дедерѫ оккасіѫне ресвѫлелорѫ галліче. Чесаре бѫтѫ пре Елвецій, ші і респінсе лп цеара лорѫ. Лпкъ маї лнаінте кіемассерѫ Секѫанії пре Цертанї лнтр' аџіторіѫ лп контра Едѫілорѫ; Аріовістѫ бѫтѫ пре Едѫі, ші коптрѫнъ а адѫче тѫрме нóѫе de Цертанї лп Галліа. Галлій се адрессарѫ ла Чесаре, черѫндѫ ка съ і аппере лп контра Цертанілорѫ. Чесаре бѫтѫ пре Аріовістѫ ла Весонціонс, ші лѫ респінсе престє Рінѫ.— Лп аннѫлѫ R. 696, възѫндѫ Белцій прогресселе челе

www.dacoromanica.ro

марі але Романілорѣ ân Галліа de mizлокѣ, ân-партъ ла 300,000 de о́meнi ân контра лорѣ. Чесаре штіѣ съ і despартъ, ші despърцi съ і комбатъ ші съ і âнвінгъ: чea маї чірбікóсъ лъптъ фъ кѣ сълватічій Nервіі ші кѣ вечіній лорѣ, ânсъ ші пре ачештіа і domітъ тактіка чea сѣперіóре a Романілорѣ.— Ân аннѣлѣ Romeї 697 сѣннѣсе Dечітъ Брѣтъ пре Венеції de пре лънгъ кóста теріпопціалъ de кътръ аннѣсѣ, пе кънdѣ Крассъ челѣ тънърѣ (фііѣлѣ тріѣмвірѣлѣї) сѣбjѣгъ пре Акѣітанї ân Галліа теridionалъ de кътръ аннѣсѣ. Ân аннѣлѣ Romeї 698 бътѣ Чесаре пре Ѳсіпецї ші пре Тенктерї, карі âmпіnшї de Сѣеві трекѣссеръ Репѣлѣ ân Белціа, ші і респінсе преste Репѣ, ші апоі сире а шї окѣпа леціѣніле трекѣ ânсѣшї Репѣлѣ ân ціньтѣлѣ Сигамбрілорѣ, прекѣтѣ ші очеанѣлѣ ân Брітанніа, ânсъ фъръ de а фаче вре о копчестъ. Ассетіпе рътасе фъръ сѣчессѣ ші а dóза тречере каре о ânчеркъ елѣ ân Брітанніа кѣ 800 de навї (a. R. 699), прекѣтѣ ші a dóза еспедиціѣне ân Цертаніа (a. R. 700) —Галлій ânчеркаръ съ сѣкѣтре ціѣгѣлѣ Романілорѣ, dаръ фъръ сѣчессѣ, къчї Треві рії шї Ебвропії сѣнтѣ астѣтѣлѣ Амбіоріце перdѣръ; ассетіпе фіпітѣ авѣ ші р е в о л т а ц е п е р а л ъ че се фъкѣ сѣнтѣ В е р ч і н ц е т о р і ц е ла аннѣлѣ Romeї 701; ачеста фѣ âmпressъратѣ de Чесаре ân четатea Алесіа,—250,000 de галлї алергаръ âmпрѣ ліберареа лѣї, ші пъмірь о фрънцере тоталъ, ân врта къреіа се въzѣ констрінсѣ ші Верчінцеторіце а се сѣпѣпе. Алте ânчеркърї маї мічї се сѣффокаръ кѣ атътѣ маї âшорѣ (702). Аппропііndѣсе термінѣлѣ dѣпъ каре Чесаре авea съ се ântóркъ din провінцъ, елѣ лѣă тъсѣрї сире âmпъкареа галліlорѣ, промітъndѣле къ ле-

www.dacoromanica.ro

ціле ші консвітъціпеа лорѣ се ворѣ респекта, ші dictătъndѣ пре чей маї de фрънте dintre дъпшії, ка modѣлѣ ачеста ассекърѣ резултатѣлѣ вікторіілорѣ сале.

XV. Помпеіѣ ш Крассѣ къпътассерѣ алѣ doilе консѣлатѣ ші провінцеле doріте de дъпшії (698): Крассѣ Сіріа, unde пері дп о експедиціпе дп контра Парцілорѣ (700), Помпеіѣ атъндóпе Іспаніеле, карі ле гъверпъ прін локъцііторі, сире а пътé ръмъпé ла Рома, фііпdѣ кѣ сіера съ капете пътере dіктаторіалѣ дп търбърареа статѣлѣї. Dіп ачéастѣ кавсѣ дпнedекѣ алецереа консѣлілорѣ пре аппѣлѣ R. 701, свптѣ прétестѣ кѣ аспіціеле пѣ сађ арръtатѣ фаворітóре, пре свптѣ тъпъ фаворісѣ тішкъріле dіп лъптрѣ (прекúмѣ ѕчідереа лѣї Клодіѣ прін котіцїї лѣї Мілопе), ші прін ачестеа дшї аціпсе скопѣлѣ, de се алессе консѣлѣ фъръ de коллéгѣ.—Оптімацїї дп орбіа лорѣ, крезѣрѣ кѣ ворѣ пътé съ decapteze пре Чесаре прін декретé, ші дп касѣлѣ естретѣ, прін артата лѣї Помпеіѣ. Маї дптъїй дї лѣарѣ 2 леціпі, свптѣ претестѣ de a редппоі ресвелѣлѣ партікѣ, дпсъ ле ціпърѣ дп Італіа, апоі лѣ провокарѣ съ деппъ котъпdѣлѣ ші съ лассе провінцеле дпainte de a се termina алѣ doilе чіпчепніѣ; Чесаре промісе кѣ ва асквлта, dакъ ва фаче ачеаста ші Помпеіѣ; дп ѕртъ еї декретарѣ съ лѣ проскріе dакъ пѣ ва dімітé óстеа (de 11 леціпі). Атарі свппърѣчіпі детермінарѣ пре Чесаре съ трéкъ преste Рѣбікон (марціпіле провінцеї чісалпіне), дпainte de a лъсса тітпѣ лѣї Помпеіѣ съ се дпарте, a. R. 704. Ачеста фѣці кѣ консѣлії ші кѣ чеа маї маре парте a сепатѣлѣї ла Брпdѣсіѣ, ші апоі дп Грéчіа. Чесаре дшї свписсе дп 2 лѣпі маї фъръ пічі о рéзістіпцъ, тóтъ Італіа, Січілія ші Сардінія, ші пъ-

www.dacoromanica.ro

пъ кънdъ се фабрікѣ о флотъ спре а трече ын Греція, елъ пърчессе ын Іспаніа, ші adъссе ла аскълтаре пре Афраніъ ші пре Петреіъ, локъцііторіі лъі Помпеіъ. Де аколо се ынdо́рсе ла Рома, ынde кънътъ de ла сенатълъ съъ dіктатура, ші dепъвънdъ ачеаста dупъ 11 zіле, се алессе консълъ de a dоúа о́ръ; еаръ сенаторіі чеі фъцъ къ Помпеіъ прельцірѣ маціstрацілоръ съі імперіълъ пре анпълъ ыртъторіъ.—Чесаре трекъ марea adріатікъ ын Іллуріа meridіonalъ, ші ынкънціурѣ пре Помпеіъ ла Dурrаціъ (Dyrrhachium), dарѣ фъ бътътъ de dънсълъ ын челъ dінтъіъ конфліктъ, ші се ретрассе ын Тессаліа. Ынсъ Помпеіъ, ын локъ de a персекута ші de a німічі ръмъшіцеле арматеі челеі бътуте, персеверѣ ын планълъ съъ de a фръпце пре адверсаріъ прін фо́ме, пънъ кънdъ ачеста префъкъндъсе къ фуце, трассе пре Помпеіъ ла Фарсалъ, ші лъ констрінсе а прімі бътаіа, ын каре Чесаре къ 23,000 бътъ къ тотълъ о́стеа чea пътерóсъ a оптіманілоръ de 52,000. a. R. 705. Помпеіъ фъці ла Птолемеъ Діонсіъ рецеле Еціптълуі, пре алъ кърuіа пъріnte лъ рестабілісse елъ ынсъші ын регатъ. Ынсъ кърtісаніі ачестuіа пъсерѣ кърсъ тарелуі Помпеіъ, ші лъ зъісерѣ прін сікарі. Преste кътева zіле аціънсе Чесаре ла Алессandріа ші плънсе мо́ртеа цінере-съъ — Кънdъ плекассе Чесаре dін Грачіа пре ърма лъі Помпеіъ, трімісе пре Марк Антоніъ къ о парте a оштіі ла Рома ка съ ассекуreze Італіа, ші съ ші прокуре потестатеа сънpетъ сънтъ ынъ титлъ легітімъ. Ачеста фъкъ de алессерѣ пре Чесаре de a доúа о́ръ Dіктаторіъ, пре тімпъ de ынъ анпъ, ші і dederѣ потестатеа трібуніціе пре віеацъ, прекумъ ші dрептълъ de a dіспуне de паче ші de ресбелъ ші de a нъмі гъверпаторі ын провінце.

www.dacoromanica.ro

XVI. Ан Еӂіптъ афлъ Чесаре dіспъте пентрь тронъ антре Птолетеіь Dіонісіь ші антре Клеопатра, сора лві, карі дънъ воіа пъріптелві лорь авea съ domnéскъ амперѣнъ ші съ се кьсъторéскъ антре сіне. Клеопатра се алъпгассе dін скавнъ, еа се адрессъ ла Чесаре рвгъпdь-лв съ і dea шънъ de аџіворіь. Чесаре апкъпътатъ de граџіеле еі, се фъкъ арвітрь антре дъпса ші антре фраţеле еї Птолетеь, апсъ пріп ачеаста антьррѣтъ пре Еӂіптеанї ан контра са: ан Алеssandріа се пъскъ о ръскóлъ ценералъ. Чесаре се черкетвалль ан Брьхіь (партеа de лънгъ портъ), арссе флота еӂіптеанъ ан портъ, ші дънъ че кънътъ свккврсъ dін Асіа бътъ пре ціѵнеле Птолетеь, каре фъціndь пері ан Nілъ; кь тodвлъ ачеста антькъпdь Еӂіптвль dede domніа фрътóеї Клеопатре ші фрателві еі челві маї гънърь. a. R. 705.— Дънъ ачеаста Чесаре плекъ асвпра лві Фарначе, фіівлъ лві Мітрідать, каре се рескълассе ан тінвлъ ресбеллвлві чівіл, бът ссе пре Доміціь Калвінь, ші конріпсессе Арменіа мікъ, Каппадочіа ші тóтъ кóста теріпонціалъ а Асіеї мічї; ан спаџь de чінчї зіле се термінъ тóтъ еспедиціънеа, Чесаре рънорть ла сенатъ veпі, vidі, vісі; Фарначе фъціndь кътрь Боспорь фь вчісь de внь гвернаторіь аль съь, a. R. 706.— Кътрь фінітвлъ анвлві Romeї 706 Чесаре десбаркъ ан Афріка, вnde се adвnассерь партісанії лві Потпеіь dвнъ мórтеа ачествіа, ші се вніссерь кь Іова рецеле Nвmidіeі, спре а коптінва ресбеллвлъ ан контра лві Чесаре. Ла Тапсь бътъ óстеа репьблікапілорь ші а Nвmізілорь (карі перdерь ла 50,000 de óменї, пре кънdь Чесаре пвтерь пвтаї 50 de кърџі dінтре аї съі), лві Ютіка, чентрвлъ оптімацілорь, ші

www.dacoromanica.ro

преfъкѣ Numidia дн провінцъ romanъ. Катоне се звічіе кѣ шъпа са, алѣ кървіа ссcетилѣ вртаръ Івба, Сціпіоне, Петреіѣ; алцій, прекътѣ Сестѣ Потпеіѣ ші Лавіенѣ, скъпаръ ла Кпеіѣ Потпеіѣ дп Іспапіа. a. R. 707. Двпъ фіпіреа ресбеллълві din Африка, Чесаре се дпторсе ла Рота ші цінѣ 4 трівмфврї всъпра Галлієї, Еціптълві, Понтълві ші Афричеї, оспътъ пре попорѣ ші рекотпепсъ пре мілітарї кѣ банї ші кѣ агрі, къпътъ діктатвра пре 10 аппї ші чепсвра фъръ коллегѣ пре 3 аппї кѣ modecтълѣ тітлѣ de praefectus moribus. Апоі се оккупъ кѣ органісареа статълві ші кѣ дпдрептареа калепdарівлві каре се дпкврккасse прін інтеркалърпле арвітраре але поптефічілорѣ: елѣ adaвссе ла Февръарій лъпа інтеркаларъ чеа ordinаръ, Мерчedonій, de 23 de zіле, ші дпкъ дóве лъпї інтеркаларе естраordinаре de 67 de zіле дптрепъ, дптре Новетвріе ші Дечетвріе, аша дп къть аппълѣ Romeї 707 пвперъ преcте тотѣ 445 de zіле, ші регълъ ка de ачі дпаінте аппълѣ соларій съ пвтере 365 de zіле, adaвгъndѣ ла фіе каре 4 аппї вп zi інтеркаларъ дптре 23 ші 24 Февръарій (dies bissextus, annus bissextilis). Сепатълѣ пвші лъпа лві Чінтіле (Quintilis) дп каре се пъскѣ Чесаре, кѣ пвтеле цінцій сале, Івлій (Iulius).

XVII. Чеа din вртъ есpедіцівне а лві Чесаре фѣ дп контра фіілорѣ лві Потпеіѣ, Кпеіѣ ші Сестѣ, карі двпъ бътаіа de ла Тапсѣ, стрінсеръ о арматъ дпсетпатъ дп Іспапіа. Nвтаї кѣ фóрте марі сакріфіце къштігѣ съпцерóса бътаіе de ла Мвnda дп Бетіка, вnde къзвръ 33,000 de Потпеіапї. Кпеіѣ Потпеіѣ фвціndѣ фѣ вndвтѣ ші вчісѣ, Сестѣ скъпъ дп Іспапіа терінопціалъ de кътръ ръсърітѣ. Дпторкъndвсе

www.dacoromanica.ro

ла Рома Чесаре серѣ алѣ чінчіле трівмфѣ. a. R. 708. — Сенатѣлѣ лі dede dіктатѣра, ценсѣра ші тітлѣлѣ de імператорів пре віеацъ, консѣлатѣлѣ пре 10 анні, дрептѣлѣ de a dіспѣне асѣпра пътереі армате ші асѣпра ерарівлѣі, ші лѣ нѣмі пъріптеле патріеі; лпсъ чea маі маре рекѣпоштінцъ a domnіeі сале се еспрессе лп факѣлтатea de a бате монете кѣ імаціпea са. Чесаре проіектъ планѣріле de a кѣлеце леціле, de a лптемеіа бівліотечі, de a лптрепріпde o еспedіціѣне лп контра Парцілорѣ спре a ресбѣна перdереа лѣі Крассѣ. Лп кълъторіа спре Асіа, елѣ авea de кѣцетѣ съ батъ ші съ сѣппѣнъ ла Dѣнъре пре Dачі, ші dѣнъ че ва лпвінце пре Парці съ се лптóркъ ла Рома пріп цериле de ла мареа каспіѣ ші de ла мареа пéгръ, пріп Цермапіа ші Галліа, лптінzіndѣ імперівлѣ Романѣ de тóте пърціле пънъ ла Очеанѣ. Пътереа ші авторітатea лѣі Чесаре аціѣпсе ла челѣ маі лпалтѣ градѣ. Сенатѣлѣ орвітѣ de търіmea лѣі, і се лпкінъ ка унеі фііпце маі пре сѣсѣ de отеніре, ші сѣбскріссе лп фавóреа лѣі тóте тъсъріле пропѣсе de dънсѣлѣ. Амічіі лѣі фъкъръ маі мѣлце лпчеркърі dешерте de a і пресента лп пѣвлікѣ diadema, лпсъ елѣ о рекѣсъ, фііndѣ къ попорѣлѣ нѣ се аррътъ апплекатѣ a ші da апprобареа са. Лп фіпе афларъ доріта сентенцъ лп кърціле сівілліне (карі арсеръ пре тімпѣлѣ лѣі Сѣлла, ші се реставрассеръ лп парте пріп adaѣссѣрі спѣріе) каре сентенцъ сѣна, къ Рома нѣmaі сѣптѣ ані рецe ва нѣтé съ лпвінгъ пре парці, ші партісапіі лѣі черѣръ ка съ і се dea demпітатea регалъ афаръ din Італіа. Лптре ачестea се формассе деціа лп контра віецій dіктаторівлѣі о конціѣръчіѣпе de 60 de оптімаці, парте

www.dacoromanica.ro

потпеіанї, парте атарї чесаріанї а кърора сперанцъ пъ се ымплініссе, преторіі К. Кассіъ ші М Брътъ се пъсеръ ын фрынтеа лоръ. Чесаре се вчіse ын сенатъ (каре сра адънатъ ын къріа лъї Потпеіъ) ын 15 Мартіі a. R. 709, ші къзъ лънгъ статуа лъї Потпеіъ плъцітъ de 23 de колнітърї.

XVIII Конціврацій пъ препарассерѣ нітіка пентрѫ касълъ въндъ фапта лоръ чеа сънцеросъ ар авеа свчессъ, еї лъссарѣ ка сенатълъ съ факъ челе маї департе. Ачеста воіndъ съ ымпаче атъндъне партітеле, конфіртѣ леціле ші інстітуціїніле лъї Чесаре dъпъ пропънереа консълълъї М. Антоніъ, dарѣ тотъ de одатъ іертѣ ші пре вчігъторї. Ынсъ Антоніъ се ынвоі ла ачеастъ атпестіе, нътаї пентрѫ ка съ ші нъ-тъ препара петървъратъ планърле сал de ръсъпаре. Маї ынтъіъ елъ аціцъ фърія попорълъї ын контра вчігъторілоръ прін вні квънтъ че цінъ ын форъ ла фънераліле лъї Чесаре. Ын ертареа ачестеіа вчігъторіі лъссарѣ Рома ші се dъссерѣ ын провінцеле че ле dедессе Чесаре: Dечітъ Брътъ ын Галліа чісалпінъ, М. Брътъ ын Мачедоніа, К Кассіъ ын Сіріа. Dънъ ачеea Антоніъ се фолосі de хъртіile лъї Чесаре, пре карі пъсессе мънъ ынdатъ dънъ вчідереа лъї, спре а фаче челъ маї маре авъсъ, претінzіndъ къ лъкрézъ dънъ dіспъсечіїніле лъї Чесаре, къндъ ымпърціа сав віndea дрегъторіі, провінце, пропріетъцї, прівілеціе, дрептърї de четъціанї, dънъ бънъ плъчереа са. Ынсъ кърръндъ і се опънсе Октавіанъ, непотълъ ші фііълъ adоптівъ алъ лъї Чесаре, вні цівпе de 18 аннї, каре се вні маї ынтъіъ къ арістократіа ші се ынтърі ын сервіцълъ еї, апоі ын легътърѣ къ Антоніъ о нітічі, ші ын фіне ынвінсе ші пре ачеста. —

www.dacoromanica.ro

Антоніѳ воіндѣ съ аібъ о арматъ ші о провінцъ дп вечінътаіса Ромеі, кътѣ авѳссе одатъ Чесаре, фъкѣ ла попорѣ ка съ і се дса лві Галліа чісалпінъ, D. Брѣтѳ съ се трімітъ дп Мачедоніа, ші Марк Брѣтѳ дп Крета. Даръ D. Брѣтѳ реквсѣ де а се свпвне вві конклвсѣ алѣ попорвлві каре пѳ с'аѣ дптърітѣ де кътръ сенатѣ, ші din каѳса ачеаста се пъскѣ ресвеллвлѣ чівіл дптре М. Антоніѳ ші D. Брѣтѳ, ла анвлѣ R. 709. Антоніѳ дмпрессъръ пре адверсарівлѣ съѣ дп Мѳтіна, сенатвлѣ інстігатѣ де Чічерone (прін кввінтеле філіппіче) алѣ декіерѣ де інімікѣ алѣ патріеі, ші ашъndоі консвлії din анвлѣ R. 710, Панса ші Ірціѳ, дисоцігѣ де Октавіанѣ (дп калітате де пропреторіѣ), пврчесссръ лві D. Брѣтѳ дптр' ажіторіѣ; Панса къзѳ дп чеа dинтъіѣ лvптъ, ассеміné ші Ірціѳ, дп бътаіа де ла Мѳтіна, ѳnde Антоніѳ фѳ вътѣтѣ, ші Октавіанѣ ремасе сінгврѣ dвче алѣ арматеі. Фііndѣ къ ачеста вedea біне къ елѣ пѳ нóте съ се цінъ дп контра лві Антоніѳ ші дп контра пвтереі конціхрацілорѣ, де ачеea квцетъ съ нітічéскъ дптъіѣ пре ачештіа, ші аша пѳ персекvтѣ пре Антоніѳ къndѣ фвціа дп Галліа, тай алесѳ пентрѳ къ сенатвлѣ пѳ лѣ дисърчінассе пре dънсвлѣ кѳ ачеаста, чі пре D. Брѣтѳ.

XIX. Октавіанѳ плекъ спре Рома, ші прін пътереа арматѣ дшї проквръ консвлатвлѣ, ші фъкѳ ка попорвлѣ съ дпкѳвінцеze а фаче о черчетаре асвпра вічігторілорѣ лві Чесаре, дп контра атпестіеі че се пронвнціассе де кътръ сенатѣ. Апоі пврчессе дп Галліа чісалпінъ префъкъndѳ-сѣ къ мерце дп контра лві Антоніѳ, кѳ каре негоціассе деціа прін М. Еміліѳ Лепідѳ, пропреторівлѣ Галліеі, конспірасе пре сенатѣ а ревока dекретеле сале дп контра лві Антоніѳ, ші се

www.dacoromanica.ro

ѫні дптр' о іпсѫлъ ла Бононіа кѫ Антоніѫ ші кѫ Лепідѫ спре administрареа репѫблічеї пре 5 анні ші спре естертінареа партітеї луї Брѫтѫ ші а луї Кассіѫ,— ачеста фѫ алѫ doile Трівтвіратѫ. Попорѫлѫ фѫ констрінсѫ а апірова трівтвірілорѫ потестатеа аррогатъ пре 5 анні. Дпсъ маї дпаінте de а дпчепе ресвелѫлѫ дп контра ѫчігъторілорѫ луї Чесаре, еї воіръ съ се десфакъ de інімічіі лорѫ чеї маї дпсетнаці din Рома, ка ачештіа съ пѫ пótъ кіема дп авсенца лорѫ пре С. Нотпеіѫ каре се цінеа дп Січіліа. Din ачеастъ каѫсъ еї редпноіръ проскрінчѫнніле, ші сѫнтѫ претестѫ de а ръсѫна mórтеа луї Чесаре ші de а рестабілі пачеа дп репѫблікъ, проскріссеръ маї біне de 100 de сенаторі ші de 1000 de къларі, а кърора авере требѫіа съ ле прокѫре лорѫ банї спре пѫртареа ресвелѫлуї. Дптре чеї че се оторжръ атѫнчі фѫ ші М. Тѫллій Чічероне. Dѫпъ ачеаста Антоніѫ ші Октавіанѫ пѫрчессеръ дп Мачедоніа асѫпра луї Брѫтѫ ші Кассіѫ, карі dѫпъ еспедіцівніле лорѫ din Асіа (дп контра Сіріеї ші а Podѫлуї) се дпторсессеръ дп Трачіа. Артателе рсспективе се дптімпінаръ дп dóве бътъї ла Філіппі, а. R. 710 чеа dінтъіѫ ръмасе фъръ ресѫлтатѫ фііndѫ къ Брѫтѫ бътѫссе óстеа луї Октавіанѫ, еаръ Антоніѫ дпвінсе пре Кассіѫ, каре шї скѫртъ віеаца прін тъпа ѫнуї сервѫ; даръ дп а dóua дпвінсе Антоніѫ ші пре Брѫтѫ, каре десператѫ се стръпѫнсе кѫ спата. Dѫпъ че се термінъ бътаіа, се деспърціръ дпвінгъторіі: Антоніѫ съ стóркъ din церіле лѫате de ла ѫчігъторіі луї Чесаре, банії че саѫ промісѫ міліцієї, Октавіанѫ съ дтпартъ ветеранілорѫ агрі дп Італіа. Антоніѫ кіемъ пре Клеопатра дп Тарсѫ ка съ рес-

www.dacoromanica.ro

пэиdъ пентрэ аџіэторіялэ че dedccce ачеаста лэї Кассіѣ, дпсъ елэ се прінce de граџіеле еї, ші се dэссе dэнъ dънса дп Еџіптэ. Фэлвіа, соџіа лэї, черкъ прін о лэптъ дп Італіа съ лэ констрінгъ а се дптóрче ла Рома. Октавіанэ дптъмпінъ тарї греэтъџї ла дмпърџіреа агрэлэї. Фэлвіа скэлъ пре кэмпатэ-съэ Л. Антоніѣ кэ поссессорії агрэлэї дп контра лэї Октавіанэ, дпсъ Лэчіѣ пердэ ші фэ констрінсэ а се сэпэне дп Персіа а. R. 713.

XX. М. Антоніѣ се дптóрсе дп Італіа ші дпчепэ съ трактезе кэ Сестэ Помпеіѣ каре оккэпассе Січіліа, дп контра лэї Октавіанэ. Даръ тэріndэ Фэлвіа, трівмвірії се дмпъкаръ; Антоніѣ се късъторі кэ Октавіа, сора лэї Октавіанэ, ші дмпърџіръ імперіялэ дптре сіне. Октавіанэ лэ провінџеле оччdентале, Антоніѣ челе оріентале, Леріdэ џінэ Афрїка. Дпсъ С. Помпеіѣ оккэпъndэ ші Сардінія, тъіѣ коммеркъчіэнеа дптре ачесте дóэе інсэле (Січіліа ші Сардінія) кэ Італіа, ші ателінџъ Рома кэ фómете. Трівмвірії дпкеіаръ кэ dънсэлэ энэ армістеџэ ла Місенэ, дп эртареа кърэіа С. Помпеіѣ съ џінъ інсэлеле італіче дмпрезнъ кэ провінда Ахаіа, съ прітéскъ конслатэлэ ші съ се decdamneze пентрэ авереа пъріntéскъ чеа пердэтъ; еаръ елэ съ провісіoneze Італіа кэ бъкате. Даръ пъскъndэсе плънџерї ші dе о парте ші dе алта къ трактатэлэ пэ се пэне депліnэ дп лэкраре, dederъ мотівэ ла ресбелэлэ Січіліанэ дптре Октавіанэ ші С. Помпеіѣ (a. R. 715—717). Октавіанэ пэ къпътъ аџіэторіялэ черэтэ dе ла чеілалцї трівмвірї ші пэртъ ресбелэлэ кэ фórte рэ́ сэчессэ ла дпчепэтэ, пънъ кънdэ М. Віпсаніѣ Агріппа котпэсе о пэтере павалъ дпсетнатъ, ла каре adaэссе

www.dacoromanica.ro

маї дп брнь ші Антоніѣ о парге ѧ флотеї сале, ші бътѣ de дóѣе орї пре Потнеіѣ (717) каре фъцї дп Асіа тікъ ші се ѣчіce ла Мілетѣ. Іепідѣ дпкъ decкълекассе дп іѧнія, ші преті се ка съ і се лассе лъї інсъла чea окъпатъ, даръ Октавіанъ къштігѣ шіліціа лъї, дї лъ провинцеле ші demnitatea de трімвірѣ, ші лѣ трімісе ла Ірчеп (ъпle тръї ачеста ка Поптефіче maccimѣ пънъ ла анюль R. 741). Кѣ modѣлѣ ачеста, Октавіанѣ сарръпъ пре доі рівалі, ші къштігѣ търіе сире а се пътé лъпта кѣ свчессѣ кѣ алѣ треіле. Сире а шї оккъна леціъніле ші а шї ѧтплé тесаврѣлѣ белікѣ, елѣ дптрепрінce маї тълте espedиціънї дп контра попóрьлорѣ din Алпіі Іліані ші de лъпгъ кóста іллврікъ карі дпкъ пѣ се съпъсессеръ deплінѣ; Іапврій, Паппопіі ші Далтарій се събдізгаръ.

XXI. Дптре ачестеа Парцій de ла рьсърітѣ копрінcессеръ Сіріа, Палестіпа, Фепічіа ші Асіа апteріóре. Антоніѣ трімісе дп контра лорѣ пре локѣцііторівлѣ съѣ Вептідіѣ a. R. 714 каре і респінсе преcте Евфрате; апоі се аррътъ елѣ дпѣвші дп Асіа сире а термпа ресвелліссь, donъ Клеопатреі о парте таре din Асіа ромапъ (Фепічіа. Челесіріа, о парте din Чілічіа ш din Іѣdea), ш дп апюлѣ R. 717 дптрепрінce, дп ѧпіре кѣ Артавасde рецеле Артепіеї о espedиціъпе дп контра Парцілорѣ, пътрънce пънъ дп Media тікъ дп фóрте скъртѣ тімпѣ: дпсъ лінса de провісіънї, апропріареа іернеї ші дефекціъпеа Артепілорѣ лѣ констрінсеръ а се дпгóрче дпапоі. Маї дп брнъ (719) прінce пре респегатвлѣ рецe алѣ Артепілорѣ ші лѣ дъссе ла Алеccandріа дп трівмфѣ: тогѧ de odaгъ декіерѣ пре Чесаріon (фііѧлѣ Клео-

www.dacoromanica.ro

патреї) de фіїѕ леџітімѕ алѕ лаї Чесаре (спре а німічі претенсіѵніле лоѵ Октавіанѕ, фіїѵлѵї adoптівѕ), ші пѵџінѕ дѵпъ ачеea (R. 721) тримісе Октавіеї карте de деспърціре.— Чегаѵлѵ ръѕъndѕ къ Антоніѕ есте кантіватѕ de Клеопатра, карea спера съ ші сѵпѵнъ прін dѵпсѵлѵ імперѵлѵ romanѕ, лї dекіерѣ ресбелѵ Антоніѕ, лп локѵ de a се репеzі іѕте лп Італіа ші de a сѵпрінde пре адверсаріѵлѵ челѵ лпкъ неарматѕ, пердѵ челѵ маї бѵнѵ тімпѵ лп десфръпърї ѵѕ Клеопатра. каре лѵ лпсоџі лп Гречіа, ші кѵndѵ Октавіанѕ се аррътѣ пре шареа іоніѣ ѵѕ о флотѣ кондѵсѣ de Агріппа, детермінѣ dѵпъ воінца Клеопатреї съ се батъ пре апъ. М. Агріппа къшігѣ пентрѵ Октавіанѕ дечісіва бътаіе de ла промонторіѵлѵ Акціѵ (2 Септ. 722). Клеопатра ші Антоніѕ фѵџіръ лп Еџіптѵ лпаінте de a се дечide бътаіа, флота лорѵ се арсе, армата de пре ѵскатѵ се сѵпѵсе лпвінгъторіѵлѵї: Октавіанѕ трекѵ лп Сіріа (723), аттъкъ din партеа ачеea Еџіптѵлѵ, ші лпdѵплекъ кіарѵ пре Клеопатра съ лѵ ліпсере de адверсаріѵлѵ съѵ. Клеопатра тримісе съ спѵнъ лѵї Антоніѵ каре фѵ de лъссатѵ de къtръ флота ші кълърішеа са, къ еа с'аѵ ѵчіѕѵ, лп ѵрма къреіа се стръпѵнсе елѵ лпсѵшї. Клеопатра пѵсе лп лѵкраре тѵtѣ артеа са спре а прінde ші пре Октавіанѕ ѵ граџіеле сале. лпсъ ѵъzѣndѵ къ лп dешертѵ се фатігѣ, ші лпџелегѣndѵ къ Октавіанѕ аре de скопѵ съ о dѵкъ ла Рома лпаінтеа каррълѵ de трівмфѵ, лшї лѵ ші са віеаца прін вепінѵ. Еџіптѵлѵ се префъкѵ лп провінцъ Романъ, а. R. 723.

www.dacoromanica.ro

Секціънea C.

De ла префачереа репъблічеї ын монархіе пънъ ла декінареа империлуі сынтъ Аврелій Коммодъ.

КАРТЕА I.

De ла ынтемеіареа монархіеї прін Октавіанъ пънъ ла Домиціанъ.

I. Октавіанъ ынторкъндъсе ла Рома ын аннълъ R. 724 серъ зніъ тріумфъ ынтреітъ пентрь вікторіеле din Далмаціа (ші церіле вечіне), de ла Акціъ ші din Еціптъ, къпътъ тітлълъ de Имперъторіъ (imperator), de Прінчіне сенатълуі (princeps senatus), ші апоі de Авгъстъ (Augustus), адекъ алесъ de zeітате, прін каре кредеа а da óре каре леціtімітате потестъціі всърнате. Лъна луі Сестіле (Sextilis) ын каре се ынтóрсе Авгъстъ ла Рома, ынкъ се нъмі къ ачестъ нъме сънеръ. Елъ плекъ пре сенатъ ка съ лъ ынвестéскъ пре дъпсълъ къ тóте дрегъторііле челе маі ыналте, апоі съ і се dea кіарь ші нътереа легіслатівъ, ші съ лъ скътéскъ de облігъчіънea легілорь.

Потестатеа сънпретъ, сынтъ modестълъ нъме de прінчіпатъ, зніа ын сіне зртътóреле дрептърі derівате: 1) din тітлълъ de Имперъторіъ, дрептълъ de a стріпце óсте de a нъне контрівъцізне, de a фаче ресвеллъ ші de a ынкеіа пачe, de a контъnda пресце тóте легізніле, ші дрептълъ de віеацъ ші de мóрte; 2) din імперіълъ проконсъларіъ (imperium proconsulare) че і се dedeссе пре віеацъ, інсек-

www.dacoromanica.ro

ціѕпеа асѕпра administrъчіѕпеї тътъторъ провінцелоръ, кіарѣ ші ачелорѣ сепаторіе, ші прітіреа de апнелъчіѕпї din провінце, 3) потестатеа ч е п с о р і ъ ші 4) т р і б ѕ п і ц і ъ, карі ассекѕра імперъторіѕлѣї певътътареа персопеї, дї da дрептѣлѣ de a конвока попорѣлѣ ші сепатѣлѣ, de a дптерчede дп контра декретелорѣ сепатѣлѣї ші a копклѕселорѣ попорѣлѣї, ші маї въртосѣ дрептѣлѣ деріватѣ din аціторіѕлѣ трібѕпіцііѣ (auxilium tribunicium) de a прімі апнелъчіѕпї de ла тóте автопітъціле ърбане (але четъцілорѣ) каре девепі фъпгъна ціѕрісдікціѕпеї сѕпреме; 5) дірепчіѕпеа лѕкрърілорѣ р е л і ц і ó с е, кѕ тітлѣлѣ de П о п т е ф і ч е т а с с і т ѣ, каре лѣ фъчеа канѣ коллецііѕлѣї поптефічелорѣ ші тетърѕ алѣ челорѣ лалте коллеціе сачердотале, ші 6) л е ц і с л а ц і ѕ п е а, къчї едіктеле ші ордіпъчіѕпіле лѣї авеа пътере ка леціле ші сепатѕскопсѣлтеле. Алецереа сѣчессорілѣї се фъчеа прін ѕпѣ декретѣ алѣ сепатѣлѣї ші ѕпѣ копклѕсѣ алѣ кѣріелорѣ (lex regia), кѕ тóте ачестеа дп челе дінтъіѣ дóѕе чентѕріе, сѣчедеа регулатѣ ачела пре каре лѣ десетпассе предечесорілѣ прін adопціѕне саѣ прін коллацііѕпеа тітлѣлѣї de Чесаре саѣ прін кооптацііѕпеа de коллегѣ. Окклпареа тропѣлѣ імперіал прін преторіапї ера о лѕкраре дп контра леціі.

II. С е п а т ѣ л ѣ се рестрінсе de кътръ Октавіапѣ ка чепсорііѣ, ла пътърѣлѣ de 600 de тетврі плекацї лѣї, карі ші маї тързіѣ се пътіръ de кътръ прінчіпе пѕ пътаї дінтре Romanї, чі ші дінтре Італічї ші Провінціалї, дпсъ требѕіа съ аррете къ посседѣ чепсѣлѣ de 1,000,000 de сестерціі, ші къ съптѣ de 25 de аппї. Коптіцілорѣ се лѣ потестатеа сѣпретъ (маіестатеа, сѣверапітатеа) ші се dede de o катѣ датъ

www.dacoromanica.ro

сепатвлуй, (дпкъ пз імперъторіялуй). Прін вртаре сепатвлуй, прс лъпгъ administrapiinea interesselopŭ dinafapъ ші din лънтрв, кънътъ акътŭ ші dreptъpіле сънpeme але попорялуй: алецереа dregъторілорŭ, леціслапіінеа ші ціівдекътвра сънpetъ. Кв тóте ачестеа сепатвлŭ аттърна дп фаптъ de la імператоріŭ, къчї ачеста авеа dreptвлŭ de a алеце прс сенаторї (lectio senatus) ші ініціатіва дп тóте adънъріле. Прін ачеаста ръмасе дп пътереа імператорівлуй de a determina, че ші къть съ лассе сепатвлуй спре deчidere; імперъторівлŭ adece орї конвока ла консвлтŭ дп кавсе temnoтóce, дп локвлŭ сенатвлуй, пътаї впŭ консіліŭ пріватŭ (consilium principis) компвсŭ din персопеле лві челе маї de апрóпе (amici et comites).— Коміціеле се стріпцеа пътаї ка съ лі се компвпіче декретеле прінчіпелуй ші але сепатвлуй ші ка съ дптъpéскъ прін акіетъчівне прс dregъторії чеї алеші de къtръ сепатŭ. — Маціstратвреле репвблікапе ле лъссе Октавіапŭ тóте. дп фіінць кв пътеле, даръ ле лвъ тóтъ пътереа ші тóтъ дпфлвінца, елŭ dede administръчівнеа саŭ дп тъпіле попілорŭ dregъторї карі пу се пвпea dintre сенаторї, саŭ о лвъ dea dreptвлŭ дп тъпіле сале. Імператорівлŭ се фъчea консвлŭ, ші пврта ачеасть dregъторіе маї твлцї апї вивлŭ dвпъ алтвлŭ, еаръ челорŭ лалцї ле скврта тітвлŭ прін свффекціівне ла фіе каре dóве лвнї. Консвлії маї авеа пътаї прешedinца дп сепатŭ ші óре каре парте ла ціівісdікціівне; преторії, edilії ші трібвпії коптепваръ а фвпкціопа кв óре карі префачерї ші рестріпцерї але пътерії лорŭ; цепсорії дпчетаръ кв репвблікa, ші імперъторії лваръ асвпра са дпсвшї ачea dregъторіс; честорії се дмпърціръ дп

www.dacoromanica.ro

честоріълѫ пріпчіпелуї, честоріі вркапі ші честоріі провінцелорѫ, челѫ дінтъіѫ пътеа дндатъ дѫпъ честъръ съ аціѳпгъ ла претъръ, дпсъ ера даторіѫ а da діокѳріле пътіге честоріапе.— Дп градѫлѫ ачела дп каре тацістрацій репѫблікапі перdѳръ din demnitatea лорѫ, се дпълцаръ dрегъторіі чеі поі, пътіцї de къръ імператорій ші deпendinцї de ла дпселѫ. Челѫ таї дпсетнатѫ dінтре dрегъторіі ачештіа ера Префектѫлѫ вrвеї (praefectus urbi) каре авеа тótъ пътереа печессарѫ пептрѫ сѳсцінереа пачеї пѫбліче (ші таї въртосѫ пътереа поліціапъ а едилілорѫ), ші дмпревінъ кѫ консіліѫлѫ съѫ авеа діѳрісдікціѳпеа дп кавсе кріміпале (ла дпчепътѫ пре лъпгъ quaestiones), прекътѫ ші апелъчіѳпеа імперіалъ. Префекцій преторіълуї (praefecti praetorio) пре ла дпчепътѫ пътаї коттапdанцї аі челорѫ 10 коорцї преторіапе органісате de Октавіанѫ сире кѫстodia са, ші ста дп авторітате кѫ тѫлтѫ таї пре ціосѫ de къръ префектѫлѫ вrвеї: дпсъ дп скъртѫ тітпѫ се фъкъръ челе dінтъіѫ персоне dѫпъ імперъторіѫлѫ: фііndѫ къ пѫ пѫ таї тótъ адтіпістръчіѳпеа тілітаръ треkѫ дп пъпіле лорѫ, чі пріп dеселе абсенце але імперъторілорѫ, еї къпътаръ преседінца дп консіліѫлѫ імперъторіѫлуї, ші аша ціздекътъра сѳпретъ, ла каре се таї адаѳсе таї тързіѫ ші адтіпістръчіѳпеа ерарііѫлуї ші а провінцелорѫ, аша дп къръ потестатеа сѳпретъ адтіпістратівъ се копчептра дп dрегъторіа ачеаста.

III. Din тітпѫлѫ de кѫndѫ тоцї Італіі къпътаръ dрептѫлѫ de четъціапї, Рота пѫ таї фѫ комплесѫлѫ статѫлуї, чі пътаї капітала ачестуіа. Октавіанѫ дмпърці четатеа каре о дмфрътсецъ фórте, дп 14 реціѳпі, ші Італіа пъпъ ла Алпі дп 11 реціѳпі. Че-

www.dacoromanica.ro

тъцїле партікъларе контінъаръ а пърта пътеле distinctive de mънічіпіе, de колоніе ші префектърс; дпсъ констітъцїънеа лорй чса інтерпъ ера дп ессіпцъ тотй ачеашї. Дп фрънтеа ънеї коммънітъцї четъцїане ста маціструцї аппъалї ші ънй сепатй саї ordo decurionum. — Провінцеле се дтпърцїръ de Октавіанй a) дп провінцеле прінчіпелуї (provinciae principis), карі ера челе маї імпортантс, ъпdc ста о пътере мілітаръ дпсетпатъ, алй къторй гъвернаторій се concidera a фі дпсъшї імпъраторілй, ші дп карі трімітea пътаї локцїіторї (legati), къ пътере преторіалъ (пътіпї маї дп ъртъ praesides ші correctores), b) дп провінцеле сепатулуї (provinciae senatus), карі ни авеа лінсъ de о пътере мілітаръ таре, ші се administra de прокопсълї къ аціторіълй легацілорй ші алй честорілорй.— Провінцеле афаръ de Італіа ера: 1) дп Еърона: Січілія, Сардінія ші Корсіка: Ахаіа (Гречіа пропріъ), Мачедопіа, Трачіа, Месіа, Іллъріа (Далмацїа), Паппопіа (цінътълй din дрёпта Дънърсї de ла Сава пънъ ла мънтеле Чецій); Норікълй, Реція ші Віпделіція (цінътъріле de ла мънтеле Чецій пънъ ла оріцінеа Дънъреї, дптре Алпї ші Дънъре): Галлія, Іспаніа ші Лъсітаніа: 2) дп Афріка: Мавретапіа, Нътідіа ші Аърікa пропріъ дп партеа de къtръ апъсъ; Чірепаіка ші Еціптълй дп партеа de къtръ ръсърітй; 3) дп Асіа: Сіріа къ Пелестіна, Чілічіа, Бітъніа, Асіа мікъ, ші інсъла Крета. Армата ромапъ се органісъ din ноў de Октавіанй ші се трансфортъ дп мілиціе стабілъ, 25 de легіънї (de къте 6100 пedестрі ші 726 къларї) се ашезаръ дп кастре статіве (castra stativa) ла Репй, ла Дънъре ші ла Еюфрате спре апъърареа тарцїпілорй ім-

www.dacoromanica.ro

перівлві: дóве ла Репвлѣ de цiосѣ, треї ла Репвлѣ de сѣсѣ, вна дп Реціа, вна дп Норікѣ, патрѣ дп Панноніа, треї дп Месіа, дóве ла Евфрателс de сѣсѣ дп Чілічіа, шéссе дп Сіріа, вна дп Еріптѣ, вна дп Африка, вна дп Іспаніа.—Пре лъпгъ ерарівлѣ статвлвї Октавіанѣ маї фвндѣ внѣ ерарів мілітарів din контрівуціівніле чеде нóве шї din алте фънтъні, шї внѣ фіскѣ (fiscus) сав тесаврѣ прівватѣ алѣ прінчіпелві.

IV. Двпъ сввпвпереа Мачедоніеї, Романіі фъкъръ рапіде прогрессе ла Двпъреа de цiосѣ, пі свбцiгаръ фъръ марї гревтъцї пре попóрълe чеде de a дрéпта ачестві рѫѣ; дпсъ тóте дпчеркъріле de a дпфръпа пре белікошії Дачї, dea стъпга Двпъреї, рътасеръ фъръ ресвлтатѣ.—Фіindѣ къ атѣ адівнсѣ ла контактвлѣ челѣ маре алѣ ачесторѣ попóръ кѣ Романіі, кредетѣ а фі de інтересѣ, de a перкврце дп скvртѣ історіа ачестора, дпчепъндѣ din тімпвріле чеде маї векї пъпъ дп епоха de аквтѣ.— Партea Двпъреї de цiосѣ пре тімпвріле рецілорѣ Романї, ера локвітъ de a дрéпта ачестві рѫѣ de Цецї, попорѣ белікосѣ каре дпвъцассе кредінца дп внѣ Дzеѣ шї дп пе тврірea свфлетвлвї de ла внѣ філософѣ алѣ съѣ, а нвме Залтоссѐ; чea dea стъпга Двпъреї, вnde квргѣ рѫвріле Олтвлѣ, Арцешвлѣ, Првтвлѣ, Твра (Двпастрѣ), Борвстепеле (Двпаврѣ) шї Tanaideле (Двпвлѣ), пре лъпгъ попtвлѣ евссінѣ (тареа пéгръ) пъпъ дп Асіа, ера локвітъ de Скvцї, попорѣ nomadѣ de вцъ асіатікъ; еаръ цiпtвлѣ Мврешвлвї шї алѣ Партіссвлвї (Тісса) ера локвітѣ de Агатврсї, попорѣ кърацiосѣ, аторіѣ de лавтецъ каре пврта орнаменте de аврѣ. Скvцїї прін дпкврсівніле лорѣ дп

www.dacoromanica.ro

Асіа ынтерръгассерѣ пре Перші асѣпра са. Дарій, фііѣлѣ лві Ѳедасне, рецеле Перші лорѣ, детертінѣ се ынфрѣнгѣ пѣтереа лорѣ, ші плекѣ din Асіа кѣ о арматѣ нѣмерóсѣ, аџѣнгѣндѣ ла Еллеспонdѣ фъкѣ подѣ de лемнѣ преcте маре, ші трекѣ кѣ гóте оштіле сале ын Европа. Ынаинтѣндѣ прін Трачіа кътрѣ Апполоніа. Салмідессѣ ші Месембріа, dede преcте Цеці карі ынкрезіndѣce ын търіа са, ръдікарѣ артеле асѣпра оштілорѣ челорѣ пенѣмерате але лві Дарій: ынсѣ еї фърѣ ынвінші ші конcтрінші а ърта пре реце ын еспедіціѣнеа са. Din цеара Цецілорѣ пърчессе Дарій спре мéзѣ-нóпте, ші трекѣ Дѣнъреа (Істрѣ) преcте зиѣ подѣ de павї. Скѳцій ынцелегѣндѣce кѣ гречії карі рътъсессерѣ ла подѣ, ка ачещіа съ ардѣ подѣлѣ, еї се ретрассерѣ прін десерт ле лорѣ чеде арепóce ші липсіте de анъ, кѣ скопѣ ка ачело съ ынпрессъре ші съ німічé кѣ армата лві Дарій. Першії лъѣndѣce dинъ дънсїї, се ынфѣndарѣ ын ачеле локврї пекѣпоскѣте, ші авіа се дештептарѣ din ынcелъчіѣне, кънdѣ афларѣ de ла Ѳстіеѣ, доцпѣлѣ Мілетѣлві, планврїле скѳцілорѣ. Атънчї Дарій се ынтóрce фърѣ перdере de тімпѣ преcте Дѣнъре ынапої, ші лъссѣ пре Цеці а касѣ, съ трѣіéскѣ ын пачe, dинъ леџіле ші ѳcанцеле лорѣ, a. R. 243 Dинъ ачeacтѣ епохѣ, Цецій ретасерѣ ын цеара лорѣ нѣртъндѣ decce ресбелле ынтреѣнѣ кѣ Трачії ын контра Мачedoнілорѣ нъпѣ пре тімпѣріле лві Філіппѣ II, рецелві Мачedoнеї, кънdѣ ынцінші de Мачedoні, трекѣрѣ Дѣнъреа ші окквпарѣ локврїле скѳцілорѣ нъпѣ ла Борѳстене, (a. R. 410, адекѣ пре ла ынчепѣтѣлѣ ресбеллелорѣ сатнітіче).—Dинъ мóртеа лві Філіппѣ, воіndѣ Трачії ші Трібаллії сѣптѣ рецеле Сірмѣ съ

www.dacoromanica.ro

скѹтѹре цівгѣлѣ Мачедонілорѣ, фѹръ дпвіпшї de Алессandрѹ (a. R. 418) шї алѹпгацї кътръ Dѹнъре, de ѹnde трекѹръ дп інсѹла Певче, чea dintre гѹріле ачестѣї рѫѣ Алессandрѹ неавѣndѣ ла сіне аппарателе печессаре спре а дтпресѹра локѹлѣ ачеста, длѣ лъсѣ, шї detертінѣ съ трѣкъ Dѹнъреа дп контра Цецілорѣ, de шї de чealалтъ парте ста патрѹ мїї de къларї шї zече мїї de пedестрі цетічї. Спре a пѹ фї възѹтѣ, елѣ алессе ѹnѣ локѣ ѹnde кътпїї ера акконперіцї de съмънътѹрї, шї трекѹ дтпревпъ кѹ dѣчїї съї пре піште павї але пегѹцъторілорѣ de ла Бizанцѣ еаръ óстеа трекѹ пре лѹнтріле пескарілорѣ цетічї шї але піраціlорѣ, че се афла аколо, пре кѹтѣ шї пре фоллї de пéле de кортѹріле мілітаре, ѹтилѹцї кѹ паіе. Цецїї въzѹndѹсе аттакацї de фалапга мачедонікъ пре пеаштептате, лѹаръ фѣга кътръ четатеа лорѣ чea de летнѣ, ѹnde се конпентраръ шї detертінаръ ка dе аколо съ іррѹтпъ дп оштіле лѹї Алессandрѹ, даръ обсервѣndѣ къ Алессandрѹ ѹтблъ кѹ плапѹлѣ de a і дтпресѹра дп четате, лѹаръ фетеіле шї коніїї кѹ сіне шї се ретрассеръ дп dешертеле лорѣ. Dѹнъ ачеаста, вепіръ deпѹтацї dіп церіле вечіне ла Алессandрѹ; дп аѹdіпцъ дптребѣndѣ рецеле пре deпѹтацїї челцілорѣ адріатічї, dе чіне се темѣ еї маї таре? респѹнсеръ ачештіа: къ пѹтаї de черѣ, съ пѹ казъ пре еї. Респѹпсѣлѣ ачеста, пекѹпоштінца локѹрілорѣ челорѣ dешерте, рескóла че се пъскѹссе дп Іллѣріа прін Клітѣ шї дп Гречіа прін Тебанї, фъкѹръ пре Алессandрѹ съ се дптóркъ дп Мачedонiа, шї съ ласе пре Цецї дп паче.

V. Dѹнъ тóртеа лѹї Алессandрѹ, Лісітахѣ рецеле Трачіеї сѹпѹпѣndѹшї тóте попóреле пѣпъ ла Dѹнъре

www.dacoromanica.ro

трекъ ші преcте ачестъ рѫѣ дп контра Цецілорѣ карі авеа атънчї реце пре Дромїхете (a. R. 434 адекъ пре тімпълъ ресбелълълї алъ doiле сатпітікъ). Дромїхете прін стратацемателе сале трассе пре Лїсітахъ дп піште локърї стерпе ші пеатълате, апої лъ дпкънцівръ ші лъ прінсе кв тотъ óстеа са. Цецій стрігаръ, съ лъ ъчідъ ка пре вп deкіератъ інітікъ каре аъ венітъ кв артеле асвпра лорѣ; дпсъ Дромїхете прін кънінте дпделепте, лї дпдвплекъ съ лъ трактезе отенеште ка съ шї факъ атїчї пре вечінї Мачедонї ші Трачї. Елъ съртъ дп пъблікъ пре Лісітахъ, лъ пъті пъріпте ші лъ dвссе ла капітала Цецілорѣ, Елїа, аколо dede вп осъцъ потпосъ лъї Лісітахъ ші dъчілорѣ лъї, еаръ елъ кв Цецій съї тъпкъ сіпгълъ вькате ордіпаре. Dвпъ че аррътъ кв тодълъ ачеста лъї Лісітахъ, къ Цецій кпноскъ лъссълъ, дпсъ лъ despрецвескъ ка піште отепї фрвгалї ші інітошї, лї dede лібертатеа фъръ прецъ de рескътъпъраре. Мврindъ Лісітахъ (a. R. 471, адекъ пре тімпълъ ресбелълълї тарептінъ), Галлій дпкврсаръ Гречіа свптъ dъчеле Бренпв, лъссъпdъ ла Dвпъре 1500 de педестрі ші 3000 de къларї, карі съ ле ассекврезе ретрацереа; дпсъ Бренпв фв дпвінсъ ші нітічітъ кв тотълъ de кътръ гречії вніцї (a. R. 475). Атънчї чеї de ла Dвпъре пе таї прітіndъ штіре despre сórтеа соцілорѣ лорѣ, аттъкаръ пре Цецї ші пре Трібаллї, ші пврчессръ пънъ дп Мачедопіа вnde фъръ бътвцї de Антігопъ. О парте dintr'жншїї скънъ ші се ашезъ ла Dвпъре дп цінътълъ вnde се варсъ Сава, свптъ пътеле de Скордісчї. Еї едіфікаръ Таврвнълъ, Сіпцідвнълъ ші алте четъцї.— Кътръ аннълъ R. 582 Цецій дптревпъ кв челелалте пацівнї бореале фъръ кіетацї de Персеи, ределе Мачедоніеї, съ тéргъ съ

www.dacoromanica.ro

dea aџіsторіѣ ѧn контра Ромanілорѣ; ѧnсъ Цеџіі nѫ се dѫссеръ. Ороле, реџеле Цеџілорѣ, ера пре атѫnчі окkѫпатѣ ѧn ресвеллѣ кѫ Бастарніі, вечіні de кътръ мѣzъ-nо́nте. Ѧn ѕna din бътъіле ачестеа Цеџіі се nѫртаръ фо́рте рѫѣ; Ороле і kondemnѣ ка kѫndѣ worѣ dorмі, съ се kѫlче кѫ kaпѫlѣ ѧn локѫlѣ пічіо́релорѣ, ші се сервѣ́скъ еі пре фетеі. Ачесте тъсѫрі ѫmілітóре решасеръ ѧn вігóре nъnъ че еі прін о nóзъ фанъ бърбътѣ́скъ ѫmерсеръ рѫшіnеа nъџітъ. Dѫnъ че Ромanіі ші сѫnпѫсеръ Мачedoніа, Трачіі трібѫтарій чеі векі аі Мачedoніlорѣ, ѧnчепѫръ а ребелла ші а ѧnkѫrса џеріле вечіne, кіарѣ ші nъnъ ла тареа adріатікъ. Ромanіі nъџіръ маі тѫлте nердері атътѣ de ла Трачі кътѣ ші de ла Скordісчі; ѧn фіne Марkѫ Dідіѕ фрънсе пре девастъторіі Трачі ші і респіnсе ѧntre тарџіniле џереі лорѣ (a. R. 640, adекъ пре тітnѫлѣ ресвеллѫлуі чіnзрікѣ), Лівіѕ Dрѫсѫ, копсѫл, терсе ші маі dенарте, ацѣnсе nъnъ ла Dѫnъре ші nѫсе тертіnѣ тречірілорѣ преете ачестѣ рѫѣ (a. R. 641) Атѫnчі Ромanіі фъкъръ нептрѫ ѧnтъіа о́ръ кѫnnошгіnцъ кѫ Цеџіі, ѧnсъ ла dъnшіі nѫmаі локѫіторіі din џіосѣ de катаракteле Dѫnърії се nѫтескѣ кѫ ачестѣ nѫme: чеі din сасѣ de катаракte din џіnѫtѫlѣ Партіссѫлуі ші алѣ Мърешѫлуі, се зікѣ Dачі, маі пре ѕртъ nѫmеле ачеста се џенералісе́zъ, ші тóтъ џеара din стъnга Dѫnъреі, ѧnчепѫndѣ de ла рѫѫlѣ Марѫ (Морава), тертіnѫlѣ Цертаніеі, nъnъ ла Борѫстепе, се кіатъ Dачіа.— Ла аnnѫlѣ Romeі 645, Марkѫ Мінѫчіѣ бътѫ пре Трачі ѧn тотѣ копріnсѫlѣ Ебрѫлуі, ші аттъкъ пре Скordісчі ші пре Трібаллі. Dачіі вепірѫ Скordісчілорѣ ѧntr' ацѣторіѣ, ѧnсъ сперіацї de сѫnетѫlѣ тѫбелорѣ романе че ресна прін тѫnцї,

www.dacoromanica.ro

лъаръ фъга*)— К. Скріпоніѳ Кѫріоне сѫпиъсе пре Dardanĭ ші пре Месĭ (a. R. 667) пĭ терсе пъпъ ла Дънъре, трекѣ ші дп Дачіа, дпсъ пѳ кътезѣ а дптра дп селвеле челе дптънекосе. Аппіѳ Клаѳдіѳ прокопсълѣ дпаіптѣ пъпъ ла Сартацĭ, Лъкълѣ пътръпсе пъпъ ла терміпълѣ пацінілорѣ кънокътe, ла Танаіde ші ла лакълѣ меотікѳ. Дпсъ тоцĭ ачештіа воіръ маĭ біне а ведé пре Дачĭ de денарте de кътѣ а се бате кѳ дъпшіĭ.

VI. Кътръ аппълѣ Romeĭ 696—706 domніа престе Дачĭ рецеле Боіребісте (Boiorum victor?) каре авеа лъцгъ сіне пре Чепеѳ філософълѣ дп калітате de профетѣ саѳ de архіереѳ. Ачестѣ філософѣ свътві пре Дачĭ съ стърпéскъ віцеле de вíе, ші еĭ аскълтаръ фъръ оппъсечіне. Боіребісте денріпсе пре Дачĭ ла ресбелѣ; ші сѫпиъсе пѳ пътаĭ пре пацінїле вечіне de а стъпга Дънъріĭ, чі трекѣ ші престе рѫѣ dінколо, девастѣ Трачіа, Мачедоніа ші Іллъріа, бътѣ пре Галлiĭ чеĭ местекацĭ кѳ Трачĭ ші кѳ Іллърĭ, ші стіпсе маĭ кѳ тотълѣ пре Боі ші пре Таѳрісчĭ дп Паннопіа; елѣ копріпсе ші четъцїле гречілорѣ de пре лъцгъ попталѣ евссінѣ пъпъ ла Борѳстене.—Ескърсіпїле челе десе але лаĭ Боіребісте дп Трачіа, Іллъріа ші челелалте провінце вечіне але Романілорѣ, аша de таре сѫпперарѣ пре Іѳлій Чесаре, дп кътѣ ачеста, дънъ че дпвінсе пре Помпеіѣ ші пре

*) Minucius Rufus imperator, quum a Scordiscis, Dacisque premeretur, quibus impar erat numero, praemisit fratrem et paucos equites unacum aeneatoribus, praecepitque, ut, quum vidisset contractum proelium, subitus ex diverso se ostenderet, juberetque aeneatores concinere. Sonantibus montium jugis species ingentis multitudinis obfusa est hostibus, qua perterriti terga dedere Frontonius lib II cap. IV, 3.

www.dacoromanica.ro

Потпеіанї, шї се дпто́рсе ла Рома, detertinъ съ порпе́скъ ресбелъ дп коптра лорѣ, шї апоі съ тре́къ дп Асіа дп коптра Парцілорѣ. Ачесте препаратіве се фъкѣръ кѣ атъта рѣто́ре, дп кътѣ Іллѣрії тетъпdѣсе de тречереа лѣї Чесаре прін церіле лорѣ, трімісеръ denѣтацї кѣ dіверсе donѣрї ка съ лѣ дтпаче. Пре тітпѣлѣ ачеста трімісессе Чесаре пре цівпеле Октавіанѣ ла дпвъцътъръ ла Аполлопіа, кѣ скопѣ ка маї пре ѣртъ съ лѣ ісе кѣ сіпе ла ресбелълѣ dачікѣ шї партікѣ. Дпсъ то́ртеа лѣї Чесаре (a. R. 709) тъптѣі пре Іллѣрі, пре Dачі шї пре Парцї de періреа кѣ каре ера амепінцацї. — Dѣпъ то́ртеа лѣї Чесаре се ръспъndі фата, кѣ Dачіі, дпформацї despre ачеаста, арѣ фі дпкѣрсатѣ Мачedonіа. Маркѣ Антоніѣ черѣ о́сте de ла сепатѣ ка съ ме́ргъ дп коптра лорѣ спре а і дпфръпа. Сепатѣлѣ лѣъпdѣ черереа лѣї М. Антоніѣ пѣтаї de ѣпѣ претестѣ ка ачеста авъпdѣ оккасівне съ шї форшеze о артатъ спре а аппъса репѣбліка, трімісе о́тепї карі съ вазъ, dакъ дпadевърѣ лѣкрѣріле стаѣ аша. Дптре ачестеа Антоніѣ дпшелѣ пре сепатѣ de се пѣті капѣ оштілорѣ мачedoніче, шї ecnedi пре фрате-съѣ, Каіѣ Антоніѣ кѣ dекретѣлѣ сепатѣлѣї ла о́стеа чеа din Мачedonіа, котпѣсъ din шессе легіопї. Трімішїї сепатѣлѣї дпторкъпdѣсе а касъ, спѣсеръ кѣ п'аѣ въzѣтѣ Dачі дп Мачedonіа, дпсъ адаѣсссеръ (dѣпъ топітѣлѣ лѣї Антоніѣ), къ есте de темѣтѣ къ Dачіі ворѣ дпкѣрса провінца, dакъ с'арѣ тішка о́стеа de аколо. Пацінѣ dѣпъ ачеea Антоніѣ трекѣ кѣ оштіле дп Італіа шї dѣссе лѣкрѣлѣ прін о факцівне ка фрате-съѣ Каіѣ Антоніѣ съ се трімітъ прокопсѣлѣ дп Мачedonіа. Ачеста се пѣртѣ аша de рѣѣ, дп кътѣ ретасе

www.dacoromanica.ro

бътъ де Бастарнї, карі вепіссерь Месілорь дитр'аціторіь, ла четатеа Істріапілорь. Ла ачеастъ бътаіе лъарь парте ші Дачіі, прекатъ се вede din cetпеле мілітаре але лъі Антоніь, карі с'аь афлатъ маї пре вртъ дп калтрълъ Дачілорь Цепъкла. — Пре кънdь трівтвіратълъ гъверпа репъбліка, Romanіі дпчетарь пацінтелъ de a се оккупа къ лъкрърі Дачілорь. Дарь пре ла апълъ Romeі 720, репеллъndь Далтацііі дп соціетате къ Паппопіі, Октавіанъ вепі ла Сеңеста (Siscia) ші се ашезъ аколо, ка de ачі съ дптрепріndъ ресбеллълъ дп контра Дачілорь ші а Бастарнілорь. Елъ дпченъссе съ факъ ші паві пре Сава къ карі съ dъкъ провісіълї кътрь Дъпъре, дпсь спре а се ассекъра de ла спате, аттъкъ de поь пре Далтацііі чеї неастъмпъраці; ла Сетопіа къпътъ о плагъ ші се лъссь de a маї парта ресбелъ дп контра ачесторь попорь чербікосе; дпторкъпdъсе ла Рота Октавіанъ dede комтъndълъ преste онтї лъі Марк Статілія Таврь — Дптре ачестеа, Боіревісте рецеле Дачілорь авъпdь de апларателе челе парі але романілорь ші de фантеле челе валороссе але лъі Октавіанъ, трімісе депътаці ла dъпсълъ ка съ факъ пачe, дпвіънdълъ къ ацісторіь дп контра лъі Антоніь. Дарь депътаці черъndь мълте лъкрърі карі пь се къіа къ demпітатеа романь, фърь констріпші а се дпторче а кась фърь свчессь. Атънчі Боіревісте detертіпъ съ се бпескъ къ Антоніь, дпсь о ресколь че се пъскъ дптре Дачі, дп каре пері ші елъ дпсъші, пь лъ лъссь съ ші пънъ планълъ дп лъкраре.

VII. Дъоь морцеа лъі Боіревісте імперіълъ дачікъ се десфъкъ дп маї мълте пърці, ші се флъчі прін фрекърі мътъале, аша дп кътъ Дачіі пь путеа дпар-

www.dacoromanica.ro

ma ∧n контра Romanilорѫ маї мѣлтѫ de 45,000 пъ-
пъ ла 50,000 de ómenі. Ѵнѣлѫ dintre каніі Dачілорѫ,
Ороле, въzъндѫ къ попорѣлѫ romanѫ есте ∧пкър-
катѫ ∧n ресвелѣ чівіл ші къ преспе пѫцінѫ тімпѫ
аре съ се ∧нтъмле о бътаіе каре ва dечіde сóртеа
лѣтеї, кѫ тóте ачестеа пѫ афлъ кѫ кале de a аттъка
пре Romani, фііндѫ къ пріп вѫ ресвелѣ dinафаръ
Romanіі десвінацї арѫ пътé съ се вnéскъ ∧нтре сі-
не, шї ка съ аррете ачеаста паціоналіlорѫ съї, adъc-
се ∧naінтеа Dачілорѫ доі къпі карі се ∧пкъіераръ
∧нтре сіне, даръ къндѫ се тъпка еї маї таре, ле
аррегъ вnѫ лѣпѫ; къпіі ∧ndатъ че лѫ въzъръ, се лъс-
саръ de чеартъ ші се лѣаръ dвпъ dъпселѫ. Атвпчї
Ороле zіссе кътръ Dачї: аша потѫ съ факъ ші Ро-
manіі къndѫ пе ворѫ вedé пре поі: dечї маї біне съ-і
лъссътѫ съ се фрече еї ∧нтре сіне. Даръ чеілалцї
каніі аї Dачілорѫ фѣръ de алтъ пърере, еї се вnіръ
кѫ Iazѫгіі, кѫ Сартацїі ші кѫ Бастарніі, ші пръdаръ
пре Месї, пре Трібалїі ші пре Dardanї, апоі трекѫ-
ръ Етелѫ, бътѫръ ші despoіаръ пре Dентелецї, по-
порѫ трачікѫ, свппъсѫ Romanilорѫ. Кътръ аппелѫ Ро-
теї 724, Стаціліѫ Таѫрѫ ∧мпінсе пре Dачї пре-
сте Dвпъре, пріпсе пре мѣлцї ші і dъссе ла Рота,
вnde і бъгъ ∧n театрѫ ка съ се лѣпте кѫ Свевіі.
∧псъ Сіта рецеле Dентелецілорѫ, ші алцї соцї аї Ро-
manілорѫ, череа о ръсъвнаре маї таре Атвпчї М.
Лічніѫ Крассѫ, каре коттъnda ∧n Грeчіа ші ∧n Ма-
cedonia, пріті ordine de ла Октавіанѫ ка съ пвnéс-
къ пре рецїї ші пре попóръле карі ціпъръ кѫ Антo-
піѫ ші се аппере пре чеілалцї; ачеста персекѫтѣ ші
пре Бастарнї ∧n Месіа (a. R. 725), аппрóпе de Dв-
пъре і фрекѣ фóрте, ші ∧мпресѫрѣ локѫлѫ вnde се

www.dacoromanica.ro

ретръссесеръ de ла бътаіе. Ла ачеастъ дмпресвръторъ Ороле dede аџіторіѣ Romanілорѣ. Крассъ, dвпъ че копріпсе локвлѣ, трітісе къ рекоттъпdъчіпї пре Ороле ла Октакіапѣ, de кътръ каре се пѣті атікѣ ші соцѣ алѣ Романілорѣ. Дпсъ Крассъ ретръгъпdвсе ла іерпатікѣ пріп Трачіа, фъ аттъкатѣ de іппічї ші бътътѣ аша de таре, дп кътѣ детерпіпъ съ се лассе de атарї еспедіџіопї. Къ тóте ачестеа ла аппвлѣ Romeї 726, de о парте іпсолінца Бешілорѣ, а Трачілорѣ ші а Бастарнілорѣ, de алтъ парте тіссіопса че вепіссе de ла Ороле, каре лѣ кіета дптр' аџіторіѣ дп контра лаї Dапвре, алтѣ капѣ алѣ Dачілорѣ, фъкъ пре Крассъ съ аппвче еаръшї артеле. Dвпъ че бътъ пре Бешї, елѣ трекъ дп Dачіа, ші ла чеа dіптъіѣ колпітъръ пвсе дп dісордіпе педестрітеа іпітічілерѣ ші о дппіпсе асвпра кълъріпеї de впde вртъ о дпкъркътъръ, каре се фіпі къ перdерер Dачілорѣ. Чеї че скъпаръ се ретрассеръ дптр'впѣ кастелѣ, впde ї вънdъ впѣ мілітарїѣ грекѣ каре бъгь пóптеа пре Романї дп кастелѣ. Dачї възъпdвсе вънdвцї, се вчісерь впїї пре алцїї ка съ пъ казъ дп тъпіле Романілорѣ; дптре ачештіа перї ші Dапвре. Пре фрателе лаї длѣ пріпсе Крассъ ші лѣ dіпісе еаръшї фър' de а і фаче вре впѣ ръѣ. Dвпъ ачестеа dвссе óстеа ла о спелвпкъ таре ші дптърітъ фóрте, пѣмітъ Чіра, ла каре се zіче къ фвціссеръ Тітанії къпdѣ фвръ дпвінші de zеі. Ачеаста ера окквпатъ de Dачї карі dвсссръ аколо тóте вітеле ші лвкрвріле лорѣ челе маї прецióсе. Крассъ дпкісе тóте дптръріле ші ешітъріле ачестеї спелвпче, ші конструпсе пре óтепї пріп фóте ка съ се свпвпъ. Dвпъ ачесте свчессе Крассъ пврчессе дп коп-

www.dacoromanica.ro

тра челорлалцї Дачї шї аџівпсе ла кастрълъ Ц е п ъ к л а, каре ера челъ тій таре діптре тóге къте ста свитъ погестатеа лві Zърассе, алтъ канъ алъ Дачілоръ, фіпдъ къ авзіссе къ аколо се џінъ сетпеле тілітаре карі ле лъассеръ Бастарпіі de ла К. Антопіъ ла четатеа Істріапілоръ. Крассъ бътъ ачестъ кастръ de пре ъскатъ шї despre апъ (къчї Ц е п ъ к л а ера едіфікатъ лъпгъ Дъпъре) шї лъ лъъ пъ дъпъ тълтъ тіппъ, даръ къ дестълъ гревтате, къ тóте къ Zърассе пъ ера ачі, фііпдъ къ се дъссесе ап Скъцїа ка съ чеаръ аџівторіъ de аколо. М. Лічініъ Крассъ се апторсе ап Трачіа, шї de ачі се дъссе ла Рота, ъпde џінъ трівпфъ despre Т р а ч ї шї despre Д а ч ї, IV Non Iul a. R. 727.— Къпдъ Лічініъ Крассъ трівпфа ла Рота, Д а ч і і лъссъпдъ десвінърле шї черцїле апtre сіпе, се адъпаръ шї шї алессеръ реце пре Котъсопе, свитъ каре апчепъръ саръшї а трече Дъпъреа преste г і а ц ъ, шї а пръда провінцеле Романе.

VIII. De партеа ръсъріталъї се ассекъраръ тарцїпіле імперіалъї прін о еспедіцівне ап контра Парцілоръ; рецеле ачестора къ пътеле Ф р а а т е, авzіпдъ де вепіреа лъї Октавіанъ ап Сіріа, dімісе пре каптівї шї dede апдърътъ Романілоръ сетпеле тілітаре челе ръпіте de ла армата лъї Крассъ, a. R. 733 De кътръ аппъсъ, Агріппа свппъсе пре Кантабрі шї пре Астърї карі ретъсесеръ пъпъ акътъ апкъ nedomitaцї, шї къ modалъ ачеста пачіфікъ І с п а п і а, a R. 734.— Сире а аппъра Галліа шї Італіа ап контра інкърсіпілоръ попóрълоръ цермане, Дрвс шї Тіберіъ, фіії вітрічї аї лъї Октавіанъ, свппъсеръ пре попóрълe алпестре din Р е ц і а, В і п d е л і ч і а шї din N о р і к ъ пъпъ ла Дъпъреа de сосъ, a. R. 738.—Ла

www.dacoromanica.ro

Дънъреа de цiосъ Кнеiв Лептълъ дтпince пре Dачi преcте ачecтъ рaзъ, бътъ шi пре Сартацi шi конcтрьi кастре cтратiве пре рaпа Дънърii дп карi пвcе пре-шеze тiлiтаре, дпcъ пъ дпфръпce пре пiчi вплъ dintре ачecте попóръ. Dачii аттакаръ de поъ пре Романi, Лептълъ ce cкълъ a dóва óръ acвпра лоръ, дпcъ акътъ i бътъ дпфрiкошатъ, вчice треi dвчi de аi лоръ, дптре ачештiа шi пре рецеле Котвcone. Ачеастъ перdере пъ decimтъ пре Dачi: dвпъ чiпчi анi de зiле ei конcпiраръ къ Панноnii, къ Бешii шi къ Сартацii дп контра Романiлоръ, шi авiа ce астъмпъраръ de артеле лъi Тiверiй, a. R. 743. Дп апълъ вртъторiй дпкврсаръ Панноnia шi пръdаръ провiнца романъ, шi къ modълъ ачеста дтпedекаръ пре Октавiанъ de a дпкide темплълъ лъi Iанъ, прекътъ dopiсce.— Dвсъ дптрепрince din Галлiа o еспediцiune дп Цертанiа (741—744): dвпъ тóртеа ачествiа контiнвъ фрате-съъ Тiверiй респелълъ дп контра Цертанiлоръ (745—746, шi 748—749), конрince цiпвтълъ dintre Реnъ шi Албiа, шi лъ префъкъ дп провiнцъ романъ: dаръ пре кънdъ ce препvра съ тéргъ дп контра лъi Марободъ, domнълъ Маркоманiлоръ, каре фвndaссе тонархiа Свевiлоръ (дптре Дънъре, Албiа шi Вiстъла), ce пъcкъ o рескóлъ таре din партеа попóръторъ iллврiче шi панноniче, шi конcтрiнcеръ пре Тiверiй a ce дпгóрче acвпра ачестора. Елiв Катв (конс. a. R. 757) ce трiмice дп контра Dачiлоръ, каре стръмтъ 50,000 de óменi din вечiпътатеа Дънърii дп Трачia. Дп ръcкóла цеnералъ a Iллврiлоръ шi a Панноniлоръ, Чечiна Северв прefектълъ Месiеi пъ пътъ съ рътъпъ тълтъ тiтiнъ къ оштiле дп Панноnia, фiiндъ къ Dачii шi Сартацii дпкврсa недпче-

www.dacoromanica.ro

татъ Месіа. Панноніа се пачіфікъ ла анноулъ R. 761; дпсь пъ фъ къ пътінцъ а пъпе канътъ ръпітъріторъ ачесторъ попóръ сълватіче. Поетулъ Овідіу каре се афла пре атънчі релегатъ ла Томі лъпгъ тареа пе́гръ (пъ денарте de ла гъра Дънъріі) лавдъ пре Потпоніъ Флакк пропреторіулъ, каре апъръ ржиа Дънъреі, дпсъ търтъріссште ші кътъ дпкърса Цеції ші Сарматії пефпчетатъ провінцеле romane, de къге орі дпгіеца Дънъреа.— Дп Цертаніа administръчіънеа чеа апъъсътóре а лві Л. Чіпціліъ Варъ de-de motівъ ка Херъсчіі, Бръктерії ші Марсії съ се зпéскъ съптъ Аріміпіу, фііулъ ънзіа dintre domnii Херъсчілоръ. Ръспъndindъce фама къ зпъ попоръ Цертанъ din локърile челе таї depъртате аръ фі апнкатъ артеле, Варъ се дпшелъ а дптрепrinde o ecпedіціъне прін ціпътъріле челе певпблате din пъdъреа Тевтобъргіулуі; аколо dedeръ преste dънсулъ Херъсчіі ші чеілалці Цертанї къ Аріміпіу, ші пішічъръ трей лецівні dintre челе таї бъне a. R. 762. Прін ачеастъ калапітате Romanii perdъръ еаръщі цеара dintre Renъ, Алвіа ші Дънъре. — Афаръ de ачесте decастре че вепіръ преste імперіулъ romanъ пре тітпулъ луі Октавіанъ, імперъторіулъ фъ фóрце пеферічітъ ші дп фатіліа са; елъ авъ о фіне пътітъ Іъліа (din a dóua соціе Скрібопіа) каре прін decфръпъріле сале атърж віеаца пъріптелуі, ші о а треіа соціе, Лівіа, каре пъсе тóте пачіпіле дп лъкраре спре а прокъра фііулуі съъ Тіверіъ сучессіъпеа дп імперіъ. Октавіанъ adoptъ дп фіне пре ачеста ші лъ лъ de корrепите. Елъ търі ла Нола, a. R 767 (Хр. 14) дп етате de 76 de апнї, dънъ че аъ domпітъ de ла бътаіа de ла Акціъ, 45 dc апнї.

www.dacoromanica.ro

IX. Тіверіѹ ера ѧнѹ отѹ кѹ таре капачітате, дпсъ плінѹ de invidie, діффідінцъ, апплекатѹ спре крѹзіме ші фо́рте пречъкѹтѹ. Дѧпъ черереа тѧтеї сале (Лівіа) елѹ adonгассе пре непотѹлѹ съѹ de фрате, Германікѹ, ші de фріка ачестѹї дѹче пѧтінте каре авеа о авторітате нетърдінітъ ла леціѧнї, дмпліні то́те даторіile ѧнѹї імперъторіѹ дпцелептѹ дп чеї дінтъіѹ оптѹ анні аї domніеї сале, дпсъ пѹ дпчетъ de a фаче тотѹ че пѧтѹ спре а лѹ дплътѹра. Мішкатѹ de недпкредере ревокъ din Германіа пре Германікѹ, кѧндѹ ачеста бътѹссе пре Аріміній (ла Ідіставісѹ) ші ера дп пѧнтѹлѹ de a рестабілі дп Германіа domніа Романілорѹ чеа фѹндатъ de татъ-съѹ Дрѹсѹ. Елѹ се трімісе акѧтѹ ла ръсъріть, ѧнde префъкѹ Каппадочіа ші Коммацепеа дп провінце романе, дпсъ кѹрръндѹ дѹнъ ачееа тѧрі (de вепінѹ, прекѧтѹ се пресѹпѹне). Пентрѹ секѹрітатеа са персопалъ Тіверіѹ стрінсе ла Рома пре мілітарії преторіанї чеї ръсіпіцї прін Італіа, ші префектѹлѹї лорѹ, Сеіанѹ, дї dede таре дпфлѹінцъ асѹпра гѹверпѹлѹї, каре лѹї акѧтѹ ѧнѹ карактерѹ кѹ тотѹлѹ деспотікѹ. Даръ дп секѹртѹ тімпѹ штіѹ Сеіанѹ съ пѧтре́скъ аша de таре фріка тіраппѹлѹї, дп кътѹ ачеста лъссъ Рома ші се дѹссе ла інсѹла Капрее ѧнde пѧтеа маї коттодѹ ші певъзѧтѹ de лѧте съ се dea десфрънърілорѹ, пре кѧндѹ Сеіанѹ ка локѹіторіѹ алѹ съѹ, фъчеа то́те крѹделітъціле ла Рома ші дп Італа, дп кърсѹ de 9 аннї de зіле, пънъ кѧндѹ прін плапѹлѹ de a ръні ла сіне імперіѹлѹ, дештептъ сѹспічіѹпеа імперъторѹлѹї, ші къшѹпъ къдереа са. Тіверіѹ дшї сътърѣ акѧтѹ сетеа de сънце персекѹтѹндѹ пре амічіі лѹї Сеіанѹ, пънъ кѧндѹ прін інстігъчіѹпеа лѹї Калігѹла, се сѹффокѣ

www.dacoromanica.ro

ля патѣ къ періпі, ла Місенѣ, a. R. 790 (Хр. 37), дѣнъ че domni 23 de annі таі тѣлтѣ ка унѣ деспотѣ асіатікѣ de кътѣ ка унѣ імператоріѣ romanѣ.

X. Каіѣ Калігѣла, фііѣлѣ лѣі Цертанікѣ, дѣнъ че ѣчісе пре Тіберіѣ, ѣртъ лпсѣшї ля імперіѣ; ля аннѣлѣ dінтъіѣ елѣ ръсіпі тесаѣрѣлѣ челѣ таре алѣ лѣі Тіберіѣ, оспътѣndѣ пре попорѣ, дѣndѣ тотѣ цепѣлѣ de ціокърї сплendide, рѣdікѣndѣ edіфіце фъръ de скопѣ, ші алтеле асемпе. Дѣнъ че сѣффері de о бо́лъ лшї перdѣ кѣ лпчетѣлѣ мінтеа, лпсъ пре лъпгъ то́те фаптеле сале челе арбітраре ші крѣde, къzѣ пѣтаї дѣнъ патрѣ аннї de zіле ѣрін о конспіръчіѣне а преторіанілорѣ. Сепатѣлѣ воі съ рестітъе́скъ репѣбліка, лпсъ преторіанії лпълцаръ імперъторіѣ пре стѣпідѣлѣ Клаѣdіѣ, ѣнкіѣлѣ лѣі Калігѣла ші фрателе лъі Цертанікѣ.— Клаѣdіѣ авіа аппѣкѣ фрънеле гѣверпѣлѣі ля тъпї, ші ле лъссѣ кѣ тотѣлѣ малонестелорѣ сале тѣіерї Мессаліпа ші Агріппіпа, ші счелерацілорѣ съї ліверцї Полівіѣ, Nарчіссѣ ші Паллаde. Сѣптѣ дъпсѣлѣ лпченѣръ копчеріріле Ромапілорѣ ля Брітаппіа, ѣnde лптрепріпсе кіарѣ Клаѣdіѣ о еспедіціѣне; Маѣретапіа, Лѣчіа, Трачіа се префъкѣръ ля провінце romane, ші Іѣdе́а дѣнъ мо́ртеа лѣі Еpode Агріппа вепі еаръшї сѣптѣ adміпістръчіѣпеа прокѣраторілорѣ romапі.— Дѣнъ ѣчідереа Мессаліпеї авіа се кѣпѣпассе Агріппіпа кѣ ѣнкіѣлѣ съѣ Клаѣdіѣ, ші лпdѣвлікѣ пре ачеста съ adoптeze пре фііѣлѣ еї Nерone ші съ лѣ dестіпе de сѣчессоріѣ ля локѣлѣ пропріѣлъі съѣ фііѣ Брітаппікѣ, апоі лпвепіпъ пре бърбатѣ (a. R. 807; Хр. 54) ка съ по́тъ domni еа кѣ пѣтере абсолѣтъ сѣптѣ пѣтеле фііѣлѣі съѣ.

XI. Доміціѣ Nерone кондѣссѣ de префектѣлѣ

www.dacoromanica.ro

преторіилъ Барр, ші de філософилъ Сепека, карі се оніисеръ інтрічілорь Агріппінеі, гъверпъ віне ла дпчепътъ, дпсъ спре а се ассекъра, пъсе de дпвепіпаръ пре фрателе съъ челъ вітріка (Брітаппіка) ші вчіссръ пре тътъ-са чеа свпъратъ пептрь търціпіреа дпфлвіпцеі еі дп лъкръріле статълві. Копкъбіпа лві Поппéа Сабіпа, длъ дпдоплекъ съ ші вчідъ ші пре соціа са, Октавіа. Dвпъ аттарі крітіні ші dвпъ тóртса лві Барр дші пермісе верче фапть арбітраръ, ші верче крdелітате; елъ се арръть ші се продссе дп пъблікъ ка лвптъторіъ, къптъторіъ, тъсікъ ші счепікъ дп Італіа ші дп Гречіа, ші констрінсе пре чеі маі de фрвите сепаторі ші къларі а се продвче пре счепъ ші дп арепъ ка комічі ші гладіаторі. Елъ къзв свптъ препъсъ къ арь фі оккаціопатъ інчепdівлъ челъ таре ла Рота, дп каре се префъкърь дп чепвшь 3 рецівні din чеде 14, ші пътаі 3 ретасеръ пеаттінсе de фокъ, спре а шї пътé adіфіка о капіталь маі фрътóсъ; дпсъ елъ штіъ съ арранче кълпа пре крештінї прін а кърора персекуціпе кредеа къ се ва пътé ціівстіфіка. Ла рестврареа Ротеі дші edіфікъ аша пътіта касъ de аврь, каре копріпdea маі тълтъ локъ de къть тотъ Палативлв, ші спре а къреі констрвіре се стóрсе de авері тóтъ Італіа ші провінцеле, ба кіарь темпеле се despoіаръ de імаціпіле zeілорь съі. Фііпdь къ скартъ тотъ de o dатъ ші мілітарілорь стіпепdівлъ лорь, къзв свптъ вра цепералъ de ла інчепdіь дпкóче. Конспіръчівні репеціте дї dederъ мотівъ de a вчіde впъ пътърь таре de óмепі, daръ дп фіпе despъпъріле ші крвзіміле лві челе фъръ фінітъ продвссеръ о фербере цепералъ каре прорвпсе de odатъ дп маі тълте пърці але імперівлві.

www.dacoromanica.ro

Гвверпъторівлъ Іспаніей читеріóре, бътръпвлъ Сълпіцій Галба (de 73 de анні) се прокіетъ de імперъторій de кътръ міліціе; Nepone фъці de ла Рота ші пвсе пре вні либертъ алъ съъ de і скъртъ віеаца. a. R. 821 (Хр. 68).

XII. Сълпіцій Галба venindъ ла Рота се фъкъ вржтъ попорвлві ші міліцїей прін піште ессекъцівні, карі de ші фвръ печессаре двпъ ампреціврърі, къ тóте ачестеа дештептаръ вра ап контра лві, прекътъ ші прін аваріціе кътръ мілітарі ші прса таре indвлцінцъ кътръ фаворіцій съі; елъ къзъ двпъ шéссе лвні de зіле прін о конціврърівне цессътъ de кътръ Отоне вні фостъ фаворітъ алъ лві Nepone, каре шї кътпърассе о партітъ антре преторіані. Апсъ леціовніле de ла Рінъ, прекіетассеръ імперъторій деціа ап контра лві Галва ла Колоніа пре двчеле лоръ Вітелій пре каре лъ рекъноскъ ап пвцінъ тітпъ тотъ апнвсвлъ. Двчії ачествіа пътръпсеръ ап Італіа ші бътръ óстеа лві Отоне анróне de Кремона. Ап лвна лві Апріле a. R. 822 (Хр. 69) се вчісе Отоне къ мъна са; Вітелій вені ла Рота, се рекъноскъ de къръ сенатъ, ші ръсіпі сътте неавзіте пентръ спеселе тесеї сале. Леціовніле din Палестіна карі ера окквпате къ вні ресвелъ ап топтра Ціздапілоръ прокіетаръ імперъторій ап контра лві Вітелій пре двчеле лоръ Веспасіанъ. Кънdъ се ръспъndі фама ачеаста, таї тóте леціовніле ші провінцеле делъссаръ пре Вітелій, каре съ ші вчісе ап лвна лві Decemвріе a. R. 822 (Хр. 69) апаінте de че аціовнсе Веспасіанъ ла Рота.— Ап тітпвлъ ачесторъ ресвелле чівіле се тврввръ Іллвріквлъ, Галліа вачіллъ, Свевії, Сартаціі ші Дачії се скvларъ асвпра Ротанілоръ.

www.dacoromanica.ro

Веспасіанъ кіетъ дп Італіа о́стеа din Іллѵрікъ ші din Паннопіа. Сарматіі Іазѵгі се оффериръ Романілоръ дптр' аџіѵторіѣ; реціі Свевілоръ ші аї Квазілоръ се къштігаръ дп партса Романілоръ. *) Къ то́те ачестеа Дачіі възъндъ лѵкрѵріле тѵрбърате трекѵръ Дѵнъреа dѵнъ датіна лоръ, ші копріпсеръ кастреле коорџілоръ романе, дпсъ къндъ ера съ оккѵпе ші але леџіѵнілоръ, аџіѵпсе Мѣціанъ къ леџіѵнea VI, ші пѵџінъ dѵнъ ачеea вепі Фонтсіѵ Агріппа din Асіа, каре се пѵті проппреторіѣ Месіеі.

XIII. Т. Флавіѵ Веспасіанъ лъ̀ то́те тъсърі-ле спре а рѣдіка еаръшї ітперіѵлъ челъ малтрактатъ de къtръ ѣсърпаторї. Елъ рестабілі dісчіпліна дптре мілітарї ші ordinea дп фінанџе, фіпі рестаѵраreа четъџіі каре о маї дпфрѵмъсеџъ прin ediфіџе дпсетпате (прекѵтъ е колоссеѵлъ); рестітѵі сепатѵлуї dрептъріле сале челе векї, ші търі авторітатеа лъї прin дттѵлџіреа тетърілоръ ші dепъртареа челоръ пedетпї; фаворісѣ то́те челе фолосіто́ре, дпаіпть артіле ші штііпцеле (саларісѣ профессорїї de реторікъ), елъ дпсъшї dede ессетпіѵ de моралітате рігоро́съ ші de парсітоніе аша de таре дп къtъ ачеаста маї къ dепеперъ впеорї дп аваріџіе.—Веспасіанъ дпсърчінъ пре фііѵлъ съъ Тіт съ domiтeze ръско́ла Ціѵdанілоръ карі аппѵкаseръ артеле дпкъ сѵнтъ domnia лъї Nepone; ачеаста се тертінъ прin dържтареа Іерѵсалітѵлуї ла аппѵлъ Romeї 823 (Хр. 70). Ръско́ла

*) Superiora autem inter Danubium et Hercynium saltum usque ad Pannonica hiberna Carnunti, Germanorumque ibi confinium, campos et plana Iazyges sarmatae tenent, montes vero et altus pulsi ab his Daci ad Parthissum amnem a Maro, sive Duria est a Suevis regnoque VannIano dirimens eos. Plinius Nat. hist. Lib. IV, 25

www.dacoromanica.ro

Батавілорѫ сѫптѫ конфѫчереа лѫї Клаѫдіѫ Чівіле, ла каре лѫаръ парте ші сетінцеле цертане челе de a стъпга Репѫлѫї ші кіарѫ попóрълe галліче, п'аѫ сѫчессѫ фѫръторій, din лінса ѫніреї ші a дпцелецереі. Ресбеллѫлѫ дп Брітанніа се редпнoї de кътръ Ію́лію Агрікола, каре къштігъ пре Брітанні пріп блъндеце ші фрептате ка съ прітéскъ келтъръ ромапъ. Веспасіанѫ тѫрі дп апнѫлѫ R. 832 (Хр. 79) ші лъссъ de сѫчессорій пре Фіілѫ съѫ Тітѫ, отѫ dотатѫ de ла патѫръ кѫ челе маї фрѫтóсе калітъцї, карі ле десволтѫ de ла сѫіреа са пре тронѫ, ші шї мерітѫ пѫмеле de amor et deliciae generis humani (атóреа ші десфътареа цепѫлѫї отенескѫ); елѫ фѫ імперъторіѫлѫ челѫ маї дпцелептѫ ші маї повіл алѫ Romeї, дарь пѫ domni маї мѫлтѫ de дої аннї ші тѫрі. Пре тімпѫлѫ лѫї ерупсе Весѫвіѫлѫ препеаштептате, ші кавсъ чea маї террібілъ стрікъчіѫне, аккопері кѫ лавъ четъціле Помпеій ші Еркѫлапѫлѫ; дп Рома се ескъ ѫнѫ інчендіѫ каре цінѫ треї zіле, ші тотѫ атѫпчі се пъскѫ дп четате о пестілепцъ ѫрѫтъ каре скѫртѫ ші віеаца лѫї Тітѫ.

XIV. Dѫпъ мóртеа лѫї Тітѫ ѫрмъ дп імперіѫ фрате-съѫ Domiцianѫ, каре ла дпчепѫтѫ domni десѫлѫ de ѫіне, дпсъ дп періодѫлѫ маї de пре ѫрмъ редѫссе тімпѫріле лѫї Nepone. Кѫ о дешертъчіѫне копілъréскъ ѫні о ръсіпіре петърцінітъ каре лѫ дѫссе ла оппрессіѫнї ші ла крѫзімї; перdѫ тімпѫлѫ вчігѫндѫ мѫште, ші кѫ о сѫперѫіе рідікѫлъ претінсе ка съ се пѫтéскъ domnѫ ші zeѫ (dѫпне-zeѫ). Агрікола префъкѫссе Скоція дп провінцъ ромапъ пъпъ ла Edinѫѫргѫ, кѫndѫ се рекіетъ de Domiцianѫ челѫ росѫ de сѫспічіѫне. Тіранпѫлѫ дпсѫшї дптрепрінсе о есне-

www.dacoromanica.ro

diцiвне дн Цертаніа дн каре пречъкъ дн провінцъ Свевіа чеа de мълтъ конфедератъ къ Романіі, ші констрві валлвлъ търдінарів дптре Ренъ ші Дънъре. Къ маї ръў свчессъ се бътъ дн контра Дачілорў карі дпфестаръ de поў тарцініле імперівлві свнтъ рецеле лорў Дъра. Ачеста воіndъ а оппвне Романілорў вп брацъ маї таре ші маї дптрепрінzеторів се лъссъ de domnie, ші дпвесті къ дъпса пре Дечебалъ, ошвлъ челъ маї ацерў ші маї пріченътъ ла ресбеллъ dintre Дачі. Дечебалъ се дпцелессе къ Пакорў, рецеле Парцілорў, ші се вні къ Сарматіі ші къ Кацій дн контра Романілорў. Domiціанъ трімісе пре консвларівлъ Оппіъ Сабінъ дн контра Дачілорў, дпсъ ачеста фъ бътътъ ші пімічітъ de къгре Дачі. Дънъ дъпсвлъ трімісе пре Фъскъ, префектвлъ коорцілорў преторіане, каре авъ тотъ ачеашї сорте,— се дпгропъ дптр'о пъдвре дачікъ.—Аквмъ Domiціанъ дптъррътатъ врін атъте перdерї de гершінъ съ плече дн персонъ дн контра феросілорў інімічї, дпсъ шерсе пвшаї пънъ дн Месіа, ші аколо се арвпкъ дн брацеле плъчерілорў ші але десфрънърілорў, ші еспеdі къ ошті́ле пре Івліанъ асвпра Дачілорў. Ачеста ordінъ ка фіе каре мілітарів съ шї скріе пвтеле пре скътъ ка съ се кпóскъ тотъ інсвлъ кънъ се пórтъ. Дънъ ачеea трекъ дн Дачіа ші аттъкъ пре óстеа чеа пвтерóсъ дн Таце, ші о тъіе дпфрікошатъ. Bezina каре ера алъ doiле дънъ Дечебалъ, възvndъ къ пъ нóте скъпа вів, се пречъкъ мортъ, ші апоі нóптеа фвці ла аї съї. Дечебалъ тетънdъ-се ка Романіі съ пъ і окквпе pecidінца, ordінъ съ таіе арборіі пънъ дн трвпкіў ші съ ле дмпвнъ арте, ка аша Романіі din денъртаре съ крédъ а фі мълціте de

www.dacoromanica.ro

мілітарі, ші съ пъ кътезе а се апропіа. Стратагема ачеаста авъ свчесъ; Романіі се ретрассеръ.

XV. Домиціанъ свппъратъ пре Къзі ші пре Маркомані, кърі пъ і аъ датъ аджторіў дп контра Дачілоръ, вчісе пре депътаціі ачестора, карі венісеръ дп Панноніа съ чеаръ паче. Атънчі Маркоманіі дптърпгаці дмпрессъраръ ші бътъръ пре Домиціанъ. Елъ възъндзсе стръторатъ трімісе пъпціі ла Дечебалъ ка съ лъ кіеме съ факъ паче. Дечебалъ трімісе пре фрате-съъ Діеці съ тратезе кз імперторіялъ. Ачеста педеде Романілоръ пре къці-ва каптіві, ші черъ о маре свмма де бані, офаръ де ачеаста маі мълці фаърікаторі де арме ші де алте лъкрърі нечессаре пентръ ресбеллъ ші пентръ комодітъціле віецій, ші анъ стіпендіў аппбал фórte дисетпатъ. Домиціанъ се дпвоі ла тóте ачестеа, ба деде рецелві ші о діадімъ, ка ші кътъ елъ л'ар дпкорона ші і ар лъсса цеара діп граціа са. Дънъ ачеса се дпторсе ла Рома, трівмфъ де Дачі ші де Кації, ші лъ пъмеле де Дачікъ (дпвінгъторіялъ Дачілоръ). Інсолінца ачеаста а тірапнълві афлъ дестві ліпгъшіторі карі съ лъ търéскъ, даръ ші сагірічі карі съ лъ батдіокорéскъ, а. R. 847 (Хр. 94). Дънъ маі мълте фапте крънте Домиціанъ шї пропъсе съ вчідъ ші пре соціа са Домиція, дпсъ ачеаста дескопері лъкръліі ші къшънъ стіпдереа лві; елъ се вчісе дп 18 Септемвріе а. R. 849 (Хр. 96) дп етате де 45 де анні, дънъ че аъ домніть 15 анні, маі мълтъ ка тірапнъ ефеминатъ ші фрікосъ, де къть ка імперторіъ. Кз дънсълъ се стінсе фамілія Флавіілоръ.

www.dacoromanica.ro

КАРТЕА II.

De ла мóрtea луї Domiцianŭ пънъ ла deкinapea imперiулуї сунтŭ Аврелiŭ Kommodŭ.

I. Dупъ унŭ перiodŭ de 80 de anniї дн каре imперiулŭ romanŭ, de ла мóртea луї Октавiанŭ, фŭ гъверnатŭ маї тотŭ de óменї рэї ші флачї (кŭ пеце есчепцiунї, а луї Веспасiанŭ ші а фiiулуї съŭ Тiтŭ), кръ унŭ перiodŭ de ферiчire сунтŭ чiнчї imперъторї дnделепцї, валiнцї ші аматорї de унапiтате. Ла мóртea луї Domiцianŭ конфiрацiї проiectaссеръ imперъторiŭ пре бътрънулŭ сенаторiŭ, Марк Кочеiŭ Нерва, сенатулŭ лŭ дптърї. Нерва гъверnъ imперiулŭ кŭ дnделепчiune ші кŭ бунътате, дпсъ прiн парсimonia са дештептъ нетулцетире дntре попорŭ ші дntре преторiанї; елŭ превенi ерупчiунea adoптъndŭ de фiiŭ ші de сучессорiŭ пре М. Улпiŭ Траianŭ челŭ плъкътŭ ла арматъ, ші мэрi дn 27 Iануарiŭ, а Romeї 851 (Хр. 98).

II. Марк Улпiŭ Траianŭ, пъскутŭ дn Iспанiа *), отŭ кŭ маї талентe атътŭ пентрŭ паче кътŭ ші пентрŭ ресвелŭ, консекръ віеацa са атътŭ дntрŭ дndрептареа administръчiунеї интерне дn тóте ратурi-

*) Дn четатea Italiка дn 18 Септемуріе a. R. 806, фъкŭ зече еспедiцiунї ка трiунŭ ла Еуфрате ші ла Рен, се пот преторiŭ a R 839, консул a. R. 844. Dупъ ачеea се дntóрсе дn Iспанiа, de аколо дn Цертанiа de унде, пре каре о пачифiкъ ші о гъверnъ пънъ ла анулŭ 850. Дn тóмна анулуї ачестуя Нерва дŭ кнетъ ла Рома, л'adoптъ de фiŭ, dупъ ачеea лŭ путе Чесаре, ші дn скурtŭ тимпŭ консул de a доуа оръ. Дивестiŭ кŭ атуте опорї Траianŭ се дntóрсе сарунї дn Цертанiа, унде дntинсе респектŭ барварiторŭ, дпсъ ла 851 фŭ рекiстатŭ ла Рома спре а луа дn мънъ фрънеле гъвернулуї.

www.dacoromanica.ro

ле еї, кътъ ші дптрѫ дптіпdереа ітперіялъї, ші дпфрѫмъсецареа лъї прін едіфіце грandióce. Дп датъ че се пѫті ітперъторіў, дпчепѫ съ факъ препаратіве спре а стерпе пата чea пѣсъ de Domiціanъ пре пѫтеле Romanъ прін трібѫталъ dачікъ, ші кътръ фінітълъ лъї Септемвріе a. R. 953 (Хр. 100) плъкъ дп контра Dачілоръ. Дечебалъ aзzindъ de ачeастъ дптрепіпdере, се сперіъ фóрте, штіindъ прea-бінe къ маї дпаінте п'аў дпвінсъ пре Romanї, чі пре Domiціanъ, карe акѫтъ аре de a фаче къ попорълъ романъ ші къ ітперъторіялъ Траіанъ, пре карe лъ респекта дпкъ de пре тітпълъ кънdъ гзверна Церманіа. Іарпа о петрекѫ Траіанъ дп Месіа, dѫпъ ачeea дп прімъвара аппълъї R. 854 (Хр 101) трекѫ Dѫнъреа пре павї. Кънdъ арібнсе ла Тапе, і се adзссе ънъ бърсте фóрте маре, пре карe се афла скріссъ къ літере латіне: „Бърріі къ тоцї соціі спьнъ лъї Траіанъ съ се дпторкъ а касъ ші съ цінъ пачеа.„ Траіанъ пѫ ъъ дп консіdерѣчібне квінтеле ачестea, чі пърчессе дпаінте ші дптъмпінъndъ пре Dачі, дпчепѫ бътаіа къ dѫнъіі. Дечебалъ ретасе дпвінсъ; елъ трімісе dепѫтаці de рапгълъ de ціосъ, комацї, ка съ чеаръ пачe. Траіанъ пѫ се дпвоі, чі пърчессе маї dепарте, ші бътѫ a dóза óръ пре Dачі ші пре Сартацї, карі се дпсоціссеръ къ dѫнъіі. Алтъ dепѫтъчібне dc Dачі комацї вінe ла Траіанъ, дпсъ фъръ ефектъ; се фаче a треіа бътаіe карe са термінъ нeмаї прін гребѫцціле іерпеї.

III. Дп прімъвара аппълъї Romeї 855 (Хр. 102) Траіанъ аттъкъ de ноў пре Dачі; Дечебалъ трімісе ла dѫпсълъ dепѫтацї de рапгълъ dінтъіў, пілеацї (къ пълърії), карі лъ рѣгаръ ка съ факъ пачe, ші пептрѫ дпцелецереа маї de апрóпе съ се dепѫтéскъ ші de

www.dacoromanica.ro

кътръ імперъторіѣлъ бърбарї ла конферінцъ. Дечї се трімісеръ dінтре Романї Сѣра ші Клаѵдіѵ Лівіанѵ префестѣлъ преторіѣлуї; даръ Дечебалъ пѵ кътезъ а вені ла конферінцъ, чі трімісе алцї денѵтацї ла Траіанъ. Імперъторіѣлъ дінделегъндъ къ Дечебалъ каѵтъ пѵмаї мізлóче de a сѫпа de певоіе ші de a дінѵела, комътъндъ ла бътаіе. Атѵнчї се пъскѵ о лѵптъ крѵнтъ дінтре атъндóве оштіле. Романіїї дінвінсеръ, даръ кънътаръ атъте плаце, дін кътъ пѵ ле аџівнцеа матеріа кѵ каре съ ле леце. Траіанъ дінї тъїѵ пештміптеле спре а ле фаче легътурї. Дѵпъ бътаіе Романіїї оккѵпаръ кастреле Дачілоръ челе de пре мѵнцї, дін карі афларъ арме ші алте лѵкрурї de ресбелъ, внъ пѵтърѣ de каптівї романї ші сетнѣлъ мілітарїѣ карелъ лѵассеръ Дачїї de ла Фъскъ. Тотъ de o datъ Масcімъ оккѵпъ внъ кастелъ вnde се афла сора луї Дечебалъ, пре каре о лѵъ каптівъ. Дѵпъ ачеаста се дінпърці óстеа ші оккѵпъндъ маї мѵлте деалурї вені dінаінтеа ресідінцеї луї Дечебалъ. Лѵсїѣ Чіетъ Маѵрѵ аттъкъ пре Дачї de алтъ парте, дін бътъ ші прінсе фórте мѵлцї dінтре дъншіїї. — Дін ачесте дінпреџіърурї Дечебалъ десператъ, трімісе о денѵтъчівне фórте дісетпатъ de óменїї чеї маї de фрѵнте, кѵ мѵїерї кѵ копії, ка съ рóце пре імперъторіѣлъ de іертаре ші съ чеаръ паче сѵнтъ верче кондіцівне. Траіанъ прімі черереа лоръ кѵ кондіцівнеа ка съ dea дін мънїле Романілоръ пре тоцї артефічїї чеї трімішї лоръ de Домиціанъ, ші пре тоцї фѵгарїї, ші тóте маїнеле белліче, съ стріче тóте кастеллеле ші съ рекънóскъ de атічї ші de інімічї пре ачеіа карі сѵнт ші аї попорълуї Романъ. Дечебалъ се сѵпѵсе ла тóте, ші трімісе денѵтацї ла Рома спре а арръта ші дінаінтеа

www.dacoromanica.ro

сепатвлуї сѫпѫпереа са ші а церей сале. Траіанъ дпторкѣндисе дп Італіа ла анвлъ Ромеї 856 (Хр. 103) трівмфъ ші лъ пѣтеле de Дачікъ.

IV. Даръ пеціпъ тімпъ трекъ дѣпъ ачеастъ дмпъкъчіѣне, ші вепі фата ла Рома, къ Дечебалъ пе обсервéзъ кондиціѣніле, чі препаръ арме, реставрéзъ кастелле, прітеште фугарі, провóкъ пре пацініле вечіне ла ресвелвлъ ші інфестéзъ пре чей че цінъ къ Романіі. Дечі Траіанъ дпформатъ de тóте ачестеа, детермінъ а плека de ноѣ дп контра Дачілоръ, іса къ сіне пре Адріанъ, префектълъ леціѣнеї Мінервіе, пре Лѣсіѣ Чіетъ Мавръ, ші пре алці дечі дпсетнаці, ші віне ла Дѣнъре къ дпчепътълъ анвлвї R. 857 (Хр. 104). Акътъ детермінъ Траіанъ съ сѫпѫнъ къ тотълъ пре Дачі ші цеара лорѣ съ о префакъ дп провінцъ романъ. Ка съ пóтъ дече ресвелъ къ маї маре секврітате, дпсърчінъ пре архітектълъ Аполлодоръ Дамасчепълъ съ конструéскъ внъ подъ de пéтръ преste Дѣнъре, din досъ de катаракте, дптре Тіерна ші Едета *) Дп тімпълъ лукрърій ачестеіа, Траіанъ ръмасе дп Месіа ші трімісе преste Дѣнъре пътаї о парте din óстеа са ка съ апере локълъ. Дечебалъ дпвінъ пре пацініле вечіне ла арме, ка къ пътерї вніте съ фрънгъ пре Романі, ші съ ші ассекъре ze лібертатеа; елъ аттъкъ пре апърътории подълвї, дпсъ ачештіа конструіссеръ кастелле din карі ресмпінсеръ пре Дачі. Дечебалъ черкъ акътъ алтъ міzлокъ ка съ скапе de Траіанъ. Елъ трімісе ла дъпсълъ пре піште фугарі префъкъцї ка съ лъ вчідъ; дпсъ ачештіа се десконеріръ ші плътіръ къ віеаца аттентатълъ лорѣ.

*) Вezї Магазцълъ історікъ Томѣ I. пад. 16, шіТомѣ II. пад 110

www.dacoromanica.ro

V. Пънъ ла аппълъ R. 858 (Хр. 105) се фіні подълъ, ші Траіанъ трекъ къ тотъ артата романъ пре пътънтълъ Дачіеї. Акъмъ се дпчепъ ресбелълъ дп тотъ фъроreа са; мълте фапте demne de memopie фъкъръ ачі imперъторілъ, дачіі, ші мілітарії романі. Лопціпъ дачеле впеї леціпні, дпвince de маї мълте орі пре Дечебалъ, дп фіне ачеста префъкъндъce къ ва съ се свппвпъ лві, длъ кіетъ ла сіне ка съ се дпцелеґъ. Dвпъ че лъ атъці, длъ прince ші лъ дптребъ despre intenціпніле лві Траіанъ, даръ пъ пътъ скоте din гъра лві німіка. Dвпъ ачееа трімісе ла Траіанъ впъ денътатъ ка съ і спвпъ къ лъ ва da дпапої, дакъ imперъторілъ се ва ретраде din Dачіа ші ва плъті спеселе ресбелълві. Траіанъ респвнсе аша дп къть се въzъ din ворбеле лві, къ пічі пъ пвпе маре преццъ пре Лопціпъ, пічі пъ і ар пъре бine de періreа лві. Дптре ачестеа Лопціпъ дші прокъръ вепінъ прін впъ лібертъ алъ съъ, ші трімісе пре ачеста ла Траіанъ свптъ претестъ de a лъ дптъка ґъ Дечебалъ. Дечебалъ въzъндъce дпшелатъ трімісе пре чентъріопеле каре ера прінсъ къ Лопціпъ дтпревнъ, ка съ чеаръ дпапої пре лібертъ, офферінdъ-і корпълъ лві Лопціпъ ші дпкъ zече кантірі. De ла ачештіа дпцелессе Траіанъ тоте інтенціпніле лві Дечебалъ, дпсъ крezъ а фі дп контра demnітъції пътелві Романъ а і маї da дпdърътъ барбарълві пептръ кадаверълві лві Лопціпъ. Пептръ ачеаста се дптъррмтъ Дечебалъ аша de таре, дп къть спънzъръ de о пертікъ корпълъ лві Лопціпъ дп фаца Романілоръ кари се аппропіасserъ de pecidnіцъ. Траіанъ ші чсілалці Романі, ла спектакълъ ачестеї крezімі се апрінserъ de фъроре дп контра Дачілоръ; дтпресъраръ pecidinца, ші ка

www.dacoromanica.ro

тълтъ перdере ân фine o лъаръ ші o dedeръ флакърей. Dачіі парте се вчіseръ еї ântре cine, парте бeзръ вeпinъ, парте пікаръ ân miпіле Romaпілоръ. Deпъ ачестъ свчессъ Romaпіі пърчeсserъ âпainte ші окkyпаръ тотъ цeара. Dечebалъ dвпъ че възъ къ і с'аъ лъатъ peсidinца ші цeара с'аъ копrінсъ de Romaпі, ші къ пре слъ âпсвші âлъ aпeпinцъ періклълъ, ка съ пъ кадъ вій ân тъпіле âпвіпгъторілоръ, се вчіse къ тъпіле сале. Aссeтeпé фъкъръ маї тълці Dачі âпсетпаці, се оторжръ еї ântre cine. Корпълъ лъї Dечebалъ се dвссе ла Roma, тесавреле лъї карі ле аскvпсесse свптъ алвіа рълъї Сарцецій, се дескоперіръ de Бічіле, содълъ ші фаміліарівлъ лъї Dечebалъ. Къ modълъ ачеста се фіпі ресbеллълъ Dачікъ. Траіапъ префъкъ цeара ân провінцъ Romaпъ, аше-зъ ântr'âпса dóve леціопі, a V мacedoпікъ ші a XIII цeтіпъ, ші o колопісъ къ пепътератъ тълціme de óмепі din totъ імперівлъ romaпъ *). Елъ âпсвші се ântóрсе ла Roma ân aппълъ R. 859 (Xp. 106), се прокіетъ імперъторіъ de a V óръ, ші се âпвесті къ потестатea трібvпіціе de a IX óръ. Мілітарії ші трібvпії dвпъ фінітълъ ресbеллълві се dекораръ къ корope, лапчіе, коллапе, артілле, фалере, ші алте семпе de dістінкціvпе пептрv валіпца лоръ.

VI. Ântрv тeторіа вікторіеї репvртате асvпра Dачілоръ се ръdікъ ла Roma колvтпа лъї Траіапъ, ші ân Месіа лъпгъ Іатрv се edіфікъ Нікополіа, ші маї спре ръсърітъ Марціапополіа, ân опóреа свторії лъї Траіапъ. Âп Трачіа се edіфікъ Траіапопо-

*) Trajanus victa Dacia ex toto orbe Romano infinitas eo copias hominum transtulerat ad agros et urbes colendas. Dacia enim diuturno bello Decebali viris fuerat exhausta. Eutropius libr. VIII. cap. 6.

www.dacoromanica.ro

лїа дп опóреа лъї Траіанъ, ші Плотінополіа дп опóреа соціеї лъї. Пре лънгъ рѫпа дрéптъ а Дънъреї се едіфікаръ сáѣ се репъраръ маї мълте четъцї, ші а нѣме: Cinpidѣnѫ ла гѣра Савеі, Трікорніѳ, Маргѳ ла гѣра Маргълуї, Віміпацѳ, Тапате, (ла гѣра Пъръцълуї), Пѣнцїї ла капълъ подълуї лъї Траіанъ, Ецета (ла котълъ Дънъреї), Дортікѳ ла гѣра Тітакълъї, ad Malum (маї тързіѳ Bononia, ѫnde e акѫтъ Bidinѳ), Раціарїа ла гѣра Раціарїлуї, Алтѳ ла гѣра Алтълъї, Чіаврѳ ла гѣра Чіаврълуї, каре деспърцїа Месїа съперіóре de чea інферіóре; апої Авгѳста, Рецianѳ (din контра върсърїї Цімълуї дп Дънъре), Ескѳ ла гѣра Ескълуї, Ѳтѳ ла гѣра Ѳтълуї, Ескатѳ (маї дп ѫртъ Асатѳ ші апої Апасатѳ) ла гѣра Ескатълъї, Dinѳ (кѳ Quintodinum ші Sextodinum, ѫnde e акѫтъ (істовъ), Новe, Іатрѳ ла гѣра Іатрълъї, Трітамїѳ, Апніарїа, Трамаріска (din контра върсърїї Арцешълъї дп Дънъре), Дѣростороѳ, ѫnde стацїона легїѫнea I італікъ, Свчidава, Ассіонолі, Калідава, Карсѳ (din контра върсърїї Галвінълуї дп Дънъре), Тросмі (ѫnde e акѫтъ Мачінъ), Dінопоцїа (din контра върсърїї Серетълуї дп Дънъре), Новіодѫнѳ (ѫnde e акѫтъ Ісакчїа), Еціссѳ (акѫтъ Тълчea), Істрѳ сáѣ Істрополі, лънгъ мареа пéгръ.

VII. Дачїа дѫнъ мѫнцїї Карпацї се дмпърце ка ші Месїа, дп Дачїа съперіóре ші дп Дачїа інферіóре. Дп чea съперіóре се трече de ла Віміпацѳ ла Ледерата, четате лънгъ Дънъре ла гѣра Апълуї сáѣ а Крашълуї, de ѫnde дѣчea дрѫмълъ dea дрептълъ кътръ мéзъ-нóпте прін Арчідава, Чептѳмцѳтea, Берсовїа, Azizi (Inde Bersobim, de-

www.dacoromanica.ro

inde Aixi processimus, ziче Traianъ дп коммтаріе-лс чітате de Прісчіанъ), ші прін Капъ-бовлуї, ла мънічініълъ Тівіскъ лъпгъ ржълъ Tiviscus (Темішъ, inde este астъзї Темішóра). Алтъ дрътъ трече de ла Тапате ла гъра ржълуї Тіерна, inde се ашезъ о колоніе de дпсъші імперъторіълъ Traianъ*) ші мерџеа accemine спре мézъ-нóпте прін Media, Преторіъ, ad Pannonios, Tarani, Маскліani (Събешъ), ла мансіъпеа Тівіскъ (акътъ Каверапъ). Ачі се вніа атъпdóве дрътъріле (челъ de ла мънічініълъ къ челъ de ла мансіъпеа Тівіскъ, ші апоі се дпторчеа спре ръсъріть прін Адпова, преспе Ponte Augusti (scilicet Traiani), ші вепіа ла Carmizeцетъza, pecidinца лъї Дечебалъ, каре се ресdіфікъ ші се декоръ къ епітетълъ de Улпіа Траіana Августа (лъпгъ ржълъ Сарџедъ). De ла Carmizeцетъza, dъчеа дрътълъ ла Апе (Aquae, Hydata, акътъ Сарџедъ, саѵ Хацегъ), ші de ачі дп сѵсъ спре Мърешъ ла Zermizirga (Орештіа), ла Вландіапа, ла Апълъ (dea дрéпта Мърешълуї ла гъра ржълуї Апълъ), ла Врікла (Аіѵdъ), ла Саліпе (Търda), ла Патавісса, ла Напока (Герла), ла Паролісѵ (Dешіѵ). Алъ треіле дрътъ трече преспе подълъ лъї Traianъ дп Dачіа австралъ, ші dъчеа ла Фратеріа, ла Амътріѵ, Пелендава, ла Кастра-пова, трече преспе Олтъ, къпръ Ротъла (Къпъ-лъпгъ) ші апоі преспе мънџї дп Dачіа сѵперіóре ла Рѵсidава, ла Кастра-Траіапі, Преторіа Августі, ші се дпторчеа прін Степа (стрімторї) къпръ

*) In Dacia quaque Zermensium colonia a Divo Trajano deducta, jurис italici est. Digest. De cens. L §. 8,

www.dacoromanica.ro

Апъле. Афарѣ de ачесте четѣцї, маї ера: ын Dачіа австралъ Дрѣвете, Арцідава, Арчінна, Шінъ, Сорнъ, Пірѣ, Комідава, Тіасъ, Нетіндава; ын Dачіа орієнталъ: Палода, Зъсідава, Ѳдідава, Сандава, Петродава, Карсідава, Патрідава, Трійолѣ, (честе 4 din ѣртъ ын реціпса de сѣсѣ а Пръторілоръ); ынтре Пръторі ші Тѣра (Dънастрѣ): Зарцідава, Тамасідава Піроварідава *), Ніконіѣ, Офіѣсса, Тѣра оннідѣлѣ, (честе 3 din ѣртъ пре лънгъ Dънастрѣ), Ертопактѣ (ла гѣра Dънастрѣлуї) ші Арпіа (пѣ денарте de гѣра бореалъ а Dънъреї). Ын Dачіа чентралъ (сѣперіóре) афарѣ de челе маї сѣсѣ пѣмерате, маї ера. Сарцідава, Ѳлпіанъ, Рѣконіѣ, Дочідава, ші ын чеа очіденталъ Зъровара.— Попърчіпса Dачіеї романе креска ын скѣртѣ тімпѣ ла унѣ пѣтърѣ дисетничѣ, се фъкърь дрѣмурї аштерпѣте кѣ пéтрь, се конструіръ апедѣкте, се едіфікаръ темпле, театре ші амфітеатре, се лъкраръ салінеле ші пінереле de аврѣ ші de арцінтѣ, ші ын скѣртѣ тімпѣ цеарь девені ѣна динтре челе маї фрѣтóсе провінце але імперіълуї Романѣ.

VIII. Ла ръсърітѣ, Косрое реџеле Парцілорѣ, копріндѣ Арменіа, пѣсесе реце преste ачеастъ цеарь пре фрате-съѣ Партамісірѣ. Траіанѣ плекъ ын контра луї, ла анълѣ Romei 866 (Хр. 113) вътѣ пре Парцї, денѣсе пре Партамісірѣ, префекѣ Арменіа, Месопотаміа ші Ассіріа ын провінце романе, копріпсе кіарѣ ші речідінда партікъ, Ктесіфон, ші

*) De ла Барідава, се вede а се фі пъскѣтѣ Бассарава, ші апої Бассарабіа.

www.dacoromanica.ro

dede Парціlорѫ реце пре Партамаспатѫ. Траіанѫ трекѫ кѫ оштіле сале ѧn Арабіа ші аџінсе пънъ ла сінѫлѫ персікѫ. Пропреторіѫлѫ Сіріеї копріпсе шаї мѫлте локѫрї din Арабіа; кіарѫ ші Нѫбіа вені сѫптѫ domніа Романілорѫ ші ремасе сѫптѫ дъпса маї біпе de впѫ секѫ de аппї. Ѧпторкъпdѫсе din Персіа, Траіанѫ абіа аџінсе пънъ ла Салінѫптѫ ѧn Чілічіа, ші болпъвіпdѫсе мѫрі аколо ѧn 10 Аѫгѫстѫ a. R. 870 (Хр. 117) ѧn етате de 61 de аппї, dѫпъ че аѫ ѧmпъръцітѫ кѫ чеа маї маре глоріе 19 аппї, 4 лѫпї ші 27 de зіле. Бѫпътатеа лѫї ръмасе de ессетплѫ, ѧn кътѫ сепатѫлѫ романѫ dѫпъ ачееа кѫndѫ ферічіта пре імперъторіѫ, зічеа: Sis felicior Augusto, melior Traiano (съ фіі маї ферічітѫ de кътѫ Аѫгѫстѫ (Октавіанѫ), ші маї бѫнѫ de кътѫ Траіанѫ.)— Сѫптѫ dъпсѫлѫ еаръшї ѧпчепѫ съ ѧнфлорéскъ артеа романъ, ші аџінсе ла челѫ маї ѧnалтѫ градѫ de перфекціѫне. Елѫ фъкѫ кътева страте тіпѫпате, тертіпъ каллеа Апніанъ (via Appia), секъ палѫзіле помптіпе, пънъ ѫnde се пѫтѫ, копстрѫї портѫрї нóве, репъръ челе векї, едіфікъ форѫлѫ Ѫлпіѫ (forum Ulpium) ѧn Рома, ка о нóвъ четате de палаце, ѧn алѫ кърціа міzлокѫ се ѧnълца колѫтпа лѫї Траіанѫ. Елѫ adoптассе пре копѫатріотѫлѫ сѫѫ челѫ ѧnвъцатѫ, dаръ дешертѫ ші nedante, Adpianѫ, каре і ѫртъ пре тропѫлѫ Чесарілорѫ.

IX. Пѫблѫ Еліѫ Adpianѫ, делосѫ de глоріа лѫї Траіанѫ, ѧndатъ пъръссі треї провінце карі ле адаѫссе Траіанѫ імперіѫлѫї Романѫ, ші ревокъ міліціа din Армепіа, Месопотаміа ші Ассіріа, ші фъкѫ рѫѫлѫ Еѫфрате марџіпе імперії лѫї романѫ de кътръ ръсъріtѫ. Ассеміпé воі съ факъ ші кѫ Дачіа, ѧпсъ лѫ dес-

www.dacoromanica.ro

мънтаръ атічіі ка съ нѣ лассе дп тъніле барбарілорѣ пре атъціа четъціанї романї. Кѣ тóте ачестеа, пентрѣ ка съ тікшорезе глоріа лѣї Траіанѣ, стрікѣ подълѣ челѣ de преste Дънъре, сънтѣ претестѣ къ сервеште пѣтаї спре а фачіліта барбарілорѣ тречереа дп Меcіа, пре кънdѣ елѣ ар фі фостѣ datорїѣ съ лѣ аппере Се паре къ Adріанѣ аѣ фъкътѣ ачеаста кънdѣ кълторіа прін церіле імперіълї, кънї атънчі вісітъ елѣ дптърітъріле фіс-кърей провінце, държнъ вне.ле кастелле, ші стрътъть алтеле дп лоқърї маї аккомodате. Афаръ de ачестеа, мілітарії ера аша de бінe ссерчітацї, дп кътѣ кълърітеа батавѣ тречеа Дънъреа дпнотъndѣ. Барбарії въzъndѣ ачеаста, се първнсеръ de фрікъ de Романї, ші нѣ маї кътезъръ а търбура Дачіа, чі фъкъръ пре Adріанѣ пізdекъторїѣ алѣ черцілорѣ ші dіспътелорѣ лорѣ. Din ачесте кавсе Дачіа дп інскрінчіьнї се пѣнеште Феріче сънтѣ Adріанѣ, ші пре о монетъ елѣ се дпскріе Реставрътоpівлѣ Дачіеї. Ла дпченътѣ нѣсе нѣтаї внѣ пресіdе преste Панноніа ші преste Дачіа, пре Марчіѣ Търбіне, dънъ ачееа нѣсе сінгърѣ преste Дачіа пропреторіѣ пре Кн. Папірїѣ Еліанѣ, каре фъкъ анedѣктеле ла Сарпізецетъса, ла анівлѣ R. 885 (Хр. 132), прекътѣ се adевереzъ din інскрінчіьнї *). Імперътоpівлѣ Adріанѣ dede дрептълѣ de четъціанї романї ла маї тълцї мілітарї карі фъкъсеръ 25 ші маї тълте експедіцівнї, ші се афла дп Дачіа інфеpіóре, сънтѣ Плавцїѣ Чесіанѣ, ла анівлѣ R. 882 (Хр. 129) **). Пре тімпълѣ ачеста

*) Вezї Інскрінчіьнїле ла Фінтьлѣ кърцеї.

**) Вezї Магазінѣ історікѣ Томѣ I пад. 24.

www.dacoromanica.ro

четъцianiй колонiсї Есквлї пасеръ статъ de аратъ лї Iвлiй Капiтоне пропреторiвлї Iлирiквлї, декуріонелї Колонiеї Траiане Сармiзегетзса, din Dачiа сѫперiорѳ, дѫмвірвлї мънічіпiвлї Ромвла, ші Патронвлї колонiеї Есквлї. *)

X. Адріанъ консекръ тотъ акѣвітатеа са дѫдрептърії administrъчівнеї інтерне. Ель квноскъ дѫтвіашї датъ пѫсечівнеа імперъторівлї романъ, ка Домнъ алъ лѫмеї, ші нѫ шї търіпі солічітѫдінеа са асѫпра Ромеї ші а Італіеї, чі шї о дѫтінсе асѫпра дѫтрегіі лѫмї романе. Din аѣеастъ кавсъ ель кълторі прін тоте провінцеле імперівлї, маї тотъ пре цосъ, дѫфрѫмѫсецъ четъріле капітале, прекѫтъ Атена, каре прін автореа лї чеа ентѫсіастікъ пентрѳ тогъ че е греческъ, се адаѫссе кѫ о парте нóвъ, Адріана; ель рѣдікъ монѫменте, прекѫтъ мавсолеївлъ de ла Рома каре нóртъ пѫмеле лї (moles Hadriani), фортіфікъ тарріиле імперівлї, прін кастелле, фъкъ дѫ Брітанніа вадївлъ de пѫмѫнтъ дѫ контра Пікціlоръ, кѫсе пре Салвіѫ Іѫліанъ съ кълеѓтъ леціле чівіле din едіктеле преторілоръ, каре колѣектъ кѫнѫтъ пѫмеле de едіктъ перпетѫъ (edictum perpetuum), фортъ маї тогъ din ціврісконсѫлцї консісторівлъ імперіал (consistorium principis), ла каре трекъ тотъ потестатеа леціслатівъ ші цівдекъторéскъ а сепатвлвї, ель dede о нóвъ органісъчівне дрегъторіілоръ статвлвї, каре цінѫ пѫнъ дѫ тімпвріле челе маї din вртъ але імперівлї (officia palatina, publica et militaria). — Тимпвлъ домнієї лвї трекѫ маї фъръ de нічї внъ ресвелъ; пѫмаї дѫтемеіареа внеї колоніі романе. Aelia

*) Вezї Магазинъ історікъ Томъ II. пад. 84.

www.dacoromanica.ro

Capitolina) къ унъ темплъ dedikatъ лъї Џіое капітолінъ, пре рѣпеле Іерусалімълуї, аџіџъ о рескóлъ террівілъ лътре Цівданій, каре се domітъ пътаї дънъ унъ ресвеллъ фóрте черівікосъ de treї annї de zіle (a. R. 884—886). Дънъ че лътпъръцї 20 de annї ші 10 лунї, елъ търї ла Баіе лн 10 Іуліе a. R. 891 (Хр. 138), лн етате de 61 de annї, лъссъndъ de свчессоріе пре adoптатълъ съъ Фііе,

XI. T. Еліе Антоніне Піе, (пътітъ таї лнаінте T. Авреліе Фълве), каре фе ші таї аматоріе de пане de кътъ Adріанъ; елъ се оккънъ тóтъ віеаца са къ administрърчіънеа інтернъ; ътанітатеа ші дрептатеа лъї фъръ ессетпларе, лн кътъ барбарії din џеріле челе таї денъртате (din India, Бактріана, Брканіа) денънъndъ артеле се адресса ла дънсълъ къ каъселе лоръ. Антоніне ші черігъ пътеле челъ глоріосъ de пърінте алъ џенълъї отенескъ. Ресвслле пелнсетпате къ церманіі се фінръ ътторъ ші фъръ тълтъ въръсаре de сънце. Квазіі прітіръ реџе de ла дънсълъ. Лн Брітанніа ші Мавретаніа пінте рескóлле тічї се стъпънъраръ кърръndъ. Дачіа фе лн пане свнтъ domніа лъї, прекът търтърісескъ інскріпчіънїле. Антоніне лтпъръцї 22 de annї ші 3 лунї, ші търї ла Лорі лн Етрърія, ла анълъ Romeї 914 (Хр. 161) лн етате de 75 de annї, лъссъndъ de свчессоріе пре џінерс-съъ Марк Авреліе, пре каре лъ adoптассе лпкътръіndъ Adріанъ.

XII. Марк Авреліе Антоніне Філософълъ, лндать че се свї пре тронъ, дші лъ de соцъ пре Лъчіе Вере (accestinc adoптатъ de Антоніне Піе) къ каре domнї лтпревнъ оптъ annї de zіле. Лъчіе Вере, отъ ефетінатъ, се лнсърчінъ къ ресвеллълъ лн контра Нарцілоръ, карі лнкърсасеръ пріп

www.dacoromanica.ro

Armenia провінцеле romane de ла ръсъріть ші фъкъссеръ мълте прăдъчіосе дитр'инселе; дпсъ Верь лъсъ пре локъцііторій съї съ пóрте ресбеллълъ, ші елъ, маї въртосъ dънъ дитóрчерea са de ла орієнте, се dede къ тотълъ despръnъріlорь. Локъцііторій фіпіръ къ бънъ свчесс ресбеллълъ партікъ: дпсъ пънъ кънdъ цінea дпкъ ачела, се скъларъ Маркоманій, Квазій, ші алте попóръ цермане ші сарматіче, ші devастаръ провінцеле romane челе de a dreaпta Dънъреї, ва квтезаръ a шї дптinde ескърсіuніle лорь пънъ ла Ачілеіа (Aquileia). Аша се пъскъ ресбеллълъ маркоманікъ челъ маре, ла аппълъ R. 919 (Хр. 166) каре цінъ 14 анні, ші каре ль пърть дпсъші імперъторіал Марк Аврелій. Кътропій компаръ къ dрептълъ ачестъ ресбеллъ къ челе пъніче. Къ маріле каламіть̧ї але ресбеллълъї челъї террібіл, се дпсоціръ ші алте decасере карі вепіръ асъпра імперіълъї, адекъ: квтретъре de пътънтъ прін каре се рăпіръ четъ̧ї, дпътідъчіосї de анс, локъсте, фóнете, пестілінц̧, аша дп къть̧ періръ оштї дптреї. Къ бнъ квънтъ, аша de рът̆ ега атъпчї лъкръріле дп імперіълъ romanь. дп кътъ се пъреа къ de одать ва съ кадъ къ тотълъ, дакъ din ферічітате. Марк Аврелій п'аръ фі вепіть пре лъте, ші п'аръ фі трăіть кіарь дп ачелъ тімпъ. Маркоманій ші Квазій копріссеръ Норікълъ ші Паннонія, ші дтпрессъра Ачілеіа, дпсъ кънdъ се арръtаръ атъndої імперъторій, інімічій се сперіаръ ші лътаї de кътъ dешертаръ ачесте церї, ші черъръ паче de ла Romanї. Лъчіс Верь дпторкъndосе кътръ Рота пері ла Алтінъ, аттъкатъ de апоплессіе a. R. 922 (Хр. 169). Dънъ ачеаста се стъпераръ варварії кътъ-ва тімпъ, дпсъ

www.dacoromanica.ro

пѣ се лѣссаръ de плапѣріле лорѣ. Елій Басса гѣверпъторіялѣ Паппоніеї ръпорта пеѧпчетатѣ къ тóте пацізніле de пре лѣпгъ Дѣпъре сѣптѣ ѧп тішкаре. Марк Аврелій пентрѣ ка съ превіпъ ачеастъ фортѣпъ атепіпцетóре, вѣрсѣ ші авереа са пріватъ ѧп ерарізлѣ пѣблікѣ, ші пѣрчессе ла Дѣпъре ѣпde се ѧпчепѣссеръ лѣптеле. Спре а котплета арпата ѧп челѣ маї скѣртѣ тітпѣ, се лѣаръ ші сервіі ла тіліціе, ка ѧп ресбеллялѣ пѣпікѣ; се кіетаръ латроніі din Далтація ші Dapdania, се ѧпартаръ гладіаторіі, се кѣпъраръ пертапї ка съ се бать ѧп контра пертапілорѣ. Котплегѣпdѣсе óстеа кѣ тодялѣ ачеста, ѧпчепѣръ вѣтъіле челе формідабіле, тілітарії се лѣптаръ. кѣ о валіпцъ пекрезѣтъ. Маркотапіі ші Іазѵгіі се ціпъръ бърбътеште, даръ dѣпъ маї тълте бътъі черкікóсе, кіарѣ ші пре гіапа Дѣпъреї, се ѧпвіпсеръ; Кѵазіі се ѧппръштіаръ dѣпъ тетораѣіла бътаіс, ѧп каре се ziче къ леціѣпеа фѣлтіпатъ, ѧп сечета чеа таре ар фі кѣпътатѣ плóіе de ла Хрістос, a. R. 927 (Хр. 174).

XIII. Dѣпъ ачеастъ вікторіе іпперъторіялѣ Марк Аврелій ретасе ѧп Паппоніа ка съ dea респѣпсѣ ла dепѣтаціі варварілорѣ, къчї вніі череа а се пріті ѧп сопіетатеа Ротапілорѣ, сѣпіѣ dѣчеле. Ватарій, копілѣ de 12 аппї; ачестора се dederъ ші бані пентрѣ ка съ ціпъ ѧп фрѣѣ пре Тарѵѣ, алтѣ dѣче вечіпѣ лорѣ каре ѧптрассе ѧп Дачіа, ші ѧпчепѣссе а атепіпца кѣ ресбеллѣ, dакъ пѣ і се ва da ші лѣї о сѣптъ de арціпгѣ. Кѵазілорѣ ші Маркотапілорѣ се копчессе пачѣ, ѧпсъ сѣптѣ копdіціѣпеа ка съ стеа 36 de stadie dепарте de Дѣпъре; Іазѵгілорѣ се пѣсе о dістапцъ de dóѣс орї маї таре, ші се опріръ de a ціпé павї про-

www.dacoromanica.ro

прїе, ші de a кълка пре іпсълеле Дънъреї, афаръ de ачестеа се черъ de ла дъпшїї 8000 de кълърі сънтъ пътеле de с о ц ї, ші се прітіръ дпапої 10,000 de каптівї карі ера ла Іазъцї.—Дп ъртъ вепіръ ла імперъторівлъ депътацї черъндъ ка се dea барбарілоръ пътънтъ дп провінцеле романе. А с т і п ц і ї сънтъ domнїї лоръ Раос ші Раптос черъръ съ лї се dea пътънтъ дп Дачіа, дпсъ пъ кънътаръ, еї лъссаръ тъіеріле ші копіїї ла К л е м е н т е гъверпъторівлъ Дачіеї, ші плекаръ дп контра Квстобочілоръ пре карі дї бътъръ ші ле лъаръ цеара. Атъпчї вечіпїї D a к р і ц ї тетъпдъсе ка съ пъ пацъ ші еї ассетене, се екъларъ дп контра лоръ, ші аттъкъпдъї пре неаштептате, дї бътъръ. Ачештіа фъкъръ апої легътъптъ къ імперъторівлъ, ка елъ съ ле dea банї, ші еї съ бать пре інімічїї вечіпї.—Маї дп ъртъ се копчессе ші Іазъцілоръ съ локъе́скъ лъпгъ Дънъре, дпсъ павї пъ лї се іертаръ, пічї пъ се лъссаръ ла іпсълеле Дънъреї, даръ лї се dede воіе de a трече прін Дачіа кътръ цеара Россолапілоръ пептръ коммерцъ, de кътe орї ва афла къ кале гъверпъторівлъ провінцеї. Тотъ дп ачестъ тімпъ вепі фата din Сіріа despre ребелівпea лъї Авідіъ Кассіъ. Імперъторівлъ дптърі кастелеле de пре рпта чea dinколо a Дънъреї къ 20,000 de мілітарї, ші пърчессе дп Асіа. Къазїї ші Маркоманїї възъндъ ачеаста, апъпкаръ еаръшї артеле. Марк Авреліъ компъсе лъкръріле дп Асіа, ші се дптóрсе ла Рома, ънde петрекъ фóрте пъцінъ тімпъ din кауса репаштереї ресвелълъї ла Дънъре, ші плекъ дп Паппопіа, вепі ла Карпънтъ, апълъ R. 930 (Хр. 177), ші петрекъ треї апїї de зіле дп пърціле ачелеа, ъртъндъ ресвелъ педпчетатъ дп коп-

www.dacoromanica.ro

гра Квазілорѣ, Маркоманілорѣ, Ермандрілорѣ шї а Сармацілорѣ; елѣ ї бѣтѣ аша de таре дп кѣтѣ маї кѣ ера съ стинъ, дакъ с ар ф пѣтѣтѣ контінва рескелѣлѣ дпкѣ внѣ аннѣ, дпсъ імператорілѣ мѣрі дп 17 Марцїѣ a. R 933 (Хр. 180) дп етате de 59 de аннї, дѣпъ че domni ка Філософѣ шї аннърѣ імперілѣ ка ероѣ дп кѣрсѣ de 19 аннї, лъссѣндѣ de сѣчесорїѣ пре фіїлѣ съѣ.

X. Марк Аѣрелїѣ Коммодѣ се декіерѣ імперъторїѣ дпкъ дп кастреле de ла Карпѣнтѣ внde ера кѣ татълѣ съѣ: дndемнатѣ de ачеста ка съ пърчéдъ дпаінте шї съ фрънгъ кѣ тотълѣ пѣтеріле барбарілорѣ, елѣ фъкѣ паче кѣ Квазії шї кѣ Маркоманії, кѣ Бѣррії се дпвої ка ачештіа се dea Романілорѣ дндърътѣ пре каптівї: дрептѣ секѣрітате къ пѣ ворѣ рѣдіка артеле съ dea остатічї. шї се цібре кь пѣ ворѣ дптра нічі одатъ дп цінѣтъріле Дачіеї, шї пѣ се ворѣ аппропіа de ачестеа маї мълтѣ de 5 міліаре. Фіїндѣ къ дѣпъ ачесте кондіцівнї 12 Бѣррї требѣеа съ дешерте локѣлѣ, Сабініанѣ тетъндѣсе ка съ пѣ се внéскъ кѣ алцї барбарї шї съ тѣрбѣре цеара, ле копчессе локѣрї дп Дачіа. Даръ пацівніле челе dinколо de Дачіа, маї алесѣ Сармацій. рътасеръ нелпофъпте шї непачіфікате, din ачеастъ кавсъ Коммодѣ ордінѣ дѣчілорѣ съї съ се рѣдіче дп контра лорѣ шї съ ле свпѣпъ. Албінѣ шї Негрѣ шї фъкѣръ таре пѣме дп ачеастъ експедіцівне. Коммодѣ дпѣртареа вікторіелорѣ репѣртате de дѣпшії, се провіетѣ імперъторїѣ de a Vóръ, шї лѣъ тітлѣлѣ de Сарматікѣ.—Омепії чеї din преціѣрѣлѣ цівнелѣї імперъторїѣ се фолосіръ de імбечілітатеа лѣї спре алѣ седъче ла челе маї бассе есчессѣрї, шї de діффіден-

www.dacoromanica.ro

ца лъї чеа пътрїтъ ші крескътъ прін descoperirea de conspiraţiuni, спре а лъ фаче съ коммітъ челе маї сълъатіче крзіmї. Елъ лъссъ гъверпълъ дп тъпіле префектълъї преторіълъї, ші се оккъпъ продъкъпdасе дп амфітеатрз ка Еркъле Romanълъ дп лъпте кз гладіаторії ші кз фереле сълъатіче. Кънdъ дп фіпе крзіmea лъї deţeпeръ дп фзріе ші атепіпцъ кіаръ пре конфідинціі лъї чеї маї de апрóпе, атънчї ачештіа спре аш тъпта віеаца са пропріе лъ зчісеръ ші прокіетаръ імперъторіъ пре префектълъ зрвеї, Пертіначе, отъ плъкътъ сепатълъї, кз зпъ карактеръ інтегрз ші северъ. а. R. 945 (Хр. 192).— Аша деţeпeръ ші се стіпсе прін Коммодъ фаміліа Антопінілоръ, прекътъ deţeпeрассе а лъї Авгзстъ прін Неропе ші а Флавіілоръ прін Domiţianъ. Імперіълъ дпчепе а decina de ачі дпаінте.

www.dacoromanica.ro

Секціунea D.

De ла декінареа імперіулуї сынтъ Аврелїй Коммодъ пънъ ла къдереа луї сынтъ Августулуї.

КАРТЕА I.

De ла декінареа імперіулуї сынтъ Коммодъ пънъ ла Константінъ челъ Маре.

I. Къ Антонінїй дпчетъ періодулъ челъ ферічітъ алъ імперіулуї Романъ. De ачі дпаінте дпчепе деспотісмулъ мілітарїй. Преторіанїй вїndea тронулъ ла челъ че ле da ші ле дндулцea маї мултъ, ші скімба пре імпъраторїй дупъ капрічїй, карї отенї се афла каре съ ле пупъ фръцї. Елвіу Пертіначе дпчеркъ дпdешертъ пріп о северітате ріріdъ съ търпіпескъ есчесселе лоръ; елъ пері престе 3 луні de зіле, вчісъ de дъпшії, ші тронулъ се dede луї Didiй Іулianъ каре оффері маї мултъ преторіанїлоръ (25,000 de сестерцїї пентру фіе-каре преторіанъ). Дп 3 провінце се декіераръ леціунile тотъ de одатъ дп контра луї, ші прокіетарї імпъраторї пре дчїї лоръ. Челе dіn Іллірікъ прокіетаръ пре Септімій Северъ, каре venindъ маї дпаінте de чеїлалцї дп Італіа, dупъ вчідереа луї Іулianъ се рекупоскъ de къtръ сепатъ, ші дпвінсе пре тоцї компеціторії съї. Северъ, дптрепрінсе dоуе еспедіціунї дп еріепte, ші фъкъ Адіабепса трібутаріе; Арабіа ші Месопотаміа рекупоскъръ супретаціа Ромеї, къ тоте ачестea шї цінъръ рецїї лоръ. Тітулъ дп каре пу фъ окупатъ къ еспедіціунile сале челе педпчетате, алъ консекръ Северъ спре десфіінцареа авсурілоръ, ші къ

www.dacoromanica.ro

аџіторіілъ џівріскопсилџіторъ Панініанъ, Павлъ ші Ѳлпіанъ, дндрептъ џівріспрѣдінца романъ. Фііндъ дпкъ дпаінтатъ дп аннї, дптрепрінсе о еспедіџіне дп Брітаніа кв фііі съї Цета ші Каракалла, пентрв къ Скоџії шептенї стрікассеръ валлълъ лві Адріанъ: елъ дпаінтъ пъпъ дп џіпшіріле челе маї депъртате але Скоџіторъ, дптърі прін внъ тврв валлълъ челъ de ma дпаінте, ші шврі ла Еворакъ, парте de сшпъраре пре фііі съї чеї деџенераџі, карі і ,вртаръ дп імперіъ а. R. 964 (Хр. 211).

II. Антонінъ Каракалла авіа се свї пре тронъ ші вчісе пре фрате сеъ Цета дп брацеле маме маї сале Ісліа Dómna, апої пвсе de тъіаръ ла 20000 de бърбаџї, фетеї, копіі, карі џінвръ кв дъпсълъ, — дптре ачештіа ші пре џівріскопсилълъ Панініанъ. Фііндъ къ пв воі съ аппере dinaintea леџії оторълъ de фрате. Спре а пвтé контента авіditатеа мілітарілорв, ші а шї провъра міzлóчеле пентрв ръсіпіріле сале, dвпъ чe dешертассе тесаврele лъссате de татъ съъ, kondemnъ ла мóрте пре чеї маї авъцї, dede твторорв провінціалілоръ дрептълъ de четъціанї Романї (constitutio Antoniniana de civitate) спре аї сшпвне ла контрібвціне, ші перкврсе провінцеле спре а ле стóрче; дп аннълъ Romeї 968 (Хр. 215) трекъ ла Карпвнтъ, ші петрекв кв вечінїї цермапї десфътъndвсе ла въпатъ ші ла авріватъ, ші імітъndъ кіаръ ші вештмінтеле лоръ. Авzindъ къ Гоцїї аъ ірпвптъ дп імперіълъ Romanъ ші дпфестézъ Dачіа (пентрв дптъіа óръ), плéкъ кв оштїле дптр'аколо ші бътв пре інімічї дп лвптe тотълтвare. De ачі пврчессе кътръ ръсъріть (аррътъndвсе дп Мачедоніа ка Алессандрв, дп Асіа ка Ахілле). Дп Алессandріа фііндъ

www.dacoromanica.ro

патріокорітъ дші ресвінъ оторъндъ унъ таре пъ-
търъ de локвіторі. Унъ о дпкърсъ девъстътóре дп
регатвлъ партікъ, се вчісе прін інстігъчінеа преfек-
твлві преторівлві Макрінъ a. R. 970 (Хр. 217).
Ачеста прокістъндосе імперъторіъ кътпъръ пачеа de
ла парці, карі трекъръ преste марціпіле імперівлві,
спре а ресвіна дпвасінеа лві Каракалла чеа фъ-
кътъ дп цеара лоръ. Макрінъ dede дрегъторіile пъ-
кліче ла óменіі чеі фъръ de пічі унъ мерітъ. Пре
унъ Марчіъ Агріпна каре фъссе фріссоріъ ла Roma, длъ
трімісе гъвернаторіъ дп Паппопіа, апоі дп Дачіа, ші
кістъ пndъръпітъ пре Сабінъ din Паппопіа ші пре
Крістінъ din Дачіа, свптъ претестъ къ ар авé лінсъ
de сі ла Roma, саръ дп адевъръ пептрв къ се те-
теа de дъпшіі, ка de піште óмені кв авторітате, ші
карі аъ фостъ амічі лві Каракалла. Фііndъ къ елъ
скъртассе тіліцієі унелс фолóсе че лс авъссе ачеа-
ста пънъ акътъ, армата din Сіріа прокістъ імперъ-
торіъ пре Бассіанъ Еліогавалъ (преотвлъ сó-
релві, челъ de 14 anні), каре се зічеа а фі фііъ алъ лві
Каракалла; Макрінъ фъці din въталa de ла Антіохіа,
даръ се прінсе дп Бітпніа dimпрепнъ кв фііълъ съъ,
ші се вчісеръ атъндоі. Еліогавалъ се dede тъ-
търоръ есчесселоръ, віціелоръ ші пебъніелоръ че се
пътеа кънста, прекъндъ тъта ші авъна лві гъверна
статвлъ ші се арръта кіаръ ші дп Сепатъ. Елъ се
дndвплекъ a adопта пре вървлъ съъ Алессандрв Се-
веръ, челъ біпе крескътъ, даръ кънdъ сінці маі пре ърт
тъ къ ачеста і есте рівалъ, дпчеркъ съ се дєсфакъ
de дъпсвлъ, дпсъ плъті дпчеркареа кв віеаца сл. a.
R. 975 (Хр. 222).

III. Алессандрв Северъ, kondвссъ de тама

www.dacoromanica.ro

са чеа demnъ, Mattиea, ші de unъ konciliu de 18 senatorі (sfinцi prunedinцa luї Ulpianъ), гъверnъ imperiulъ kътъ se nutъ maї bine dn aчele timnurї turburate prin despotismulъ militariў, dnsъ prin severitatea са kътръ militarї okkasionъ dece revolte dntre leцiunї (karі uчiserъ ші pre Ulpianъ kiar dn palaцulъ imperъtoriuluї). dn Pannonia Dione Kassiў se adoperъ dndesnertъ sъ restitъeaskъ disчiplina militarъ. Kъ tóte aчestea Markomanіі ші Kuaziі se redmpinserъ de kътръ Variў Makrinъ presideле Pannonieї, a. R. 981 (Хр. 228). La oriente se desfъkъssе prin Nerші imperiulъ p a r t i k ъ (a. R. 979; Хр. 226), ші se dnfiinцasse regatulъ n e o p e r s i k ъ sfintъ kottъndulъ luї A r ц i r ъ, pre kare grecii lъ nutescъ Artasserse, ші kare se glorіa kъ traцereа de la vekiї reцї aї Persieї. Noulъ reцe voindъ sъ dea regatuluї sъъ dntindereа kare o avusse imperiulъ celъ vekiў alъ Nershilorъ, cerъ ka Romanіі sъ desnerte tóte ceріle nunъ la marea Egeъ ші la Propontide, ші trekъndъ preste marцinile imperiuluї Romanъ, dnaintъ nunъ dn Kappadoчia. Alessandru Severъ dntreprinse atunчi o esnediцiune la oriente, ші dnsъ чe assekurъ marцinile imperiuluї, se dntórse earъшї dn Europa. dnkursiunile Nertanilorъ fukute dn Galliа lъ kistarъ za Renъ, unde rigóreа luї чea mare dntъrrъtъ pre leцiunile Galliче asupra са, de kътръ karі se uчise dmpreunъ kъ mutъ-са, kare lъ petrecea pre totindine, neputrъ ka sъ nótъ domni dn nutele luї a. R. 988 (Хр. 235). De aчi dnainte dnceputъ a kude imperiulъ Romanъ totъ maї tare, atutъ din kausa inkursiunilorъ celorъ nekoptenite ale barbarilorъ de la marцiniї, ші anume ale Nertanilorъ, prekutъ ші din kausa

www.dacoromanica.ro

десбінърілорѣ din лъѫнтрѫ, ѫn ѫrmареа кърора се рѫdікаръ контра-імперъторі, карі воіndѣ съ се ѫnалце пре сіne, сфъшіаръ імперіялѣ.

IV. Dѫnъ ѫчідereа лѫї Ал. Северѫ, лецівніле прокіетаръ імператоріѣ ла Могѫнція пре Maссіміnѣ, ѫnѣ пъсторіѣ din Трачіа, de o търіme ші търіе цігантікъ, каре сервіndѣ ѫn армата Ромапъ аціѫнсессе пънъ ла челе маі ѫналте граde мілітаре. Ачеста пачіфікъ Цертаніа, пѫті чесаре пре фііялѣ съѣ Maссімѣ I, апоі се ашезъ ла іерпатікѣ ѫn Сірміѣ, ѫnde се препърѣ спре а плека ѫn контра Сарматілорѣ, ѫвѫndѣ de кѫдетѣ съ пътрѫndъ пънъ ла очеапялѣ мерінопціал; ѫnсъ фѣ ѫmпedекатѣ прін мішкъріле інтестіne, къчі ѫn Афріка се прокіетаръ імператорі Gордіanѣ I. ші фііялѣ съѣ Gордіanѣ II, дарѣ ачештіа фърѣ бътѫцї de пропреторіялѣ Мавретаніеі, фііялѣ къzѣ ѫn бътаіе, татялѣ се ѫчісе кѣ тъніле сале. Сепатялѣ каре авѫссе кѫраціялѣ de a рекънóште пре Гордіанї, алессе акѫмѣ (фііndѣ ѫmпърцітѣ ѫn доѫе факціѫнї) пре сепаторіі Пѫпіенѣ ші Балбінѣ імперъторі, ші dѫnъ черереа попорялѣ пѫті чесаре пре Gордіanѣ III (непотялѣ лѫї Гордіанѣ I). Maссіміnѣ се ѫчісе ла ѫmпрессѫрареа Ачілеіі кіарѣ de кътръ мілітарії съї карі сѫфферіа de лінсъ; еаръ Пѫпіенѣ ші Балбінѣ се ѫчісерѣ ѫn палацѣ de кътръ преторіанї карі пѣ аппроба алецереа лорѣ, фііndѣ къ п'аѣ лѫатѣ парте ла dѫnса, a. R. 991 (Хр. 238). Gордіanѣ III domni біne сѫнтѣ конdѫчереа сокрялѣ съѣ; кълъторіndѣ прін Паnnоніа ші Месіа бътѣ пре Сармаці ші пре Гоцї, апоі трекѣ кътръ ръсъріtѣ ѫn контра Першілорѣ, пре карі і ѫпвінсе; дарѣ ѫnторкъцdѫсе din ачеа есnедіцівне, се ѫчісе de кътръ префектялѣ пре-

www.dacoromanica.ro

тоцрівлъ, аравълъ Філіппъ I. a. R. 997 (Хр. 244). Філіппъ прокіетъндъсе імперъторіѣ фъкъ паче къ Сапоре I. рецеле Першілорѣ, ші дпторкъндъсе de ла ръсъріть, бътъ пре Карпі, карі дпкърсессеръ дп Dачіа, апоі тергъндъ ла Roma пъті чесаре пре фііѣлъ съѣ Філіппъ II, ші ла аппълъ Romeї 1000 (Хр. 247) сербъ Мілепніълъ Romeї, къ фórте таре потпъ. Сіптъ дъпсълъ дпчепъръ а се бате вапі дп Dачіа къ аппіі de ла къръціреа барбарілорѣ dintr'дпса.

V. Доі аппі дъпъ дпкеіареа Міллепніълъі Romeї се револтаръ леціѕпіле дп Месіа, валороспълъ Дечіѣ, отъ пъскътъ дп Паппопіа ла Чібале апрóпе de Сірміѣ, се трітісе дп Месіа ка съ стъпіпере рескóла; мілітарії седіціоші дълъ констріпсеръ а пріті імперіълъ, ші аї кондъче дп Італіа; Філіппъ есші дпаіптеа лъї ла Верона ші къзъ дп бътаіе, a. R. 1002 (Хр. 249). Дечіѣ адѕпгъндъ імператорію дп коптра воіпцеї сале, се пъртъ ка унъ бърватъ demпъ de a гъверна імперіълъ Romanъ. Елъ рестітъі сепатълъі тóте тітлъріле репъблікапе карі ле окъпасеръ Чесарії de маї дпаіпте, бътъ de маї тълте орі пре Гоцї, ші къръці Dачіа de барбарі, прекътъ се вede din іпскріпчіопі. Дп аппълъ R. 1003 (Хр. 250) ре.тпіпсе пре Гоцї de ла четатеа Нікополі каре о дтпресъраssеръ ачештіа; дпсъ дп аппълъ ортъторіѣ, дъпъ че і аррънкъ преste Дъпъре, фугъріпдъ-і къ тълтъ ардóре ші фъръ дестълъ аттепціопе, се копфундъ дп піште локърі лішóсе, ші пері аколо, a. R. 1004 (Хр. 251). Леціѕпіле прокіетаръ імперъторіѣ пре дъчеле лорѣ Требоніапъ Галлъ, каре фъкъ паче рѣшіпóсъ къ Гоції, промітъндъле трібътъ аппъал. Даръ Емілі-апъ префектълъ Месіеї сѣпприпсе пре Гоцї, ші ле лъъ

www.dacoromanica.ro

прада, діи каре кавсъ се прокіетъ імперъторіў; Галлъ дмпревнъ кз фіівлз съў Волусіанў къзвръ дп вътаіа de ла Інтеампна. Емініанў се ъчісе de дпсіші мілітарії съі, двпъ зпз імперіь de 4 лунї, a. R. 1006 (Хр. 253). Пвбліў Корнеліў Валеріанў префектвлў леціўнілорз din Галліа веніндў кз оштіле сале дп Італіа спре а ресвна мо́ртеа лзї Требоніанў, се прокіетъ імперъторіў, ші пзмі чесаре пре фіівлў съў Галліенў, еарз двпъ ачеа лў фъкў августў. Пре тітнвлў domніеї лзї, дпчепзръ варварії кз гроссвлў а дпкърса імперівлў, Франчії, Алеманії, Гоції, Першії, ші алте цінцї, окквпаръ провінцеле de ла марціпі. Авреліанў префектвлў Іллірікзлзї ші алў Трачіеї, бътъ пре Гоцї ші пре Карпі ла апнвлў R. 1010 (Хр. 257) ші'ї алвнгъ пънъ дп цінктвріле лорў, de вnde се дпто́рсе дпкъркатў de трофее, ассемine ші Пробз арвнікъ ші фвгърі пре Сартацї ші пре Квазі; дарз Валеріанў шергъндў дп контра Першілорў, кззў дп мънніле лзї Сапоре, a. R. 1013 (Хр. 260) ші двпъ о пріпсо́ре de 10 аннї, мврі дптре челе маї терріўіле врвчіате.

VI. Алеманії се върсаръ преste Італіа, Гоції devастаръ Месіа, Попт'влў, Мачедоніа ші Грецїа, Сартацїі ші Квазіі Паннонія, еарз Дачіа се квпріпсе de варварі. Дп контра лзї Галліенў, фіівлў челў ефемінатў алў лзї Валеріанў, се сквларъ 30 de тіраннї. Квблў дінтре ачештіа фв Ч. Ноніз Ресціліанў, пъскзтў дп Дачіа, імперъторіў валідў, каре кврцці de маї мвлте орі патріа са de Сартацї ші de алцї варварі, дпсъ маї пре вртъ (a. R. 1016; Хр. 263) се ъчісе de квтръ мілітарі. Ассемine періръ чеї маї мвлцї дінтре дъпшії; Тетрікў се цінз

www.dacoromanica.ro

ăn Галліа ші ăn Іспаніа, Одепатъ de ла Палміра dъпъ o вікторіе ръпъртатъ асъпра Першілоръ, кънътъ imперівлъ преcте ръсъритъ ка коллегъ алъ лъї Галліенъ. Dъпъ че се вчісе Одепатъ ăn a. R. 1020 (Хр. 267), ръсъритълъ вепі сътъ соціа са, Зепобіа. Палміра сътъ ачесте доуе domnіі се ăпълцъ ші се фъкъ бпа dintre челе маі стрълъчіте четъці а ле оріептелъї. Галліенъ ăпpecсърndъ ăn Mediolanъ пре Аврeолъ каре се прекіетассе імперъторіъ de къtръ леціопіле іллъріче, се вчісе прін сікарі, a. R. 1021 (Хр. 268). Лъї бршъ ăn імперіъ фортіссітълъ Клаvдіъ II. каре лъъ Медіолапълъ ші вчісе пре Аврeолъ; елъ препъръ каллеа спре ръсгаврареа імперівлъї, фрънгъndъ пътереа варварілоръ прін o вікторіе ръпъртатъ асъпра Алетапілоръ карі ăпкърсесserъ ăn Італіа, ші прін трей вътъї естертіпъторе ăn контра Гоцілоръ ші a алторъ паціопї вните къ dъпшіі, пітічіndъ ші флота лор.*) Клаvдіъ тврі de пестіліпцъ a. R. 1023 (Хр. 270) dъпъ че рекоптъпdассе пре Аврeліапъ de свчессорі, пре каре лъ рекъпоскъ атътъ тіліціа къtъ ші сепатълъ.

VII. Аврeліапъ афлъ імперівлъ ăпърцітъ: Тетрівъ domnіa ла апвсъ, ші Zепоvіа ла ръсъритъ преcте тотъ регатълъ сіріакъ ші челе маі тълте провінце але Асіеї тічі. Прін рестабіліреа спітъціі, елъ шї къштігъ пътеле de Рестітvіторіъ алъ імперівлъї (restitutor imperii). Аврeліапъ бътъ пре Гоцї

*) Delevimus trecenta viginti millia Gothorum, duo millia navium mersimus Tecta sunt flumina scutis, spathis et lanceolis omnia littora operiuntur. Campi ossibus latent tecti; nullum iter purum est; ingens carrago deserta est. Tantum mulierum cepimus, ut binas et ternas mulieres victor sibi miles possit adjungere Epistola Impatoris apud Treb. Pollionem in Claudio.

www.dacoromanica.ro

ші і алвпгъ din Dачіа, ассетіпе бътъ ші пре Маркотапі, еаръ пре Алетапі карі дпкърсассеръ Ігаліа пъпъ дп Ўмвріа, dвпъ тетораніла вікторіе de лъпгъ Метавръ, дї персекътъ пъпъ дп цеара лорв, ші ассекърѣ Roma прін вп търъ поў дп контра барбарілорв. Dвпъ ачееа плекъ кътръ ръсъріцъ дп контра Zenoвіеі, ші дп терсвль съ бътъ de поў пре Гоці; апівпгъпdъ дп Асіа къръці провінцеле челе кпprince de Сірі, ла Антіохіа ші ла Емеса дпвince de dове орі пре Zenoвіа, каре се ретрассе апоі ла Палтіра. Авреліанъ дппрессърѣ ачеасть капігалъ, реціпа воіndъ съ скапе, фъці din четате, дпсъ фъ прінсъ de Romanі ші dвссъ ла Roma дпаінтеа каррвлві de трівтфъ. Палтіра се крвцъ дптъіашї dатъ, фііndъ къ dескісессе дпвінльторівлві порціле dвпъ че се прінсессе реціпа; dаръ dвпъ плекареа лві de аколо, локвіторіі вчісерѣ прешезвль ротапъ, ші прін ачеаста дптърръгтарь пре дпвінгъторіў дп контра са. Авреліанъ се дпторсе дпдъръть, тъчелърі чеа маі маре парте de локвіторі ші дърмъ четатеа кв темплеле ші палацеле еї челе помпосе. Dвпъ че сапвсе ші Еліптвлъ, ші кв modвлъ ачеста рекъштігассе оріептеле, Авреліанъ пврчессе дп Галліа дп контра лві Тетрікъ, каре се сътрассе дпсвші de domне ші се темеа съ пв ші пердъ ші віеаца дптре мілітарії чеї revoлвціонарі; дп бътаіа din кътпіі Каталавпі, Тетрікъ се лъссе de лъ прінсе Авреліанъ, de кътръ каре се dвссе ла Roma дп трівтфъ дптрепъ кв Zenoвіа, еаръ dвпъ ачееа се пвсе гевернаторіў преste Лівапіа a R. 1026 (Хр. 273).

VIII. Авреліанъ рестабілindъ кв modвлъ ачеста тотъ тперівлъ ротапъ, detертінъ съ плече a dоза оръ

www.dacoromanica.ro

вътръ ръсъріцъ спре а бате ші пре Перші; дпсъ възъндъ къ барбарій de ла тареа пе́гръ пъ дпчетёзъ de a інфеста Дачіа, ші къ пріп тълтеле ресбелле Меція ші Іллъріклъ с'аъ девастатъ, елъ стръмутъ леціпіле din Дачіа къ о таре парте de локзіторі, ші ле ашезъ преste Дъпъре дп Меція de mizлокъ, пре каре апоі о пъші Дачіа по́съ, дппъръіндъ-о дп до́ое пърці: Дачіа рзпеапъ, че се дптіпdea пре лъпгъ рзпа дре́пть а Дъпъреі de ла Маргъ пъпъ ла Ескатъ, къ капітала Раціаріа, ші дп Дачіа mediтеррань, че се дптіпdea пъпъ къtръ тъпцій Трачіеі ші ai Мачедоніеі, къ капітала Сардіка, a. R. 1027 (Хр. 274). Даръ чea маі таре парте de Романі din Дачіа лъі Траіанъ, фііндъ легаці de фамілііле, de аверіле лоръ ші de пътъптълъ паштереі каре ера акъта патріа лоръ, воіръ маі біне а сзфері domніа Гоціоръ, de къръ есціліълъ: din каре каzъ, еі пъ зртаръ леціпілоръ лъі Аврелianъ, къ фрацій лоръ чеі маі пъцінъ аваці карі пъ перdea пітіка стръмутъторіsce de аічі дп Меція. Дпсъ пічі domніа Гоціоръ пъ фъ атъта de аспръ: къчі ачещіа ка пішто барбарі карі трьіа din праdеле ресбелълъі de астъзі пъпъ тъпе, възъндзсе дп поссессіпea церсі, пъ пъtai къ пъ тързвра пре ачешті локзіторі пачіфічі, чі дпкъ і ші апъра дп контра тътъроръ дпкърселоръ, ші і іпіma ка съ кълтівезе агрій, de зnde съ шї пó́тъ авé ші еі пътрітъторълъ, пептръ споліеле че къштіга къ артеле din алте цері *). Романіі din Дачіа се фаміліарісасserъ къ дъпшіі пріп зпъ контерць de до́зезечі de аппі, еі къпоштеа пре-біне

*) Gibbon's The History of the decline and fall of the Roman Empire. Chap. XI.

www.dacoromanica.ro

старea лѣтeі de aтѣнчї, пентрѫ ка съ се дndѣплече a шї скѣмба патріа кѫ спераңца de o секѫрітате маї таре, кѫndѫ вcdea къ тóте церіле de прiн преціѫрѣ съпт accemine есиасе iнвасiѫнiлорѫ, шї къ кѫ пѫцiнѫ тiмпѫ маї дnаiнте, Алетанiї дnкѫрсасserъ кiарѣ Iталiа, чентрѫлѫ iмперiѫлѣї: афаръ de ачестea deспотiстѫлѫ мiлiтарiѫ din провiнце ера маї пѫцiнѫ de сѫферiтѫ de кътъ гѫвернѫлѫ барбарiлорѫ; пiчї пѫ се пѣтea кѫцета прe лънгъ тотъ рiгóреа лѣї Аѫреliанѫ, къ мiлiцiа се ва цiнé дn dicчiплiнъ. прecѫпiпcечiѫне че се шї aдeвepi, кѣчї iмперъторiѫлѫ, тергѣndѫ спре ръсъритѫ се ѫчiссе de мiлiтарї ла Чепофѫрiї дn Трачiа, дntре Ераклеа шї Бizанцѫ, a. R. 1028 (Хр. 275), dѫпъ че гѫвернассе iмперiѫлѫ чiпчї аппi шї цiѣтътате.

IX. Dѫпъ ѫчiдереа лѣї Аѫреliанѫ, сепатѫлѫ пѫтi iмперъторiѫ прe М. Клаѫdiѫ Тачiтѫ, каре тѫрi прeстe 6 лѫнї de зiле; фрате-съѫ Флорiанѫ ѫсѫрпъ тропѫлѫ dѫпъ dъпcѫлѫ, dаръ перi прeстe дóѫе лѫнї ла Тарсѫ. Леціѫніле de ла ръсъритѫ провiетаръ iмперъторiѫ прe М. Аѫрелiѫ Пробѫ, Ромапѫ de тiкъ оріцiпе. пъскѫтѫ ла Сiрмiѫ дn Панноніа, отѫ кѫпоскѫтѫ пентрѫ вiртѫцiле сале мiлiтаре дnкъ de прe тiмпѫлѫ лѫї Клаѫdiѫ шї алѫ лѫї Аѫреliанѫ Пробѫ de шї прiмi iмперiѫлѫ дn контра воiнцеї сале, dаръ се пѫсе кѫ тóтъ енерцiа спре а рестабiлi dicчiплiна мiлiтаръ, шї дntъмпiнѣ кѫ кѫраціѫ шї кѫ сѫчессѫ iнвасiѫніле Цертапiлорѫ (Бѫргѫndiлорѫ, Алетапiлорѫ, Вandалiлорѫ, Франчiлорѫ) асѫпра провiнцелорѫ романе. Елѫ пътрѫнсе дn Цертанiа пънъ ла Албiа, фъкѫ 9 прiнчiпї трiбѫтарї Ромапiлорѫ, дntърi валлѫлѫ de ла Репѫ пънъ ла Dънъре, шї конскрiссе ѫпѫ таре пѫтерѫ de цертанї дn леціѫніле романе. Dѫпъ

www.dacoromanica.ro

о еспедиціѕне ла ръсъріть ші дѕнъ ѕнъ тріѕмѳ̀ потпосъ, черкѣ съ попълеже провінцеле челе девастате къ колоніі стреіне, маі въртосъ цертане; ѧи Трачіа ашезъ пре Бастарнѣ, еаръ пре тілітарі і пѕсе съ плъпте вії, съ сапе канале, съ аштерне дрѣмърі, ш. а. din каре каѕсъ ачештіа се революръ ші лъ ѕчісеръ ла Сірміѕ а. R. 1035 (Хр. 282) ші ръдікаръ імперъторіѕ пре префектълѣ преторіълві Карѣ, каре лъ̀ de коллеці пре фіії съі Каріпѣ ші Nѣмеріапѣ, дпвінсе пре Сартаціі карі дпкърсасссръ Іллірікълѣ, ші пері ѧи еспедиціѕнеа ѧи контра першілорѣ (de фълдерѣ саѣ маі адевъратѣ de тъпа сікаріълві) а. R. 1036 (Хр. 283). Nѣмеріапѣ се ѕчісе кіарѣ de къръ сокрълѣ съѣ Апрѣ, къndѣ се дпторчеа de ла еспедиціѕнеа din Персіа, ші фіindѣ къ Каріпѣ се десфъта ла Рома пѕмаї къ лъссъріа ші къ потпа ціокърілорѣ пѕбліче, de ачееа тілітарії пѕтірѣ імперъторіѕ пре дѕкторіълѣ ѕштілорѣ domeстіче, Діокліціапѣ. Каріпѣ мерсе ѧи контра лві, ші къѕ ла Марѕ ѧи Мецia de сѕсѣ, а. R. 1037 (Хр. 284).

X. Діокліціапѣ прімі de коллегѣ ѧи імперіѣ пре соцълѣ съѣ Маѕсіміапѣ, ші і дпкредінцъ церіле de ла апивсѣ; ѕлѳ ші лъ̀ епітетълѣ de Іовіѣ (Iovius) ші се ашезъ къ ресідінца ла Nікомедіа, вnde дптродѕссе чѣремоніile оріентале ла кърtеа са; еаръ лві Маѕсіміапѣ і dede епітетълѣ de Ерквліѣ (Herculius), каре се ашезъ ла Медіоланѣ. Din каѕса деселорѣ аттакърі din партеа попорълорѣ цертане ла Репѣ ші ла Дѕнъре, еі ші маі лъаръ къте ѕнѣ чесаре: пре Констанціѣ (ла Репѣ) ші пре Галеріѣ (ла Дѕнъре); ші ачештї патрѕ domніторі, фіе-каре къ къте ѕнѣ префектѣ алъ преторіълві, дпмърціръ ad

www.dacoromanica.ro

міністрѣчіунеа провінцелорѫ ші аппърареа марціпілорѫ. Кѫ тóте ачестеа, дѫ пърціле естреме але імперіулуі се скуларъ алці імператорі (дп Британіа Карабсіѫ, апоі Аллектѫ, дп Еціптѫ Ахіллеѫ), ші се цінъръ маі мулці анні. Дпсъ іррупчіуніле варварілорѫ чіркунвечіні се дмпедекаръ кѫ свчессѫ, Галеріѫ бътѫ пре Бастарні ші пре Карні, апоі пре Сартаці ла Ачіпкѫ (Бѫda) дп Паппопіа a. R. 1047 (Хр. 294), dупъ ачеea порпіndѫ ресвеллѫ дп контра першілорѫ пентрѫ окупареа тронулуі Арменіеі, лъѫ de ла перші чіпчі провінце dinколо de Тігре, ші констрінсе пре ачештіа de a репунціа претенсіунілорѫ асупра Месопотаміеі. Діоклеціанѫ дndрулекатѫ de Галеріѫ оппрі ессерчіціулѫ реліціунеі крештіне ші оккасіонъ о персекуціунне сънгерóсъ асупра крештінілорѫ din тотѫ імперіулѫ a. R. 1055 (Хр. 302). Dупъ че сбфферіссе de o бóлъ грea, сінgindусе пreа флакѫ de a маі dомні, Діоклеціанѫ авдікѫ тотѫ de одатъ кѫ Массіміанѫ a. R. 1058 (Хр. 305), ші се ретрассе ла Салона дп Далмаціа, патріа са, unde се окупъ кѫ грădінъріа пъпъ ла фінітулѫ віецеі.

XI. Амъndої чесарії Галеріѫ ші Констанціѫ се фъкъръ Августі, ачела ла ръсъріт ші ачеста ла апусѫ, ші дѫтіръ чесарі пре Фл. Северѫ ші пре К. Максіміпѫ, dінъndѫ дмпърціреа фъкътъ de Діоклеціанѫ. Даръ Констанціѫ мърі дп анулуі R. 1059 (Хр. 306) ла Еборакѫ, ші óстеа din Британніа проклетъ імперъторіѫ пре фііулуі сѫѫ Коѫстанпінѫ, каре кіарѫ атунчі фъціссе de ла кърtеа луі Галеріѫ. Тотѫ de одатъ легіунііле din Італіа проклетаръ пре Массенцѫ, флакулуі фііѫ алѫ луі Массіміанѫ. Галеріѫ трімісе пре Северѫ дп контра луі, дпсъ ачес-

www.dacoromanica.ro

та фъ пріпъ ші вчісъ de бътъторіі Massimianъ, каре фііндъ кіематъ de фііорі съъ, лъассе еаръші пърпъра імперіалъ. Галеріъ дъпъ мортеа лъі Северъ лъъ de коллегъ пре аміковіі съъ Лічініъ, de алтъ парте Massiminъ (фостъл чесаре) дпкъ ші аррогъ тітлъл de Авгъстъ, ші аша дп аппъл R. 1061 (Хр. 308) фъръ 6 Авгъстї ші пічі унъ чесаре. Константінъ despoperindъ къ сокъл съъ Massimianъ аре de къцетъ съ лъ вчідъ, дл конструісе ла Массіліа а се спъпзъра пре сіне дпсъші дп секретъ a. R. 1063, (Хр. 310), дпвінсе пре фііорі лъі ші кътпатъсъ съъ Массенцъ (каре къътъ дпдешертъ съ ръсъне мортеа пърінтелъі съъ) дп 3 лупте (ла Таврінъ, ла Верона ші ла Пе́тра-рошіъ лъпгъ Тібере), Массенцъ се дпнекъ дп апа Тіберелъі. Галеріъ търі дп ъртареа есчессърілоръ сале ла Сардіка (a. R. 1064; Хр. 311), Massiminъ фііндъ бътътъ de Лічініъ (дптре Ераклеа ші Adrianopolі) се адъпъ къ венінъ ші търі ла Тарсъ (a. R. 1066; Хр. 313). Къ moдвлъ ачеста ръмасеръ імперъторі Константінъ ші кътпатвлъ съъ Лічініъ. Dаръ пічі дптре ачештіа пъ цінъ тълтъ пачеа. Константінъ черъ de ла кътпатвлъ съъ, ка съ дтпартъ церіле че копріпсесе ачеста дъпъ стіпдереа лъі Massiminъ, дпсъ Лічініъ пъ се дпвоі; дечі се бътъръ ла Чібале дп Паппоніа; Константінъ дпвінсе ші копріпсе тотъ Іллъріквлъ. Лічініъ ші стріпсе оштіле дп Трачіа, къ скопъ de а се оппъне прогресселоръ лъі Константінъ, дпсъ despърндъ de свчессвлъ артелоръ, фъкъ пачe къ кондіціънea de a се тълцені къ провінцеле асіатіче ші къ Трачіа ші Месіа de ціосъ din Еврона, a. R. 1067 (Хр. 314).

XII. Авіа дпчетассеръ ресвелле чівіле дптре

www.dacoromanica.ro

Романї, шї варварїї de ла Дунъре лукръ еаръшї провінцеле романе. Константінъ, бате пре Расситъндъ рецеле Сартаціlорь ла Панноніа, шї ретінце пре варварї преste Дунъре, a. R. 1069 (Хр. 316), апої трекъндъ лесъшї Дунъреа, бате пре Гоцї ла церіле Сартаціlорь аша de таре, ла кътъ історікълъ Оросіь зіче къ іаь стінсъ de пре фаца пътънтълуї, шї конпінde еаръшї Дачіа луї Траіанъ a. R. 1072 (Хр. 319). ла а треіа есpедіціune ла контра ачесторь варварї, вчіde пре Расситъндъ рецеле лорь шї кончede паче Сартаціlорь, a. R. 1074 (Хр. 321). Дънъ че пачіфікъ церіле de ла Дунъре, Константінъ ръдікъ артеле еаръшї асупра кътпатълуї съь Лічініь, шї лъ бътъ маї ултъіь пре вскатъ ла Адріанополі, апої пре таре ла Калчedone, ун вртъ лъ ултресърь ла Нікомedia. Лічініь репунціь імперіълуї кънd Константінъ съ лъ іерте шї съ пъ і факъ нічї унь ръь. Константінъ се плекъ ла черереа сорорeї сале Константца, шї промісе атнестіе кътпатълуї съь, лесъ дупъ ачеea офферindуісе оккасіунea de a лъ лукълна, лъ тъіь ултреунъ кь тоцї чеї че цінъръ кь дъпсълъ, шї аша ремасе сінгурь імперъторіь, a. R. 1077 (Хр. 324).

www.dacoromanica.ro

КАРТЕА II.

De ла Константинъ челъ Маре пънъ ла къдерea имперіалъї Романъ de ла аннесъ.

I. Флавіъ Валеріъ Константинъ конфінзъндъ ші ръсъритълъ ші реставрънdъ унітатеа імперіалъї detертінъ съ фундезе о нóзъ капітадъ, маї апрóне de ръсъритъ ші дунтр'унъ локъ маї комодъ пентръ контракъчіунea дн діверселе діпрейурї але провінцелоръ імперіалъї, спре скопълъ ачеста слъ алессе Візанцълъ лънгъ Боспоръ, ші едіфікъ о четате грандіóсъ, каре ла dедікареа еї дн а. R. 1083 (Хр. 330) се нъмі Нóва Ромъ, ші маї дн урмъ Константінополі, дънъ нъмеле фундаторіалъї; четатea се адорнъ кu челе маї фрумóсе монументе дін тóте урбіле імперіалъї, ші се дмпопоръ кu фамілії днсемнате че се стръмутаръ (парте de невоіе) din векea капіталъ, се дмфіінцъ дунтр'унса унъ сенатъ кu demнетате de o тъсъръ кu челъ din Рома, се нъмі унъ префектъ алъ урбеї, шї се дунродусе усълъ ка унъ консълъ съ се алéгъ dинтре потабілії нóвеї капітале.—Спре дсебърареа нърцілоръ de ла мézъ-нóпте Константінъ констрúі унъ нодъ престе Дънъре, дунтре Еск ші Січібіda, din сусъ de гура Олтълъї, ші трекъндъ дн Дачіа лъї Траіанъ ла аннълъ R. 1083 (Хр. 330) кu тóтъ пътереа імперіалъ, бътъ пре Гоцї ші і алънгъ дпресте Дънастрe. Дачіа вені еаръші сънтъ потестатea імперъторілоръ. Константінъ днсъші едіфікъ маї мълте четъцї дунтр'унса, дунтре алтеле Константціола ші Рєчідєа дн Темшана, Січібіda ші Дафне (маї дн урмъ Кон-

www.dacoromanica.ro

станціа) ла гъра Арџешълуї ын Дачіа австралъ. Тоътъ џеара ачеаста се ымпърџі ын Дачіа пріташі секъндa *), ші се ымпълџе еаръшї ла фло́реа чеа de маї ынаінте. Реліџіъпеа врештінъ, каре се сетъпассе ын Дачіа, дъпъ кэвінтеле луї Тертълліан ынкъ din секълъ II **), се рекъноскъ акътъ ка реліџіъне а статълуї. Барбарії ынсіші карі ретасеръ ын провінџеле romane, фъръ конструіші а се баптеза***). Пэџінъ тімпъ дъпъ вікторіа чеа маре асъпра Гоџілоръ, се рескъларъ сервії чеї ымпартаџі ын контра інімічілоръ de кътръ Сарматі, асъпра domнілоръ съї ші і алъпгаръ din џеара лоръ. Сарматії фэџіръ преете Дъпъре ын провінџеле romane, ънde се пріміръ de кътръ Константінъ парте ын міліџіе, парте се ашезаръ ын провінце a. R. 1087 (Хр. 334) †).

II. Константінъ ымпърџі тотъ імперіълъ ын 4 префектърі, ші ачестea ын 13 dіечесе саъ віче-префектърі; челе патръ префектърі ера: a) префектура Галліеї кз 3 dіечесе: Галліа (кз капітала Тревірі), Брітаніа ші Іспаніа, (de каре се џінea ші Афріка Тінгітана); b. префектура Італіеї кз 3 dіечесе: Італіа (кз капітала Roma ††), Іллірікълъ (кз капітала Сірміз †††), Афріка (de ла рълъ Малва пъпъ ла Сір-

*) Anonymus Ravennas Geograph. cap XIV. pag. 61.

**) Вezї Marazinъ ictop. Томъ III. паџіна 97.

***) Вezї Marazinъ ictop. Томъ III паџіна 98

†) Eusebius in vita Constantini Magni. lib. IV cap. 6.

††) De dіечеса Італіеї се џінea ші Реџіа прітa ші секъndа, de асъпра Алпілоръ, de ла орієінea Дъпъреї пъпъ ын фъгъсълъ Епълуї.

†††) Іллірікълъ се лъа a) de провінцъ лънгъ Мареа Adріатікъ пъпъ ла ын фъгъсълъ Дріллълуї, в) de dіечесъ каре конпіndea провінцеле Іллірікълъ, Паппоніа ші Норікълъ, ші се џінea de префектура Італіеї, c) de префектър, Illyricum orientale, ымпърџітъ ын dіечеселе Дачіа ші Мачедоніа.

www.dacoromanica.ro

теа маре, къ капітала Картаџіне); c) префектура Илліріквлуї къ 2 діечесе: Дачіа ші Мачедоніа де каре се џінеа ші Гречіа дімпреунъ къ Пелопоннесвлъ (къ капітала Тесалоніка *); d) префектура оріентелуї къ 5 діечесе: Трачіа (къ капітала Константінополі), Понтвлъ (къ капітала Чесареа), Асіа (къ капітала Ефесъ), Ръсъріт.л (къ капітала Антіохіа), ші Еџіптвлъ (къ капітала Алессандріа), de дъпсвлъ се џінеа ші Чірепаіка пъпъ ла Сіртеа маре. Діечеселе се сънт дімпърцірь дп провінце; преste тотъ дп пътърь de 116.— Преste фіекаре префектъ се пътї зпъ префектъ алъ преторівлуї, къ тітлвлъ de Іллвстръ, дпсърчінатъ къ administръчіънеа чівілъ ші къ џівріс-дікцівнеа, пътереа мілітаръ се сепъръ къ тотвлъ de чеа чівілъ, преste міліціе се пътірь патръ маџістрі мілітарї, еарь дъпъ ачееа 4 маџістрі de пedестрі ші алџї 4 de къларї, ассетіпе къ тітлвлъ de Іллвстрі. Преste фіе-каре діечесъ се пътї зпъ вікарій (сав віче-префектъ) къ тітлвлъ de спектабіл, пептрв administръчіънеа чівілъ, ші зпъ Комітe пептрв чеа мілітаръ, ассетіпе къ тітлвлъ de спектабіл; провінцеле се administраръ de Ректорї къ тітлвлъ de кларіссімї (гвверпаторіі зпорь провінце џінърь дпкъ вскіле пътірї de прокопсвлї, копсвларї, пресідї, алџіі се zіссерь корректорї); kommandanції мілітарї се пътірь Дачї, ассетіпе къ тітлвлъ de кларіссімї. Дрегъторіі інферіорї се дптітвларь перфектіс-

*) Лінія de la вързътра Несвлві трассъ къгь дпфінссвлъ Ескатвлві despepціа діечеса Трачеї de a Дачеї; прекатъ лінія de la гъра Дрінвлві dъсъ къгь дпфльссвлъ Дрінвлві дп Сава despeціа діечеса Іллвріквлві de префектура Іллвріквлві, ші маї дп ъртъ ачеастъ лініе, протяцінъ пре meridianвлъ 37 пъпъ ла Сіртеа маре дп Африка, форма despърцірвра дптре імперівлъ оріентал ші оччідентал.

www.dacoromanica.ro

сімі, ші чей маі de ціосъ легіоні. Армата се ымпърці ын 132 de легіоні ші маі мълте чете de коорці сепарате; мілітарій дынъ апплікъчіунеа ші дынъ локълъ стаціунеі лоръ се нуміръ палатінъ ші літітанеі, чей діинтъіъ кустodia палаціълъ імперіал, чешті din ортъ марціниле імперіълъі.

III. Константінъ ші фортъ унъ міністеріъ de 7 інші, дисърчінаці парте къ інтересселе статълъі, парте къ але прінчіпелъі: 1) Препосітълъ катереі імперіале (praepositus sacri cubiculi) каре привігеа асупра інтерніълъі палаціълъі; 2) маціструлъ оффіцілоръ (magister officiorum) каре нърта цінрісдікціунеа преcте тоці дрегъторіі кърціі, ші регула пресентъчіуніле челе солемнале ла імперъторіълъ; 3) честоріълъ палаціълъі (quaestor sacri palatii), каре редіцеа легіле, мізлочеа дечісіунеа сфынтълічелоръ че се да ла імперъторіълъ, ші контрасемна ordinъчіуніле імперіале; 4) префектълъ тесаврълъі нъълікъ (comes sacrarum largitionum); 5) префектълъ тесаврълъі імперіал прівать (comes rei privatae); ші 6) doі префекці аі мілітарілоръ domestічі (comites domesticorum) карі се нъсеръ акътъ ын локълъ преторіанілоръ. Ачештї 7 міністрі ымпреунъ къ префектълъ преторіълъі din локъ, къ префектълъ орвеі (каре актъ цінea ші локълъімперъторіълъі фацъ къ сенатълъ) ші къ комиці консісторіані (comites consistoriani), форма консіліълъ (consistorium) статълъі, ынре каре лъ консълта імперъторіълъ de къте орі афла de кувінцъ, маі алесъ ла фачереа легілоръ. Діинтре нотабілії імперіълъі, нъмі унъ нъмеръ de Патрічіі ынре віеацъ, къ скопъ de a редпвіа ымбра векіі нобілітъці, каре се десфіінцасse de

www.dacoromanica.ro

demълтъ. Пре лънгъ ачестеа, се пъстраръ ші demпітъціле челе векі фъръ дифлъіпъ політікъ, дпсъ зніте кз марі спесе, прекзтъ: 2 конслі, преторі, честорі. Тоці ачешті demпітарі църта тітлзлъ de Іллзстрі, даръ конслатзлъ се консідера дпкъ тотъ ка челъ маі дпалтъ градъ, дзпъ каре зрта дпdатъ патрічіі кз рангзлъ пре віеацъ. Чеі маі тълці dinтре дрегъторіі іллзстрі кънdъ еніа din оффіцъ, дптра дп класса патрічілоръ, ші'шї пъстра іллзстрітатеа, ші лза парте ла консісторіъ. Атътъ дп Roma кътъ ші ла Константінополі ессістеа дпкъ зпъ сепатъ, каре се маі консълта къте одатъ асзпра леціlоръ, саъ се дпсърчіна кз діздекареа каселоръ крімінале дп касзрі момептосе.— Венітзріле статзлзї се котрзнеа; 1) din о контрібзцізне аппзалъ, пзсъ пре пътъптъ ші пре капъ, дзпъ чепсзлъ каре се реглпоіа тотъ ла 15 аппі ші се пзблika прін зпъ едіктъ імперіал (indictio); ачеастъ контрібзцізне се стріпцеа парте дп продзкте патзрале *) парте дп вапі; 2) din тасse пзсе пре негзціторі, 3) din венітзлъ портзрілоръ, дрътзрілоръ, тіперелоръ, монетелоръ, ші алъ фабрічелоръ імперіале, 4) din корóпеле de аzръ (aurum coronarium) карі се da імперъторізлзї дрептъ опораріе ла солеппітъці.

IV. Константінъ фз маї неферічітъ дп фаміліа са, de къtъ Авгзстъ; елъ се пъскзссе ла Naiссъ дп Dacіа méditerranъ пре тітпзлъ лзї Авреліанъ, ші се едзкассе de мътъса Елена къtръ каре елъ авз о піетате дістінсъ. Татъ съъ Констанціъ ацізпгънdъ чесаре се деспърці de дънса, ші се дпсзръ кз Теодора

*) Продзкteле патзрале дпкъ се ectima adeccopі дп вані, adaerabantur, de зnde adaeratio.

www.dacoromanica.ro

фііа Авгвстълуї Массimianъ. Констаптінъ се късъторіссе маї дптъіъ къ Мinервina de ла каре авъ фііъ пре Кріспъ, даръ търіndъ ачеаста се дпсъръ adóва óръ ші din політіка лъ пре Фавста, фііа луї Массimianъ din a dова късъторіе. Кріспъ къzъ сънтъ съспічіъпе dc a вивла къ інтенціънї dc a всърна тропълъ. Фавста контрівві ла дптърръжтареа бърватълуї асъпра фііастълуї сї, ші Констаптінъ авъ кръделітатеа dc a вчіdc пре фііълъ съъ Кріспъ, ші пре непотълъ съъ din сóръ. ЛічініъD даръ къррындъ dъпъ ачеса Елена десконсри тачіпъчіъпіле пърорії, ші дппърътéсса Фавста плъті къ віеаца фалселе сале акъсъчіънї. Din adова късъторіе авъ Констаптінъ треї фії, пре Констаптінъ II, пре Констанціъ II ші пре Констапте, пре карі ї путі чесарї, ші пъсе пре челъ dintъіъ преste апиъсъ. пре алъ doiле преste ръсъріть ші пре алъ треіле преste церіле din міzлокъ. Елъ търі дп 22 Маіъ а. R. 1090 (Хр. 337) дп етате de 65 de аппї, dъпъ че дппъръцці 30 de аппї, лъссъndъ пре фіії съї de свчессорї.

V. Dъпъ тóртса луї Констаптінъ армата проківтъ Імперъторї пре фіії луї, ші сепатълъ ле dede тітълълъ de Авгвстї; ачештіа імпъръціръ імперівлъ дптре сіпе dъпъ dіспосіціъпеа пъріптелуї лоръ, дпсъ копкордіа пу цінъ тълтъ тімпъ дптре dънші; еї се сфъшіаръ ка тігріле дптре сіпе. Констаптінъ II. петълцъмітъ къ аппъсълъ, вепі къ артеле асъпра фрателуї съъ Констапте ка съ іее ші Італіа, дпсъ пердъ віеаца. Констапте се вчіse de Магпепцъ. Ла рѫпа Dъпереї дпвръкъ пърпъра Ветраніопе, префектълъ Паппопієї, dc каре лъ despръкъ Констанціъ, фъръ върсаре de сънце. Дпсъ дп контра луї Магпепцъ, дп

www.dacoromanica.ro

тeторабіла бътаіс de ла Мърса (лъигъ Драва) се дпъndаръ къmпіi Панпоніеi къ съпцеле Romanілорѫ челорѫ десбіпацi дптре-сіне пептрѫ інтрічіле прінчіпілорѫ. Ammianѫ zіче, къ дптр'о zi къzъръ атъціа мілітарi, къцi арѫ фі фостѫ дп старе съ батъ ші съ свппѣпъ тóтъ лътеа, a. R. 1104 (Хр. 351).— Констанцій II. dѣпъ че трівмфъ de Магпепцѫ, трекѫ Dѣпърса de mizлокѫ ші бътѫ пре Квazі ші, шi'i свппѣсе імперівлві лѣпdѣші тітлѵлѫ de сарматікѫ; апоі пѣрчессе ла ръсъріть дпкоптра Першілорѫ, къ карii пѣрта ресбелѵлѫ дпкъ de пре тітпѵлѫ татъ-съѫ.

VI. Дп коптра Алетапілорѫ ші а Франчілорѫ карі дпкѣрсеръ дп Галліа трімісе Констанцій пре пепотѵлѫ съѫ de вървѫ, Ів л і а п ѵ, каре репшіпсе пре Алетапі, ші о парте din Франчі преспе Репѫ, ші dede локѣінце дп Белціа Франчілорѫ саліапі, карі се фъкъръ свппѣші romanі. Глоріа мілітаръ ші adminiстръчівпеа чea есчелліпте a лві Івліапѫ дп Галліа дештептаръ целосіа імперъторівлві, каре се бътea фъръ de свчессѫ дп коптра Першілорѫ; елѫ лъ de претестѫ печессітатea ресбелѵлві din оріепте, спре a свбтраце de ла Івліапѫ маі мѵлте леціопі. Дпсъ дп локѫ de a терце ла оріепте леціопіле галліче прокіетаръ пре Івліапѫ Імперъторій ла Парісі, ші Констанцій мѣрі дп Чілічіа, плекъпdѫ къ але сале дп коптра лві Івліапѫ, каре аціопсессе дп Dачіа. a. R. 1114 (Хр. 361). Ів л і а п ѫ, стръпепотѫ din фрате алѫ тарелві Констаптіпѫ, фіссе едѣкатѫ дп реліціопea крештіпъ, дпсъ пріп стѵdівлѫ літератърей грешті ші пріп копверсъчівпea къ дпвъцацій пъгъпі, къшігъ о преділекціопо спеціалъ пептрѫ пъгъпістѫ, ші въzъпdѫ dіспѵтеле dогматіче дптре крештіпі, чер-

www.dacoromanica.ro

къ съ рестабілéскъ Реліџіѵнea пъгъпъ; din ачeастъ кaвсъ і се dede пѵтеле dе Апостатѵ. Ѧп ecnedиџіѵнea ѧп контра Першілорѵ, кѵ карі пѵ воі a фаче паче, ѧпаіптъ пъпъ преcте рѫвлѵ Тігре, ші'і ѧпвінce ѧнтр'о бътаіе (ла Ктесіфоп), dаръ ла ретрaџере къпътъ о плaгъ торталъ, ѧп ѵрта къреі ші тѵрі a. R. 1116 (Хр. 363), Армата прокіешъ імперъторіѵ пре Флавіѵ Іовіaнѵ пъсквтѵ din Сіпџіdѵнѵ. Ачеста ачептъ пачea пронвсъ dе Перші; dede ѧпапоі челе чінчі провінце dе din коло dе Тігре, кончеріте свптѵ Діоклеџіaнѵ, ші лъссъ Армeніa сорцїі сале. Іовіaнѵ авіа dомні ѵнѵ аннѵ ші тѵрі ѧнторкъпdвсе dе ла ръсъріtѵ; ѧп локвлѵ лвї армата алессе імперъторіѵ пре Валентініaнѵ, комітеле dоместічілорѵ, a. R. 1117 (Хр. 364).

VII. Флавіѵ Валентініaнѵ I, пъсквтѵ din Чівале ѧп Панноніа, лвъ dе коллегѵ ѧп імперіѵ пре фрате съѵ Валінте, кървіа і dede ръсъріtвлѵ, еаръ елѵ џінѵ аппвсвлѵ деснърцітѵ прin ліпіа dе ла гѵра Дріллвлвї ла Ѧпфлвсвлѵ Дрінвлвї; четатеа Сірміѵ форта термінвлѵ, ѵnde фрaцїі імперъторі ѧнпърцірѣ кіарѵ ші каселе ѧп тре сіне. Din тімпвлѵ ачеста імперівлѵ рѫмасе пѵрѵре ѧнпърцітѵ ѧп оріентал ші очіdентал. Валентініaнѵ фѵ окквпатѵ ѧп тотѵ тімпвлѵ domніеі сале кѵ рeсбелвлѵ ѧп контра Алeмaнілорѵ, карі dеваста Галіа ші Реція; елѵ і респінce преcте Репѵ, ѧі комбътѵ маї мвлцї аннї ѧп цeарa лорѵ, ші eдіфікѣ форtъреце прe лѣнгъ Репѵ ші Нeкарѵ.— Ѧп контра лвї Валінтe се свлъ Прокопіѵ ші кіетъ пре Гоцїі dе ла Dнпастрѵ ѧнтр'аџівторіѵ. Валінте ѧнцелегъndѵ dе продіџіѵнea фъквтъ прin dочеле съѵ, пѵрчессе dе ла ръсъріtѵ ѧп контра Гоцілорѵ чолорѵ че трекѵссеръ

www.dacoromanica.ro

Dънъреа, дї респінсе преспе ачестъ рѫѣ, апої трекѫ елѣ дпсъшї къ артата са преспе рѫѣ дп контра барбарілорѣ, контъшї де рецеле лорѣ Атанарікѣ. Гоцїї се аскънсерѫ прін сепбеле Дачіеї австрале, Валінтѫ адънѫ пре локъіторії церї ші ле промісе пентрѫ фіе каре капѣ де готѣ о сѫтѫ де банї. Ачештіа пѫ дптърціарѫ, ші стръбътъпдѣ прін тóте локъріле, ъчісерѫ тълцїте де барбарї, дпкътѣ Атанарікѣ възъпдѣ пердереа óтепілор съї, фъ конструпсѣ а чере пачє де ла імперъторіълѣ, каре і се ші дede, дпсъ къ кондіцїънеа ка съ пъ маї кътеze а дптра дп цінътъріле Ромапілорѣ, а. R. 1122 (Хр. 369)*)— Валентініанѣ пъті Аѫгъстѣ пре фііълѣ сеѣ Граціанѣ ші лѣ тріміce дп Галлія, еаръ пре Teodocіѫ дп Брітапіа, каре бътъ пре Пікцї ші пре Скоцї, ші фортѣ провінца Валепціа din пърціле конпріпсе де ла ачештіа; еаръ елѣ плекъ дп Паппопіа ші респінсе преспе Dънъре пре Кѫазї ші пре Сармацї; дпсъ дптр'о конферінцъ къ депътацїї Кѫазілорѣ, вепі дп фокѣ ші стрігъ аша де таре кътѣ дпчепъ съ версе сінце din каре ші търі ла Брецецїопе, а. R. 1128 (Хр. 375.) Армата проківтъ ла Ачінкѣ імперъторіѣ пре алѣ доіле фііѣ алѣ съѣ Валентініанѣ II.

VIII. Гоцїї, къ тóте къ протіссерѫ лцї Валінте де а пъ маї дптра дп цінътъріле Ромапілорѣ, еї се дптіпсерѫ преспе Дачіа оріепталъ; даръ коррънпдѣ дънъ ачеса ле ценірѫ дп спате Хѫппії, пацїпе калтъкъ, чеї маї сълбатічї дintre тóте цінцїле, къте се потепескѣ дп історіе. Ачештіа бътъпдѣ пре Гоцї, дї конструпсерѫ съ трékѫ Dънъреа, пde і пріті імперъторіълѣ Валінте ка пре піштеóси еї редъшї ла

(*) Ammianus Marcellinus libro XXVII. cap. 5.

www.dacoromanica.ro

чea маї маре місеріе, дпсъ къ стрікъчіѵпea імперіѵлуї. Хѵппїї кѵпріпсеръ тотъ Дачіа лѵї Траіанъ ла аппѵлъ R. 1130 (Хр. 377). Romanїї, векїї локѵіторї аї церїї, легацї de пътъптѵлъ паштерїї лоръ, ші дпвъцацї пріп лѵпціле фаталітъцї а тръї дп паче дп міzлокѵлъ барбарілоръ, пѵ се пѵтъръ дпdѵплека нічї de ачештї барбарї ферочї ка съ'шї пъръсéскъ патріа, прекѵтъ мъртѵрісеште Тѵроцъ *). —Гоцїї чеї че трекѵсserъ преste Dѵпъре дп провінцеле Romane, се скѵларъ къ артеле дп контра лѵї Валінте, ші рътъпъпdъ дпвінші de Romanї, кіетаръ пре Хѵппї ші пре Аланї дптр'ацізторіѣ, ші пръdаръ Трачіа, Месіа ші Дачіа лѵї Аѵреліанъ, ші бътъръ пре Валінте ла Adріanополі ѵnde ші къzѵ ачеста дмпребпъ къ doѵe треімї din óстea са, a. R. 1131 (Хр. 378).

IX. Граціанъ дпвінсессе пре Алетанї ла Колтарїѣ, ші аѵzindъ de мóртea ѵпкізлуї съѣ Валінте, кіетъ пре Teodocіѣ челъ тъпъръ din Іспаніа, ші лъ трімісе ла ръсърітъ. Ачеста респінсе пе Гоцїї карі пътрѵпсessеръ пъпъ дп сѵѵѵрвіеле Констаптіпополії, шіїбътѵ ѵрѵтъ, даръ маї пре ѵрмъ фъкѵ паче къ dъпшїї, dѵпdѵле локѵрї дп Месіа, Трачіа, Фріціа ші Лідіа. Мъптѵіndъ імперіѵлъ de Гоцї, Teodocіѣ се прімі de коллегъ дп імперіѣ de кътръ Граціанъ, ші къпътъ de ла ачеста ръсърітѵлъ. Граціанъ фаворіndъ пре барбарї, се фъкѵ пеплъкѵтъ Romanілоръ; леціѵпіле din Брітаппіа прокіетаръ пре Maccімъ імперъторіѣ дп контра лѵї, ші Граціанъ пері ла Лѵgdѵпъ фѵріndъ ла ачаст четате, a. R. 1136 (Хр. 383). Maccімъ domni маї тѵлцї аппї дп Галліа, дпсъ dѵпъ че дптръ ші дп Італіа, ші Валептініанъ II фѵці ла Teodocіѣ, се дп-

(*) Thurotius, Chronica Hungarorum, parte I. 1 7.

www.dacoromanica.ro

вінсе ші се вчісе де кътръ ачеста. Кв модълъ ачеста Валентініанъ ремасе сінгвръ імпъраторіи ла апвсъ, дпсъ фрънкълъ Арвогасте каре квпрінсесе Галліа пентрв Теодосіи, цінв адміністръчівнеа, ші вчісе пре Валентініанъ II, кърдъ ачеста воі съ о іее din мъніле лві, а. R. 1145 (Хр. 392). Вчігъторівлъ пв лвъ демнітатеа імперіалъ пентрв сине. чі о деде лві Евцепіи маістрвлъ оффіцелорв, каре фв дпвінсъ ші вчісъ де Теодосіи, дп врта кървіа се вчісе ші Арвогасте кв дпсеші мъніле сале. Аша Теодосіи ремасе сінгвръ домніторіи престе тотъ імперівлъ Романъ а. R. 1147 (Хр. 394); елв ль дппърці дптре чеі доі фіі аі сьі, Аркадіи ші Оноріи, дъндъ ачелвіа ръсъріталъ, ачествіа апвсвлъ, ші мврі дп апвлъ Романі 1148 (Хр. 395), лъсъндъ де тъторі фіілорв съі челорв тінері: пре Рвфінъ лві Аркадіи ла Константінополі, ші пре Стіліконе лві Онорів ла Рома.

X. Прін інтрічіле ачесторв міністрі ръі (Рвфінъ ші Стіліконе) се пъскв діскордіе дп імперіи. Рвфінъ свпъраръ пре цінерле ші пвпіллълъ съв Аркадіи, кіетъ пре Хвнні дп Асіа, ші пре Годі свпъ Аларікъ дп Македоніа. Аларікъ пръдъ Македоніа ші Гречіа, ші дпчепв съ атепінце кіарв Італіа. Стіліконе вепі пекіетатъ дптр'аціторівлъ Пелопоппесвлві кв о мікъ флотъ, дп врта кървіа Аларікъ се ретрассе дп Іллірікъ. Лічі стрінсе ошті поасе ші дп апвлъ Романі 1155 (Хр. 402) се арръткъ кв тотъ пвтереа са дп Італіа де сасъ, ші двпъ о бътаіе недечіссівъ да Полленціа, къпъткъ гевернвлъ престе тотъ Іллірівлъ.— Стіліконе мвптві ші Італіа де о іррвпчівне де діверсе попорв цертате свпъ Радагаіс; елъ лвссе пре барварі съ дпаінтезе пънъ ла Флоренціа, ші кв аріsто-

www.dacoromanica.ro

рівлъ адторъ барбарі і дмпрессърѣ аша de біне дпкътъ чea маї маре парте перї сав се свппсе Romanілорѣ. — Фііndъ къ Стілікопе кіетассе леціѵніle din Брітаппіа шї de ла Renъ спре аппърареа Італіеї, попо́ръле цертапе дптраръ пелмпедекате дп провінцеле оvідептале: Алетапіі дп Алсаціа, Фрънчіі дп Галліа аппѵсапъ de къtръ mézъnо́nte, Бѵргѵпdіі дп цінѵтълъ Ісреї, Bandaліі, Аланіі, Свевіі дп Іспапіа; еаръ церіле de ла Dѵпъре чele дешертате de ачештіа ле оккѵпаръ Цепізіі, Сармацїі, шї маї въртосъ Хѵпнії карі копріпсеръ Паппопіа. — Ла ръсъріtъ тѵрі Аркадіъ дп a. R. 1161 (Хр. 408) лъссъndъ de свчессорїъ пре тепърълъ съъ фііъ Teodosiъ II, сѵптъ тѵтела лві Антіоп шї алві Антемїъ.—Стілікопе фііndъ акѵѵсатъ, къ стъ дп дпцелецере къ барбарії (дп спецїе къ Аларікъ), се ѵчіссе. Атѵпчї Аларікъ плекъ асѵпра Ромеї, дмпрессърѣ четатеа, шї дмпѵсе сѵмте спорте пептрѵ ръскѵмпъраре. Опорїъ къ кѵртеа са петречеа ла Равепна пъпъ кънdъ Рота сѵфферіа de оппрессіѵпеа барбарілорѣ. Аларікъ дпцелегъndъ къ Опорїъ рекѵсъ чereріле сале, дпdѵплекъ пре Атталъ префектълъ ѵрбеї съ ачептеze de ла дъпсълъ demпітатеа імперіалъ, дпсъ dѵпъ ачееа лъ dестітѵі еаръшї, шї дптрѣ de поъ дп пегоціаціѵпї къ кѵртеа de ла Равепна. Dѵпъ о іррѵпчіѵпе дпшелътóре ла Равепна, Аларікъ дмпрессърѣ de adoѵa óръ Рота, шї о лъ пріп продіціѵпе, шї дп кърсъ de шессе zіле о пръdъ дп тодълъ челъ маї барбаръ, a. R. 1163 (Хр. 410). Пре каллеа къtръ Італіа de цїосъ тѵрі Аларікъ ла Конспцїа, лъссъndъ de свчессорїъ пре кѵмпатълъ ръъ Атаѵлфъ каре дпкеїъ цаче къ Опорїъ (лѵndъ се соціе пре Плачіdіа сора лві Опорїъ), шї кondѵссе

www.dacoromanica.ro

пре Вісігоцї дп Галліа (R. 1165; Хр. 412), de unde лъ алъпгѣ дп Іспаніа дъчѣле Романъ Констанцій, каре апоі се късъторі къ Плачідіа, ші се нъмі Августъ de къ-тръ къмпатъл съъ Онорій, din каре какъс се пъскъ dis-кордіе дптре імперъторіі de la ръсъріть ші de la апъсъ. Констанцій мърі дп аппълъ R. 1174 (Хр. 421); Онорій мърі дп 15 Августъ a. R. 1176 (Хр. 423).

XI. Дъпъ мъртеа лъі Онорій, всърпѣ імперіълъ de la апъсъ Іоанне тіраппълъ; дпсъ къртеа de la Кон-стантінополі нъмі пре Valentinian III, фііълъ лъі Констанцій III, копіілъ дп етате de 6 аппі, съптъ тъ-тела мътеі сале Плачідіа, каре dede лъі Аецій пъ-тереа съпретъ преste арматъ ші локълъ dinтъій дп консіліълъ статълъі. Ачеста прін інтрічіле сале се-мънъ dискордіе дптре імперътеса ші дптре Боні-фачій, гъверпъторіълъ Афрічеі, дпдъплекъндъ пре им-перътесъ съ кіеме пре гъверпъторій дп Італіа, спре а і черка кредінца, еаръ пре ачеста лъ admoni съ се ферескъ de a дппліні кіемареа. Боніфачій ка съ се цінъ дп поссессіъпеа Афрічеі, фііпдъ акъшъ дппеціть ші de órdele Афрікапе, кіемъ дптр'аџіторій пре Цеп-серікъ рецеле челъ кръдъ ші селватічъ алъ Vandalі-лоръ, a. R. 1182 (Хр. 429) Барварій дъпъ че деск-кълекаръ дп Афріка пъ маї кпоскъръ діфферінцъ дптре амікъ ші інімікъ, еї копрінсеръ кóста терїпоп-ціалъ a Афрічеі, ші фъпdаръ регатълъ vandalъ къ капітала Картаціпea, (Мавретапіа ші Numidia ремасеръ romane), de unde апоі дпфестаръ мареа ші о фъкъръ къ тотълъ песекъръ.—Брітаппіа дъпъ ретрацереа ле-ціъпілоръ Romane, къзъ дп мъпіле барварілоръ: Сас-сопіі ші Англіі кіемацї de унъ прінчіпе брітапъ, тре-

www.dacoromanica.ro

кѫръ ѧn incѫлъ ші се ѧшezаръ аколо.— Ла Dѫnъре Хѫnniї din лiнca dѫчiлорѫ се конtентаръ кѫ оккѫпареа Dачieї лѫї Traianѫ; еаръ dѫnъ че се nѫce ѧn фрѫнtea лорѫ Аттiла, фiiѫлѫ лѫї Мѫнчiѫкѫ (a. R. 1187; Хр. 434), ѧнчепъръ а трече Dѫnъреа ші а ѧmiѫne трiбѫтѫ iмперiѫлѫї de ла ръсърiтѫ, каре din аннѫ ѧn аннѫ ѧлѫ тотѫ маї рѫdiка, ка съ dea мотiвѫ сире а се ѧнtinde тотѫ маї departe.

XII. Пре тimпѫлѫ кѫndѫ ера терката ѧntre Хѫnnї ші ѧntre Romanї, Хѫnniї аттъкаръ кѫ артеле ире Romanї ші ѫчiсеръ маре nѫmърѫ dintr'ѧnшii, ші кѫnрiнсеръ ѫnѫ кастелѫ. Dечї Romaniї трiмiсеръ deпѫтаџї ка съ се ѫлъngъ пентрѫ окkѫпареа кастелѫлѫї ші пентрѫ кълкареа трактателорѫ. Хѫnniї респѫнсеръ къ еї п'аѫ фъкѫтѫ ачестеа кѫ скопѫ de a ѧнчепе ресвелѫ, чi ка съ шї ресвѫне пентрѫ сѫпъръчiѫniле фъкѫте din партеа Romaniлорѫ; къчї епiскопѫлѫ din Маргѫ аѫ трекѫтѫ ѧn џiнѫтѫріле лорѫ ші аѫ прѫdатѫ тоѫmентеле ші тесавреле челе асkѫнсе але реџiлорѫ лорѫ: ші къ dакъ Romaniї nѫ вор da ире епiскопѫ ѧn мъniле лорѫ ші ире фѫгарiї чеї мѫлџї карi се афлъ ла Romanї, прекѫтѫ се ѧnкеiассе трактатѫлѫ, еї се ворѫ аннѫка de ресвелѫ. De ачi се пъскръ diсѫнѫ dесire адевърѫлѫ лѫкрѫлѫї ѧntre Romanї ші ѧntre Хѫnniї. Ачештiа трекѫръ Dѫnъреа ші фъкѫръ мѫлте стрiкъчiѫnї четъџiлорѫ de ире лъngъ Dѫnъре, ѧntre алтеле лѫаръ Вiминаџѫлѫ. Ѧn ѧmпреџiѫръріле ачестеа се афла мѫлџї карi зiчеа, къ се каde маї бine a da ире епiскопѫ ѧn мъniле барбарiлорѫ, de кътѫ а сѫффері ка пентрѫ ѫnѫ отѫ съ се пѫnъ ѧn перiкла тотѫ iмперiѫлѫ romanѫ. Епiскопѫлѫ ѧnџелегъndѫ кѫ ворѫ съ лѫ dea, фѫџi ла iнiмiчї ире асkѫнсѫ, ші протiсе ачe-

www.dacoromanica.ro

лорѣ къ ле ва да четатеа, дакъ реціі Хѣннілорѣ се ворѣ арѣта цеперотї кътръ дѣнсѣлѣ. Хѣннїй протїсеръ, шї дмпрецънъ кѣ епископѣлѣ трекѣръ дп ціпѣтѣріле Романілорѣ. Епископѣлѣ дптръ дп четате шї дптр'о пóпте дѣндѣ сетнѣ, дптродѣссе пре барбарї, шї дede четатеа дп тънїле лорѣ. *) Хѣннїй дѣнъ копріndереа Вїтінацѣлуї дпкѣрсаръ Іллѣрікѣлѣ, стрїкаръ Сінцідѣнѣлѣ шї Наіссѣлѣ кѣ маї мѣлте четъцї (R. 1194; Хр. 441), дѣнъ ачееа се върсаръ престе Мачedonia шї престе Трачіа; дп о атреіа дпкѣрсъ лѣаръ четатеа чеа дпсетнатъ Раціаріа, капітала Дачіеї рѫпіане; дп а патра, трекѣръ стрїкѣндѣ шї прѣдѣндѣ тóте пънъ ла Тертополі, шї шї сѣпнѣсеръ тóтъ Дачіа лѣї Авреліанѣ пънъ ла Нове шї пънъ ла рѫѣлѣ Іатрѣ, шї дп латѣ пънъ ла Наіссѣ (R. 1200; Хр. 447).

XIII. Дѣнъ ачееа Хѣннїй трїмісеръ deпѣтацї ла Констаптіпополі, пре Едекоп Хѣннѣлѣ шї про Орестe Романѣлѣ, ка съ чеаръ пре Фѣгарій лорѣ de ла імперъторіѣлѣ Теодосіѣ II, каре съ трїмітъ deпѣтацї ла Сардіка (капітала Дачіеї mediterrane), ѣnde ва вепі шї Аттіла ка съ се дпцелéгъ despre тарцініле стателорѣ респектіве. Кѣ ачеастъ оккасіѣне міністрѣлѣ лѣї Теодосіѣ, еѣпѣхѣлѣ Хрісафіѣ, се дпцелесссе кѣ Едекоп шї кѣ Віцілапте (ѣnѣ Романѣ карe маї фѣссе ла Аттіла), ка пептрѣ о сѣттъ de 50 de лібре de аѣрѣ, съ отóре пре Аттіла. Маесітінѣ се трїmice deпѣтатѣ din партеа імперъторіѣлуї ка съ трактезе кѣ Аттіла асѣпра коптроверсіелорѣ кѣпоскѣте, Віцілапте дп калітате de інтерпрете, съ пѣпъ планѣлѣ дп лѣкраре дппредъпъ кѣ Едекоп. Еї трекѣръ Дѣпъреа дп Тетішаца, шї се дѣссеръ ла кастреле лѣї Аттіла.

*) Bezї magazinѣ istorikѣ Tomѣ Ш. paginа 197 et seqq.

www.dacoromanica.ro

Барбарълъ пріmі аспръ пре Romanі, ші ordinъ лъї Віціlанте съ се дпторкъ ла Константіnополі ші съ спъпъ імперъторіълъї съ і трімітъ пре тоцї Фъгарії. Пре Массіmінъ ші пре deпътацїї карі вепіссеръ de ла Рота дп каъса Сіртіълъї челъї дърътатъ de Хъппі, дї дпвітъ ла тасъ, дпсъ пъ deскъркъ къ дъпшії пічї о честіъпе, чі черъ ка імперъторіълъ Teodosіъ съ трімітъ алцї deпътацї. Віціlанте дпторкъпdъce de ла Константіnополі adъcce челе 50 de лібре de авръ спре а плъті пре ессекъторії лъї Аттіла, дпсъ Edeкоп длъ deскоперіссе. Аттіла лъ аррънкъ дп фёрръ; ші пъ лъ лъссъ пъпъ че пъ таї стóрсе алтъ сътътъ de 100 лібре de авръ. Noії deпътацї, Апатолій ші Nomъ, дтпъкаръ дп фіпе пре барбаръ. Елъ рібръ къ ва обсерва трактатълъ дпкеіатъ de таї дпаінте, ші къ ва лъсса Ротапілоръ тотъ пътъптълъ din dрéпта Dъпъреї, протітъпdъ къ пъ ва таї сътпера пре імперъторіъ пептръ Фъгарі, пътаї ші елъ съ шї dea къвъптълъ, къ пъ і ва таї пріті дп провінцеле сале, a. R. 1202 (Хр. 449). Dъпъ ачеастъ дтпъкаре таї тълтъ префъкътъ de кътъ сіпчеръ, Аттіла плекъ къ Хъппії съї дп контра імперіълъї оччdептал, даръ фъ бътътъ de Аеціъ дп кътпії катаlаупічї дп Галліа; дпторкъпdъce din Галліа стріпce пóъръ óсте ші пърчессе кътръ Італіа, префъкъ дп рѣіпе Ачілеіа, ші пръdъ тóтъ Італіа пъпъ ла Рота, ъпde фъ дптътпіпатъ de кътръ поптефічеле Леопе, каре пріп елочіпца са лъ дпdъплекъ се крпце ачеастъ капіталъ. Аттіла пръdъпdъ се дпторсе ла Тісса ъпde шї авеа рецідіпца, ші търі de етораціе, ші скъпъ лътеа de фlацелълъ лъї Dzeъ, къчї ачестъ пътe шї dedeссе барбарълъ, a. R. 1206 (Хр. 453). Dъпъ тóртеа лъї Ат-

www.dacoromanica.ro

тіла, фіїі лві дпчепвръ а се dicпвта дптре cine, ш ачеаста оккасіонъ къдереа лорв. Ei фвръ бътвці дп Dачіа ovidenталъ de Цепізі, пацівне цертапъ, каре конпіпсессе ціпвтвлв Тіссеї ші алв Сіртвлві, ші дп Dачіа оріенталъ de Острогоці. *)

XIV. Teodocів II, флаквлв непотв алв лві Teodocів челв маре, тврі дп 20 Івліе a. R. 1203 (Хр. 450), сорв-са Цвлхеріа се търіть двпъ Флавіе Марціанв, ші декіерь пре ачеста de імператоріе. Ла аппсев Аеціе къзв дп свспічівне къ аре de скопв съ всврпеze тропвлв пептрв фатіліа са, ші се вчісе кіарв de тъпа лві Валептініанв III; дпсъ ші ачеста віолвndв ші патвлв сепаторівлві Петроніе Массімв, дптъррътъ пре Romanі асвпра са, ші къзв дп къпвлв лві Марте свптв колпітвріле атічілорв лві Аеціе. a. R. 1208 (Хр. 455). Массімв се прокіетъ імператоріе, ші констріпсе пре Eвdoссіа, въдова імператорівлві челві вчісв прін іпстігъчівпеа са, ка съ лв іее de барбатв, пептрв ка кв modвлв ачеста съ ші къпъtіпе дп апцаріпцъ twв dрептв ла тронв. Eвdoссіа дпвітъ пре Цепсеріке ределе вandaлілорв съ вінъ съ о ръсвбпе, каре дптрь кв о флотъ пре гвра Тівереві, прьдъ Roma ші тотъ коста Італіеї de ла Тівере пъпъ ла Neaполі, дп спацій de 14 zіле, dвссе кв сіне дп Афріка тесавре петъсврате ші пре чеї маі дпсетпаці Romanі, de ла карі спера къпа къпъта марі сvmme de банї пептрв ръсвътпъраре. Массімв тврі вчісв дп фвгъ, кіарв de кътръ отепіі съі a. R. 1208 (Хр. 455). Dвпъ Массімв врть Авітв, двчеле сепретв алв леціопілорв romane din Галліа, каре се фъкв врътв прін есчесселе сале, ші дп врта впеї

*) Bezі Magazinв ісtорікв Tomвлв V, паціна 197 et ѕeqq.

www.dacoromanica.ro

револте перде тронвлъ ші віеаца a. R. 1209 (Хр. 456). Дупъ унъ interregnъ de 7 анї, ун каре се concidera de репенте imperъторівлъ ръсъритвлуї, Марчіанъ, авъ тітлвлъ de imperъторів Maioріanъ, двчеле свпретъ алъ оштілорь de ла апвсъ, еаръ ла ръсъритъ мврindъ Марчіанъ се алесse imperъторів Леопе I. Маіоріанъ бътъ пре Вісігоцї ун Іспаніа ші рекъперъ коста de къtръ ръсъритъ a ачестеї перї; даръ флота чea унартатъ ун контра Bandaлілорь се арсе de Цепсерікъ, унсъ прін пачea че се ункеіе къ дъпшіі се пъсе капътъ прздъчівпілорь че фъчea Bandaлії маї ун тоцї аннії ун Італіа. Маіоріа пъвоіndъ съ търцінéскъ унфлвінца лвї Річітерь, двчелвї оштілорь стръіне ун сервіцвлъ романъ, фъ denъсъ de къtръ ачеста прін стрігареа арматеї, ші вчісь. a. R. 1214 (Хр. 461).

XV. Дупъ вчідереа лвї Маіоріанъ, domni ла апвсъ Річітерь ун пътеле imperъторівлвї nominal, Северъ; Марчелліпъ ун Далмаціа ші Еuідіъ ун Галліа ші рекъпоскъръ пре Северь, каре се ші вчісе de Річітерь ун апвлъ R. 1218 (Хр. 456). Дупъ мортеа лвї Северь domni Річітерь ун пътеле imperъторівлвї Леопе de ла ръсъритъ, пънъ кънdъ ачеста дупъ 16 анї къ унвоіреа лвї Річітерь трімісе imperъторів ла апвсъ пре Антемів, a. R. 1220 (Хр. 467). Антеміъ унартъ къ Леопе dimпрепъ о флотъ маре спре рекъпераreа Афрічеї, каре се німічі de Цепсерікъ. Decвінъндвсе Антемів къ Річітерь, a. R. 1225 (Хр. 472) ачестъ din вртъ провіетъ imperъторів пре Олівріъ, ші копріпсе Рота пептрь сіпе. Антемів фъ вчісь. даръ кърндъ дупъ ачеea мвріръ ші Річітерь ші Олівріъ унтр'о епідеміе пестіферъ. Ун

www.dacoromanica.ro

аннълъ R. 1226 (Хр. 473) лъ Гліцерій тітлълъ de imперъторій съръ воіа лъї Леоне de ла ръсъріть, дпсъ дп аннълъ ортъторій Леоне пъті пре Іълій Непоте imперъторій аннъсълъї ші пре Леоне II фііълъ лъї Zenone, imперъторій ръсъріталъї, еаръ елъ търі дп 13 Февръріе а. R. 1227 (Хр. 474). Леоне II пъті Августъ пре татълъ съъ Zenone, ші търі дп ачелашї аннъ. Іълій Непоте се dестропъ а. R. 1228 (Хр. 475) de dъчеле Ореете каре пъті imперъторій пре фііълъ съъ Ротълъ Августълъ. Партісапіі лъї Іълій Непоте кіетаръ дп Італіа пре dъчеле Ерълілорь, Одоакръ, дп контра лъї Ореете, каре венindъ дтпресъръ пре Ореете дп Тічіпъ, ші dупъ че лъ четатеа кь ассалть, длъ зчісе, еаръ пре Ротълъ Августълъ длъ dестропъ, ші пре сіне се пъті Рецеалъ Італіеї а. P. 1229 (Хр. 476). Аша къзъ imперіълъ Романъ прін флъчіре інтернъ ші прін дпвъсіпіле челе тарі але варварілорь din афаръ, dупъ че стетессе 1229 de annі de ла фъпdареа лъї прін Ротълъ, 985 de ла дпфіінцареа репъблічеї, ші 505 de ла префачереа дп тонархіе съть Октавіанъ Августъ

Фінітълъ пърцїї I.

www.dacoromanica.ro

ERRATA.

La Partea I.

Пагина;	Линя;		Au локъ de	Читите·
5.	7.	ц.	Iuniorus	Iuniores
7.	4.		кътатълъ	къитатълъ.
13.	12.		порълый	попорълый
13.	3.	ц.	сасеї	ассї
15.	10.		ла тіпе	латіпе
15.	12.		пішчіръ	пітічіръ
17.	11,		проба	провъ:
25.	2.		прінсо́пеа	прінсо́реа
27.	9.		еспедіціпеа	еспедіціопеа
30.	9.	ц.	лісертатеа	лібертатеа
36.	21.		Ларіълыї	Ліріълыї
43.	3.		(30 міліаре	(18 міліаре
53.	6.		аціьгъпдъ	аціьпгъпдъ
53.	19.		Фрампіъ	Фламіпъ
57.	12.		ско́ссеръ	скосссссе
58.	5	ц.	Ремапії	Romaпіі
59.	6.	ц.	сепатълъ	сепатълъ
64.	7.		іпчедіъ	іпчепдіъ
66.	10.		попорѣсъ	попорълъ.
68.	18		о́т пї	о́тепї
69.	16.		перпетъе	перпетъе
83.	5.		партіта	партіта
88.	7.	ц.	ъпътъ	къпътъ
104.	15.		Іапъціі,	Іапоzіі,
107.	8.	ц.	ътръ	къръ
112.	6.		Еврона	Еврона
112	3,	ц.	Дпчепътълъ	Дпченътълъ

www.dacoromanica.ro

Пагина;	Linia;	Ди локъ de·	Читите.
117.	13.	кѫ Dачіі	къ Dачіі
118.	2.	Істріанілоцѫ	Істріанілорѫ.
118.	5.	калтрѫлѫ	кастрѫлѫ
120.	16.	dестрітеа інітічілерѫ	dестрітеа інітічілорѫ.
120.	18.	пердерер	пердереа
122.	3.	стратіне	статіне
127.	9. ц.	ди топтра	ди контра.
132.	свсѫ.	(Хр. 89.)	(Хр. 98.)
133.	6.	плъкъ	плекъ
133.	8.	фо́рт	фо́рте
133.	6. ц.	са	се
134.	3.	префестѫлѫ	префектѫлѫ
136.	3. ц.	рецідиць	рецідиць.
142.	15.	кѫтезѫръ	кѫтезаръ
155.	1.	претопріѫлаї	преторіѫлаї
167.	5. ц.	Нестѫлаї	Нестѫлаї
270.	10.	ЛічініѪD. аръ	Лічініѫ. Даръ
171.	16.	фъкъръ	фъкаръ
176.	2. ц.	ръѫ	съѫ

www.dacoromanica.ro